

Hírközlési Múzeumi Alapítvány

Évkönyv

Hírközlési Múzeumi Alapítvány
Évkönyv
2007

Budapest, 2008

Alapítóink

© Bartók Ibolya, Egervári László, Hajdú József, Halász Alexandra, Hernitz Ferenc,
Jakab László, Kapi András Bálint, Kovács Adrienn, Kozmáné Grünwald Éva,
Krizsákné Farkas Piroska, Kurucz István, Makkai-Várkonyi Ildikó,
Nikodém Gabriella, Szabó Jenő, Vichmann Béláné

Kiadja a Hírközlési Múzeumi Alapítvány

Felelős kiadó: Kurucz István kuratóriumi elnök

Felelős vezető: Egervári László ügyvezető igazgató

Szerkesztő: Bartók Ibolya

Angol fordító: Patricia Austin

Fotók: Hajdú József, Halász Alexandra, illetve a Posta- és a Bélyegmúzeum archívumából

Címlapon: A miskolci Teletár kiállításrészlete és a távközlés-történeti látványraktárnak

otthont adó központépület, a Hazatérés 1938 elnevezésű bélyeg és a felülnyomás nélküli

Nagymánya-tévnymot, Soproni Stöckert Károly Rákóczi postalegénye című szobra

Nyomdai előkészítés, képfeldolgozás: CICERÓ Kft.

Nyomás: CIER-PRINT Bt.

ISSN 1787-1433

Előszó

Megint elmúlt egy esztendő, több jelentős esemény történt, és sok új tanulmányt, olvasnivalót eredményező évkönyv született. Nem tagadhatom, *Jakab László* írását olvasva a miskolci látványraktár létrehozásáról, nagyon meghatott a múlttal való találkozás. Ebben benne volt a fiatalságomra való emlékezés, a távközlés területén végzett több évtizedes munka, de benne volt kuratóriumi elnökként az aggodalom is az egy évszázadon át gyűjtött, de bemutatni nem tudott tárgyakért. A megvalósult álmom nagy öröme hatott meg, amikor összegyűjtve láttam távközlésünk féltett kincseit. A közel két évtizede alapítványi formában működő múzeumaink munkái évkönyveinkben is követhetők, de látványosabbak az ország különböző pontjain létesített új kiállító- és bemutatóhelyeink, valamint a régiek megújulása, a begyűjtött tárgyakkal való gazdagodása. Ezek száma nőtt a távközlés-történeti látványraktárral.

Egy múzeumnak mindig lesznek megvalósulatlan tervei. Legyenek is! Tény viszont, hogy az említett fejlesztéseket alapítóink dicséretes gondoskodása tette lehetővé. Nem véletlen tehát, hogy a miskolci bemutatóraktár létrehozását is figyelembe vevő, a magyar kultúra érdekében kifejtett munkásságukért alapítóink legfelsőbb vezetőit – Christopher Mattheisen, dr. Csáki György, dr. Szabó Pál és dr. László Géza urakat – az oktatási és kulturális miniszter elismerésben részesítette. Úgy gondolom, hogy az eddigi gondoskodás garancia a jövőre. Bízunk benne, és ezért munkálkodunk, hogy szakmatörténetünk újabb kincstára ifjúságunknak is hasznos intézménye lesz.

Az évkönyvben továbblapozva, a *Historia domusokat* olvasva a múzeumok mindennapi tevékenységébe is bepillanthatunk. Nem mindennapi, hanem az élet rendje okozta esemény, hogy *Krizsákné Farkas Piroška*, a Postamúzeum igazgatója, majd *Solymosi Jánosné*, a Bélyegmúzeum igazgatója nyugdíjba vonult. Eredményes munkájukat, ha mi netán felednénk is, örökre megőrzik a múzeumok, tanulmányaikat, publikációikat többek között az évkönyveink is. Mindannyiunk nevében kívánom, élvezzék sok egészséges éven keresztül a jól megérdemelt nyugdíjas éveket.

Az aktuális évfordulók kapcsán az 1867-ben önállóvá vált magyar posta tiszteletére rendezett emlékülésről számol be az ülésen is szereplő *Makkai-Várkonyi Ildikó* és *Kapi András Bálint* szerzőpáros. Tömören, apró részletességgel ismertetik a 140 évet. Nem árurolom el, találja meg az Olvasó, ki volt a posta utolsó fogathajtója, és hogy hívták a lovat!

A 140 év történetével foglalkozik *Bartók Ibolya* is. Nem a megszokott módon, de a tőle már korábban is tapasztalt aprólékos, kutatáson alapuló munkával az intézmény legfelsőbb vezetőit is bemutató írásában. A hiánypótló arcképcsarnok-gyűjtemény, a vezető ember tevékenységén keresztül, az intézmény történetének megismertetésén túl korrajz is. A történet 1944-ig tart, amikor – ahogy a szerző írja – „*lezárult egy korszak, amelynek határkövét a II. világháború jelentette éppúgy, mint a következő, az ország s benne a magyar posta újjáépítését is célzó korszakét, amelynek tárgyalása már egy következő fejezet alapjául szolgál.*” Reméljük, mielőbb elkészül a fejezet!

Bartók Ibolyának nem ez az első kutatási tevékenységet igénylő munkája. Érződik, hogy érzékkel, hozzáértéssel csinálja, és kedvvel adja közre eredményeit. Ezt tapasztaltam, de az

elmondottakra szolgáljon bizonyásgul a *Nagy elődeink: Dr. Hennyey Vilmos* című tanulmánya is. Nem akárkít mutat be. Tőle idézem: „*A Postamúzeum pedig leginkább Hennyeyre támaszkodik. Egy hiányzó adat, egy fontos évszám kapcsán csak azt szoktuk egymásnak tanácsolni, üsd fel Hennyeyt, nézd meg a Hennyeyben, ez alatt értve dr. Hennyey Vilmos 1926-ban kiadott, A magyar posta története című művét.*” Olvassák el, hogyan segített a kutatásban az Internet!

Halász Alexandra művéből nem csak bélyegeket ismerhetünk meg, hanem büszkék lehetünk Erzsébet magyar szentünkre. Elgondolkozhatunk az élet máig tartó igazságtalanságáról is, miszerint sok esetben a jővevő attól sem kap megbecsülést, akivel jót tett. Ezenkívül Alexandra ismerteti az ifjúság körében igen népszerű Angyal Erzsébet munkáját, a Bélyegmúzeum által szervezett foglalkozásokat is, amelyeken szívesen vesznek részt a gyerekek. Reméljük, bélyeggyűjtőként is találkozunk majd velük!

Szabó Jenő beavatott gyűjtőknek is új részleteket eláruló, nyomozati anyagnak is beillő, mégis titkokkal teli tanulmányából érdekes dolgokat tudhatunk meg. Kíváncsian olvasom, ad-e a hercegnének a napok alatt nagy értékűvé váló ritka bélyegből névértéken a posta vezérigazgatója vagy sem. Mi történik, ha ad, mi ha nem? Hol vannak a múzeumunkon kívül a mára milliós értékű bélyegek? Érdemes keresni? Olvasásra ajánlom, mert megtudhatják, hogyan születik a ritkaság. A történetnek itt nincs vége. Csak később lehet arra válaszolni, növelte-e az érdeklődést, illetve a ritkaság értékét a tanulmány.

A bélyegeknél maradvány érdekesnek tartom *Nikodém Gabriella* írását, a magyarországi bélyeggyűjtést bemutató tanulmányorozatának harmadik részét. A bélyegekről már sok mindent megírtak. Azt is, hogy történelmet hordoznak és ismertetnek. A bélyeggyűjtésről, a gyűjtőkről, az egyesületek tevékenységéről szóló írásokról is hasonlók állíthatók. Győződjön meg, fényűzési adóról olvashat, megtudhatja rivalizáltak-e és miben a kor egyesületei!

A posta története olyan gazdag, hogy minden évben akár több évforduló is adódik. Ilyen a magyar televíziózás megindulásának 50. évfordulója, amely alkalmat szolgáltatott *Makkai-Várkonyi Ildikónak*, hogy a televíziózás magyar úttörőinek munkásságáról, nevezetesen Mihály Dénesről, Tihanyi Kálmánról, Nemes Tihamérról megemlékezzen. Írásából a televíziózás történéseinek kevésbé ismert részleteit is megismerheti a kedves Olvasó.

Hernitz Ferenc a soproni postaintézmény bemutatását folytatja. Megtudhatjuk, hogy a szabadságharc leverése után hogyan állították helyre a birodalmi postákat, hogyan hatott a vasút építése a posták fejlődésére, milyen volt azok szervezeti felépítése. A tárgyalt 75 év alatt volt leigázás, kiegyezés, világháború, forradalom, Trianon. Minden, a történelmünk.

Kozmáné Grünwald Éva restaurátor úgy foglalkozik a műtárgyakat károsító tényezőket leíró cikkében a molylepkékkel, mintha kicsit szeretné azokat... *Hajdú Józsefnek* a budai postapalota eladása adta az alkalmat arra, hogy az épület építéstörténetét közreadja.

Végezetül *Kovács Adrienn* Hermész-tanulmányát ajánlom olvasásra. Örülök, hogy közreadta írását erről a napjainkig tevékenykedő ókori istenségről, mert, tőle idézem: „*A hírközlés, a kereskedelem és a közlekedés már a kezdetektől összefonódó területek voltak, s mivel a mitológiai hagyomány szerint mindhárom tevékenység Hermész védnöksége alá tartozik, érthető hogy a postatörténeti emlékekben lépten-nyomon felbukkan alakja. A technikai újítások megjelenése, az említett területek gyors fejlődése az ábrázolásokban gyakran összekapcsolódtak Hermész... megjelenítésével*” – ezért jó, ha ismerjük.

Igen, tulajdonképpen mindegyik tanulmány elolvasását javaslom. Mindenik más, de valamennyi jó! Köszönet az Íróknak, jó időtöltést az Olvasóknak!

A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2007. évi beszámolója

Igazgatás és gazdálkodás

A 2007. év látszólag egy csendes, nyugodt évként telt el a Hírközlési Múzeumi Alapítvány életében, valójában azonban, ha mélyebben és részleteiben megvizsgáljuk az évben végrehajtott feladatokat, tapasztalhatjuk a változásokat. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a 2007. évet mérföldkönek kell tekinteni, az alapítvány eddig eltelt 17 évében lezárult egy korszak, amely egy generációváltást jelentett az alapítvány múzeumainak életében. Mindkét múzeum igazgatója nyugállományba vonult, és helyettük megtörtént az új igazgatók kiválasztása és megbízatása, ami mindkét esetben belső utánpótlással valósult meg. A személyi változásokon túl négy olyan fontos esemény is történt, amely az alapítvány és az alapítók között évek óta fennálló rendezetlen ügyként volt jelen.

Befejeződött a Gyáli úti költözés, és 2007. május 17-én átadásra került a miskolci Teletár, amely az ország harmadik ilyen, látványtár jellegű intézménye. Gyakorlatilag megvalósult – és mennyiségi átvétele is megtörtént – a Bélyegmúzeum világítási és tűzoltórendszerének korszerűsítése, miután a fizikai kivitelezés és beruházás 2007 folyamán befejeződött. Év közben jelentkező feladatként került megvalósításra a hosszú évtizedet is meghaladóan elhúzódó ügy, a székesfehérvári *Rákóczi postalegénye* elnevezésű szobor áthelyezése, amelynek restaurálása és új helyen történő felállítása sikeresen megtörtént. Szintén több éve kiépítésre került, de a megnyitás feltételei nem oldódtak meg a kiskunhalasi Emitel Telegaléria számára, amelyet 2007 decemberében a Postamúzeum fiiláléjaként a nagyközönség előtt is látogathatóvá tettünk.

Munkánk eredményeként értékelhetjük azt a tény is, hogy az Oktatási és Kulturális Minisztérium az alapítvány következetes támogatásáért, valamint a miskolci Teletár megvalósításáért az alapítók felső vezetőit miniszteri dicséretben részesítette.

Fontos szempontként kezeltük, hogy a 2007. évben szorosabb legyen a kapcsolat az alapítók és az alapítvány között, hisz ezt a Magyar Telekom Nyrt. tulajdonosi köre elvárásaként fogalmazta meg, hogy intenzívebb kapcsolatot kell kiépíteni az alapítók üzleti folyamatai és az alapítvány között. Erre a kapcsolattartásra törekedtünk közösen a Magyar Posta Zrt. és az Antenna Hungária Nyrt. vezetésével is. Ennek következtében és eredményeként az alapítók közreműködésével sok területen lecseréltük a múzeumok és kiállítóhelyek cégtábláit, nyomtatványainkon, kiadványainkon feltüntettük az alapítókat, a 2006-os évkönyv úgy jelent meg, hogy a belső oldalon az alapítók emblémája és neve is szerepel. Formaruhákat kaptunk, és annak használatát vezettük be a teremőrök, a recepciós és azon munkatársak körében, akik közvetlenül találkoznak a múzeumlátogatókkal. Kiállításainkon megjelennek az alapítók emblémái, logói, feliratai, zászlai is.

Pályázatok

Az elmúlt évben négy pályázatot adtunk be, és egy esetben nyertünk 500 000 Ft-ot, amely a Bélyegmúzeum múzeumpedagógiai tevékenységére irányult, és került felhasználásra.

Gyűjteményi munkák

A Postamúzeumban az alábbi gyarapodást regisztráltuk:

Tárgyi gyűjtemények	939 db
Dokumentációs gyűjtemények	493 db
Könyvtár	211 db

A Postamúzeum gyűjteménygyarapodásához jelentősen hozzájárult, hogy a megszűnt, illetve a Varga István Kereskedelmi, Közgazdasági Szakközépiskola és Szakiskolával összeolvadt Gervay Mihály Postai és Gazdasági Szakközépiskola tanpostájának felajánlott eszközeit a múzeum átvette.

A Bélyegmúzeum gyűjteményei az alábbiak szerint gyarapodtak:

Magyar bélyegek gyűjteménye	46 299 db
Külföldi bélyegek gyűjteménye	18 285 db
Vegyes gyűjtemények	1 818 db
Könyvtár	19 db

Beruházás

Amint az már az előzőekben is említésre került, a Bélyegmúzeum automata tűzoltó berendezésének cseréje a Magyar Posta Zrt. 2005-ben átutalt 20 M Ft céltámogatásával és az alapítvány által kigazdálkodott mintegy 8 M Ft forrásbiztosítással megvalósult. A gyakorlati kivitelezés és a Bélyegmúzeum tűzvédelme a legkorszerűbb megoldással valósíthatott meg, a beruházás pénzügyi kiegyenlítése azonban az átadás-átvétel elhúzódása miatt a 2007. gazdasági évben nem történt meg. A 28 M Ft beruházási költségből 2007. december 31-ig mindössze 5,3 M Ft – a világítási rendszer korszerűsítése – került kifizetésre. (Tehát 22,7 M Ft az az összeg, amely 2007-ben nem került kifizetésre.)

Kiállítások

- Április 3-án nyílt meg a Bélyegmúzeum időszakos kiállítása, az Altamira Művészeti Társaság 30 művészenek műveiből készült vendégkiállítás, amelyet Persányi Miklós környezetvédelmi miniszter nyitott meg.
- Április 24-re készült el *A szőlő, a bor és a posta kapcsolata* című kiállítás Kőszegen.
- Április végén a bélyegnap alkalmából a Mabéosz-székházban *Szent Erzsébet-grafikák a Bélyegmúzeumban* címmel nyílt kiállítás a múzeum közreműködésével.
- Június 19-én a Múzeumok Éjszakája előtt a debreceni Delizsánsz Kiállítóterem Soó Rezső emlékszobájában 10 tablós időszakos kiállítást mutattuk be.
- Július 4-én a pécsi Janus Pannonius Múzeum Természettudományi Osztályával közösen a *Rovarok a magyar bélyegeken* című kiállítást nyitottuk meg a pécsi postapalotában.
- Szeptember 20-án a Magyar Szabadalmi Hivatal konferenciatermében nyílt Puskás Tivadar szabadalmi dokumentumaiból és az ahhoz kapcsolódó levelezésekből kiállítás, amelyhez korabeli műtárgyakat is kölcsönöztünk.
- Szeptember 28-án nyílt meg Kass Jánosnak a róla elnevezett galériában a szegedi Móra Ferenc Múzeummal közösen megrendezett jubileumi emlékkiállítása.

- Szeptember folyamán Remsei Flóra textilművésznék a Gödöllői Kastélymúzeumban rendezett kiállításához nyújtottunk segítséget.
- Októberben a *140 éves a Magyar Posta* című kiállításunk érdemelte a fő helyet a bélyegnapi kiállításon, amely a budai várban került bemutatásra.
- December 3-án a Pécs 1. számú postahivatal előterében nyílt 8 tablós bélyegkiállítás, amelynek témája Jézus születésének ábrázolása a világ bélyegein.
- Végül, de nem utolsó sorban a Magyar Postagalamb Szövetség centenáriumi ünnepségéhez kapcsolódó kiállításhoz nyújtottunk segítséget.

Tudományos munka

A 2006. évi évkönyvünkben megjelenő cikkek, amelyeket valamennyi muzeológus és gyűjteménykezelő egy-egy témában kidolgozott, képezték a muzeológusok publikációs tevékenységének gerincét, ezen túlmenően kiállításokhoz végeztek kutatásokat és készítettek előtanulmányokat. Külön említést érdemel a Postások Szakmai Egyesületével közösen tartott ünnepség, amelyen Makkai-Várkonyi Ildikó és Kapi András Bálint előadását tartották kívülről is igen figyelemreméltó teljesítménynek. Szintén e közös rendezvény keretében végzett önálló kutatói munkát és írt tanulmányt Bartók Ibolya a 140 éves magyar posta korszakairól, amely cikk a Magyar Posta Zrt. és a Postások Szakmai Egyesületének folyóiratában, a *Posta* októberi különszámában jelent meg.

Közönségkapcsolatok

Havi program szerint végeztük a tradicionális együttműködést a Múzeumi Egyetértés Egylettel, amelynek tagjai állandó résztvevői a múzeumok rendezvényeinek és kiállításainak. Ezen túlmenően új kapcsolatot építettünk ki a Postások Szakmai Egyesületével, közös együttműködési megállapodást kötöttünk rendezvényeink és intézményeink kölcsönös támogatására. Együttműködési szándékkal keresett meg bennünket a Hálózatépítők Segélyező és Hagyományörző Egyesülete is, amely a múzeumi alapítvány támogatását és a gyűjtési körébe tartozó műtárgyak, emlékek felkutatását alapszabályban rögzítette.

Az Információs Társadalom Világnapját, amely 2006-ig a Távközlési Világnap elnevezést viselte, ez alkalommal nem Diósdon, hanem Miskolcon tartottuk meg, és kötöttük össze a Teletár megnyitásával. A rendezvényen a megjelentek száma meghaladta az előzetes várakozásainkat. A Múzeumok Majálisán ez évben is mindkét múzeumunk aktívan részt vett, és a bemutatásátrak látogatottsága évről évre növekszik. 2007-ben az alapítók és támogatók által adományozott szóróanyagok, kiadványok, ajándékok is hozzájárultak a látogatók számának nagymértékű növekedéséhez.

A hagyománynak számító Múzeumok Éjszakáján vendégeink száma meghaladta a 2006-os létszámot annak ellenére, hogy központi minisztériumi támogatást nem kaptunk, és a múzeumok költségvetését is korlátoztuk. A növekedéshez viszont hozzájárult a British Council a meghirdetett vetélkedőjével. Hollókőn ez évben is megtartottuk a Szent Iván-napi ünnepségünket, amelyhez idén a Magyar Posta Zrt. Kelet-magyarországi Igazgatóságának vezetőképző tanfolyamán részt vevő munkatársak is csatlakoztak. Így a vendégek száma jóval meghaladta az előző évek szokásos résztvevői létszámát.

Múzeumpedagógia területén 2007-ben is kiemelkedő teljesítményt nyújtott a Bélyegmúzeum, amely júniusban és augusztusban kéthetes bélyegismereti tábort szervezett az ifjú bélyeggyűjtők részére. Ennek költségfedezetére a Magyar Posta Zrt. által kiírt pályázaton elnyert támogatást használtuk fel. A Hunfilla 2007 Nemzetközi Bélyegkiállítás az ifjú bélyeggyűjtők ismereteinek bővítésére nyújtott lehetőséget, szeptember 29-én vetélkedőn adhattak számot tudásukról. A Bélyegmúzeumban minden hónap harmadik szombatján a múzeumi beszélgetések sorozata is folytatódott, amely elsősorban a bélyeggyűjtők és a múzeum közötti kapcsolat elmélyülését szolgálja.

Látogatottság

Múzeumaink és kiállítóhelyeink látogatottsága némi növekedést mutatott ebben az évben, összes látogatóink száma 201 685 fő volt, ami 15%-os növekedést jelent. Ez igen szép szám, és így ez a növekedés is hozzájárult ahhoz, hogy bevételünket mintegy 55%-kal tudtuk növelni ez évben. Megjegyzendő, hogy érthető módon a vasárnapi ingyenes látogatónap lényegesen vonzóbb volt az érdeklődők körében, mint a fizetős hétköznapiak. (2007-ben az állami múzeumok részére kiadott irányelveket alkalmaztuk mi is). 2008-tól megszűnt az ingyenes múzeumi nap, így a vasárnapok is fizetőssé váltak. Látogatottság szempontjából külön ki kell emelnünk Nagyvázszyt, amely a legnépszerűbb kiállítóhelyünk volt az elmúlt évben. Ez különösen figyelemreméltó, hiszen e fiálénk szezonális, csak májustól novemberig látogatható.

A fentiekben rögzítettek alapján összességében eredményes és igen tartalmas évet zártunk 2007-ben.

Budapest, 2008. március 18.

A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2007. évi gazdasági beszámolója

A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2007. évi mérleg szerinti eredménye 19 250 658 Ft. Az eredmény alakulásának oka, hogy az üzemeltetési költség a tervezettnél 13 728 000 Ft-tal alacsonyabb. Ezt részben a takarékos, szigorú felhasználás, részben a betervezett, de meg nem valósult, 2008-ra áthúzódó feladatok eredményezték.

A Magyar Telekom Nyrt. 150 000 000 Ft, az Antenna Hungária Nyrt. 25 098 000 Ft tervezett támogatást, a Magyar Posta Zrt. a 65 000 000 Ft tervezetten felül még 2 500 000 Ft céltámogatást nyújtott alapítványunk feladatainak megvalósítására. Pályázataink 2007-ben kevés sikerrel jártak, csupán a Magyar Posta Zrt. biztosította a Bélyegmúzeum által szervezett nyári gyermektábor megvalósításához 500 000 Ft-ot. Az alapítói támogatások megoszlása az alábbiak szerint alakult:

Magyar Telekom Nyrt.	150 000 000 Ft
Magyar Posta Zrt.	67 500 000 Ft
Antenna Hungária Nyrt.	25 098 000 Ft

A saját bevételek a tervezett mértéken felül realizálódtak a múzeumi belépők tarifaemelésének köszönhetően. Pénzügyi tevékenységünk a Magyar Posta Zrt. előre átutalt éves támogatásának befektetéséből 4 706 941 Ft kamatbevételt eredményezett. Beruházásaink a 2008-ra áthúzódó feladatokon kívül a terveknek megfelelően alakultak. A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2007. évi gazdasági – bevételi és kiadási – adatai E Ft-ban kifejezve az alábbiak:

Bevételek

Megnevezés	Tervezett	Tényleges
Saját bevétel	5 500	5 597
Múzeumi belépőkből	3 500	4 158
Áruértékesítésből	1 500	891
Egyéb bevétel	500	548
Pénzügyi bevétel	2 000	4 707
Kamatbevétel	2 000	4 707
Támogatások	240 800	243 519
Magyar Posta Zrt.	65 000	67 500
Magyar Telekom Nyrt.	150 000	150 000
Antenna Hungária Nyrt.	25 098	25 098
Egyéb támogatások	702	921
Pályázati bevételek	500	500
Magyar Posta Zrt.	500	500
Bevételek összesen	248 800	254 323

Költségek és ráfordítások

Megnevezés	Tervezett	Tényleges
Anyagköltség	14 300	8 075
Szolgáltatások és ráfordítások	54 600	47 187
Egyéb költségek	5 800	7 474
Béreköltségek	106 000	103 663
Személyi jellegű kifizetések	20 700	18 186
Bérfelrakások	36 500	38 993
Értékcsökkenési leírás	9 000	7 063
Egyéb ráfordítások	1 900	3 317
Költségek és ráfordítások összesen	248 800	235 072

Beruházások

Megnevezés	Tényleges
Beruházások összesen	1 566

Budapest, 2008. március 21.

Az alapítvány közhasznú beszámolójának 2007. évi mérlege

Sor-szám	A tétel megnevezése	Előző év (E Ft)	Tárgyév (E Ft)
a	b	c	e
1.	A. Befektetett eszközök	76 619	179 602
2.	I. Immateriális javak	3 394	2 233
3.	II. Tárgyi eszközök	47 737	43 627
4.	III. Befektetett pénzügyi eszközök	25 488	133 742
5.	IV. Befektetett eszközök értékhelyesbítése	0	0
6.	B. Forgóeszközök	98 665	38 584
7.	I. Készletek	7 167	6 889
8.	II. Követelések	18 266	24 416
9.	III. Értékpapírok	0	0
10.	IV. Pénzeszközök	73 232	7 279
11.	C. Aktív időbeli elhatárolások	1 593	1 071
12.	Eszközök (aktívák) összesen	176 877	219 257
13.	D. Saját tőke	54 336	73 587
14.	I. Induló tőke (jegyzett tőke)	56 822	54 336
15.	II. Tőkeváltozás (eredmény)	-2 486	19 251
16.	III. Lékötött tartalék	0	0

17.	IV. Értékelési tartalék	0	0
18.	V. Tárgyévi eredmény alaptevékenységből (közhasznú tevékenységből)	-2 486	19 251
19.	VI. Tárgyévi eredmény vállalkozási tevékenységből	0	0
20.	E. Céltartalék	0	0
21.	F. Kötelezettségek	8 998	14 841
22.	I. Hosszú lejáratú kötelezettségek	0	0
23.	II. Rövid lejáratú kötelezettségek	8 998	14 841
24.	G. Passzív időbeli elhatárolások	113 543	130 829
25.	Források (passzívák) összesen	176 877	219 257

Az alapítvány közhasznú beszámolójának 2007. évi eredmény-kimutatása

Sor- szám	A tétel megnevezése	Előző év (E Ft)	Tárgyév (E Ft)
a	b	c	e
1.	A. Összes közhasznú tevékenység bevétele	251 115	254 323
2.	1. Közhasznú célú működésre kapott támogatás	240 377	243 519
3.	a) alapítótól	240 098	242 598
4.	b) központi költségvetéstől	0	0
5.	c) helyi önkormányzattól	0	0
6.	d) társadalombiztosítótól	0	0
7.	e) egyéb, ebből 1%	279	0
8.	2. Pályázati úton elnyert támogatás	4 082	500
9.	3. Közhasznú tevékenységből származó bevétel	3 929	5 597
10.	4. Tagdíjból származó bevétel	0	0
11.	5. Egyéb bevétel	2 727	4 707
12.	B. Vállalkozási tevékenység bevétele	0	0
13.	C. Összes bevétel	251 115	254 323
14.	D. Közhasznú tevékenység ráfordításai	253 601	235 072
15.	1. Anyagjellegű ráfordítások	76 150	62 739
16.	2. Személyi jellegű ráfordítások	163 641	161 953
17.	3. Értékcsökkenési leírás	11 980	7 063
18.	4. Egyéb ráfordítások	1 815	3 188
19.	5. Pénzügyi műveletek ráfordításai	15	44
20.	6. Rendkívüli ráfordítások	0	85

21.	E. Vállalkozási tevékenység ráfordításai	0	0
22.	1. Anyagjellegű ráfordítások	0	0
23.	2. Személyi jellegű ráfordítások	0	0
24.	3. Értékcsökkenési leírás	0	0
25.	4. Egyéb ráfordítások	0	0
26.	5. Pénzügyi műveletek ráfordításai	0	0
27.	6. Rendkívüli ráfordítások	0	0
28.	F. Összes ráfordítás	253 601	235 072
29.	G. Adózás előtti eredménye	0	0
30.	H. Adófizetési kötelezettség	0	0
31.	I. Tárgyévi vállalkozási eredmény	0	0
32.	J. Tárgyévi közhasznú eredmény	-2 486	19 251

Tájékoztató adatok (E Ft-ban)

33.	A. Személyi jellegű ráfordítások	161 953
34.	1. Bérköltség	104 777
35.	Ebből: – megbízási díjak	2 276
36.	– tiszteletdíjak	0
37.	2. Személyi jellegű egyéb kifizetések	18 184
38.	3. Bérjárulékok	38 992
39.	B. A szervezet által nyújtott támogatások	48
40.	C. Továbbutalási céllal kapott támogatás	0
41.	D. Továbbutalt támogatás	0

Budapest, 2008. március 18.

Független könyvvizsgálói jelentés

Elvégeztük a Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2007. 12. 31-i fordulónapra elkészített mérlegének – melyben az eszközök és források egyező végösszege 219 257 E Ft, a mérleg szerinti eredmény 19 251 E Ft nyereség –, valamint a 2007. évre vonatkozó eredménykimutatásának és kiegészítő melléklet és közhasznú jelentésének vizsgálatát, melyeket a vizsgált szervezet 2007. évi közhasznú egyszerűsített éves beszámolója tartalmaz. Az alapítvány 2006. december 31-i beszámolóját az Audit Plusz 2000 Kft. vizsgálta, és 2007. március 12. napján hitelesítő záradékkal látta el.

Az éves beszámoló elkészítése az ügyvezetés felelőssége. A könyvvizsgáló felelőssége az éves beszámoló véleményezése az elvégzett könyvvizsgálat alapján, valamint az üzleti jelentés és az éves beszámoló összhangjának megítélése.

A könyvvizsgálatot a magyar nemzeti könyvvizsgálati standardok és a könyvvizsgálatra vonatkozó – Magyarországon érvényes – törvények és egyéb jogszabályok alapján hajtottuk végre. A fentiek értelmében a könyvvizsgálat tervezése és elvégzése révén elegendő és megfelelő bizonyítékot kell szerezni arról, hogy az éves beszámoló nem tartalmaz lényeges hibás állításokat.

Az elvégzett könyvvizsgálat magában foglalta az éves beszámoló tényezőszámaikat alátámasztó bizonylatok mintavételén alapuló vizsgálatát, emellett tartalmazta az alkalmazott számviteli alapelvek és az ügyvezetés lényegesebb becsléseinek, valamint az éves beszámoló bemutatásának értékelését. Meggyőződésünk, hogy munkánk megfelelő alapot nyújt a könyvvizsgálói záradék (vélemény) megadásához.

Záradék/Vélemény: A könyvvizsgálat során a Hírközlési Múzeumi Alapítvány közhasznú egyszerűsített éves beszámolóját, annak részeit és tételeit, azok könyvelési és bizonylati alátámasztását az érvényes nemzeti könyvvizsgálati standardokban foglaltak szerint felülvizsgáltuk, és ennek alapján elegendő és megfelelő bizonyosságot szereztünk arról, hogy az egyszerűsített éves beszámolót a számviteli törvényben foglaltak és az általános számviteli elvek szerint készítették el.

Véleményünk szerint a közhasznú egyszerűsített éves beszámoló – melyben az eszközök és források egyező végösszege 219 257 E Ft, a mérleg szerinti eredmény 19 251 E Ft (nyereség) – az alapítvány, a Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2007. 12. 31-én fennálló vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről megbízható és valós képet ad. A közhasznú jelentés az egyszerűsített éves beszámoló adataival összhangban van.

Budapest, 2008. március 18.

A könyvvizsgálattal megbízott társaság
Audit Plusz 2000 Kft.
1054 Budapest, Báthory u. 19.
Kamarai nyilvántartási száma: 001379
Képviselőre jogosult: Lakatos István

A könyvvizsgálatot a társaság nevében Lakatos István bejegyzett könyvvizsgáló végezte.
Kamarai bejegyzési száma: 002190
8600 Siófok, Mikszáth Kálmán u. 28.

A handwritten signature in black ink.

Közhasznúsági jelentés

A Hírközlési Múzeumi Alapítványt 1990. január 1-jével alapította a Magyar Telekom Nyrt., a Magyar Posta Zrt. és az Antenna Hungária Nyrt. az alapítók közös muzeális örökségének ápolására, bemutatására és tudományos igényű feldolgozására. A Fővárosi Bíróság 429. sorszám alatt vette nyilvántartásba, amelyet 1998. január 1. napjától kiemelten közhasznú szervezetté minősített.

A 2007. évet mérföldkőnek kell tekinteni, az alapítvány eltelt 17 évében lezárult egy korszak, a Postamúzeum és a Bélyegmúzeum igazgatója nyugállományba vonult. A személyi változásokon túl négy fontos esemény történt az alapítványunk életében.

2007. május 17-én átadásra került a miskolci Teletár, az ország harmadik olyan látványraktára, amely a múzeumlátogatók számára is nyitva áll, és benne megtekinthető a távközléstörténet gyűjteménye. Sok-sok évi várakozás után gyakorlatilag megvalósult a Bélyegmúzeum világítási és tűzoltórendszerének korszerűsítése. A Magyar Posta Zrt. kérésére restaurálásra és áthelyezésre került a székesfehérvári *Rákóczi postalegénye* elnevezésű szobor. Több éve kiépítésre került, de a megnyitás feltételei nem oldódtak meg a kiskunhalasi Emitel Telegaléria előtt, amely decemberben megnyitásra került a nagyközönség számára is a Postamúzeum fiлиáléjaként.

Múzeumainkat és kiállítóhelyeinket 2007-ben 201 685 fő látogatta. Az alapítvány vállalkozási tevékenységet nem folytatott, úgy ebből bevétele sem származott, pártoktól független, politikai tevékenységet nem folytat.

Budapest, 2008. március 18.

Egervári László
ügyvezető igazgató

Felügyelőbizottsági vélemény

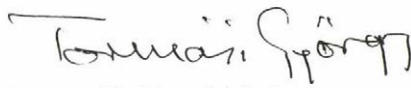
A felügyelőbizottság a Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2007. évi beszámolóját áttekintette, a könyvvizsgálói jelentést elfogadja. Az alapítvány beszámolója a számviteli törvény előírásainak megfelelő.

A 2007. évi beszámolót a Hírközlési Múzeumi Alapítvány Felügyelő Bizottsága elfogadja.

Budapest, 2008. március 28.

Szabó Gyula
felügyelőbizottsági tag

Dr. Tormási György
felügyelőbizottsági tag

Gárdosné Petényi Erzsébet
felügyelőbizottsági elnök

A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2008. évi munkaterve

Igazgatás és gazdálkodás

- Az alapítvány múzeumaiban az előző évek gyakorlata alapján kialakított vezetési szerkezetet az alapítókkal összhangban kívánjuk megtartani. A muzeológusi, gyűjteménykezelői munka színvonalának szinten tartása és emelése érdekében a nyugdíjazások okán bekövetkezett személyi változások során ezekbe a munkakörökbe jól képzett fiatal munkatársakat szeretnénk bevonni. Törekszünk arra, hogy az idősebb, tapasztaltabb munkatársak mellett a fiatal muzeológusok és gyűjteménykezelők elméleti ismereteiket gyakorlati tapasztalatokkal bővíthessék.
- Figyelemmel kísérjük az országos gyűjtőkörű nagy múzeumok integrációját, a minisztériumi szakmai vezetés irányelveit, és a szerzett tapasztalatokat az érvényes múzeumi törvény betartásával alkalmazzuk.
- A múzeumok számára meghirdetett reneszánsz év programjaihoz, az Országos Műszaki Múzeummal összhangban, az Oktatási és Kulturális Minisztérium és a Nemzeti Kulturális Alap által támogatott programokhoz rendezvényekkel kapcsolódunk.
- A Postamúzeum épületével kapcsolatos bírósági perben továbbra is a múzeum műemlék-épületben maradását, esetleg az alapítvány tulajdonába kerülő értékarányos csereingatlan biztosítását kívánjuk elérni, amely hosszú távon megoldaná a múzeum elhelyezését.
- A Posta- és a Bélyegmúzeumban a hiányzó munkakörök, a könyvtári, grafikai, a modern magyar bélyeg- és az ahhoz kapcsolódó különgyűjtemény, valamint a kiállítás-kivitelezői munkakör betöltésére személyi állomány pótlása szükséges.
- Az alapítók közreműködésével a postai gyűjtemények elhelyezésére központi raktár kijelölését tervezzük és a decentralizált gyűjteményi egységek – Sopron, Debrecen, Miskolc, Pécs – központi tárolásának megoldását.
- Kiemelt feladataink közé tartozik a leselejtezett, illetve leszerelt távközlés-történeti műtárgyak, pl. a Szikla-központ manuális egységeinek a begyűjtése és raktárba szállítása is.
- A fentiek mellett szükséges az alapítványi múzeumokban és kiállítóhelyeken a munka-, tűz-, vagyon- és érintésvédelmi felülvizsgálat elvégeztetése.
- Egységes műtárgy-nyilvántartási számítógépes rendszer kiválasztása, illetve bevezetésének előkészítése a két múzeumban (MuNYiR, Katalin vagy Lapoda).
- Kapcsolattartás a rendszergazdákkal az informatikai rendszer folyamatos működése és frissítése érdekében.
- A pályázati lehetőségek figyelemmel kísérése, különös tekintettel az uniós pályázatokra.
- A lakosság megváltozott kulturális igényeihez alkalmazkodva az elektronikus úton nyújtott látogatói élmény szolgáltatásához új honlap, virtuális tárlatok szerkesztése.
- A vidéki kiállítóhelyek nyitás előtti tisztasági festése, javítása – Ópusztaszer, Hollókő, Nagyvázsony – az üzemeltetők, fenntartók, illetve tulajdonosok bevonásával.
- Pénztárgépek beállítása a négy legnagyobb forgalmú múzeumban, illetve kiállítóhelyen: Postamúzeum, Bélyegmúzeum, Nagyvázsony, Balatonszemes.

Gyűjteményi feladatok

- A Postamúzeumban a Magyar Posta Zrt. leselejtezett tárgyainak átvétele, gyarapítása és leltározása állandó feladatot jelent, ebben az évben várhatóan az utcai, köztéri levélszekrények további gyarapodásba vétele kapja a fő hangsúlyt.
- Fontos a postatörténeti gyűjtemények 2007. évi állományrevíziós jegyzőkönyvének elkészítése is, amely a revíziós leltár teljességét jelenti majd.
- Halaszthatatlanná vált a Balatonszemesen kiállított kariolkocsi, illetve a fogatolt jármű talapatát képező emelvény mozaikképének és hat domborművének restaurálása; hasonlóképpen a Baross Gábor hagyatékát képező üllögarnitúra újrakárpitozása.
- A leszerelésre kerülő távbeszélőközpont, a Szikla-központ általunk kiválasztott 4-6 munkahelyét Miskolcra és Rákospalotára fogjuk szállítani, majd ott felállítani.
- A magyar posta gazdasági raktáraitól átvett levélszekrények duplumait gyűjteménygyarapítási és fejlesztési céllal a külföldi társmúzeumoknak kívánjuk felajánlani műtárgycsere formájában.
- A dokumentációs gyűjtemények tekintetében folytatódik a szakmatörténeti nagyjaink hagyatékának felkutatása és a hagyatékörzők szándékától függően a dokumentumok és fényképek eredeti vagy szkennelt változatának begyűjtése.
- A Bélyegmúzeumnak a Magyar Posta Zrt. átadja az 1995 és 2007 között kiadott bélyegek vázlatait, valamint 2000-ig az eredeti grafikákat. A Pénzjegynyomda és az Állami Nyomda a 2000 és 2007 között készült bélyegek grafikáit és nyomóeszközeit adja át a múzeumnak. Ebben az évben ennek az igen nagy anyagnak a feldolgozása és bevételezése kiemelkedő feladatot jelent.
- 2008-ban a nyugállományba vonult munkatársak helyére új munkatársak felvétele válik szükségessé, akik számára új munkabeosztást kell készíteni.
- A 2007-ben revízió alá vont gyűjtemények esetében a leltári eredmények könyvelését, valamint ezek számítógépes rögzítését kell az egyes kezelőknek elvégezni.
- A klasszikus magyar bélyegek gyűjteményében a revíziós leltár befejezése után megkezdődhet a változatok szerinti azonosítás munkája.
- Szükségessé vált a mintabélyegek gyűjteményének átadása és rendezése, annál is inkább, mert a filatélia egyre nagyobb figyelmet fordít erre a területre.
- Mivel 2000-től a külföldi bélyegek esetében a múzeum a Michel-katalógus szerinti törzskönyvezésre tért át, az addig kibocsátott bélyegek Yvert-katalógusok szerinti azonosítása azon országok esetében, amelyekhez 2008-ban már lesz, a Michel-katalógus szerint folyik.

Tudományos munkák, kiadványok

- A 2007. évi évkönyv tanulmányainak megírása a kijelölt muzeológusok és gyűjteménykezelők számára olyan publikációs lehetőség, amellyel anyagi áldozatok árán is élni kell az alapítványnak és a munkatársaknak egyaránt.
- Az évkönyvtanulmányok megírása azonban mindkét múzeumnak, illetve minden muzeológusnak feladata, tehát nem öntevékenyen vállalt lehetőség, az elkészített munka színvonala viszont lehet tudományos igényességű.
- A Bélyegmúzeumban a Nagymánya-térvnyomat történetének pontos felderítése önmagában is jelentős és érdeklődést kiváltó tudományos munka. A klasszikus magyar bé-

lyegek változatainak azonosítása folyamatosan történik, a világ legértékesebb és legkülönlegesebb bélyegeinek felderítésére irányuló nyomozás pedig megkezdődött.

- Törekednünk kell arra, hogy saját kiadványaink mellett a Magyar Múzeumok, a Múzeumi Hírlevél, a Magyar Iparművészet, illetve a Múzeumcafé című folyóiratban vagy más országos szaklapban is tanulmányokat jelentessünk meg. A fiatal muzeológusok szakmai fejlődésének, ismertté válásának egyik útja lehet ez. Célunk, hogy néhány munkatársunk országos szinten is szakmai ismertséget szerezzen.
- A Postamúzeumban tovább folytatódik a hírközléstörténet jeles képviselőinek hagyatékelkutatása és feldolgozása, illetve a begyűjtött anyag alapul vételével megírt tanulmányok publikálása.
- A múzeum munkatársai megkeresések alapján külső publikációkhoz is végeznek szakmatörténeti kutatásokat és anyaggyűjtéseket, példa erre a közeljövőben megjelenő Hajdanvolt férfiak, illetve a Trianon című album is.
- A Miskolc–Hollókő, Ópusztaszer–Kiskunhalas kiállítás-ismertető megjelentetése is feladataink között szerepel. Az anyag megírásával és előkészítésével az év folyamán foglalkozni kell, de a megjelentetés csak anyagi fedezet birtokában valósulhat meg.
- A kiállítások forgatókönyvének elkészítése az érintett muzeológusok és gyűjteménykezelők feladatát képezi, amit meghatározott ütemterv szerint végeznek.
- Kiállítási forgatókönyvek elkészítése csak részben tekinthető tudományos munkának, leginkább kedves kötelesség.

Kiállítások

- *Távírók és táviratok*, Postamúzeum, Pécs 1. számú postahivatal;
- *A levélszekrény története*, Postamúzeum, Pécs 1. számú postahivatal;
- *150 éve született Kolossváry Endre helyettes államtitkár, postamérnök, vezérigazgató-helyettes*, Postamúzeum, vándorkiállítás, forgalmi bélyeg kibocsátása;
- *100 éve született Konecsni György grafikusművész*, Bélyegmúzeum, éves program, gyerekeknek szóló pályázat, megemlékező szimpóziumok, emlékbélyeg kibocsátása;
- *130 éve született dr. báró Szalay Gábor államtitkár, postavezérigazgató, vándorkiállítás*, Posta- és Bélyegmúzeum, Magyar Posta Zrt. székháza, Benczúr-ház, Szeged, Debrecen, Pécs, Sopron;
- *Mosonyi Csabáné tojásfestő népművész kiállítása*, a 2008. évi húsvéti bélyegek ünnepi bemutatása alkalmából, Bélyegmúzeum, Pécs 1. számú postahivatal;
- *A Bélyegmúzeum Ifjúsági Filatelista Körének bemutatkozó kiállítása*, a Magyar Posta Zrt. pályázati támogatásával, Bélyegmúzeum;
- *Kisemlősök a bélyegeken*, Pécs 1. számú postahivatal, a Janus Pannonius Múzeummal közösen, preparátumokkal kiegészített bélyegbemutató;
- Az alapítókkal történt egyeztetés után Miskolcon a Postakürt Galéria kiállításának átköltöztetése a Teletár épületébe abban az esetben, ha ingatlanértékesítés következtében a miskolci postapalotát el kell hagynunk, Postamúzeum;
- A miskolci Teletár folyamatos bővítése és kiegészítése, Postamúzeum;
- Debrecenben a Soó Rezső-emlékszoba kiállításának átrendezése, Bélyegmúzeum, Delizsánsz Kiállítóterem;

- Hajdúhadházára a Földi János Könyvtár részére az 1956-ról szóló kész kiállítási anyag kölcsönzése, Bélyegmúzeum;
- A Sárospataki Protestáns Napok rendezvényeihez kapcsolódó kiállítás, az evangélikus lelkesíró hivatal kérése szerint, Bélyegmúzeum;
- 2008. évi bélyegnap kiállítás a kijelölt témában, Bélyegmúzeum;
- Tervezett kiállítás-sorozat, amely nem csak a filatelisták látogatóinak szól, hanem a szélesebb közönség számára nyújt érdekes információkat, elsősorban a bélyeg előtti levelek postakezelési jeleiről, azok történeti hátteréről, Bélyegmúzeum.

Közönségkapcsolatok, marketing, múzeumpedagógia

- Részvétel a Múzeumok Majálisa, a Múzeumok Éjszakája és a Kulturális Örökség Napjai programokban;
- Kiadványaink eljuttatása a szállodákba és turisztikai irodákba, az ingyenes internetes portálok folyamatos frissítése (www.museum.hu), a saját honlap átszerkesztése;
- Az Áldozatok Világnapján megemlékező koszorúzás Balatonszemesen, a Magyar Posta Zrt. szervezésében, február 22-én;
- Az Információs Társadalom Világnapjának megünneplése Diósdon;
- A Múzeumi Együttértés Egylet szervezésében a Szent Iván-éji tűzugrás Hollókőn;
- A Postai Világnap megünneplése, október 9-én;
- Halottak napi megemlékezés a hírközléstörténet nagyjainak sírjánál, emlékkoszorúk elhelyezése, ezt megelőzően a sírok rendbetétele, lejárát esetén megváltása;
- A Rádiózás Napjának megünneplése Diósdon, december 1-jén;
- A Postamúzeumban az Adventi Szalon megrendezése;
- Az auditóriumban az alapítóinkhoz tartozó szakmai egyesületek, társaságok, klubok rendezvényeinek biztosítása;
- Múzeumpedagógiai programok kidolgozása és megvalósítása Budapesten, illetve a vidéki kiállítóhelyeken, elsősorban Balatonszemesen;
- Részvétel a XI. Országos Műszaki Muzeológus Találkozó rendezésében, a Postamúzeumban és az auditóriumban, az Országos Műszaki Múzeum szervezésében;
- *A 140 éves önálló magyar posta* című, az auditóriumban megtartott emlékkonferencián elhangzott előadás digitalizálása a Postások Szakmai Egyesületével közösen;
- Csoportos és egyénileg is kérhető tárlatvezetések a Bélyegmúzeumban, felnőtt- és gyerekfoglalkozások, kihelyezett tanórák, gyerekek számára nyári múzeumi napok megszervezése;
- A 2007-es évhez hasonlóan a nyári napközis táborok megtartása, a havonta előre meghirdetett két napon;
- A magyar posta bélyegkibocsátásaihoz helyszín- és kiállítási anyagok biztosítása;
- Témajavaslatokkal segítségnyújtás a bélyeg-kibocsátási tervek elkészítéséhez;
- A Mafitt székfoglaló előadásainak és vezetőségi üléseinek befogadása;
- A Lágymányosi Bélyeggyűjtő Körrel közösen létrehozott baráti kör, valamint a Mafitt és a múzeum által szervezett programokkal a magasabb filatélia iránt érdeklődők megfelelő információcseréjének biztosítása;
- Részvétel a Múzeumi Sajtókávéház összejövetelein, ahol a tájékozódás mellett a bélyegmúzeumi programjainkról, rendezvényeinkről is hírt kapnak a megjelenők;

- A *Múzeumi beszélgetések* című előadássorozat folytatása minden hónap harmadik szombatján, az év elején egyeztetett program szerint;
- A postaforgalmi szakközépiskolákkal és a felnőttképzés intézményével karöltve a bélyegmúzeumi ismeretanyag felhasználásával részvétel a szakoktatásban;
- A közönség tájékoztatására a Dob utca és az Erzsébet körút kereszteződésénél egy Bélyegmúzeumot jelző információs tábla elhelyezése;
- A külső kutatók munkájának segítése, illetve a kutatások lehetővé tétele mindkét múzeum gyűjteményeiben.

Nemzetközi kapcsolatok

- A Postamúzeum a Magyar Posta Zrt. által leselejtezett, a múzeumba duplumként bekerülő levélszekerényeket a külföldi társintézményeknek kívánja felajánlani múzeumközi műtárgycsere formájában. Az ily módon bekerülő anyag lehetőséget nyújthat egy korábbi ötlet – a *Világ postasétánya* című kiállítás – megvalósításához. A kivitelezéshez azonban feltétlenül szükségünk lesz az uniós pályázatokba való bekapcsolódásra, a minisztériumi, önkormányzati és szakmai egyesületek támogatására.
- Évkönyveinkből minden évben küldünk tiszteletpéldányt a világ postamúzeumainak, amelyektől mi is rendszeresen megkapjuk az általuk kiadott cserepéldányokat.
- A Bélyegmúzeum a világ bélyegmúzeumaival kívánja felvenni a kapcsolatot, elsőként az európai intézményekkel. Ez a híres bélyegek felderítésére irányuló kutatásokat szolgálná, valamint alapja lehetne egy nemzetközi tapasztalat- és információcserének. A távolabbi földrészek múzeumaira is kiterjesztett kapcsolatfelvétel egy szakmai adatbázis létrehozását segítené.
- A Besztercebányán működő Postamúzeummal a Bélyegmúzeum továbbra is jó kapcsolatot ápol. Részt vesznek egymás rendezvényein, s a jövőben közös kutatási program kidolgozását tervezik, hiszen a terület postatörténete szerves részét képezi a magyar postatörténetnek.

Vegyes ügyek

- Időszerűvé vált a Bélyegmúzeum Hársfa utca 47. szám alatti bejárati ajtajának javítása, amely jelenleg néha már a biztonságos zárást veszélyezteti. Tekintettel a műemlék jellegű épületre az ajtó javítását vagy cseréjét előbb meg kell tervezetni, arra kivitelezési árajánlatot kell kérni, hiszen a munka csak az engedélyek, illetve a források birtokában kezdhető el.
- Múzeumaink esetében nagyon fontos, hogy a dolgozók közösségként éljék meg munkájukat. Egy olyan munkahelyen, ahol a biztonságra, az értékek védelmére fokozott figyelmet kell fordítani, lényeges momentum, hogy a dolgozók bizalommal legyenek egymás iránt, korrekt jó viszony legyen közöttük. Ennek fontos eleme a rendszeres megbeszélés, a munkaértekezlet, ahol nem csak saját, hanem társaik munkájáról, feladatairól, az egyenletes terhelés megvalósulásáról is informálódhatnak. Itt ötleteiket is elmondhatják, amelyek később megvalósításra kerülhetnek.
- Az alapítvány messzemenően támogatja a munkatársak továbbképzését, a nyelvtanulást, különösen a fiatalabb munkatársak esetében, illetve a muzeológusi szakoktatást.

Budapest, 2007. december 6.

Historia domus – Postamúzeum, 2007

Előző évkönyvünkben a 2006-os esztendőt a Hírközlési Múzeumi Alapítvány, illetve a Postamúzeum élére kinevezett új vezetők, Egervári László ügyvezető igazgató és Krizsákné Farkas Piroska múzeumigazgató kapcsán egy új korszak első évének neveztük. Ennek szellemében 2007 a korszakváltás második esztendejének számít, hiszen Kovács Gergelyné után 2007. október 1-jétől Krizsákné Farkas Piroska is nyugalomba vonult, addig azonban még nagyon sok említést érdemlő esemény történt.

Az év első munkanapján, január 2-án dr. Tallósyné Béres Ilona személyében új munkatársunkat köszönthettük, aki az alapítvány rendezvényszervezését és reklámtevékenységét fogja ellátni. E napon kaptuk a szomorú hírt is, hogy a súlyos betegségben szenvedő dr. Bányai Sándor kollégánk 2007. január 1-jén elhunyt. A pécsi Telegaléria létrehozásában fontos szerepet vállaló dr. Bányai Sándor a kiállítóhely 1999. május 14-i megnyitása óta volt az alapítvány munkatársa, s mutatta be azt nap mint nap nagy lelkesedéssel a látogatóknak. Utolsó útjára január 19-én Bartók Ibolya, Egervári László, Jakab László, Kozmáné Grünwald Éva és Majzikné Szívos Ibolya kísérték.

Időközben január 10-én az auditoriumban megtartottuk évadnyitó összejövetelünket, amelyen vidéki kollégáink is jelen voltak, s amely alkalomból a 2006. évi feladatokat Krizsákné Farkas Piroska és Solymosi Jánosné múzeumigazgatók értékelték. A dolgozók személyes teljesítményének értékelését, illetve a 2007. évi feladatok ismertetését pedig Egervári László ügyvezető igazgatótól hallhattuk.

Januárban – Hernitz Ferenc és Makkai-Várkonyi Ildikó múlt év decemberében tartott helyszíni szemléjének, illetve a szemlén végzett tárgykijelölésük kapcsán – Sopronból a Magyar Posta Zrt. 2. számú, Győri úti gazdasági raktárából 60 darab műtárgy került be a postatörténeti tárgyi gyűjteményünkbe, köztük egyenruha, önfestékező bélyegző, UV-lámpa, pénztárgép, levélbélyegző gép, kisalakú levélszekrény, kézbesítőtáska stb. E gyűjtőmunka folytatásaként februárban Szegedről került be nagy mennyiségű postai keletbélyegző a Postamúzeum T.13 jelű bélyegző-, pecsétnyomó- és éremgyűjteményébe.

A Múzeumi Egyetértés Egylet tagjai az év első programjaként január 31-én a Magyar Nemzeti Bank Látogatóközpontját tekintették meg, ahol fizetőeszközünk, a forint történetével ismerkedhettek meg, s emellett számos érdekességgel is találkozhattak.

A Budapesti Műszaki Egyetem könyvtárában február 5-én, a *90 éves a magyar elektroncső* című kiállítás megnyitóján a Postamúzeumot Krizsákné Farkas Piroska képviselte.

Az Idegenvezetői Világnap alkalmából február 25-én a Postamúzeumot egyébként is nagy szeretettel látogató idegenvezetők – dr. Tallósyné Béres Ilona szervezésének eredményeként – számos csoportot kalauzoltak a Postamúzeumba: a folyamatos tárlatvezetéseket mintegy 250 hazai és külföldi vendég hallgatta végig nagy érdeklődéssel.

Krizsákné Farkas Piroska és Egervári László február 26-án a megszűnt Gervay Mihály Postai és Gazdasági Szakközépiskola Irányi utcai épületében tettek látogatást. Mint ismeretes, az iskola jogutódja a Varga István Kereskedelmi, Közgazdasági Szakközép-

iskola és Szakiskola lett. Az épületet a Gervaysoknak már ez év nyarán el kell hagyniuk. A látogatás alkalmával Banosné Nagy Enikő gyakorlati oktatási igazgatóhelyettes asszonynak felajánlották, hogy a megszűnt iskola történeti relikviáit a Postamúzeum szívesen átveszi. Kérték, jelezze a jogutód iskola igazgatójának, hogy ez a tanposta eszközeire is érvényes.

A postatörténeti tárgyi gyűjtemények revíziója kapcsán március 8-án Krizsákné Farkas Piroska és Makkai-Várkonyi Ildikó a Békésy György Postaforgalmi Szakközépiskolában kiállított postamúzeumi tárgyakat ellenőrizte.

A múzeumi szakmai napok keretében március 19-én Krizsákné Farkas Piroska, Makkai-Várkonyi Ildikó, dr. Tallós Imréné, Egervári László és Heckenast Gábor az Iparművészeti Múzeumban az Esterházy-kincsekből készült kiállítást tekintették meg. A Néprajzi Múzeumban a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében megrendezett és ünnepélyes keretek között március 20-án *Képgyártó dinasztia Székelyudvarhelyen, a Kováts-napfényműterem száz éve* címmel megnyitott kiállításon a Postamúzeumot Krizsákné Farkas Piroska képviselte. Március 24-én az Országos Műszaki Múzeum tanulmánytárával a Múzeumi Egyetértés Egylet tagjai ismerkedhettek meg.

A 2007-es esztendő első kuratóriumi ülésére március 29-én került sor. Ekkor mutatkozott be a Magyar Posta Zrt. által delegált új kurátorunk, Oláh Tünde, aki 1997. március 3. és 1999. április 18. között a Postamúzeum munkatársa volt. Mivel Tünde számára alapítványunk élete sem ismeretlen, tőle munkánk hatékony támogatását reméljük.

Krizsákné Farkas Piroska és Jakab László április 2-án Kiskunhalasra utazott, hogy az Emitel Telegalériában leltárellenőrzést végezzen, amit egyrészt a revíziós leltár, másrészt a kiállítóhely működési engedélyezéséhez készítendő, a postamúzeumi tárgyakat tételesen felsoroló kölcsönszerződés tett szükségessé.

Krizsákné Farkas Piroska, Makkai-Várkonyi Ildikó, Egervári László és Jakab László április 4-én a debreceni Delizsánsz Kiállítótermet keresték fel. Egervári László az igazgatóságon a kiállítóhely működtetéséről tárgyalt, a többiek a postamúzeumi tárgyi gyűjtemények revíziója kapcsán a kiállított műtárgyakat ellenőrizték, vették számba.

A Múzeumi Egyetértés Egylet tagjai április 6-án Isaszegen az 1849. április 6-i győztes csatára emlékeztek. A megjelentek a Falumúzeum kertjében csatlakoztak a helyi rendezvényekhez, amelynek keretében a Szabadságtörekvések Emléktemplomának nevezett református templomban tartott megemlékezés után alapítványunk nevében a koszorúzáson is részt vettek. A feledhetetlen élményt nyújtó ünnepség részeként délután 4 órakor ünnepi díszfelvonulás indult a Szoborhegyre a Magyar Hagyományőr Világszövetség tagegyesületei, a Magyar Huszár és Katonai Hagyományőr Szövetség csapatai, a különböző katonai, lovas, gyalogos és népi hagyományőrök, illetve a Dányi Ifjúsági Fúvósenekar részvételével. A Szoborhegyen ünnepi köszöntőt Hatvani Miklós polgármester mondott, a katonai díszszemle és csatabemutató kapcsán az ütközetet dr. Katona Tamás történész ismertette. A megemlékezés a honvédszobor koszorúzásával zárult.

Köszegi kiállítóhelyünk állandó kiállításának kiegészítéseként április 23-án – *A szőlő, a bor és a posta kapcsolata bélyegképeken* címmel – nyolctablós kiállítást adtunk át a közönségnek. A kiállítás tervezése és kivitelezése Kozmáné Grünwald Éva, az adatgyűjtés Halász Alexandra, a tablófotók elkészítése Hajdú József munkáját dicséri. Az ünnepélyes megnyitón Egervári László, Kozmáné Grünwald Éva és Kusnyir Sándor vett részt.

A tavaszi nyitás kapcsán május 7-én a balatonszemesi kiállítóhelyünk berendezésére, nyitás előtti frissítésére került sor. A munkálatokból Makkai-Várkonyi Ildikó, Uhl Józsefné, Molnár Erika, Egervári László és Kusnyír Sándor is kivette a részét.

A megszűnt Gervay Mihály Postai és Gazdasági Szakközépiskolában Krizsákné Farkas Piroska és Makkai-Várkonyi Ildikó május 14-én kiválogatták és jegyzékbe foglalták azokat a tárgyakat és dokumentumokat, amelyeket a megszűnt iskola és a tanposzta eszközei közül megőrzésre érdemesnek találtak. Ezt követően június 13-án, a június 5-én aláírt megállapodás értelmében, az immáron Varga István Kereskedelmi, Közgazdasági Szakközépiskola és Szakiskola nevet viselő intézmény Irányi utcai telephelyén becsomagolták, szállításra előkészítették a Postamúzeum gyűjteményébe kerülő műtárgyakat, miután azokat Hajdú József a helyszínen lefényképezte, mintegy 100 darab tárgyfotót készítve.

A szakközépiskolától átvett tárgyak leltárfotóiból

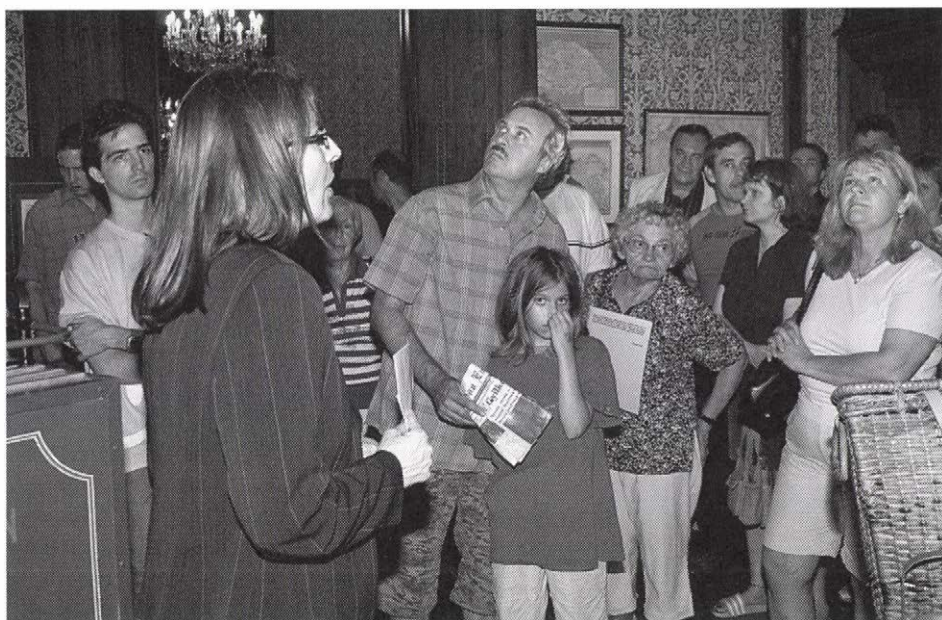
Az immáron kilencéves hagyományt megtörve idén nem Diósdon, hanem Miskolcon tartottuk az Információs Társadalom Világnapja alkalmából rendezett, Távközlési Majálisnak nevezett ünnepségünket, amelyet összekötöttünk az avasi távbeszélőközpont épületében berendezett távközlés-történeti bemutatóraktárunk megnyitásával. A Postamúzeum egyedi, többnyire működőképes távbeszélő-történeti gyűjteményét befogadó látványraktárt május 17-én az Oktatási és Kulturális Minisztérium képviselője, dr. Nagy László méltatta, majd nyitotta meg. A megjelenteket Miskolc város képviselőjében dr. Varga Zoltán önkormányzati képviselő köszöntötte, a Magyar Telekomnak a hazai és az európai távközlésben betöltött szerepéről Tankó Zoltán, a Magyar Telekom Nyrt. vezérigazgató-helyettese beszélt. A világnap üzenetét Parragh Gábor, a Nemzeti Hírközlési Hatóság képviselője ismertette, az eseményen megjelent távközlési dolgozókat Koszorú István, a Magyar Telekom Nyrt. Hálózatirányítási Igazgatóság Üzemi Tanácsának elnöke köszöntötte. Rendezvényünk házigazdája alapítványunk ügyvezető igazgatója, Egervári László volt, aki Kurucz István elnök úrral köszönte meg a látványraktár létrehozásában részt vállaló belső és külső munkatársak eredményes közreműködését, illetve a megjelentek, köztük a Múzeumi Egyetértés Egylet tagjainak részvételét.

Séta a frissen megnyitott látványraktár polcrendszeri között

A Magyar Nemzeti Múzeum kertjében május 19-én és 20-án megrendezett Múzeumok Majálisán a Postamúzeum ez évben is sikeresen vett részt. Megjegyzendő azonban, hogy idén a miskolci látványraktár munkálatai miatt a majális programjának kidolgozása, megszervezése s ennek keretében az 50 éves televízióra emlékező egyablós emlékkiállítás kivitelezése is nagyrészt Kapi András Bálintra hárult. Munkáját elsősorban a nagyszámú közönség méltányolta, emellett a postamúzeumi sátor ötletessége fölötti csodálatát látogatása alkalmával a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgató-helyettese is kifejezésre juttatta. András ötletei közül az 50 éves magyar televíziózással kapcsolatos játékokon túl a diósi kiállítóhelyünkről kihelyezett régi televíziókészülék segítségével folyamatosan vetített *Futrinka utca* című bábfilmsorozat aratott osztatlan sikert úgy a gyermekek, mind a felnőttek körében. A majális két napján Kovács Adrienn, Makkai-Várkonyi Ildikó, Máté András és Uhl Józsefné; illetve Bartók Ibolya, Kapi András Bálint, Kozmáné Grünwald Éva és Majzikné Szívós Ibolya teljesített szolgálatot. A kiállítási tabló elkészítésében Máté András és Hajdú József nyújtott segítséget. A majális programjainak keretében Kovács Adrienn, Kozmáné Grünwald Éva, Makkai-Várkonyi Ildikó és Uhl Józsefné május 19-én a muzeológusok alkalmi kórusával is fellépett. Emellett könyvtárosunk, Kovács Adrienn május 22-én részt vett az immáron negyedik alkalommal megrendezett Múzeumi Könyvtárosok Találkozásóján, amelyre először kapott meghívást.

Június 3-án Ceglédbercelen elhunyt Vándor József (1925–2007), a mi kedves Józsi bácsink, aki nyugdíjas távközlési szakemberként a Telefónia Múzeum 1991. május 17-i megnyitása után teremőrként egészen 1998-ig mutatta be magyar és német nyelven nagy-nagy szakmaszeretettel a látogatóközönségnek a kiállított távközlés-történeli relikviákat vagy a helyben megőrzött 7A1 típusú forgógépes távbeszélőközpontot. Vándor Józsefet,

Tárlatvezetés a Múzeumok Éjszakája alkalmából

aki aktív éveit az Erzsébet Távbeszélő Központban töltötte, utolsó útjára június 7-én Ceglédbercelen közvetlen kollégája, a Telefónia Múzeumban jelenleg is teremőrként dolgozó Baróti Gábor kísérette, s helyezte sírjára az alapítvány koszorúját. Józsi bácsi emlékét kegyelettel megőrizzük.

A Postamúzeum, Kapi András Bálint szervezésében, a június 23-i Múzeumok Éjszakája elnevezésű rendezvénysorozatba idén is bekapcsolódott. A délután 6 és éjjel 2 óra között fogadott, 600 főt meghaladó látogatóközönségnek Bartók Ibolya, Hajdú József, Juhász Károly, Kozmáné Grünwald Éva és Makkai-Várkonyi Ildikó tartott tárlatvezetést, mutatta be a múzeumot, illetve a múzeumnak otthont adó épületet. Az auditoriumban megszervezett filmvetítés felelőse Heckenast Gábor volt, ugyanitt az esemény háziasszonyai, dr. Tallósné Béres Ilona és Majzikné Szívos Ibolya hűsítővel, édességgel fogadták az éjszakai látogatókat.

Szokásunkhoz híven ebben az esztendőben is megtartottuk Hollókőn a Szent Iván-napi ünnepségünket. Közkedvelt rendezvényünket idén június 24-én a Múzeumi Egyetértés Egylet tagjai mellett a Kelet-magyarországi Igazgatóság által Pásztón szervezett vezetői továbbképző tanfolyam résztvevői is megtisztelték jelenlétükkel. A helyi és az autóbusszal, illetve személyautókkal érkező, 200 főt is meghaladó vendégsereget a hollókői szabadtéri színpadon a Nagykovácsiból érkező Rézpatkó Néptánc Együttes különböző tájegységek néptáncaival, Szabó Anna székely mesemondó pedig Benedek Elek meséjével kápráztatta el. A műsor után Hollókő polgármestere, Szabó Csaba a vár előtti téren köszöntötte a megjelenteket, akiket a várban a Hollókői Közalapítvány fiataljai vezettek körbe. A várbemutató, majd a szokásos batyus uzsonna elfogyasztása után kezdetét vette a közös énekléssel kísért Szent Iván-éji tűzgrás, a jó hangulatú együttlét.

A Postamúzeum könyvtára júniusban felkerült a Katalistra, a könyvtárosok országos levelezőlistájára, s ugyanebben a hónapban Krizsákné Farkas Piroska igazgató asszony nyugdíjba vonulása kapcsán közel 50 kötet szakkönyv került ajándékként a könyvtárba.

Molnár György személyében, aki a miskolci látványraktárunk berendezésekor a telefonközpontok beszerelésében és működőképessé tételében szerzett érdemeket, július 1-jétől új kollégát köszönthetünk. Molnár György a távközlés-történeti látványraktárunk gondnokaként szerdán és szombaton 8 és 16 óra között fogadja a látogatókat, telefonos bejelentkezés esetén (06 46 555 391) ugyanebben a napszakban bármely napon.

Az első félévi gyűjtőmunka kapcsán Tersztyánszky Ákos (1876–1956) államtitkár, postavezérigazgató (1935–1939) hagyatéka érdemel még említést. Miután Bartók Ibolya 2006 decemberében felkutatta az egykori vezérigazgató családját, a többszöri találkozás és személyes megbeszélés eredményeként több postatörténeti dokumentum és számos dokumentumértékű esemény- és portréfotó került be gyűjteményünkbe eredeti vagy szkennelt változatban. Bár abban a család és a Postamúzeum között még megállapodás nem történt, hogy mely dokumentumok kerülhetnek be eredeti és melyek szkennelt változatban, így gyarapításukra sem kerülhetett sor, azt azonban már tudjuk, hogy a kutatásra átvett anyag a tervezett jubileumi kiállításunkhoz igen nagy segítséget nyújt.

Szeptember 15-16-án a Kulturális Örökség Napjai alkalmából fogadtuk a látogatókat, amikor az ügyeletet vállaló kollégák, Makkai-Várkonyi Ildikó és Majzikné Szívós Ibolya, illetve Bartók Ibolya, Hajdú József és Kozmáné Grünwald Éva ismertette a látogatókkal a múzeum állandó és időszakos kiállítását, illetve a Postamúzeumot 1972 óta befogadó Saxlehner-palota történetét, építészeti érdekességeit.

A Magyar Szabadalmi Hivatal által rendezett, Puskás Tivadar életét és munkásságát bemutató kiállításához a Postamúzeum eredeti dokumentumokat adott kölcsön. Szeptem-

A Magyar Szabadalmi Hivatal kiállítás-megnyitója

ber 20-án, az időszaki kiállítás ünnepélyes megnyitóján múzeumunkat Egervári László ügyvezető igazgatónk képviselte, aki egyben az esemény levezetője is volt, illetve Makkai-Várkonyi Ildikó, Kozmáné Grünwald Éva, Majzikné Szívós Ibolya, Hajdú József, Heckenast Gábor, Jakab László, Kapi András Bálint és Máté András.

A szegedi Móra Ferenc Múzeumban szeptember 28-án *Hírek levélben és dróton, Kass János bélyegei és régi telefonkészülékek* címmel nyílt kiállítás, amelyhez a Postamúzeum jelentős anyagot kölcsönzött, s amelyet Egervári László ügyvezető igazgatónk nyitott meg.

A Múzeumi Egyetértés Egylet őszi programjaként szeptember 29-én a tagok Pannonhalmára utaztak, ahol a Szent István, első magyar királyunk (1000–1038) által is gyakran meglátogatott bencés apátság történetével ismerkedhettek meg a vezetéssel egybekötött látogatás alkalmával, amikor is az udvar, a kerengő, a templom és az altemplom, a könyvtár, illetve egy időszaki kiállítás megtekintése kapcsán számos új ismerettel gazdagodhattak. E kirándulás alkalmából a Győrszentivánon elfogyasztott ebéd után a résztvevők Győr belvárosán is végigsétáltak. Az egylet tagjai szintén az őszi program keretében október 20-án a Közlekedési Múzeum által működtetett Vasút-történelmi Parkot látogatták meg.

Kovács Adrienn, miután szeptember folyamán több mint száz példány 2006-os évkönyvet küldött szét belföldi és külföldi cserepartnereinknek, október 2-án az V. Múzeumi Könyvtárosok Találkozásán vett részt a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában, ahol a virtuális múzeumi könyvtár létrehozásának és a múzeumi könyvtáros szekció megalakításának terve is elhangzott. Az időszakosan megrendezett összejövetelek a múzeumi könyvtárak közötti kapcsolat szorosabbra fűzését szolgálják.

Az őszi zárások kapcsán szintén október 2-án Egervári László, Makkai-Várkonyi Ildikó, Uhl Józsefné és Kusnyir Sándor Balatonszemesre utaztak, majd a múzeum téliesítése után Keszthelyre mentek, s a Helikon Kastélymúzeumban kiállított tárgyaink állapotát vizsgálták felül. Egervári László dr. Czoma Lászlónál, az ottani múzeumigazgatónál tette tiszteletét.

A Postai Világnap alkalmából Soproni Stöckert Károly köztéri szobrának, a Rákóczi postalegénye című alkotásának áthelyeztetésével régi nagy adósságát róttá le a Hírközlési Múzeumi Alapítvány és a Magyar Posta Zrt. Előzményként tudnunk kell, hogy a székesfehérvári pályaudvari postahivatal elé tervezett szobor – a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium kezdeményezésére és a Képzőművészeti Alap által kijelölt művész kivitelezésében – 1955-ben készült. Felállítására 1959. július 24-én került sor, addig Budapesten a főposta épületében volt kiállítva, ahol a fővárosi postás szakma gyönyörködhetett benne. A szobor kálváriája az 1970-es években kezdődött, amikor a székesfehérvári pályaudvar előtti teret autóbusz-pályaudvarrá alakították, s Rákóczi postalegényét a pályaudvari postahivatalt is befogadó épülettől távolabb, a vasúti teherporta melletti kerítés elé helyezték. 1986-ban a postahivatal kiköltözött a vasútállomás épületéből, amelytől nem messze egy postai feldolgozó központ épült. A székesfehérvári postás dolgozók már a kiköltözéskor szorgalmazták a szobor áthelyezését, ezt fogalmazta meg 1989. január 19-én a Postamúzeum akkori vezetője, Kovács Gergelyné is, aki ez ügyben a Budapest Vidéki Postaigazgatóság segítségét kérte, majd 1998-ban a Posta Feldolgozó Üzem dolgozói, akik Ráday Mihály városvédő támogatásában reménykedtek. Ennek a két évtizedes postás közakaratra tettünk eleget október 9-én, amikor az újjávarázsolt, Kocsis

Balázs által restaurált szobor méltó helyére, a Székesfehérvár 2. postahivatal elé kerülhetett. A műalkotást dr. Szabó Pál vezérigazgató védnökségével és a Magyar Posta Zrt. céltámogatásával a Hírközlési Múzeumi Alapítvány restauráltatta és helyezte át. Az áthelyezési ünnepségen Warvasovszky Tihamér, a megyei jogú város polgármestere, dr. Csáki György, a Magyar Posta Zrt. elnöke és Egervári László ügyvezető igazgatónk mondott köszöntőt, a megjelenteket pedig Geiger György trombitaművész szórakoztatta.

A világnapi ünnepségekhez kapcsolódóan október 17-én a 140 éves önálló magyar posta tiszteletére a Postamúzeum auditóriumában a Postások Szakmai Egyesülete rendezett megemlékező ünnepséget, amelynek keretében Makkai-Várkonyi Ildikó és Kapi András Bálint *140 éves a magyar posta* címmel vetítéssel egybekötött előadást tartott. A megemlékezések részét képezte az a cikk is, amelyet *Az önálló magyar posta fejlődése 1867 és 1944 között* címmel a Postások Szakmai Egyesületének felkérésére Bartók

Ibolya írt, s amely az egyesület *Posta* című folyóiratának októberi számában jelent meg.

Október 17-én Kovács Adrienn a Szirén integrált könyvtári rendszer országos bemutató előadásán vett részt, ahol a legújabb informatikai fejlesztésekről is tájékozódott. Itt jegyzendő meg, hogy miután a könyvtárban a nyár végére befejeződött a Közlekedési Múzeum évkönyveinek retrospektív, analitikus feldolgozása, a tizenkét kötet teljes tárgyszavazása, a nyár folyamán a miskolci *Herman Ottó Múzeum Közleményeinek* teljes sorozata került feldolgozásra, s a harminckét kötet fontosabb cikkei is bekerültek a számítógépes katalógusba. Emellett az év folyamán közel kétezer könyvtári rekord retrospektív javítására került sor mind a bibliográfiai leírás, mind a tartalmi feltárás tekintetében.

Az ez év májusában megnyílt távközlés-történeti látványraktárunkban október 18-án Bakos Ferencre (1947–1993) emlékezve kis kamarakiállítással egybekötött emléktáblavatásra került sor. Az eseményen az országosan elismert, a magyar távközlés területén 1965 és 1993 között tevékenykedő kitűnő szakember életpályáját, amelyet az 1993-ban bekövetkezett autóbaleset miatt bekövetkezett halála törte derékba, Ombódi Béla, egykori kolléga, a miskolci igazgatóság nyugalmazott műszaki igazgatója méltatta. A rá emlékező, személyes tárgyait is bemutató kiállítást családtagok, rokonok, barátok és volt kollégák jelenlétében Egervári László ügyvezető igazgatónk nyitotta meg. Az emlékünnepek kezdeményezője, az egykori kolléga és jó barát, Gyarmaty György megfogalmazása szerint Bakos Ferenc kiemelkedő tudásával és emberi magatartásával példaként állítható mind a jelen, mind a jövő szakemberei számára.

Rákóczi postalegénye még a vasúti teherporta melletti kerítés előtt

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Könyves Kálmán körüli épületében október 19-én – Székelyné Kőrösi Ilona rendezésében – *Miska bácsi levelesládája* címmel nyílt kiállítás, amelynek létrejöttét a Postamúzeum tárgyak kölcsönzésével segítette. A kiállítás alapját a Magyar Rádió népszerű műsorának dokumentációja képezte, amit a műsor 1950 és 2001 közötti szerkesztője, Padisák Mihály adott át. A megnyitón múzeumunkat Egervári László és Kozmáné Grünwald Éva képviselte.

A 44 munkában eltöltött esztendő után 2007. október 1-jétől nyugalomba vonuló Krizsákné Farkas Piroska (1943) múzeumigazgató tiszteletére rendezett házi ünnepségünket október 24-én az auditoriumban tartottuk, ahol jelenlegi és egykori munkatársai búcsúztak tőle, s kívántak számára békés, nyugodt, egészségben gazdag nyugdíjas éveket. Az ünnepség keretében Piroska pályafutását Kurucz István kuratórium elnök, postamúzeumi tevékenységét egykori legközelebbi munkatársa, a már megérdemelt nyugdíjas éveit töltő Kovács Gergelyné méltatta, akivel közel két évtizeden keresztül dolgoztak együtt a Postamúzeum, illetve az alapítvány élén. Az egyébként is jó hangulatú esemény fényét előadásával – Piroska nem kis meglepetésére az általa is igen nagyra becsült – Bánffy György színművész emelte. Tudnunk kell, hogy Krizsákné Farkas Piroska postamúzeumi pályafutását 1987. január 1-jétől műszaki muzeológusként kezdte. Majd hosszú évekig volt lelkes gyűjtője, kezelője és nyilvántartója a távíró-, távbeszélő- és egyéb műszaki tárgyak, illetve a rádió- és televízió-történeti gyűjteményeknek. 1990-ben, a Postamúzeum és a Bélyegmúzeum működtetésére létrehozott Hírközlési Múzeumi Alapítvány életre hívásakor Krizsákné Farkas Piroskát a hírközlés-történeti gyűjtemények muzeológusi feladatainak ellátása mellett a Postamúzeum igazgatóhelyettesévé, 2006. január 1-jétől a múzeum igazgatójává nevezték ki, amely minőségében nyugalomba vonulásáig tevékenykedhetett. Jelentősebb munkái közül a Telefónia Múzeum, a Rádió és Televíziómúzeum létrehozásában kifejtett, nélkülözhetetlen műszaki ismereteket nyújtó áldozatos tevékenységét emelhetjük ki, illetve a rádiótörténeti és a távbeszélő-történeti CD-ROM-ok szerkesztésében, szöveggönyvének megírásában alkotott maradandót. A Postamúzeumban eltöltött 20 esztendő alatt számos kiállítást rendezett, rendszeresen publikált, illetve több könyv megírásában, lektorálásában vett részt.

Egervári László ügyvezető igazgató az október 25-én tartott munkaértekezleten a 2007. évi elmaradt, de még folyó évben elvégzendő, illetve a 2008-ra átvitt alapítványi és postamúzeumi feladatokról beszélt. A végrehajtandó feladatok közül a kiskunhalasi Emitel Telegaléria, illetve a miskolci Postakürt Galéria műtárgyainak felülvizsgálatát, leltárba vételét, a Szikla-központ eredeti állapotának dokumentálását, továbbá a kihelyezett, illetve kölcsönadott és kölcsönvett műtárgyak ellenőrzését emelte ki. Az elmaradt feladatokból 2008-ra a dísztvírat-kiállítás megrendezését, a televízió-történeti CD-ROM, illetve az észak-magyarországi kiállítóhelyek – Hollókő, Miskolc – kiállítás-vezetőinek kiadását tűzte ki célul. Végül felkérte a kollégákat, hogy november 5-ig készítsék el a 2008. évi személyes munkatervüket, s az egyes feladatok felelőseinek és közreműködőinek megnevezése mellett a szokásostól eltérően most a várható költségeket is jelöljék meg.

A Hírközlési Múzeumi Alapítvány múzeumi nem csak ápolják a szakmatörténet jeles képviselőinek és a két múzeum mecénásainak emlékét, hanem sírjukat is gondozzák, s halottak napja alkalmából a munkatársak, az utóbbi években többnyire a bélyegmúzeumi kollégák – végigjárva a budapesti temetőket – kegyeleti csokrokat helyeznek a sírokra. E

A húsz év után búcsúzó múzeumigazgató és az őt búcsúztatók

A Szikla-központ még eredeti állapotában

tevékenység részeként, a jeles halottaink névsorát kiegészítendő, október 30-án Bartók Ibolya és Hajdú József a Farkasréti temetőben újabb sírokat kutattak fel, illetve dokumentáltak: köztük dr. Henney Vilmos (1864–1950) helyettes államtitkár, műegyetemi magántanár, posta- és távírdafőigazgató, postatörténeti szakíró nyughelyét. A további sírhegyek felkutatása, jegyzékének és fotódokumentációjának elkészítése a megemlékező korszorúzások megkönnyítése mellett azt a célt is szolgálja, hogy az utódok nélkül maradt sírokat még időben, a megváltás lejártá vagy a végleges megsemmisülés előtt besorolhassuk az alapítvány által gondozott sírok közé. Mint legnagyobb örömünkre kiderült, dr. Henney Vilmos esetében ez utóbbira nem kell gondolnunk, ugyanis temetői látogatásunk Henney unokájához, az ő családjához is elvezetett bennünket.

Az Országos Műszaki Múzeum és a Közlekedési Múzeum rendezésében a X. Országos Műszaki Muzeológus Találkozóra novemberben került sor. Ennek keretében 8-án délelőtt a Műszaki Múzeum tanulmánytárát tekintettük meg, délután a Közlekedési Múzeumban megtartott előadásokon vettünk részt a bemutatott tanulmánytár, a műszaki múzeumok helyzete a reneszánsz évében, illetve a technikatörténeti és műszaki muzeológiai szakfelügyelete tárgyában. A tanulságos előadásokat 9-én az alább felsorolt témákban szintén a Közlekedési Múzeumban hallgattuk végig: integráció és önállóság; a hatékony, közös technikai és tudományos múzeum-együttes létrehozásának ütemterve és útjai; technikatörténeti adattárak és adatbázisok; gyűjteményi átfedés vagy közös műtárgymentés. A találkozón a Postamúzeumot Egervári László mellett Bartók Ibolya, Hajdú József, Jakab László, Kapi András Bálint, Kozmáné Grünwald Éva, Makkai-Várkonyi Ildikó és Vichmann Béláné képviselte.

Makkai-Várkonyi Ildikó dr. Tallósné Béres Ilonával és Majzikné Szívos Ibolyával november 16-án gyűjtőútra indult, s a Magyar Posta Zrt. Egressy úti raktárában a leselejtezett készletből a Postamúzeum gyűjteménye számára egyenruhákat válogatott.

November 22-én Juhász Károly (1947) személyében újabb nyugalomba vonuló kollégánktól búcsúztunk. Juhász Károly 2001. február 22. és 2007. augusztus 22. között volt a Telefónia Múzeum tárlatvezetője és gondnoka, amely idő alatt igazi távközlési szakemberként, a szakmaszeret mintaszerű kinyilatkoztatásával vezette be a látogatókat a hírközléstörténet rejtelmeibe. Most 41 évet meghaladó aktív szolgálatban eltöltött esztendő után kívánunk neki őszinte szívvel boldog, békés, egészségben gazdag nyugalmas éveket.

A Postakürt Galéria kiállítóhelyünk felelőse, Bartók Ibolya Makkai-Várkonyi Ildikó és Egervári László társaságában november 30-án Miskolcra utazott, hogy az 1998-ban megnyitott kiállítás és az ahhoz kapcsolódó műtárgyraktár állapotát, illetve a legfontosabb és legsürgetőbb feladatok szükségességét felmérje. Az eseményről az ügyvezető igazgató úrhoz írott részletes jelentésében a kiállított és raktáron lévő egyenruhák moly elleni védelmét, a kiállítótér ablakainak védőfóliázását s a kiállítás részleges felújítását sorolta a legsürgősebb teendők közé. Emellett kitért eddigi tiszteletbeli kollégánk, Béres László múzeumi gondok jövőbeni feladataira is, miszerint a raktárba begyűjtött és igen nagy helyet elfoglaló szakkönyvek bibliográfiájának elkészítése, a megőrzésre érdemes könyvek könyvtári elhelyezése a legfontosabb az átlátható raktári rend kialakítása érdekében. Ugyanezen a napon a postatörténeti tárgyak revíziója kapcsán Makkai-Várkonyi Ildikóval leltárelőellenőrzést is végeztek.

A tárgyi gyűjtemények mellett a Postamúzeum dokumentációs gyűjteményeiről is szót ejtve, ebben az esztendőben az előzőekhez hasonlóan Kapi András Bálint és Bezzegh Istvánné az óriási mennyiségű anyagot felölelő tematikus gyűjtemény rendszerezését, újradobozolását, számítógépes listázását folytatta – párhuzamosan az egyedileg leltározott okmánytári gyűjtemény revíziójával. Munkájuk az állagmegóvás javítása, a könnyebb kezelhetőség mellett a számítógépes listák segítségével a tárgyszó szerinti keresést, azaz a gyors kutathatóságot szolgálja, teszi lehetővé – megkönnyítve ezzel mind a gyűjteménykezelők, mind a kiállítások vagy tanulmányok okán kutatók munkáját. Terveik szerint 2008 végére fejezik be e rendszerező munkafázist, amit majd a még időigényesebb történeti feldolgozás követhet.

A Magyar Posta Zrt. modernizációs programjának keretében a debreceni igazgatóság területén selejtezésre került levélszekrényekből december 12-én 10 darab nagyalakú kulcsos és 8 darab gépi irtésű levélszekrény került beszállításra múzeumunkba. Makkai-Várkonyi Ildikó ezeket a levélszekrényeket a közeljövőre tervezett nemzetközi csereprogramunk elindításához gyűjtötte be.

Év végi programjaink között december 14-én a Bélyegmúzeumban Kass János Kossuthdíjas grafikusművész és lánya, Kass Eszter képzőművész közös kiállítását tekinthettük meg mindannyiunk nagy örömeire. 18-án az auditoriumban a Múzeumi Egyetértés Egylet záró közgyűlésén vettünk részt. December 20-án Egervári László, Hajdú József és Heckenast Gábor Taliándörögdön az úrtávközlési földi állomás használatában beállt változások okán az állomás területén – épületen belül és kívül – található műalkotások számbavételét, dokumentálását végezte el.

Historia domus – Bélyegmúzeum, 2007

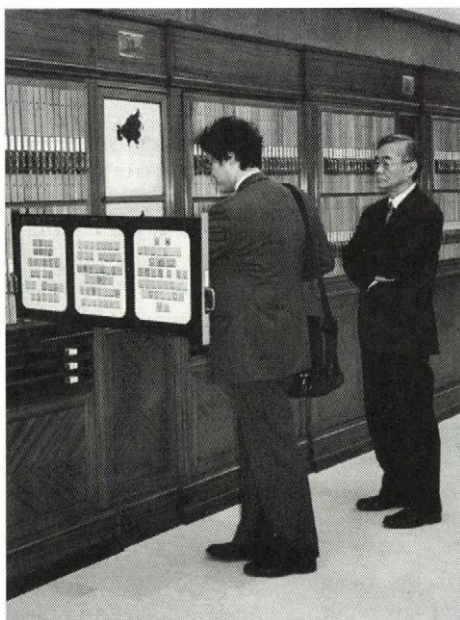
A 2007-es esztendő a Bélyegmúzeum számára a lezárás és újrakezdés éve volt. Több régi kollégánk vonult ténylegesen nyugdíjba, helyükre újjak érkeztek. Vezetőváltás előkészítésére is sor került, ugyancsak nyugdíjba vonulás okán: Solymosi Jánosné tíz esztendeig állt a Bélyegmúzeum élén, példás odaadással és maximális lelkiismeretességgel vezetve azt. Helyére a múzeum ügyeit és a bélyegek világát jól ismerő kolléganőnk, Nikodém Gabriella kerül. A 2007-es év második felében az ügyiratok, akták, jegyzékek átadása folyamatosan zajlott.

A gyűjteményeket átvizsgáló, egyeztető, állapotfelmérő célú revíziós leltározási folyamatok lezárultak. A Soó Rezső akadémikus által a múzeumra hagyományozott igen értékes bélyeggyűjtemény revíziós leltára például több mint kétszázötvenezer bélyeg egyenkénti átszámolását, a jegyzékekkel való egyeztetését jelentette. Ennek során mindent rendben találtunk. Az apróbb különgyűjtemények átadóleltára is lezajlott, erről a jegyzőkönyvek tanúskodnak.

A lezáró és újrakezdő folyamatok része volt az Európai Unióhoz való csatlakozással betiltott halon-gázzal üzemelő automata tűzoltóközpont felújítása is. Mivel a halon légkörbe kerülve veszélyt jelent az ózonrétegre, az unióban már nem alkalmazzák. Komoly gondot jelentett, hogy milyen gázt alkalmazzunk helyette, mi az az anyag, amely megbízhatóan óvja a klasszikus bélyegek érzékeny papíranyagát, festékét, s nem lép reakcióba azzal egy esetleges tűzoltás folyamán. Szakértők bevonása és nemzetközi levelezés, ajánlat és hatáselemzések után a ritkított oxigént tartalmazó, magas nemesgáztartalmú Argonite rendszert rendeltük meg. Az automata tűzoltóközpont felújításának munkái azonban, önhibáinkon kívül, áthúzódnak a 2008-as évre.

Az elektromos felújítást szintén nem lehetett már tovább halogatni. A kapcsolószekrény hovatovább tűzveszélyessé vált, az avulást a szekrény túlmelegedése és a biztosítékok gyakori lecsapódása jelezte. Mindezen tevékenységek mellett a Bélyegmúzeum aktív kiállító és közönségkapcsolati munkát végzett 2007-ben.

Január 15-én diplomáciai látogatás színhelye volt a Bélyegmúzeum. A japán gazdasági miniszterhelyettes, Kazunori Tanaka – aki maga is bélyeggyűjtő – és kísérete te-

Diplomáciai látogatás a Bélyegmúzeumban

kintette meg állandó kiállításunkat. A tárlatvezetést követségi tolmács fordította. Japán vendégeink örömmel fedezték fel hazájuk korai, értékes bélyegeit, erről emlékkönyvünkben bejegyzés is tanúskodik.

Mint ismeretes, Láng István tudós akadémikus régi barátja a bélyegeknél és a Bélyegmúzeumnak. Hetvenötödik születésnapja alkalmából kedvenc témáiból – bélyegen látható Nobel-díjas tudósok arcképeiből és madárábrázolásokból – készítettünk és adtunk át egy digitális válogatást az akadémiai köszöntő szervezőinek.

Február 28-án a Mura-vidéki magyar nyelvű rádió munkatársai érkeztek hozzánk Szlovéniából, hogy adásukban bemutassák a Bélyegmúzeum kiállításait.

Április harmadikán, délután két órakor került sor új vendégkiállításunk ünnepi megnyitójára. Az időszakos kiállítás az Altamira Egyesület tagjainak, 27 művésznek a munkáiból készült. A Bélyegmúzeum és a művészegyesület közötti kapcsolódási pont az, hogy a tagok között több bélyegtervező grafikusművész is található. Az ő egyéb műveik most voltak először láthatók a Bélyegmúzeumban. Az egyesület specialitása a természetfestészet, de számos más műfajban is alkotnak: a kiállításban az olajfestmények mellett látható volt márványszobor, bronzplakett, tusgrafika, pasztellrajz, könyvillusztráció is. A természetábrázolások mellett megjelentek a vadászcenék, természetvédelmi, mezőgazdasági témák is. A változatos témájú, stílusú, eltérő művészi látás- és megoldásmóddal készített műveket a magas színvonal köti össze. A kiállítás-menyitó igen nagy érdeklődést keltett. A tárlatot Persányi Miklós környezetvédelmi miniszter nyitotta meg, ünnepi beszédében kiemelve a művészet és a természetben élő veszélyeztetett állat- és növényfajok fennmaradásának kapcsolatát.

Április 16-án kis ünnepséggel búcsúztattuk régi, lelkes kolléganőnket, a nyugdíjba vonuló Angyal Erzsébetet, aki 1990-től dolgozott a Bélyegmúzeum könyvtárosaként és az okmánytár, illetve a grafikai tár kezelőjeként. Tevékenysége azonban jóval több volt, mint a folyóiratok és a filatelisták szakkönyvek gondozása: kiváló kapcsolatteremtő készsége és hatalmas lexikális tudása sok-sok filatéliai és postatörténeti kutatást segített. Lelkes szervezőképességével gyarapította a könyvtár anyagát, a szakirodalom beszerzése mellett aprónyomtatványokkal és plakátokkal is. Ő gondozta a Bélyegmúzeum grafikai gyűjteményeit is: a megvalósult bélyegtervek és a kiadásra nem került vázlatok több ezer eredeti darabból álló anyagát. Szívesen foglalkozott a *bélyeges* ismeretek terjesztésével, gyerekfoglalkozásokat, játékos vetélkedőket szervezett a múzeumban. Gondolt az utánpótlásra is: létrehozta a Bélyegmúzeum Ifjúsági Filatelisták Körét, önkéntes munkával egy igen aktív és színvonalas munkát végző bélyeggyűjtő diákcsoportot hozott létre. Ez a tevékenység nem szűnt meg Erzsike nyugdíjba vonulásával sem.

Április huszonhatodikán került sor az évente megrendezett bélyegnapra. Idén a bélyegnap kiállítás helyszíne a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetségének székháza volt, ahol a Bélyegmúzeum – a Szent Erzsébet-emlékévé alkalmából – *Szent Erzsébet-grafikák a Bélyegmúzeumban* címmel háromtablós kiállítással vett részt. Az emlékévéhez kapcsolódva a sárospataki Rákóczi Ferenc Múzeum és a Magyar Nemzeti Múzeum is kölcsönzött a Bélyegmúzeumtól grafikákat.

Május legfontosabb eseménye a 2007-ben 12. alkalommal megrendezett Múzeumok Majálisa volt. Ebben az évben először – a Néprajzi Múzeum szervezésében – fellépő kórust is alakítottak az énekelni szerető muzeológusok. A négyszólamú kórusban a Hír-

Bélyeges játék a Múzeumok Majálisán

és népszerű bélyeges kvízzjátékok, kirakósok, filatelisták totók ezen a majálison is népszerűek voltak. Most a Magyar Telekom Nyrt.-től és az alapítványunktól kapott reklám- és ajándéktárgyakat is meg lehetett nyerni a vetélkedők, játékok helyes megoldásával. Saját bélyegképek is készültek, nagyított bélyeges keretben lehetett fényképezkedni, illetve a gyerekeknek bélyeges arcfestés készült. Sátrunkban az előző évek hagyományának megfelelően alkalmi posta működött, ami ezúttal is nagy érdeklődést keltett.

A debreceni Soó Rezső-emlékszobában az adományozó végrendeletének megfelelően évente készítünk változó időszaki kiállítást. Ennek témája 2007-ben az előző esztendő közös bélyegkiadásai voltak. Tíz tabló mutatja be a magyar és a külföldi – lengyel, cseh, kínai, izraeli, német stb. – bélyegkibocsátók által közös témában, egyidejűleg megjelentetett alkalmi bélyegeket. Június 19-i debreceni utunk egyben az emlékszoba időszzerű revíziós leltárára is lehetőséget nyújtott.

Június tizennyolcadikán kezdődött az egyhetes filatelisták gyerektáborunk, amelyre a megvalósításhoz szükséges pénz a Magyar Posta Zrt. ifjúsági bélyeggyűjtést támogató pályázatán nyertük. Angyal Erzsébet vezetésével és Visnyovszki Gábor szakszerű segítségével a gyerekek sok hasznos filatéliai ismerettel gazdagodtak. A bélyegtáborról részletes írás található jelen évkönyvünkben.

Az eseménydús hónap végére jutott a Múzeumok Éjszakája. Ezen 2007-ben másodízben vettünk részt. A titokszobára, az óránként induló csoportos tárlatvezetésekre több száz fő volt kíváncsi ebben az évben is. Rengetegen vásároltak tombolajegyet, amellyel bélyegekhez kapcsolódó könyveket, emléktárgyakat – valamint bort, pezsgőt lehetett nyerni. Olexa József grafikusművész rézmetszetnyomási bemutatót tartott folyamatosan.

közlési Múzeumi Alapítvány több dolgozója vett részt, a Bélyegmúzeum részéről Sajtos Gáborné a lányával együtt és jelen sorok írója. Idén a majális meghirdetett témája a múzeumok és az egyetemes örökség volt. Ehhez *Hírünk a világban* hungarica, azaz magyar vonatkozású külföldi bélyegek nagyított másolataiból készítettünk a sátrat díszítő kiállítást. A bélyegképeket az alábbi témák szerint csoportosítottuk: államiságunk jelképei régen és ma, történelem, 1956, magyar szentek, sportolók, alkotók, tudósok, feltalálók és felfedezők, járművek, művészet és építészet. A tíztablós kiállításnak nagy sikere volt. A látogatók örömmel fedezték fel az egzotikus országok bélyegein Grosics Gyulát, Papp Lászlót, Liszt Ferencet, Farkas Bertalant, Petőfi Sándort – és még számos nagyságot, valamint a magyar gyártmányú, világhírré szert tett járműveket, találmányokat, hazánk szép tájait és épületeit. Az eddigi években már bevált

Visnyovszki Gábor előadása a bélyegyűjtő tábor résztvevőinek

Tombolasorsolás a Múzeumok Éjszakáján

Sikere volt a bélyegszegélyes portrérajzolásnak és a bélyeges dobozragasztásnak is: az eredetileg gyerekek számára kitalált játék lekötötte a szülőket, felnőtteket is. Egészen a jóval éjfél utáni záróráig látogatókkal volt tele a múzeum.

Június 29-én adtuk át a Magyar Posta Zrt. Nyugat-magyarországi Igazgatóság számára azt a nyolctablós kiállítást, amely Magyarország rovarfaunáját Pécssett mutatta be. A megnyitó július harmadikán volt a pécsi postapalotában. A válogatást Szabó Jenő készítette. A pécsi Janus Pannonius Múzeum Természettudományi Osztálya preparátumokkal egészítette ki a kiállítást, így a bélyegképek mellett három dimenzióban is lehetett látni az ábrázolt témákat.

Július hatodikán a Kiss Média Kft. munkatársai Jordán Péter vezetésével a Bélyegmúzeumban tévéfelvételt készítettek az önálló magyar posta 140. évfordulójára készülõ filmhez. A Petõfi Csarnok által szervezett nyári tábor résztvevõi, VII. kerületi diákok segítettek bemutatni a Bélyegmúzeum ifjúsági tárlatvezetését. Rövid műveltségi vetélkedõ és bélyegrajzolás egészítette ki a programot. A nyár folyamán több napközis tábor kisdíákserege kereste fel a múzeumot.

Augusztus 21. és 25. között került sor a filatelista gyerektábor második turnusára. A fiatal bélyeggyűjtõk vetélkedõk, ismeretterjesztõ elõadások, megoldandó feladatok formájában mélyíthették el már is meglévõ, illetve az elõzõ filatelista héten megszerzett tudásukat – ugyanis számos gyerek mindkét hét foglalkozásain részt vett. A sikeres bélyeg-táborról a *Postás* című folyóiratban cikk jelent meg.

Október 19-én az Adó- és Pénzügyi Ellenõrzési Hivatal ünnepi állománygyűlésére kaptunk meghívást. Az 1956-os forradalmi eseményekrõl való megemlékezésre az APEH dísztermében került sor, majd tizenöt vezetõdolgozónak jelen sorok írója tárlatvezetéssel mutatta be a múzeumot. A Bélyegmúzeum és a Rimanóczy-féle egykori pesti postapalota épületébe beköltözött Adó- és Pénzügyi Ellenõrzési Hivatallal az együttműködés fontos és minden jel szerint sikeresen alakul, ami abban is megmutatkozik, hogy decemberben meghívást kaptunk az igazgatóság művészettel is foglalkozó dolgozóinak alkotásaiból nyílt házi kiállítására.

Október huszonegyedikén a Postamúzeum auditoriumában ünnepélyesen elbúcsúztattuk a nyugdíjba vonuló Krizsákné Farkas Piroskát. Ebbõl az alkalomból a Bélyegmúzeum nevében egy működõ, klasszikus telefon-műtárgymásolattal ajándékoztuk meg.

Október végén került sor a hagyományos megemlékezésekre a temetõkben. A Hírközlési Múzeumi Alapítvány nevében évrõl évre koszorút helyezünk el postás nagyjaink sírjain, erre ezúttal október 29-én, 30-án és 31-én került sor. A Fiumei úti sírkertbe a Postás című folyóirat fotósa is elkísért minket, a megemlékezésrõl szóló cikk a lapban meg is jelent.

Október legvégén megkezdõdtek a villamossági és tûzvédelmi felújítás munkálatai. Emiatt a kiállítóteremben a bélyegkereteket lezártuk, majd a szakemberek védõfõlíával és takarólappal láttak el minden felületet. Az Altamira Egyesület tagjainak mûveit gondosan elcsomagoltuk, majd visszaadtuk a mûvészeknek. Mivel november folyamán a munkák miatt a gyűjteménytár és a kiállítóterem egyaránt hozzáférhetetlen volt, erre az idõre a mozgatandó, leltározandó gyűjteményi tárgyak, iratanyagok egy tûzbiztos páncélszekrénybe kerültek. A revízióval kapcsolatos munka, a beérkezõ bélyeganyag átvétele a nehéz körülmények ellenére is zavartalanul folytatódott.

A Pécs 1. számú postahivatal patinás ügyfélterében évek óta állít ki másolatokból álló tablós bélyeg-összeállításokat. Ezúttal *Jézus születése* címmel Debreczeni Zsolt festmény-bélyeg-motívumgyűjteményébõl készítettünk egy nyolctablós válogatást, amely december 17-tõl volt látható.

A felújítási munkálatokra előkészített kiállítóterem

Jézus születése

Karácsonynak éjszakáján,
Jézus születése napján
Örüljetek, örvendjetek,
A kis Jézus megszületett.

A kis Jézus aranyalma,
Boldogságos Szűz az anyja,
Lábaival ringáztatja,
Két kezével ápolgatja.

Aludj, aludj, én kisededem,
Aludj, aludj, én kisededem,
Nem királyné a te dajkád,
Szolgálóból lettem anyád.

Ezzel a szép népdallal kezdődött a nyolc nagy tablóból álló kiállítás, mintegy megadva a téma alaphangulatát. Karácsony előtt a mai világban elmélyedés helyett rohanás, békes készülődés helyett bevásárlóroham a jellemző. Különösen így van ez a nagy postahi-

Kiállítás a patinás ügyféltérben

vatalokban, ahof ilyenkor a szokottnál is nagyobb a sorban állás, az idegesség. Éppen ezért talán pont itt van leginkább szükség arra, hogy valamilyen megnyugtató, szép látvány táruljon az emberek szeme elé. A kiállítások helye a Bélyegmúzeum számára is egyre inkább a külvilág, ahol nagyított másolatok útján lehet bemutatni a világ szépséges bélyegeit. A pécsi 1. számú postahivatal patinás belső tere évek óta otthont ad a Bélyegmúzeum motívumválogatásainak. A világ postaigazgatásai hosszú évtizedek óta bélyegkiadással emlékeznek meg Karácsonyról: gyakran még a hagyományosan iszlám, hindu vagy éppen buddhista vallású országok is, ahogy ezt a bélyegválogatásból láthatják is a postahivatalba betérő ügyfelek. A karácsony témáját számtalan neves festőművész feldolgozta, mivel a fény születésnapja kedvelt témája a művészeknek: költőknek, színműíróknak, képzőművészeknek egyaránt. A népművészetben, népköltészetben is elmaradhatatlan, fontos időpont és esemény ez. A világ bélyegein ma már maga a világ látható, nemigen van olyan téma, amelyről ne adtak volna ki valahol bélyeget. Ezért a gyűjtés specializálódott, a gyűjtők rendszerint a maguk részterületében törekednek minél teljesebb anyag összeállítására. Ilyen speciális gyűjtési szempont lehet a bélyegen ábrázolt téma, avagy motívum – jelen esetben a karácsonyjé klasszikus stílusú festmény-bélyegeken. A bélyegképeken mind-mind neves művészek olajfestményei láthatók, például Caravaggio vagy Raffaello híres, illetve kevésbé ismert művei. A budapesti Bélyegmúzeum világgyűjteménye szinte teljes, felöleli a bélyegkiadásokat a kezdetektől, 1840-től napjainkig. A folyamatosan gyarapodó törzanyag mellett gyűjtői ajándékokkal, hagyatékokkal is gazdagodik, ezeket a különgyűjteményeket az adományozó neve alatt sértetlenül őrzik meg a múzeum. Ilyen a Debreczeni Zsolttól kapott 24 kiállítólapot kitevő kis tematikus összeállítás is.

December 14-én nyílt meg, immár a felújított elektromos világítás fényében, az új időszakos kiállításunk, amely válogatás Kass János grafikusművész és lánya, Kass Eszter

Kass János születésnapjára köszöntése

textiltervező művész műveiből. A kiállítás elkészítésében – kiállítás-kivitelező átmeneti hiányában – Kozmáné Grünwald Éva postamúzeumi kolleganő nyújtott pótolhatatlan segítséget. A megnyitó hatalmas érdeklődő tömeget vonzott, hiszen Kass János könyvillusztrációi, nemzetközileg is elismert alkotói életműve páratlan. A megnyitóval egyben a művész nyolcvanadik születésnapját egy hatalmas tortával is megünnepeltük. Szeptemberben már egy másik kiállítás is megnyílt Kass János bélyegeiből, Szegeden, a Kass Galériában. S a művész grafikáinak másolataiból a Móra Ferenc Múzeum is kért kiállítási anyagot. A Bélyegmúzeum időszaki kiállításáról jövő évi évkönyvünkben fogunk beszámolni.

2007-ben is folytatódott a Lágymányosi Bélyeggyűjtő Körrel közösen rendezett, immáron hagyományá vált *Múzeumi beszélgetések* elnevezésű rendezvénysorozatunk. A neves filatelista előadókat és az előadások témáját az alábbi táblázat ismerteti.

Január 20.	Fülöp Sándor Dr. Perneczky László	Kis forgalmú postahelyek története Osztrák kiegészítő bélyegek, 2002
Február 17.	Dr. Somogyi Tamás Székely László	A francia bélyeg története, II. rész Okmánybélyegek, számlailleték-bélyegek, 1943–1950
Március 17.	Gidófalvi Péter Visnyovszki Gábor	Provizórikus rajjegyek használata Portós küldemények osztrák–magyar viszonylatban, modern postai hamisítványok
Április 21.	Dr. Máj József Miklós László	1871. évi 2 krajcáros díjjegyes levelezőlapok Sárga szállítólevelek, nyomtatványok
Május 19.	Voloncs Gábor Kissimon Mihály	Bélyegszakértő suli Új ismeretek a felvidéki postahivatalokról, 1750–1920
Szeptember 15.	Horváth Lajos	Átmenet Szovjetunióból Ukrajnába Kárpátalján
Október 20.	Szűcs Károly Dr. Filep László	Hogyan készült az új illetékbélyeg-katalógus Hradzsín-bélyegek
December 15.	Dr. Somogyi Tamás Székely László	A francia bélyeg története, III. rész Francia okmánybélyegek

Az előző évekhez hasonlóan 2007-ben is részt vettünk a Múzeumi Sajtókávéház rendezvényein. Kapcsolatot tartottunk a museum.hu honlappal, és rendszeresen aktuális információkkal, képekkel frissítettük a Bélyegmúzeum honlapját is.

A 2007-es esztendőben a Bélyegmúzeum számos tudományos kutatáshoz nyújtott segítséget: így Láng István akadémikusnak (hazánk nagyjai külföldi bélyegeken), dr. Soóki Dezsőnek (hungaricák), Benkő T. Sándornak (húszas évekbeli bélyegek) és Várhegyi Andrásnak (szakdolgozat).

Az év végére a Bélyegmúzeum minden munkatervben vállalt feladattal elkészült, a hatalmas revíziós és átadómunkáról a jegyzőkönyvek is elkészültek. Az igazgatói munkakör átadásához is megtörtént minden előkészület, valamint felkészültünk a nyugdíjba vonulók helyére érkező új kollégák fogadására is.

Távközlés-történeti látványtár Miskolcon

A Postamúzeum Gyáli úti raktárhelyének megszűnése miatt – mint ismeretes – 2006-ban megkezdődött a raktáron lévő távközlés-történeti gyűjtemények költöztetése Miskolcra, az Avas lakótelep központjában található telefonközpont épületének egykori ARF géptermebe. Itt a terveknek megfelelően nem egyszerű raktár, hanem látogatható látványtár kialakítása volt a cél, amely lehetővé teszi a távközlés-történeti emlékek bemutatását, de ugyanakkor raktározási célt is szolgál. A készülékek, berendezések és egyéb anyagok Miskolc-Avasra történő költöztetésének eseményeit – a csomagolást, rakodást, szállítást, a látványtár berendezésének elkezdését – a 2006. évi évkönyvünkben ismertettük. 2006 végéig felállításra került a keretsoroknak mintegy nyolcvan százalékáa, valamint a manuális központok és a dexion állványok, amelyekre már a tárgyak egy része is felkerült. A 2007-es esztendőben innen folytatódik a krónika, amelyben a látványraktár további kialakítási munkálatairól, a tárgyak tisztításáról, újrarendezéséről, végleges elhelyezéséről, egyes régi távíró- és telefonkészülékek, illetve távbeszélőközpontok üzembe helyezéséről, valamint az ünnepélyes megnyitóról adok számot.

A látványtárat befogadó központépület

A munkálatok 2007-ben a távíró, távbeszélő és átvitel-technikai keretsorok szerelésének befejezésével folytatódtak. Sor került a manuális központok átrendezésére, a sérült, hiányos részek javítására és pótlására is. A sor elején álló legrégebbi manuális telefonközpontot úgy helyeztük el, hogy a mellé ültetett telefonos kisasszony magára vonja a belépő látogató figyelmét, hogy a sok gép között a korabeli ruhába öltöztetett csinos bábu hangulatosabbá tegye a műszaki környezetet. A továbbiakban is törekedtünk arra, hogy az egyes keretsorok között dolgozó vagy létrán, oszlopon munkát végző, a különböző korszakok jellegzetes munkaruháit viselő bábuk színesítsék a tárgyak sorát, és kicsit meglepjék a látogatót. A munkálatok párhuzamosan folytak a dexion állványokon és a keretsorokon. A korábban már felállított állványokra – helybiztosítás céljából – ideiglenesen felpakolt tárgyak kicsomagolása után következett a tisztítás, amit Kácsándi Istvánné és Molnár Györgyné végzett el. A kollégánők hihetetlenül nagy mennyiségű műtárgyat tisztítottak meg, amelyek ezt követően a tervezett elrendezési elveknek megfelelően kerültek vissza a kijelölt polcokra. A takarítási, tisztítási munkák azonban ezzel nem fejeződtek be, hiszen a már felállított nagy berendezéseket, kereteket, manuális központokat és még sok-sok mindent rendbe kellett hozni, és akkor még nem is beszéltünk a 600 m²-es terem rendszeres takarításáról. Ez a tevékenység egészen az ünnepélyes megnyitóig folytatódott, mivel a tárgyak döntő többsége a Gyáli úti raktárból került ide, s azokra ugyancsak ráfért a tisztítás. Ráadásul további tárgyak is folyamatosan érkeztek, részben Budapestről a rákospalotai raktárunkból szállítottunk, másrészt a miskolci kollégák adományait fogadtuk.

A berendezések elhelyezését alapvetően a rendelkezésre álló távíró, távbeszélő és átvitel-technikai keretek típusa és mennyisége határozta meg. A lehető legnagyobb mértékben igyekeztünk betartani az időrendi és technológiai sorrendet. A nagy berendezéseknek a terem középső harmadát találtuk legmegfelelőbbnek. Ehhez igazodik a többi berendezés elhelyezése, így a manuális telefonközpontok sora az első keretsor elé került, az áramellátó berendezések pedig az utolsó keretsor után kaptak helyet. A terem első harmadában helyeztük el a kisebb tárgyak tárolására szolgáló dexion polcokat, amelyeket a Gyáli úti raktárból hoztunk el. A tárgyak végleges helyének tervezése, elrendezése során több módosítás is történt. Király Károly és munkatársai szinte állandóan valamilyen utolsó tárgymozgatást végeztek, de a tárgyak nem csupán a termen belül változtattak helyet, hanem az első emeleti kis raktárak és a pincében biztosított három raktárhelyiség között is. Már a legtöbb tárgy a helyén volt, amikor újabb variáció merült fel a különösen szép, védendő tárgyakkal kapcsolatosan. Lehetőséget kaptunk arra, hogy az első sorban elhelyezett régi dexion polcokat egy új, részben üvegajtókkal és üvegpolcokkal ellátott, kivilágított és magasabb polcrendszerre cseréljük. Ehhez le kellett pakolni a meglévő polcokat, lebontani és kivinni a régi állványokat, majd mindent visszarakni az új polcrendszerre. A többletmunka azonban bőven megérte a fáradságot! Az üvegajtók és üvegpolcok, valamint a belső vitrinvilágítás nagyon dekoratívvá teszik az első sort, amely azonnal magához vonzza a látogatók tekintetét, ugyanakkor védi a kiállított tárgyakat nem csupán egy esetleges sérüléstől, hanem a portól is.

A terem első részében összesen öt dexion polcrendszer szolgál a kisebb műtárgyak tárolására és bemutatására. Ezeket a legértékesebbeket és leglátványosabbakat szemmagasságban helyeztük el. Az alsó polcokon a nagyobb és nehezebb tárgyak, a magasabb polcokon a lentől is jól látható nagyobb, de könnyebb műtárgyak, illetve a továbbra is dobozokban tárolt másodpéldányok, az ún. duplumok kaptak helyet. A többi polcon ha-

sonló elvek alapján helyeztük el a különböző készülékeket és berendezéseket. Így a tárlatvezetés során a látogató időrendi és technológiai fejlődés szerint tekintheti át a távközlés-technika fejlődését. A bemutatott műtárgyak a Postamúzeum két fő – a T.15 jelű távíró- és a T.16 jelű távbeszélő-történelmi – gyűjteményébe tartoznak. Az üvegajtós vitrinben ennek megfelelően az időrendben is korábban keletkezett távíró-berendezésekkel, a morzetávíróval kezdtük a bemutatást. Ezen belül típus szerint csoportosítva jelennek meg a különböző korszakoknak megfelelő végberendezések, alkatrészek. Az üvegvitrin polcain az 1800-as évek második feléből származó Morse-féle távírók és billentyűk, egy 1864-ből való távírószalag, valamint egyéb érdekes és látványos berendezések láthatók: kopogó, időgép, undulátor stb. Külön említést érdemel a Pollák–Virágh-féle gyorstávíró, amelynek makettje szintén az első sor üvegajtós vitrinjében található. A távírók emlékeket a távbeszélő-technika hőskorának fadóbozós, fali és asztali telefonjai követik, amelyek közül különösen figyelemre méltó az 1898 körüli Teirich & Leopolder-féle LB fali készülék, illetve az Ericsson Magyar Villamosságai Művek által gyártott, ún. mágnesalpas telefonkészülék.

A második dexion sorban vegyesen találhatók távíró- és távbeszélő-készülékek, valamint egyéb berendezések. Itt látható az a két, ma már távközlés-történelmi jelentőségű CB telefonkészülék is, amelyet a miskolci – hazánkban utolsó – AR rendszerű régióközpont 2005. december 19-i ünnepélyes kikapcsolásakor használtak az aula és a gépterem között. A harmadik dexion sorban már modernebb asztali készülékek, számtárcsás és nyomógombos hívóművel szerelt telefonok, fali és vezeték nélküli készülékek, üzenetrögzítő telefonok és korszerű, ma is használt ISDN készülékek láthatók. Bemutatjuk továbbá a távíró- és távbeszélő-technika különféle vizsgáló és minősítő eszközeit, berendezéseit, hagyományos és speciális műszereit is. A negyedik és ötödik dexion sorban elsősorban szintén műszerek láthatók.

A kisebb műtárgyak tárolására, bemutatására szolgáló dexion polcrendszerek

A manuális telefonközpontok sora a telefonos kisasszonnyal

A terem jobb oldali oldalfalán találtunk helyet a nyilvános távbeszélő-készülékeknek, amelyeknek jellegzetes darabjait falra szerelve mutatjuk be a kezdetektől napjainkig. A közismert nyilvános készülékek mellett a látogatók rácsodálkozhatnak a falra szerelt, robusztus kivitelű bányatelefonokra is. A dexion polcokat a manuális telefonközpontok sora követi. Az első központ előtt ülő bábu, a telefonos kisasszony egy 1892-ből származó LB V/100-as telefonközpontot kezel. Majd különböző típusú, manuális kezelésű LB és CB központok láthatók, amelyek közül említést érdemel a CB P 204-es fémházas, szovjet gyártmányú központ, amely valamikor az Országházban működött. A terem bal oldalán kézi kapcsolású, működőképes LB és CB telefonközpontokat, egy 7A2 típusú forgógépes központmodellt, valamint szintén működő géptávírókat és alközpontokat helyeztünk el. A terem fő közlekedési útvonalában lévő berendezések így központi szerepet kapnak, a széles folyosó az éppen működő berendezés köré csoportosuló látogatók részére is elegendő helyet biztosít. A látványt fokozza a fő folyosó tengelyében felfüggesztett hatalmas óra, amely valamikor a Teréz Távbeszélő Központban működött. A főórával egy vonalban a falon különböző típusú, elektromos vezérlésű fő- és alórák láthatók.

A látványtár súlypontját a középső harmadban található keretsorok képezik, amelyek nagy része a győri mintaközpont berendezéseiből áll. Az első sort a 7A és 7D típusú rotary központ berendezései alkotják, a második és harmadik keretsorban az 1968-as Ericsson licenc alapján gyártott ARF és ARM keretsorok találhatóak, ezt követően pedig különböző távíró- és átvitel-technikai berendezések, illetve alközpontok és elektronikus központok következnek. Itt láthatók még az első magyar rádiótelefon-központ, a 450 MHz-en működő 06-60-as Westel-központ berendezései és antennái is. A különböző berendezések telepítése során az arra alkalmas távíró- és távbeszélő-készülékek, telefonközpontok üzembe

helyezésének lehetősége is felmerült. Az ehhez szükséges -48 V és $\pm 60\text{ V}$ egyenfeszültség előállításához szerencsére találtunk olyan egyenirányítókat, amelyeket működőképessé tudtunk tenni. A -48 V -ot az 1990-es években gyártott, kapcsolóüzemű Ericsson egyenirányító, a $\pm 60\text{ V}$ -ot a Híradótechnikai Vállalat által a 70-es években gyártott VST típusú tirisztoros egyenirányítók biztosítják. Az üzembe helyezések során a következő távközlési berendezéseket sikerült életre kelteni: LB 12/60-as helyi telepes manuális telefonközpont, CB 20/120-as központi telepes távbeszélőközpont, 7A2 típusú forgógépes központmodell, ARK 511 crossbar-központ, AR vizsgálokocsi, CLTR exchange tester. Az alközpontok közül a következő típusokat tettük üzemképessé: ST V/25, STB V/25, STB III/10, STB II/6, RA 8, RA 15, RA 24, RX 2/6, RX 15, RX VI/30; továbbá PCM-kereteket, egy ML-3 mikrofilmolvasót, végül több LB és CB telefonkészüléket, amelyekre a telefonközpontok működésének bemutatásához volt szükség.

A központok típusának, illetve korának megfelelő működőképes készülékek kiválogatása, az egyes központok javítása is időigényes feladat volt. Dokumentáció sem minden esetben állt rendelkezésre, így a szakembereknek régi ismereteikre támaszkodva kellett megoldani a problémákat. Az eddig felsorolt üzemképes berendezéseken kívül további központok bekapcsolását is tervezzük. Ilyenek az ARF központ (részlegesen) és néhány elektronikus központ, például a QA sorozat elektronikus távbeszélőközpontjai és az ER 128 típusú, hazai fejlesztésű, tároltprogram-vezérlésű távbeszélőközpont. Üzemelő távirótechnika a TW 55 távgépíróközpont 2 db távgépíróval és hívóegységekkel. A távgépíró-berendezéseket a terem fő folyosóján mutatjuk be, ahol hangosan zakatolva továbbítják a látogatók által begépelte táviratot egyik készülékről a másikra. A megnyitót követően üzembe helyezett TW 55 típusú táviróközpont lehetővé teszi, hogy a megfelelő hívószám tárcsázását követően a távgépírók összekapcsolása is a saját központjukon keresztül, automatikusan történhessen meg. Az átvitel-technikai berendezések (MOB, RMB, EMB, VE, LVK) üzembe helyezési munkáit miskolci szakemberek végezték. A berendezések működés közben történő bemutatásával a látogatók jobban megérthetik a nagy távolságú beszédátvitel technikáját.

Az átvitel-technikai keretsor után már olyan tárgyak bemutatása következik, amelyek nem üzemelnek. Az egymás mellett sorakozó, különböző típusú egyenirányítók között megtalálhatók a kezdeti tranzduktoros, tirisztoros és az utóbbi évek korszerű kapcsolóüzemű, tranzisztoros berendezései is. A legrégebbi áramellátó egység a sor elején látható márványtáblás gerjesztés-kapcsoló, amelyet az 1900-as évek elején használt forgógépes áramátalakítóknál alkalmaztak. Az áramellátó sor végén elhelyezett üvegedényes ólomakkumulátorokat a villamos energia tárolására használták. Megjegyzendő, hogy még ma is ólomakkumulátorokat használunk erre a célra, csak a kivitelezésük korszerűbb, a működés alapelve a régivel azonos. Ezt követően különféle típusú távbeszélőkezelő-asztalokat, valamint asztalba épített távgépíró-berendezéseket mutatunk be. Az utolsó sorban speciális asztalokba épített főnök-titkári telefonalközpontok, illetve elektronikus alközpontok és azok rendszer-telefonjai láthatók. Végül két üvegvitrinben mobiltelefonokat mutatunk be a kezdetektől napjainkig, vagyis az Ericsson Hotline táskatelefontól a Nokia kommunikátorig.

A terem hátsó részén felállított állványokra a műszaki dokumentációk kerültek, amelyek nagy része korábban dobozokban és zsákokban a Gyáli úti raktárban hevert. Az egyes készülékek, központok leírásai lehetővé teszik a kutatói munkát, megkönnyítik a látványraktárban bemutatott működő berendezések karbantartását, javítását. A dokumen-

tációk feldolgozására, rendszerezésére a későbbiekben kerül sor. A fal melletti hátsó pulton, illetve vitrinben személyes emlékek, igazolványok, oklevelek, sportkupák színesítik a látványt, a falon elhelyezett tablón pedig régi fényképeket láthatunk a helyi dolgozókról munkavégzés közben. A hátsó dexion sor mellett a NEC videotelefon-központ található 1972-ből, mellette a monitorok a beépített kamerával és a beszélgetéshez szükséges különálló hagyományos telefonkészülékekkel. A terem jobb hátsó sarkában hálózatos műtárgyak és hordozható, illetve tábori telefonok, valamint katonai telefonközpontok láthatók.

A megnyitó napjára, 2007. május 17-re, az Információs Társadalom Világnapjára a látványtár készen állt a látogatók fogadására. Az időjárás is kegyeibe fogadta a résztvevőket, amire szükség is volt, mivel az érdeklődők nagy számára való tekintettel az ünnepi beszédeket az épület melletti parkba terveztük. A meghívottakat Egervári László, a Hírközlési Múzeumi Alapítvány ügyvezető igazgatója köszöntötte. Beszédében hangsúlyozta a látványraktár létrehozásának jelentőségét, és köszönetét fejezte ki a résztvevőknek az elvégzett munkáért. Ezt követően okleveleket adott át a munkában közreműködő kollégáknak. Kurucz István, alapítványunk kuratóriumi elnöke meghatott szavakkal mondott köszönetet a Teletár létrehozásáért, s kifejezte afölötti örömét, hogy az eddig raktárak mélyén rejtőző technikatörténeti műtárgyak is végre láthatóvá, érinthetővé, sőt működtethetővé váltak az érdeklődők számára. Az elnök úr külön köszönetét fejezte ki Kovács Gergelynének, korábbi ügyvezető és postamúzeumi igazgatónknak, a sok évtizedes gyűjtésből származó műtárgyak biztonságos megőrzéséért. Miskolc város részéről dr. Varga Zoltán önkormányzati képviselő fejezte ki háláját, amiért egy ilyen magas színvonalú műszaki létesítménynek adhatnak otthont, ahol fiatalok és idősebbek egyaránt tanulmányozhatják a távközlés régi berendezéseit.

A látványraktár ünnepélyes megnyitójának résztvevői az épület melletti parkban

A szalagátvágás, az ünnepélyes megnyitás pillanatai

A beszédek követően a meghívottak bevonultak az épületbe, ahol az első emeleti egykori gépterem bejáratánál Tankó Zoltán, a Magyar Telekom Nyrt. vezérigazgató-helyettese a nemzetiszínű szalag átvágásával ünnepélyesen megnyitotta a látványtárat. Az egykori felügyeleti helyiségbe belépve videofilmes bemutató fogadta a látogatókat, amelyen a költöztetés és a látványtár berendezésének eseményeit követhették figyelemmel. A falon távközlés-történeti tablókát helyeztünk el, a kihelyezett lapozóban látható fotókon keresztül pedig a bemutatóhelyként szolgáló raktárhelyiség építését, a munkában részt vevő kollégákat kívántuk bemutatni az érdeklődő látogatóknak. Itt található az építkezés közben műtárgyakat adományozó magánszemélyek és szervezetek névsora is. Öröm volt látni, hogy a látogatók milyen meglepetten néztek körül a hatalmas teremben, hiszen egy sötét raktár helyett világos, áttekinthető távközlési múzeumi bemutatóhelyet találtak! Lelkendezve ismerték fel az egykor tanulóként vagy kezdő dolgozóként megismert berendezéseket, s talán felidéződött bennük ifjúságuk, pályakezdésük, az eltöltött hosszú évek nehézségei és szépségei. Megnyugodva láthatták, hogy egykori berendezéseik, amelyek nem is oly régen még korszerűnek számítottak, jó helyre kerültek, és a jövő műszaki nemzedékének tanulsággal szolgálhatnak. Az ünnepélyes megnyitó a látványtár megtekintését követően a belső udvaron tartott fogadással zárult, ahol tovább beszélgethettek, nosztalgizálhattak a résztvevők. Csak remélhetjük, hogy valóra válnak Kurucz elnök úr megnyitón elhangzott szavai, miszerint a látogatók – a látottaktól kedvet kapva – további műszaki emlékeket adományoznak a látványraktár részére, gyarapítva ezzel a Postamúzeum távközlés-történeti gyűjteményét.

A Postamúzeum részéről műszaki és muzeológusi tekintetben jelen sorok írója, Jakab László irányította a munkálatokat, amelyeknek helyi vezetője Király Károly volt. Segítői, Kanyó András és Molnár György a berendezések telepítési és üzembe helyezési munkáit végezték, és minden egyéb olyan munkát, amely a végső sikerhez elengedhetetlen volt.

A távíró-, távbeszélő- és egyéb műszaki berendezéseket Kácsándi Istvánné és Molnár Györgyné varázsolták gondos munkával széppé, kiállíthatóvá. A látogatókat fogadó tetszetős látvány Kozmáné Grünwald Éva érdeme, aki ötleteivel nagymértékben hozzájárult a látványraktár látogatóbarát megjelenítéséhez. A szállítási, munkaszervezési és minden egyebet magában foglaló tevékenységért az örökmozgó, mindig segítőkész Majzikné Szívós Ibolyának jár köszönet, aki természetesen a 2006-os munkálatokban is teljes erőbedobással vett részt. Ezúton kérek tőle elnézést, amiért neve kimaradt az előző évkönyvben felsorolt aktív résztvevők névsorából. A bemutatóhely berendezésében, de elsősorban a megnyitó és a helyi előkészületek szervezésében jeleskedett dr. Tallósné Béres Ilona, akinek köszönhetően zökkenőmentesen zajlottak az ünnepi események. A Teletár megvalósításában, további berendezések üzembe helyezésében, az épület felújításában és egyéb munkálatokban közreműködő kollégák névsora az előtérben elhelyezett lapozóban olvasható.

Meg kell még említenünk, hogy 2007. november 19-én távközlés-történeti látványtárunkban Bakos Ferencre (1947–1993) emlékeztető emléktábla elhelyezésére került sor. Bakos Ferenc elismert távközlési szakemberként tevékenykedett az ARF központtechnika területén. Az ő tervei alapján valósult meg a miskolci több főközpontos ARF központrendszer (Avas, Belváros, Diósgyőr és a kihelyezett konténerközpontok), illetve a 7A-2 központokkal történő összeműködés kidolgozása is az ő nevéhez fűződik. Részt vett a budapesti Belváros ARF központ bezúzelésében, és az igazgatóság területén végzett központberuházások, üzembe helyezések is az ő tervei, szakmai javaslatai alapján történtek (Kazincbarcika, Eger, Ózd, Tiszaújváros stb.). Szakmailag és emberileg is kiemelkedő tevékenységét 1993-ban tragikus autóbaleset szakította meg. Az emléktáblával, személyes tárgyaival és a szakmai emlékekkel egykori kollégái és a Postamúzeum dolgozói Bakos Ferenc áldozatos munkájának állítottak emléket azon a helyen, ahol egykor dolgozott.

A látványtár létrehozásában részt vevő kollégák

Emléknap a Postamúzeumban

A magyar posta fennállásának 140 éves évfordulója tiszteletére a Postások Szakmai Egyesülete 2007. október 17-én emlékülést szervezett a Postamúzeum auditoriumában. Számos jelentős vendég mellett körünkben köszönthettük dr. Oláh László egykori vezérigazgató-helyettest, dr. Horváth Sándort, a Magyar Posta Zrt. logisztikai üzletágának vezetőjét és dr. Csáki Györgyöt, a Magyar Posta Zrt. elnökét. A rendezvény házigazdája a Hírközlési Múzeumi Alapítvány ügyvezető igazgatója, Egervári László volt, aki bevezetőjében kitért a magyar posta jelentősebb eseményeire, a közelmúltban történt számottevő fejlődéseire és változásaira is. A házigazda üdvözlőszavai után dr. Csáki György foglalta össze a liberalizáció menetét és a várható privatizáció perspektíváit. Előadását követően egy filmet tekinthettünk meg, amelyben egy kisfiú kalauzolja végig a nézőt a budapesti Postamúzeum kiállításán, ahol a 140 éves posta egykori tárgyai, dokumentumai és értékei láthatók a filmen, összekapcsolva a jelenkori postai szolgáltatás eszközeivel. A következő előadásban dr. Horváth Sándor a postai szállítás fejlődésének fontosságáról beszélt, továbbá arról, hogy a 140 esztendő alatt a szállítás milyen fontos szerepet töltött, tölt be mind a mai napig a lakosság életében. Dr. Oláh László személyes élményekkel átszőtt visszaemlékezéseivel, kedélyes történeteivel gyakran mosolyt csalt a közönség arcára.

Az előadást követően mi, a jelen sorok írói a közönséget a magyar posta történetének néhány jelentős állomásával ismertettük meg. A 140 esztendő gazdag tárházából tizenkét témakört választottunk – a teljesség igénye nélkül. A rendelkezésünkre álló mintegy negy-

Az emléknap vendégelőadói és házigazdája

A vetítéssel egybekötött postamúzeumi előadás

ven percben persze csupán a csomóponti események és a szakmatörténet szempontjából legértelmesebb életművek kaleidoszkópszerű felvillantására vállalkozhattunk. Minden témához egy-egy illusztrációs blokk is kapcsolódott, amelyet Microsoft Power Point programban rendeztünk önállóan is történetet formáló egységes képanyaggá.

A történet mélyére ásva az előadók a felfedezés izgalmaival telve tolmácsolták a közönség kitüntetett figyelmére érdemesített ismeretanyagot. A felfokozott várakozást a bemutatóban kulcsszerepet játszó számítógép lefagyása sem tudta visszavetni, ellenkezőleg, többekben gyökeret vert az az ötlet, hogy a teljes prezentációt érdemes volna szélesebb körben CD vagy DVD adathordozón, esetleg a világhálón is közreadni. Az összeállítás a mai postástársadalom identitástudatát is jól szolgálja, hiszen manapság, amikor a postaforgalmi szakoktatás leépülésének, beszűkülésének, tanintézmények bezárásának tehetetlen tanúivá lettünk, fontos szerep hárul a szakmai múltat bemutató, a prominens elődöket példának állító reprezentatív kiadványokra és virtuális tablókra.

Az alábbiakban közreadott konferenciaanyagot egyúttal kiindulásnak tekinthetjük a fent vázolt virtuális anyag összeállításához. A kiválasztott 12 témakör a gazdag postatörténeti örökség egy-egy fontos szegmensét tárja az utókor elé azzal az igénnyel, hogy folyamatos kutató- és gyűjtőmunkával tovább gazdagítsa a szélesebb szakmai közönségnek szánt ismeretanyag halmazát. A hazai postástársadalom és múzeumszerető közönség igényeitől sarkallva a Postamúzeum szakmai közösségének törekvése és vállalt hivatása a magyar posta gazdag múltjának feltárása és méltó bemutatása. S hogy ne csak azok ismerkedhessenek meg ezzel az előadással, akik részt vettek az emlékünnepeken, ezért a következő oldalakon az előadás teljes – a 12 témakört felölelő – szövege olvasható, amelyen keresztül bárki betekintést nyerhet a 140 éves magyar posta történetébe.

A 140 éves önálló magyar posta

A Magyar Királyi Posta. 1867. május elsején alakult meg a császári postaigazgatással közös díjzónába tartozó, a Szent István-i országfélen mégis önállóságot élvező Magyar Királyi Posta a magyar földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter hatáskörében. Gorove István szakminiszter Gervay Mihályt bízta meg a postaszakosztály szervezésével. 1870-ben a szakosztály – országgyűlési hozzájárulással – országos postafőigazgatósággá alakult, élén Gervay Mihály miniszteri tanácsossal. Az ő személyében az önálló magyar posta első országos főigazgatóját tisztelhetjük. Gervay a reformkor végén, 1838-ban Pozsonyban kezdte pályáját az akkor még császári és királyi főpostahivatalnál. A negyvenes években Pestre, majd a bécsi főpostához helyezték, ezt követően 1849-ben Sopronban ellenőrré nevezték ki. 1855-ben a nagyváradi postaigazgatóság vezetését bízták rá. A kiegyezés után számos fontos intézkedés fűződik a nevéhez. Jelentős érdemeket szerzett a postai levelezőlap bevezetésében, 1870-ben lehetővé tette a nők postai alkalmazását, megalapította az első postai segély- és nyugdíjgye-sületet, s szociális érzékenységről tanúságot téve évente adományozott ösztöndíjat egy nehéz sorsú postás dolgozó tehetséges gyermekének. 1885-ben a postatakarékpénztári tanács alelnö-ke lett. Fél évszázados szolgálat után 1887-ben vonult nyugdíjba számos magas nemzetközi kitüntetés tulajdonosaként. Ő volt az egyetlen postatisztviselő, aki főrendiházi tagsággal bírt.

Gervay vezetése alatt a magyar posta ismét visszanyerte nemzeti arculatát. Az intéz-mény hivatalos nyelve a magyar lett, és újra bevezették a magyar jelképek használatát. A magyar posta emblémája a közel egy évszázadon át használt zsinóros-bojtos postakürt volt, fölötté a Szent Koronával, amely a mai stilizált postai jelvény elődje. A dualizmus korának postai rendeletei, az úgynevezett rendelvények a kiegyezés évétől kétnyelvűek lettek, hasonlóképpen a postai nyomtatványok is. A magyar nyelv ismerete a munkavállalás új kritériuma, az alkalmazás előfeltétele lett.

Az Egyetemes Postaegyesület. A 19. század második felében a világgazdasági viszonyok, a mind szorosabb nemzetközi kapcsolatok megkövetelték az európai postaforgalom egyszerűsítését, gyorsítását, gazdaságosabb működését. Mindez csak bizonyos egységesítéssel valósulhatott meg, hiszen a díjszabások és a kezelési gyakorlat különbségei már a küldemények gyors és pontos továbbítását tették kérdésessé. 1850 áprilisában 17 német állam postája szerződött Ausztriával, létrehozva az egységes díjszabású Német–Osztrák Postaegyesületet. Az egyezmény rendkívüli fellendülést hozott a tagállamok forgalmában. 1866-ban azonban a német szövetség feletti hegemoniáért versengő két német állam, Poroszország és Ausztria testvérháborúba keveredett egymással, s az egyesület felbomlott. Két évvel később Stephan Henrik porosz postafőtanácsos a német postaegyesület szaklapjában közzétett memorandumában már a nemzetközi postaegyesület megalakítását kezdeményezte. Szándéka az volt, hogy valamennyi csatlakozó ország egységes díjszabással szervezze meg a levelek, nyomtatványok és áruminták egymás közti forgalmát.

Ilyen előzmények után 1874. szeptember 15-én Bernben ült össze 22 európai állam szakmai tanácskozása a svájci országgyűlés épületében. A 25 napos fórum záróakkordjaként 1874. október 9-én megalakult az Általános Postaegyesületet, mai nevén az Egyetemes Postaegyesület. A kongresszuson a Magyar Királyi Postát – önálló szavazati joggal – Gervay Mihály és Heim Péter képviselte. A berni általános postaegyleti szerződést a magyar országgyűlés az 1875. évi VIII. törvénycikkben emelte jogerőre.

A posta és a távírda egyesítése. A magyar posta 19. századi történetének talán legjelentősebb eseménye a posta és a távírda egyesítése volt. Az egyesítés, amelyet az osztrák postától való teljes függetlenedés jegyében Heim Péter készített elő, egy hosszabb folyamat eredménye. A magyar kormány már az 1876. évi költségvetés indoklásában felvetette a két ágazat összevonásának tervét, de a pénzügyi bizottság további részletes előterjesztést kért ez ügyben. A távírdák, különösen a kisebb településeken nem kötötték le kellően a személyzet munkarejét, a bevételek sem fedezték a kiadásokat, a gazdaságtalan működés pedig útját állta a távírjai fejlesztéseknek. A szaktárca már 1877-től, amint erre alkalom nyílt, a kisebb távírdaállomások kezelését postamesterekre bízta. Az uralkodó végül Baross Gábor miniszter javaslatára 1887. szeptember 15-én hagyta jóvá a két intézmény egyesítését. Az összevonást gazdaságossági szempontok indokolták, hiszen a forgalom az 1873-as – éppen a Monarchiából továbbgyűrűző – gazdasági világválság miatt jelentősen megcsappant. A kisebb posta- és távírdahivatalok fúziója egyik vagy másik vezetői hely megüresedésével vette kezdetét. Az érintett postamesternek vagy távírdavezetőnek nyilatkoznia kellett, hogy vállalja-e a másik funkció ellátását is, ami természetesen szaktanfolyam elvégzésével és vizsgakötelezettséggel járt. A vasminiszter az összevonással megteremtette az állami hírszolgálat egységes igazgatását, s egyúttal megvetette a távíró és távbeszélő ágazat fejlesztésének finansziális alapjait is, mindezt az államháztartást kifejezetten kímélő megoldással.

További fontos mérföldkő a magyar posta történetében a távíró, telefon és villamos jelzőberendezésekről szóló 1888. évi törvény, amely a század 70-es éveiben meginduló telefonhálózat kiépítést szabályozta. Az addig jobbra magánvállalkozásokként – a fővárosban és a nagyobb vidéki városokban működő – távbeszélővonalakat a szaktárca fokozatosan megváltotta, s ezt követően már csak az állam létesített új állomásokat. 1890-re megépült a Bécs–Budapest interurbán vonal, majd három év leforgása alatt már több hazai nagyváros – Győr, Pozsony, Szeged, Arad és Temesvár – között is kiépült a telefonösszeköttetés.

A posta és a távírda egyesítése jól képzett postai és távírjai alkalmazottak, postatisztek szervezett képzésére is fokozott igényt támasztott. Az első magyar nyelvű posta- és távírdatiszti tanfolyam ugyancsak Baross Gábor miniszter kezdeményezésére indult 1888-ban. Az előadások és az ún. vizsgálatok magyarul folytak. A 10 hónapos tanfolyam hallgatói önkéntesen jelentkeztek. Nyilvános rendes hallgató az a személy lehetett, aki 18. életévét betöltötte, feddhetetlen előéletű és fizikailag alkalmas volt a szolgálatra, megfelelő iskolai előképzettséggel rendelkezett, mindemellett a magyar nyelvet szóban és írásban tökéletesen bírta.

A postai szolgálat. A 19. században a postai szolgálat már igen széles munkavállalói körnek adott biztos kenyérkeresetet, az ambiciózusabbaknak pedig szakmai karrierlehetőséget, magas presztízsű életpályát. Példaként említhető Opris Péter, aki Baross Gábor megbízására 1887-ben az újonnan alakult pécsi postai igazgatóság vezetője lett. A kőszegi kincstári postahivatal egykori vezetőjének, Hübert Károlynak a pályáiva is látványosan emelkedett: 1873-ban gyakornokként kezdte szolgálatát, 1887-ben már a budapesti főpostahivatal vezetője s 1888-ban az akkor létesített posta- és távírdatisztképző tanfolyam rendes tanára volt. Opris Péter és Hübert Károly a postás szakma valamennyi lépcsőjét végigjárták, s folyamatos önképzéssel postafőtisztekként a társadalom elismert tagjaivá váltak.

1947-ig a magyar posta személyzete az állami kezelésben lévő kincstári és a magánvállalkozók által működtetett nem kincstári, azaz postamesteri hálózatra tagolódott. A kincstári személyzet a városokban és a nagyobb településeken látta el a posta-, távíró- és

tábeszélő-szolgálatot, míg a nem kincstári személyzet – ideértve az ügynökségek személyzetét is – a kisebb településeken. A kincstári postahivatali személyzethez az állami alkalmazásban álló postai tisztviselő, az altiszt és a postaszolga tartozott. A női munkakerőtől a kincstári postahivataloknál eleinte idegenkedtek, ám a távbeszélő elterjedésével foglalkoztatásuk egyre nagyobb arányúvá vált. A nem kincstári hivatalok személyzeti struktúrájába a postamester, a szállító postamester, a postakiadó, a hivatali kisegítő, a segédtisztjelölt, a postaügynök és a postagyűjtő tartozott. Ezeket az állásokat a Magyar Királyi Posta pályázati úton töltötte be, a jelentkezővel való szerződéskötés révén.

A postamesteri hivataloknál dolgozók anyagi helyzete, bérezése lényegesen rosszabb volt, mint a kincstári alkalmazottaké. Egyes postamesterek az államtól kapott általánnyól alkalmazottaiknak a legminimálisabb bért fizették. Ennek ellenére sokan még ingyen is hajlandóak voltak hosszú hónapokig dolgozni, remélve, hogy idővel véglegesítik őket, s így nyugdíjas álláshoz jutnak. A Magyar Királyi Posta a kincstári személyzethez hasonlóan a hivatalok többségét ellátó postamesterek és beosztottaik anyagi helyzetét is rendezni kívánta. 1887-ben, a két ágazat egyesítésének évében, korrigálták bérüket, s felemelték irodai általánnyukat, amit kézbesítési általánnyal is kiegészítettek.

Az elhunyt postamester özvegyét, közeli hozzátartozóját kivételesen pályázat nélkül is kinevezhették. A nem kincstári hivataloknál a nők mindinkább kiszorították a férfimunkakerőt, amely szívesebben orientálódott a postainál jobban dotált ágazatok, illetve a kincstári napidíjas állások felé, amelyből a segédtszti besorolásra reális esély nyílt. A nők létszáma 1887-ben a személyzetnek alig egyhatodát, míg 1914-ben már csaknem felét alkotta. A nem kincstári alkalmazottak, valamint özvegyeik és árváik kiszolgáltató helyzetén

Postáskisasszonyok Nagyszőlősen

A kőrmöcbányai posta- és távírdahivatal személyzete, 1898

1906-ban a Magyar Királyi Postamesterek és Kiadók Segélyző és Nyugdíjgyesületének megalakulása enyhített, amely a Gervay Mihály által alapított segélyegyletből vált külön. A Magyar Királyi Posta felelősségvállalása így módon kiterjedt az állami nyugdíjra nem jogosult postamesterekre és kiadókra is, 1914-től kötelező tagsággal.

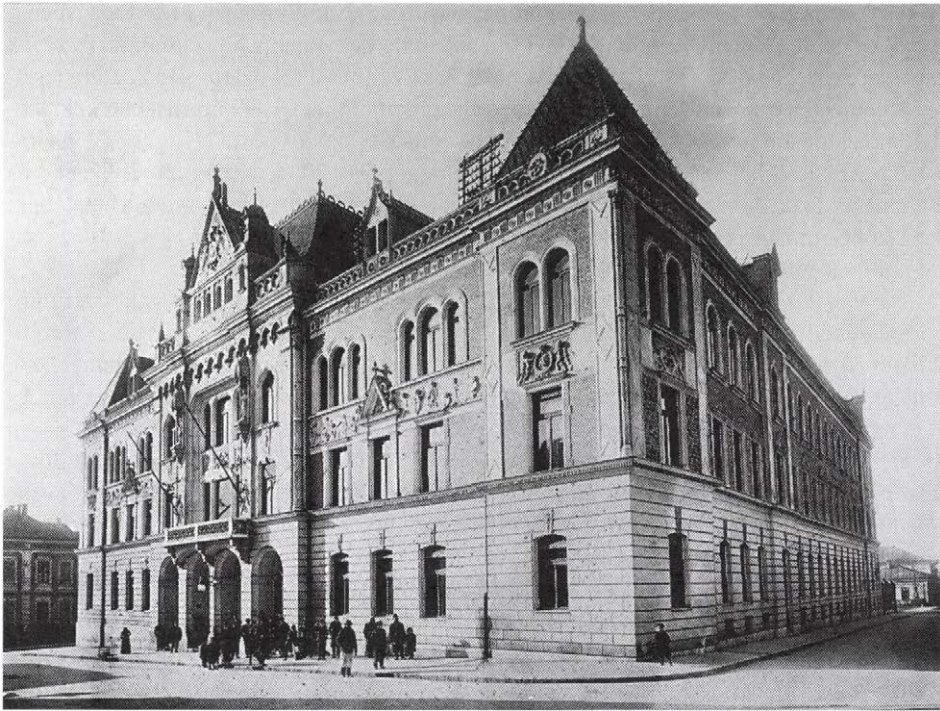
A postai szolgálat korszerűsítése. A postai szolgálat egyes ágazatainak korszerűsítése, gépesítése a 19. század 80-as éveiben kezdődött, és érintette a szállítást, valamint a hivatali felvételi munka eszközkészletét is. Postatörténeti kuriózum Búsfy Korlátnak, az Országos Postagazdászati Hivatal vezetőjének kísérlete, aki egy bonyolult szerkezetű levélszekrényt tervezett. Találmányát, az ún. tolószekrényes levélgyűjtőt – amelyet a császári szabadalmi hivatal is bejegyzett nyilvántartásába – a magyar posta 1882-ben vette használatba. Gyakori meghibásodása ellenére – különösen a levéltitok védelme szempontjából – előrelépés volt a korábbi kulcsos-betétdobozos levélszekrényekhez képest, amelyek tartalmához gyakran illetéktelenek is hozzáférhettek. Búsfy Korlát kísérlete után csaknem tíz évvel jelentek meg Magyarországon a gépi ürtésű levélszekrények. Az új szerkezetet Wlček Vendel grazi lakatos fejlesztette ki, aki találmányát 1889 tavaszán mutatta be a magyar fővárosban. A levélszekrény aljának kétajtós zárszerkezete ürtéskor automatikusan kinyílt, és a bedobott levelek a gyűjtőkerethez rögzített bőr gyűjtőzsákba hullottak. A századfordulón Budapest utcáin már ez volt az általános postai utcabútor. A magyar posta által jelenleg használt gépi ürtésű levélszekrények szerkezete megegyezik a századfordulón használt típusal.

Időközben a hivatalok életének nélkülözhetetlen eszközei, a bélyegzők is megújultak. A 19. század utolsó évtizedében a betétszerkezetűek mellett megjelentek a kerékrendszerű postabélyegzők. Ezek a dátumhídon elhelyezkedő keltezés változtatását a keletjelölő elemeket tartalmazó korongok forgatásával érték el. Az 1890-ben kiadott miniszteri rendelet a kincstári és a nagyobb postahivatalok részére kötelezővé tette a kerékrendszerű bélyegzők használatát. Ezek a bélyegző közepén futó pánt hossza egyúttal a postahivatalok kincstári vagy magán postamesteri jogállását, besorolását is jelezte. A postai gyakorlatban gyorsan elterjedő kerékrendszerű bélyegzőket egészen az ezredfordulóig használták. Az 1910-es évektől a jelentősen megnőtt küldeményforgalom szükségessé tette a bélyeges mellett a készpénzes bérmentesítést is, amelyhez 1920-tól bérmentesítő bélyegzőket használtak. Dr. báró Szalay Gábor vezérigazgató 1928-tól már postabérmentesítő gépeket rendszeresített.

Postaépületek. A kiegyezés előtti időszakban a postaépületek viszonylag kisméretűek voltak, és nem különböztek az adott település lakóházaitól. A gazdasági fellendülés, iparosodás külsőleg is érzékeltetni kívánta a jólétet. A 19. század második felétől felerősödött a historizáló eklektika, amely régebbi korok motívumaihoz, főként a reneszánszhoz nyúlt vissza. A különböző stílusok és stíluselemek megjelenése mellett a homlokzatok mozgalmassá váltak, a zárt formákat tornyok, kupolák oldották fel. Ilyen épület például Budapesten a főposta épülete, amelyet Koch Henrik sógorával, Skalintzky Antal műegyetemi tanárral tervezett. A századforduló körül számos építész szakított az addigi stíluselemekkel, és olyan homlokzatokat terveztek, amelyek az iparművészeti mozgalomra támaszkodva új formákat, lendületes rajzú elemeket és díszes virágmotívumokat építettek be. Számos igazgatósági épületet emeltek ezeknek az elképzeléseknek a hatására. Ilyen a pécsi igazgatóság épülete is, amely Balázs Ernő terve alapján készült el. A francia reneszánsz stílusban tervezett homlokzat építészeti tagozatai a magasabb szinteken mind díszesebbekké válnak. Majolikából a helybeli Zsolnay-gyár készítette a krabbákat, de a színes zománcos, mintázott tetőcserepek is emelik az épület fényét.

A századforduló legkiemelkedőbb – a postához közvetve kapcsolódó – építészeti re-meke talán Lechner Ödön Postatakarékpénztár épülete. Lechner 1899-ben pályázaton nyerte el a megbízást. Az építkezés 1900 júliusában kezdődött, majd alig egy év elteltével 1901 októberében be is fejeződött. Itt nem csak a homlokzat és oromfal ívelő téglakere-tekbe foglalt díszített falmező, a fehér zománcú téglaszalagok közé fogott, vakolatba ültetett mozaikdíszítés sajátosan finom formavilága vagy a Zsolnay-kerámiával díszített tetőzet jelent értéket az épületen, hanem a nagy belső tér díszítményvilága is.

A két világháború között a magasépítési osztály inkább csak az építések előkészítésével foglalkozott, bár néhány építkezésre akkor is sor került. Ilyen volt például a budai postapalota, amely a vezérigazgatóság részére készült. A tervpályázaton az első díjat Sándy Gyula műépítész, műegyetemi tanár kapta, akinek a nevéhez fűződik a zágrábi igazgatósági épület tervezése is. A kivitelezés két ütemben történt: 1925 nyarán az ország első forgógépes rendszerű távbeszélőközpontjának elhelyezését szolgáló épületrész készült el, majd egy évvel később a befejező épületrész. A II. világháborúban azonban a palota jelentős sérüléseket szenvedett, amiért a vezérigazgatóság csak 1947 közepén kezdhette meg teljes újbóli működését. Az ország városaiban, falvaiban a későbbiekben épült postai és távközlési épületeket főként a Postai Tervező Intézet tervezői, de rajtuk kívül más irodáknál tevékenykedő magyar építészek is folyamatosan tervezték – színesebbé, változatosabbá téve az építészeti megoldásokat.

A Balázs Ernő tervei alapján épült pécsi postapalota

A *mozgóposta*. Nem lehet teljes ez a visszatekintés a posta és a vasút kapcsolatának jellemzése nélkül. Már csak azért sem, mert mindamellett, hogy a személy- és áruszállításban a magyar postának a vasút egyszerre volt partnere és riválisa, évtizedekig a legfontosabb szállítója is lett. A magyar posta már a kiegyezéskor egyik legfőbb feladatának a gyors és megbízható szállítást tekintette, éppen ezért az egész országot behálózó mozgópostarendszer kiépítését tűzte célul. 1868-tól a mozgóposták már pest-budai irányítással közlekedtek. A vasúti szállítószolgálat kapacitásbővülését jelzi, hogy míg 1880 körül csupán 18 mozgóposta járta az országot, 1913-ban már csaknem 650 mozgópostavagon közlekedett. A mozgóposták egy mobil irányító postahivatal szerepét töltötték be. Működésükhöz speciális térszerkezetű, kezelőszakaszra és csomagraktárra osztott vagonokra volt szükség, amelyek az állomásokon felvett anyag menetközti feldolgozására is alkalmasak voltak. A vasúti postakezelésnek két változata alakult ki: azokat a mozgópostavagonokat, amelyekben a küldeményeket feldolgozták és osztályozták mozgópostának, illetve kalauzpostának nevezték, amelyekben csupán a felvett zárlatokat továbbították, jegyzékelő-menetnek hívták.

A mozgóposta-hálózat egy jól szervezett, összehangolt szolgáltató-rendszerbe illeszkedett, amely biztosította a posta és a vasút kölcsönösségen alapuló együttműködését. Részletesen szabályozták a mozgóposták és a pályaudvari postahivatalok kapcsolatát, meghatározták a mozgóposta kezelésének rendjét, továbbá a zárlatok közvetítésének és cseréjének szabályait. A magyar posta e téren – a vasúttal karöltve – külföldi összehasonlításban is magas színvonalon szolgáltattott.

A 20. század 60-as éveiben – a gépjárműpark erőteljes fejlődésével összefüggésben – megkezdődött a kisebb forgalmat bonyolító postai mellékvonalak felszámolása. Ezzel az intézkedésével a posta a küldemények és zárlatok szállítását fokozatosan a közútra terelte. A nemzetközi postaforgalomban Magyarországon utoljára 1999 áprilisában közlekedett mozgóposta-szerelvény a Budapest–Bécs vonalon, azóta a posta Nyugat-Európa irányába gépkocsikkal szállít. Az utolsó hazai mozgóposta 2004. június 25-én Szeged és Budapest között közlekedett. Ezzel lezárult egy korszak a magyar posta történetében: megszűnt a mozgó- és kalauzposták rendszere, amely csaknem 140 éven keresztül a postai szállítás európai színvonalon működő, környezetkímélő formája volt.

A légiposta. Az első magyar repülőposta megindításának feltételeit az akkor még közösen működő osztrák–magyar hadügy és a magyar kereskedelemügy miniszterei szerződésben rögzítették. A repülőposta-járatok kezelését a Magyar Királyi Posta személyzete látta el. A légiposta-küldeményeket csak a Budapest 4. számú postahivatal vehette fel. Az első repülő – amely egy duplafedelű, 180 lóerős Ufág harci repülő volt – 1918. július 4-én 10 óra 20 perckor indult útjára a Mátyásföldi repülőtérről. Ezzel hazánk bekapcsolódott a közép-európai repülőposta-hálózatba, hogy Nyugat és Kelet között a művelődés közvetítője legyen. Sajnos az öröm nem tartott sokáig, mivel az első indulást szerencsétlenségek láncolata követte, így a repülőposta-szolgálat mindössze húsz napig működött. Ezt követően az 1920 januárjában megalakult Magyar Aeroforgalmi Rt. Budapest és Szombathely, majd Budapest és Szeged között indított légipostajáratot. Azonban ez a vállalkozás is rövid életű volt. A magyar forgalom 1922. március 10-én a francia légi forgalom keletre irányuló ágához csatlakozott, s ez év őszétől már két magyar vállalat is kapott légiközlekedésre engedélyt, amelyek ismét vittek postai szállítmányokat.

Postakocsik. A vasútvonalak kiépülésével az utakról eltűntek ugyan a korábbi korok postai személyszállító eszközei – a delizsánsz vagy a malle-poste –, ám a fogatolt postajárművek új külsővel, új funkcióval továbbra is közlekedtek. Megjelentek a zártszekrényű postakocsik, amelyek a vasúti összekötéssel nem rendelkező települések közötti forgalmat és a nagyobb városokban a helyi szállítást, kézbesítést végezték. Ezek a szabványos, zöldre festett, piros-fehér csíkkal és koronás postakürttel díszített járművek – kariolok, tárkocsik, levélgyűjtők – bonyolították a korszak csomag- és pénzforgalmát. Budapesten a lófogatú járművekkel végzett postaszállítást 1918 végéig szerződéses hajtók látták el. A fővárosi forgalom növekedésével azonban a szolgáltatás színvonala hanyatlani kezdett. A posta ezért 1919. január 1-jével saját kezelésébe vette a szállítást, létrehozva a Magyar Királyi Postaállomást, amelynek feladata a fővárosi csomagkézbesítő szolgálat fogatolt járműparkjának fenntartása és gondozása volt. Budapest mindennapjaihoz hozzátartozott a kora reggeli órákban a postaállomásra 70-es postahivatalhoz baktató lovak hosszú sora, akárcsak a kézbesítőkörútjukra induló, csomagokkal megrakott fogatok. Ezek a hagyományos postai járművek évtizedekig szolgáltak a fővárosban, a versenyt azonban nem tudták felvenni a motoros meghajtású járművekkel, így az állomás 1958. december 31-én bezárta kapuit. Vidéken a fogatolt postakocsik még az 1960-as években is részt vettek a postaszállításban. Az utolsó lófogatú postajármű 1968. október 1-jén gördült ki az aszódi postáról. Ezen a napon a magyar posta ünnepélyesen elbúcsúztatta utolsó fogathajtóját, Bartók Pált, s megvált utolsó postás lovától, Csillagtól is.

A szállítás történetében a belsőégésű motor megjelenése nyitott új fejezetet. A magyar posta – valamennyi külföldi társintézményt megelőzve – elsőként alkalmazott benzinmotoros járműveket szállítószolgálatában. Az első kísérleti postajárművek 1896 és 1900 között készültek a Magyar Királyi Posta Mátyás téri Járműjavító Műhelyében. Csonka János tanműhelyvezető és Bánki Donát műegyetemi tanár világraszóló közös találmányát, a porlasztót, a gyakorlatban először ezeken a járműveken alkalmazták. Az 1900-ban háromkerekű postai gépjárművekre kiírt pályázatot a Ganz gépgyár nyerte el a Csonka János tervezte motoros tricikkel, amelyeket egy emberöltőnyi ideig használtak a fővárosi levélgyűjtő-szolgálatban. További fejlesztésre 1902-ben került sor. A nagyobb fővárosi postahivatalok és pályaudvarok közötti szállítás gépesítésére kiírt postakocsi-pályázat győztese Szám Géza ferencvárosi műszerész lett, aki 3 lóerős, 200 kg-os automobiljával négy külföldi autógyárat utasított maga mögé.

Az 1904-ben kiírt újabb nemzetközi gépparkfejlesztési pályázatra két magyar cég jelentkezett: a győri Magyar Vagon- és Gépgyár Rt., valamint Röck István budapesti gépgyára. Mindkét cég Csonka János-konstruksiókkal pályázott, amelyekből a posta 4-4 darabot vásárolt. A Csonka-féle postautó 1905. május 31-én gördült ki 2000 km-es próbaútjára a műegyetem műhelyéből. A 26 km/óra átlagsebességű jármű első útjának dátuma egyben a magyar autógyártás kezdetét is jelöli. A magyar postának a levél- és csomagszállítás gépesítésére irányuló törekvései, illetve a magyar fejlesztésű postai gépjárművek külföldön is elismerést szereztek. A postai szállítókapacitást 1914-ben 3500 fogatolt és 230 motoros meghajtású jármű képezte, míg 1940-ben 1500 lófogatú járművel már csaknem 400 géperezű jármű állt rendelkezésre. Ezek az adatok jól illusztrálják a motoros járművek nagyarányú térnyerését a 20. század első felében a postai szállítószolgálatban.

Posta Kísérleti Állomás. 1891-ben Baross Gábor kereskedelemügyi miniszter rendelete alapján megalakult a Posta Kísérleti Állomás, amely először a főposta épületében kapott helyet. Főbb feladatai a következők voltak: a meglévő távíró- és távbeszélő-berendezések üzembiztonságára kiható tényezők vizsgálata, a berendezések elektromos jellemzőinek állandó ellenőrzése és a hibák elhárítása, illetve a posta által használt anyagok vizsgálata, tanulmányozása. Itt kell még megemlíteni az elektrotechnika, különösen a távíró- és távbeszélő-technika terén felmerülő újítások figyelemmel kísérését, a gyakorlati értékű találmányok vagy külföldön alkalmazott újítások vizsgálatát és azok esetleges bevezetésének javaslattételét. Az állomás első vezetője Kolossváry Endre postafőmérnök volt, a méréseket pedig a posta és távírda szakosztály kinevezett mérnökei végezték.

A sok munka és a kevés hely miatt a kísérleti állomást 1903-ban a vezérigazgatóság áthelyezte a Nagymező utcai telefonközpont magasföldszintjére, de mivel ez a hely sem felelt meg az elvárásoknak, 1912-ben a Gyáli út 22. szám alá költözött. S bár az állomás az I. világháború alatt súlyos veszteségeket szenvedett, az itt végzett áldozatos munka meghozta gyümölcsét. Az állomás, a későbbi Posta Kísérleti Intézet országos és nemzetközi hírnévre tett szert. A magyar rádiózás, majd a magyar televíziózás kezdete is az itt tevékenykedő tudósok és postamérnökök kutatómunkájának eredménye. Itt dolgozott például dr. Békéssy György, későbbi Nobel-díjas fizikus, dr. Magyarai Endre, a hazai rádiózás úttörője, dr. Nemes Tihamér, a magyar televíziózás elindítója, dr. Horváth Lajos, az első magyar tévé-kocsi megalkotója – és még sok híres tudós, akiknek nevét hosszan lehetne sorolni. Most azonban következzen néhány olyan jellegzetes esemény a 20. századi Magyarországról, amelyek létrejöttéhez a Posta Kísérleti Intézet közreműködésére

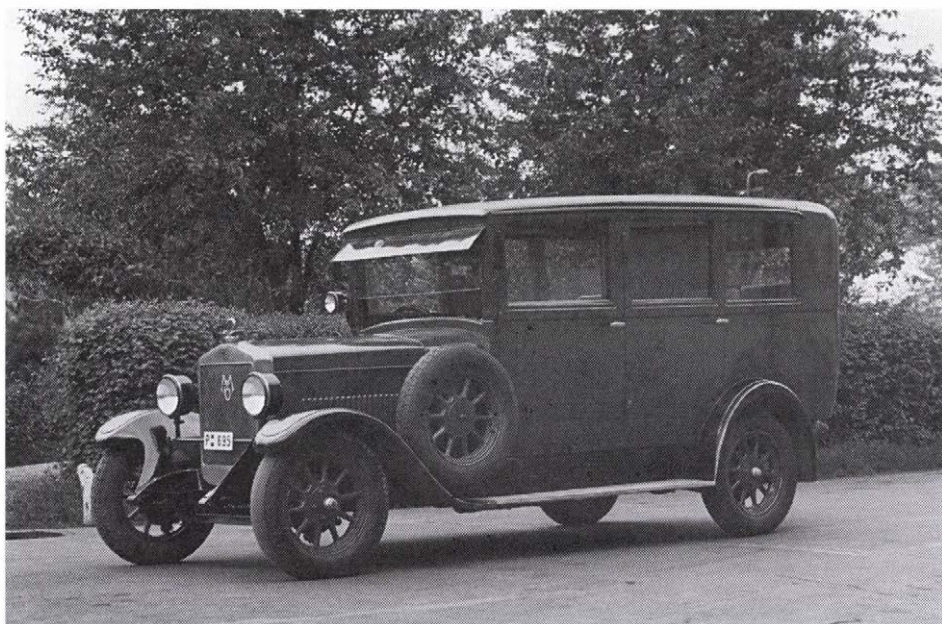
volt szükség. 1925. december 1-je, este 8 óra: hivatalosan megszólal a magyar rádió. 1933. december 2-a, este 9 óra: először szólalnak meg a rádiókészülékek a magyar rádiózás büszkesége, a lakihegyi 314 méteres adótorony és a 120 kW-os adóállomás segítségével. 1953. február 1-je: elindul a magyar televíziózás. Ekkor alakult meg a Magyar Televízió Vállalat, amely a Posta Kísérleti Intézettel karöltve elkészítette az első adóberendezését. 1953. december 16-án megtörtént az első kísérleti állókép továbbítása is, majd december 19-én a Hargita Szállóban berendezett adóállomásról megkezdődött a kísérleti adás. Számos más jelentős tudományos munka mellett a 1980-as években a műholdas műsorszórás magyarországi vételi lehetőségeivel kapcsolatban is folytak kísérletek.

Járműtelep. A közúti postai gépjárműszállítás századfordulós fellendülésének az I. világháború kitörése vetett véget. A polgári és szocialista forradalmak, a román katonai megszállás és az ország nagyobbik felének elvesztése után szinte teljesen újjá kellett építeni az ország postahálózatát. A postai eszközállomány nagy része tönkrement, vagy elhurcolták. A közúti szállítóeszközök javítása, pótlása a súlyos jóvátételi kötelezettségek miatt csak 1921-ben vette kezdetét. Ennek ellenére egy év elteltével a gépkocsiállomány száma már meghaladta a 150-et. Az 1920-as években Benz típusú gépkocsikat, német D-Rad és hazai gyártású Méray oldalkocsis motorkerékpárokat, Magosix személyautókat állítottak forgalomba. A magyar posta a 20-as és 30-as években villamos meghajtású autókkal, elektromobillal is kísérletezett. Ezekkel a kis üzemköltségű és szervizigényű, környezetkímélő járművekkel a csomagközvetítő- és kézbesítő-szolgálatot a fővárosban végezték. Erre az időszakra esik a magyar posta egyik legnagyobb beruházása, a Posta Központi Járműtelep Egressy úti objektumainak megépítése. A századfordulótól kezdve bővülő postai járműpark javítására, karbantartására és elhelyezésére szolgáló VIII. kerületi, majd a Kőbányai úti telephely is hamarosan szűknek bizonyult. A posta 1914 és 1921 között különböző bérleményekkel próbálta növelni garázskapacitását, ám a szétagoltság kedvezőtlen hatásai miatt egyre nagyobb súllyal merült fel egy korszerű járműtelep létrehozásának az igénye. A posta e célra még 1910-ben telket vásárolt az Egressy úton. Az építési tervek Bierbauer István műszaki főigazgató vezetésével már 1913-ra elkészültek, de a világháború csaknem egy évtizeddel visszavetette a beruházást. Végül az öt évig tartó építkezés eredményeként 1928 májusában Európa egyik legkorszerűbb garázs- és műhelykomplexumát, a Posta Központi Járműtelepét avatták fel az Egressy úton.

A II. világháborúban a postai eszközállomány java része megrongálódott, vagy teljesen megsemmisült. A pusztítás a postahivatalok 97%-át, a postai gépjárműpark felét, a fogatolt kocsik 37%-át érintette. A megmaradt járműveket a posta az Egressy úti járműtelepre gyűjtötte be. A forgalom 1945 végén indult újra Rába típusú tehergépkocsikkal, francia áruszállítókkal, csehszlovák Skoda Colonia és Skoda Combi gépjárművekkel. 1949 végén már félezer postai gépkocsi járta az ország útjait. A járműpark az 1950-es évek elejétől szovjet és NDK gyártmányokkal bővült, a közúti postaszállítás látványos fejlődése azonban mégis az 1960-as évek közepén kezdődött. Ekkorra a közúti postaszállítás felzárkózott a vasútihoz, amelynek a távolsági személy- és áruforgalomban betöltött több évtizedes egyeduralma ezzel megszűnt. Az 1970-es évek elején a közúti postaforgalmat mindenekelőtt a KGST országokból származó IZS-Moszkvics, Volga, Barkas, Robur és IFA típusú járművek bonyolították. Ekkor a postai gépkocsi 51%-a, 1985-ben már csupán 40%-a vett részt a postai szállításban. 1990-ben a szerkezeti átalakítás miatt a magyar posta gépkocsiállománya jelentősen megfogyatkozott, a járműkapacitás mintegy

D-Rad és Méray típusú levélgyűjtő motorkerékpárok indulása a Krisztina körüti garázsból

Magosix személygépkocsi

fele a távközlési és a műsorszórási üzletág használatába került. Az ezredforduló éveiben több mint 2000 gépjármű állt a magyar posta szolgálatában.

A postai irányítószámok. A postaküldemények irányításának egyszerűsítése és meggyorsítása érdekében 1973. január 1-jén 21 ország után a magyar posta is bevezette a négy számjegyből álló postai irányítószám-rendszert, amelynek felépítése Budapesten és vidéken eltér egymástól. Budapesten a házhoz kézbesített küldeményeket az 1000-tól 1244-ig terjedő számok mutatják, míg vidéken a 2000-tól a 9999-ig terjedő számok állnak rendelkezésre. Az irányítószámok bevezetése minden országban nagy propagandával zajlott. Magyarországon Arany János *Mátyás anyja* című versének egyik szereplője, a holló állt 1992-ig a posta ez irányú szolgálatában. De nem csak a holló érdeme az irányítószám jó propagálása, hanem Siménfalvy Sándor színművészé is, aki akkoriban nagyon közkedvelt volt a postás bácsi szerepében. Annak idején a postás bácsi kérdezte elsőként: Ki kopog, mi kopog, egy fekete holló? Jóvoltából a posta eljutott minden magyar családhoz, méghozzá olyan eredménnyel, hogy egy viszonylag rövid propagandakampány után a világon nálunk sikerült legjobban az irányítószám-premier, ami azt jelenti, hogy minden 100 levélből 92-94 darabon szerepelt az irányítószám.

Az irányítószámok bevezetése viszont nem járt együtt az automata levélfeldolgozással. Ezt a fajta feldolgozást öt évvel később, 1978-ban vezették be a budapesti felvevő- és feldolgozó-hivataloknál. A hivatalok ezeket a küldeményeket a Budapest 72. postahivatalhoz továbbították, azon belül pedig a Levélfeldolgozó Üzemhez, ahol a Toshiba levélfeldolgozó automata gépsoron 5 év alatt 500 millió levél futott át. A Toshiba-gépsor fénykorában az egyedüli olyan gép volt a világon, amely képes volt a kézzel és géppel írt irányítószámokat egyaránt nagy biztonsággal felismerni, illetve kódolni. Nem hiába hangzott el akkoriban oly gyakran ez a mondat: A gép csak akkor működik, ha ön is közreműködik!

Volt. Van. Lesz?

2007. április 3-án 11 óra 30 perckor Persányi Miklós környezetvédelmi és vízügyi miniszter nyitotta meg a Bélyegmúzeum új időszakos kiállítását, amely a megszokottól eltérően ez alkalommal nem bélyegeket, bélyeggrafikákat, bélyegtörténettel kapcsolatos anyagokat mutatott be, hanem az Altamira Egyesület vendégkiállításának adott helyet. Az ötlet megszületése azzal függ össze, hogy az egyesületnek négy olyan tagja van, akik párhuzamosan bélyegtervezéssel is foglalkoznak, mint Varga Pál, Szunyoghy András, Orosz István, illetve az egyesület tagjai sorába belépni készülő Vagyóczky Károly. A művészek ezen a bemutaton azonban nem bélyeggrafikáikat, hanem a csoport közös programjának megfelelően a természettel kapcsolatos alkotásaikat tárták a közönség elé. A másik aktualitás, hogy a magyar természet- és környezetvédelmi témájú bélyegek egyre nagyobb sikereket aratnak a nemzetközi bélyegversenyeken. Legutóbb, 2006-ban például a Magyar Posta Zrt. 2005-ös bélyegkibocsátása, a *Hulladékforgalom a tiszta környezetért* nyerte el a 36. asiagói nemzetközi bélyegszépségverseny környezetvédelem kategóriájának első díját. Ezen a rangos versenyen már az 1975-ös kiadású *Környezetvédelem* sor és az 1988-as *Szoçfilex* elnevezésű blokk is nyert. E bélyegek a magyar posta környezet- és természetvédelem témában kiadott bélyegeivel együtt önálló blokkban kerültek kiállításra ezen a tárlaton. Önként adódott tehát a gondolat, hogy abban a helyzetben, amikor a világ a környezetkárosítás eredményeként bekövetkező klímaváltozás hatásaitól retteg, a múzeum helyet adjon egy olyan tárlatnak, amely a természettel szoros kapcsolatban álló, változásaira érzékenyen reagáló, épségéért aggódó, érintetlenségét féltő művészcsoport alkotásaiból áll össze.

A megnyitás pillanatai

Az Altamira Egyesület 1994-ben alakult Budapesten olyan ismert képző- és iparművészek összefogásával, akiket megihlet a természet szépsége és végtelen gazdagsága. Nevük az állatábrázolás egyik legelső emlékére, a spanyolországi barlangrajzok lelőhelyére utal. Alapszabályban is rögzített céljuk „a természet értékeinek művészi megőrkítése, népszerűsítése, a természeti szép iránti vágy helyes útra terelése, szemléletformálás, ergo: természetvédelem.” Az egyesületnek több mint ötven tagja van, akik a művészet számos területén alkotnak. A kitűnő növény-, rovar-, madár- és állatillusztrátorokon kívül van közöttük bélyegtervező, sokszorosító grafikus, ló- és állatszobrász, érmész, faliszőnyeg-tervező és több nemzetközileg is ismert állatfestő. Többük munkásságát díjazták már – itthon

Kiállításrészletek

és külföldön egyaránt – magas művészi vagy állami kitüntetésekkel. Muray Róbert festőművész, az egyesület örökös tiszteletbeli elnöke szerint: „*Talán bizarr »újszerűnek« nevezni a természet iránti elkötelezettséget, de túlcivilizált, környezetromboló világunkban, az »izmusok« küzdelmében valóban bátorságot jelent visszatérni a tiszta forráshoz. Az Altamira Egyesület célja nem a leképezés, nem is a naturalizmus, ám a természetet mint ihlető forrást nem tagadja meg. A megítélésnél egyetlen mérce legyen: a minőség!*”

Az Altamira Egyesület tagjait ez a program kapcsolja össze, így a képzőművészet különböző ágaiban tevékenykedő festők, grafikusok, szobrászok azonos témát járnak körül annak érdekében, hogy gondolataikat, elképzeléseiket, kiútkereső próbálkozásait egymást inspirálva és kiegészítve oszthassák meg a közönséggel. Azzal a közönséggel, amely reményeik szerint nem pusztán passzív befogadója, de elfogadója is lesz törekvéseiknek azon a szinten, amelyen már a mindennapi cselekvésben tapasztalható másképp viselkedés, környezettudatos magatartás tetten érhetővé válik. Ez a szándék kapcsolja össze a különböző utakon járó, a gondolat kifejezésének eltérő módjait, technikáit választó alkotókat, hogy közülük egyesek a szépség és a harmónia etalonjának tekintett természet mind valóságosabb ábrázolásával, mások pedig az elvonatkoztatott, áttételes gondolatok anyagba fogalmazásával próbáljanak hatni.

A Bélyegmúzeum kiállítóterme több mint 20 festő-, grafikus- és szobrászművész alkotásainak bemutatására vállalkozott, így vitrinjeit ez alkalommal festmények, szobrok, érmek, kispasztikák töltötték meg. A kiállítás az egyesület elhunyt tagjainak emléke előtt is tisztelegni kívánt azzal, hogy Csergezán Pál, Bozsó János és Balogh Péter egy-egy munkája vezette be a nézőt a kiállítóterem belső terébe, amely a jelen művészeinek alkotásait fogadta be. Mivel pedig közöttük már nevet szerzett, de még pályájuk elején álló fiatalok is voltak, összességében három generáció gondolatai és törekvései fonódtak itt össze egy egységes egészé, amely az alkotások tárgya, a természet – és benne az ember – jövője iránti féltésben, aggodalomban, felelősségtudatban nevesíthető. Hagyományos és újszerű, klasszikus és formabontó, direkt és indirekt e kiállításban mind ugyanazt az egyetlen megoldást kínálta: létünk függ attól, hogy végre megtanuljunk békében és harmóniában élni azzal a közeggel, amelyből létünk származik – a természettel.

A Bélyegmúzeum időszakos kiállításának megnyitóján a Magyar Posta Zrt. nevében dr. Csáki György elnök mondott köszöntőt, a kiállítókról és alkotásaikról pedig Muray Róbert festőművész, az Altamira Egyesület örökös tiszteletbeli elnöke osztotta meg velünk gondolatait. A kiállítást látogatóink 2007. október 30-ig tekinthették meg.

Árpád-házi Szent Erzsébet-grafikák a Bélyegmúzeumban

2007-ben Szent Erzsébet-emlékévet ünnepelt az ország. Számtalan rendezvény, kiállítás, ünnepség emlékezett és emlékeztetett a nyolcszáz évvel ezelőtt született királylányra, akit Magyarországon kívül külföldön is nagy tisztelet övez. Különösen igaz ez Németországban, ahol Thüringiai Szent Erzsébetnek nevezik, és szintén a sajátjukként szeretik.

Erről bélyegkiadás is tanúskodik, hasonlóképpen Ausztriában is adtak ki bélyeget Szent Erzsébet ábrázolásával még 2002-ben. Érdekes belegondolni, hogy Kolumbia Bogota városának Árpád-házi Szent Erzsébet a védőszentje.

Szent Erzsébet élete nem csak a hívő embereknek példa, hanem a mai, 21. századi humánusan gondolkodó emberek számára is. De ki is volt ő, ez a rövid életű hercegnő? Erzsébet 1207-ben született Sárospatakon II. Endre és Gertrúd – a Bánk bán-féle összeesküvés meráni Gertrudisa – házasságából. Bátyja IV. Béla néven lett magyar király. A kis hercegnő már gyermekként kitűnt erős vallásosságával, buzgó imádkozásával. Családjának akarata szerint nem választhatott egyházi pályát, hiszen már négyévesen eljegyezték Thüringia leendő tartománygrófjával, Hermannal. Jegyese családjánál, Wartburg várában hercegnőhöz méltó neveltetést kapott, ám erős egyénisége és temperamentumos volta sokszor vezetett összetűzéshez az udvari szokásokra nagyon is sokat adó környezetben. Erzsébet például mindennél jobban kedvelte a vad lovaglást, és magával egyenrangú társnak tekintette a legegyszerűbb sorból való gyermekeket is. 1216-ban Hermann meghalt, Erzsébet pedig 1221-ben öccse, a Hermann halála óta tartománygróf Lajos felesége lett, s bár házassága nem szerelemként indult, nagyon boldognak és példásnak bizonyult a legendások leírásai szerint. Az ifjú feleség önsanyargató életet élt: gyakran böjtölt, virrasztott. Menedékhelyet alakított ki árvák részére, segítette a szegényeket, megnyitotta Wartburg éléstárát az 1225-ös nagy éhínség idején. Erzsébet az ellenséges környezetben férje mellette állt, ám miután Lajos 1227-ben az ötödik keresztes hadjárat során fiatalon meghalt, az alig húszéves özvegyet férje rokonai hamar megfosztották vagyona kezelési jogától és férje birtokainak jövedelmétől, helyzete tarthatatlanná vált. Gyermekeivel együtt elhagyta a várat, Eisenachba költözött, majd Marburgban telepedett le. Béketűréssel viselté megaláztatásait, amelyek még azoktól is

A Németországban, Ausztriában és Kolumbiában kiadott Szent Erzsébet-bélyegek

érték, akiket korábban segített. Erzsébet nem akart újabb házasságot kötni, gyóntatója, Marburgi Konrád hatására inkább Assisi Szent Ferenc harmadrendjének tagja lett, és utolsó éveit az özvegyi jövedelméből létrehozott kórházban betegek ápolásának szentelte. Anyagi javairól lemondva, teljes szegénységben, életét Istennek ajánlva halt meg 1231-ben, huszonegy éves korában. Halála után négy évvel az egyház szentté avatta, tisztelete máig él.

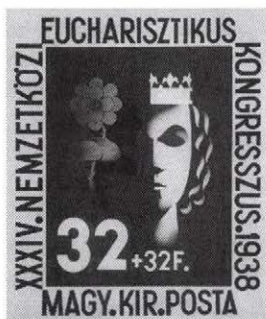
A magyar posta 1932-ben adta ki az első bélyegeket, amelyeken a szent életű királylány portréja látható. A négytagú, kétféle grafikájú bélyegsort Légrády Sándor tervezte. Az első grafikán Erzsébet mellképe látható, a második – amelyen a királylány palástját egy koldusasszonyra teríti – Liezen-Mayer Sándor festményének felhasználásával készült. A II. világháború felé sodródó Magyarország gyakran fordult a régi idők példaképeihez, így 1938-ban az *Eucharisztikus* blokkon nagy királyaink mellett ismét feltűnt Szent Erzsébet, kezében jelképét, egy rózsaszálat tartva. Ezt a blokkot Márton Lajos tervezte. 1944-ben a magyar bélyegkiadásban megjelentek a háborús témák: harci jelenetek, sebesültek, betegápoló nővérek. A kor szellemének megfelelően választották ki a *Nagyasszonyok* bélyegsoron szereplő személyeket: a harcos szellemű Zrínyi Ilona, a hasonlóan jelentős egyéniségű Kanizsai Dorottya, Szilágyi Erzsébet mellett felbukkant a sérülteket, szegényeket, elesetteket mindenekfelett gyámolító Szent Erzsébet alakja is. A bélyeget Konecsni György tervezte.

A világháború után – szintén a kor szellemének megfelelően – hosszú szünet következett a Szent Erzsébetet ábrázoló magyar bélyegek sorában. 1995-ben egy szelvényes bélyeg jelent meg, Kertész Dániel munkája, egyszerre két Szent Erzsébetnek is emléket állítva: a 22 forintos címleten a szegény beteg lábát megmosó Árpád-házi szent látható, míg a szelvényen név- és lelki rokona, Portugáliai Szent Erzsébet. A 2007-es bélyegnap alkalmából a szent asszony születésének nyolcszázadik évfordulójára jelent meg egy két tagból álló bélyegsor. A 62 forintos címleten a beteget ápoló, míg a 95 forintoson a szegényeket gyámolító Szent Erzsébet látható.

A 2007. április 27. és 29. között megrendezett bélyegnapi kiállításon a Bélyegmúzeum is részt vett, *Szent Erzsébet-grafikák a Bélyegmúzeumban* címmel egy háromtablós kiállítással. Az eseményt, amely az alkalmi bélyegkibocsátás otthonául is szolgált, a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetségének székházában rendezték meg, ahol a bélyegmúzeumi tablók kiemelt helyet kaptak a fogadótérben. A tablókon bélyegvázlatok és tervrajzok segítettek bemutatni a nagyasszony portréját és életét. Mivel a tervrajzok ritkán láthatók, a tablókat nagy érdeklődés fogadta a filatelisták részéről.

*Helbing Ferenc
kiadásra nem került
bélyeggrafikája, 1938*

*Ismeretlen tervező
pályaműve, 1938*

Filatelista tábor a Bélyegmúzeumban

2007. június 18. és 22., illetve augusztus 21. és 25. között a Bélyegmúzeum az érdeklődő diákok részére filatelistá tábort rendezett. A múzeumban három éve működik ifjúsági bélyeggyűjtő kör, az Ifjúsági Filatelista Klub keretében, amelynek szombatonkénti összejövetelein a gyerekek már korábban is megismerhették a filatélia alapelveit és gyakorlatát. Felmerült azonban az igény, hogy ismereteiket elmélyíthessék egy tábor keretében, amely hétköznapiakra esve lehetőséget nyújt arra is, hogy résztvevői 8 és 16 óra között a Bélyegmúzeumon kívüli helyszínekre is ellátogathassanak. Ennek kivitelezése a Magyar Posta Zrt.-től pályázati úton elnyert 500 000 forintból valósulhatott meg.

Az előzetes igényfelméréshez alkalmazkodva – legyen-e vetélkedő, múzeumon kívüli program, árverés – Angyal Erzsébet összeállította a tábor részletes tervét. Az időpontok megválasztásában szintén figyelembe vettük a legtöbb gyerek számára alkalmas heteket: ezek a vakáció első és utolsó hetei voltak. Minden napra jutott valamilyen esemény, amelynek keretében bélyegekhez kapcsolódó helyszínek meglátogatására került sor. A két turnus programja hasonló volt, azzal a különbséggel, hogy míg júniusban a Magyar Nemzeti

Látogatás a Postamúzeumban

Bélyeges kirakójáték kicsiknek

Bank látogatóközpontját tekinthettük meg (augusztusban felújították, ezért akkor zárva volt) és egy Mabéosz-székházban rendezett cserenapon vehettünk részt, addig az augusztusi program Rill Attila és Csegezi Tamásné érdekes előadásával és a szombati bélyeges piknikkel gazdagodott.

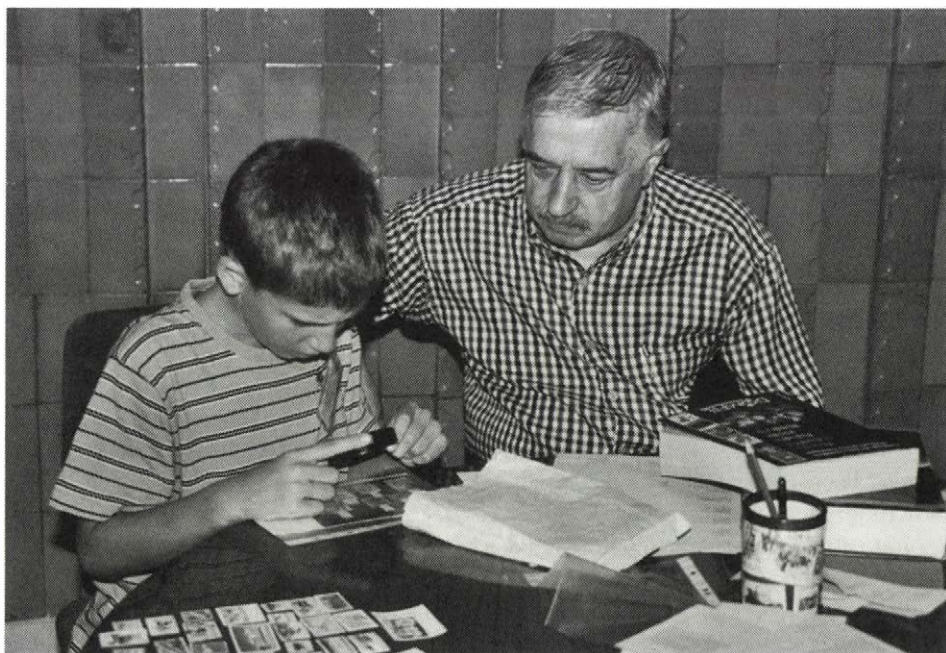
A táborban részt vevő gyerekek 6–16 évesek voltak, így a filatelista totó, a feladatok, a vetélkedő témája és nehézsége igazodott a gyerekek feltételezett iskolai tudásanyagához, az egészen kicsiknek szánt bélyeges kirakótól a komoly történelmi ismereteket igénylő tesztfeladatig. Mivel a gyerekek életkora és tudásszintje különböző volt, nagy volt az igény az egyéni foglalkozásokra is: rengeteg kérdéssel bombázták Erzszi nénit és Gábor bácsit! Hozzá kell tennünk, hogy a gyerekek általános műveltségén meglátszott, hogy bélyeggyűjtő kedvtelésüknek megfelelően olvasottabbak, érdeklődőbbek az átlagosnál, sokuk bélyeges tudása pedig máris vetekszik a komoly gyűjtőkével. Az is igaz, hogy a bélyegekkel kapcsolatban feltett kérdéseknél kiderült néhány hiányosság is, amelyeket éppen a bélyeges iránti érdeklődés segíthet megszüntetni. Így a különféle bélyegkibocsátó országok megkeresése a földgömbön, a hírességek életrajzának felkutatása lexikonok segítségével, a bélyegen szereplő köztéri szobrok alkotóinak azonosítása nem csak bélyeggyűjtő feladat, hanem új ismereteket ad, tágítja a gyerekek látókörét, elmélyíti tudásukat.

Kifejezetten szakmai, azaz bélyegkiadáshoz, kereskedelemhez, postatörténethez kapcsolódó előadások is elhangzottak, illetve a bélyeggyűjtés gyakorlatát is elmélyíthették a diákok a katalógushasználattal, vízjel-azonosítással, UV-lámpa alkalmazásával, szakszerű bélyegáztatással kapcsolatban. Felnőttek számára a bélyegzősilabizálás és a postai irányítószámok jegyzékében való kutakodás unalmas feladatnak tűnhet, de nem így van ez az ifjú filatelisták számára!

A Bélyegmúzeum dolgozói a tábor vezetését és a hozzá kapcsolódó tennivalókat lelkes munkával végezték, hasonlóképpen a múzeumon kívüli bélyegbarátokhoz. Kiemelendő Visnyovszki Gábor, a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság elnökének tudományos, szakszerű, de egyben a gyerekek nyelvén is szóló oktatómunkája. Segítséget kaptunk, és igen kedves fogadtatásban részesültünk Sággy Gyula bélyegkereskedő részéről, aki a kereskedelemről szóló előadásával, illetve ajándék bélyegcsomagokkal várta az ifjú filatelistákat, valamint a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetségétől is, ahol kis vetélkedővel lepték meg a gyerekeket.

A nagyközönség sosem láthatja, mi történik a postai felvevőpult másik oldalán. A Budapest 7. számú postahivatal vezetőjének, Nagyné Hódi Veronikának köszönhetően most ez is lehetővé vált az ott találkozóknak számára. A lelkes és fegyelmezett gyerekcsoport érdeklődve ismerkedett meg a postai űrlapok kitöltésével, a postán folyó munkával. Különösen nagy sikere volt a bankjegyszámláló automatának és az ajánlott levél feladásának. A gyerekek ajándékcsomagot is kaptak. A *Postás* című újság rövid cikkben említette a gyerekek postai látogatását.

A hét a bélyeggyűjtő gyerekek kedvencével, az árveréssel zárult. A résztvevők a jól végzett munkáért, a helyesen megoldott feladatlapokért ún. piculákat, vagyis jelképes pénzeket kaptak, amelyeket szabályos licitálás során lehetett beváltani bélyeggyűjtéshez kapcsolódó tárgyakra: csipeszre, nagyítóra, fogazatszámológóra, valamint a filatelisták szakirodalom kötetekre. Gyűjteménybe való tárgyakat is ki lehetett érdemelni, közöttük carte maximumokat, bélyeg-összeállításokat, kisíveket, futott anyagot és első napi borítékokat. Ezek beszerzése a Magyar Posta Zrt.-től kapott támogatásból vált lehetővé, hasonlóan a

Egyéni foglalkozás

Barangolás a nagyvilágban földgömbön

gyerekek ebédeltetéséhez, amelyben együttműködő partnerünk a Bélyegmúzeummal szemben található Unió Hotel volt. Így a tábor a résztvevők számára térítésmentes lehetett.

A tábor nem elszigetelt esemény, hanem voltaképp egy folyamat része. A kéthetente megrendezett bélyegszombatokra egyre több és több gyerek jön el, mert aki szeret jönni, elhozza a barátait is. Az elsajátított tudásra jellemző, hogy az Angyal Erzsébet és Visnyovszki Gábor által felkészített bélyeggyűjtő-válogatott nyerte meg 2007 végén a Mabéosz által kiírt országos ifjúsági bélyegismereti vetélkedőt!

A filatelista tábor 2007. augusztus 21. és 25. közötti részletes programja

1. nap	8.00	A gyerekek köszöntése, majd ügyességi és manuális feladat a kisebbeknek, berakó készítése, bélyegkirakó, a nagyobbaknak katalógushasználatot igénylő bélyeges feladatok
	10.00	Kis postatörténet című előadás, 1. rész
	11.00	Látogatás a Postamúzeumban tárlatvezetéssel
	12.45	Ebéd
	13.30	Egy tematikus kiállítási anyag megtekintése (Kallós Péter: Szent Erzsébet)
	15.00	Rill Attila vetítéses előadása: Egy felnőtt gyűjtő tapasztalatai
2. nap	8.00	A gyerekek házi feladatként kapták, írjanak levelet egy társuknak, hogy azt ajánlott levélként feladhassuk a Budapest 7. számú postahivatalban. Ennek ellenőrzése, címzés, ajánlott blanketta kitöltése; irányítószám funkcióját és rendszerét bemutató játék

	10.00	Kis postatörténet című előadás, 2. rész
	11.00	Látogatás a Budapest 7. számú postahivatalban, az ajánlott levelek feladása, ismerkedés a posta munkájával Nagyné Hódi Veronika hivatalvezető kalauzolásával
	12.00	A látottak megbeszélése, katalógushasználattal kapcsolatos feladatok
	12.45	Ebéd
	13.30	Ismerkedés a külföldi bélyegkiadással, Michel-katalógus használatával kapcsolatos feladatok a kiállítóteremben látható bélyegek beazonosításával
	14.00	Ismerkedés a filatelistákkal, látogatás az antikváriumban
	14.30	Piculavadászat: bélyeges vetélkedő, nyereményre beváltható árverési pénzekért, piculákért zajló verseny
3. nap	8.00	Játékok, feladatok
	10.00	Ismerkedés a futott modern levelekkel, a gyűjtés módjaival: áztatott bélyeg, borítékkivágás, postai teljes
	11.00	A bélyeggyűjtés forrásai: barátok, levelezőtársak, bélyegkereskedők, árverések, cserepartnerek stb.
	11.20	Látogatás Sággy Gyula bélyegkereskedésében
	12.45	Ebéd
	13.30	Ismerkedés a jelenkori és a korai helybélyegzőkkel; Térképhasználatot és irányítószám-jegyzéket igénylő feladatok: helységnevével-azonosítás
	14.30	Mi a vízjel? Nyomási eljárások ismertetése, vízjel-azonosítás a Bélyegmúzeumban őrzött vízjelnyomó-hengerek és áztató oktatócsomag használatával
	15.30	Kis postatörténet című előadás, 3. rész
4. nap	8.00	Játékok, feladatok
	10.00	Csegezi Tamásné, a Magyar Posta Zrt. bélyegüzletág-vezetőjének előadása az ifjúsági feladás bélyegkiadásokról
	11.30	Beszélgetés a bélyegkiadás szempontjairól, a leendő ifjúsági pályázatokról
	12.45	Ebéd
	13.30	Ki van a bélyegen? Uralkodók, kormányfők Ferenc Józseftől Antall József-ig; Külföldi hírességek felismerése, az általános műveltséget kiterjesztő feladatok
	14.30	Kakuktktojásos feladat készítése ömlesztett bélyeganyagból, téma és filatéliai szempontok szerint
	15.00	A feladatok megoldása
	15.30	Árverés, az előző napokon gyűjtött piculák beváltása bélyeggyűjtéssel kapcsolatos tárgyakra
5. nap	10.00	Bélyeggyűjtő piknik Budafokon; Bélyeges barkochba, műveltségi kérdések a magyar katalógus alapján, asszociációs játék magyar bélyegekkel; Javaslatgyűjtés az év folyamán folytatódó szombati bélyeggyűjtő találkozókhoz

Évfordulók nyomában – 50 éves a magyar televíziózás

2002-ben indult alapítványunk évkönyvének *Évfordulók nyomában* című sorozata, amely az adott év egy-egy jelentős magyar hírközlés-történeti eseményéről emlékezett meg. Az elmúlt esztendő is bővelkedett jeles évfordulókban, ám kétségkívül a legfontosabb esemény a magyarországi televíziózás 50 éves jubileuma volt. Írásom azoknak a magyar feltalálókknak, újító elméknek kíván emléket állítani, akiknek életműve összefonódik a televíziózással. Egyúttal számba veszi az évfordulóhoz kapcsolódó legfontosabb technikatörténeti eseményeket, projekteket, támaszkodva a Postamúzeum gazdag dokumentumanyagára.

1957. május 1-je a jeles időpont, amelyet a magyar televíziózás kezdeteként tartunk számon. A dátum kétségtelenül fontos állomást jelöl, de a megelőző időszak számos találmányára, kutatási eredményére volt szükség, hogy ez a nap technikatörténeti mérföldkővé váljon. Nekünk, magyaroknak öröm és büszkeség, hogy a televíziózás úttörői között számos hazai mérnököt, kutatót tart számon az emlékezet. A televíziózás nagy magyar triászának tagjait – Mihály Dénest, Tihanyi Kálmánt és Nemes Tihamért – különben is tisztelet övezte. Ők hárman az ún. távolbalátás műszaki megoldásán munkálkodtak. Kísérleteik, kitartó próbálkozásaik nélkül 1957. május 1-je ma nem lenne számunkra kiemelkedő ünnep. Mihály, Nemes és Tihanyi a 19. század fordulójának szülöttei. Egyazon kor hatásai, tudományos impulzusai érték őket. A telefon, az emberi hang közvetítésének eszköze ekkor már több évtizedes múltra tekintett vissza; a hangrezgések elektromos jellel alakítása révén korábban áthidalhatatlannak vélt távolságok zsugorodtak össze emberek, országok, sőt kontinensek között. Az új kihívást a látvány továbbítása jelentette a századforduló fizikusai, mérnökei számára.

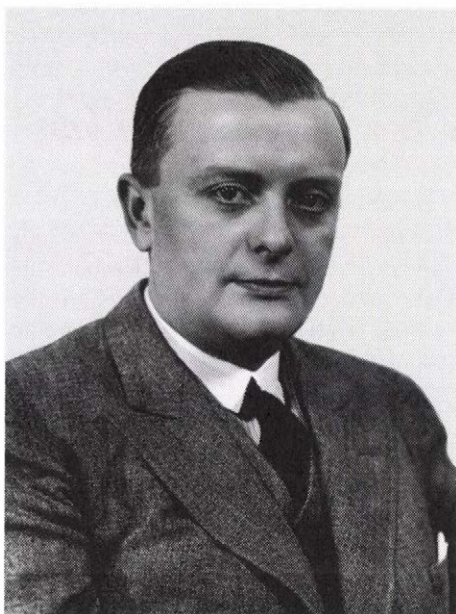
A távolbalátás magyar úttörői

A probléma megoldásának egyik kulcsfigurája Mihály Dénes – egy gödöllői orvosnak és a századforduló kiváló magyar írójának, Ambrus Zoltán nővérenek gyermeke – volt.¹ Az ifjú műszaki ismeretek iránti fogékonysága korán megnyilvánult. Tizenhat évesen jelent meg, s az Athenaeum kiadónál több kiadást is megért a korszak vívmányáról, az automobilról írt könyve.² A távolbalátással kapcsolatos találmányának, az ún. telehornak első változatát 1919-ben szerkesztette.³ A mechanikai képfelbontás elvén működő készülékkel már néhány kilométer távolságra állóképeket lehetett közvetíteni. Mihály Dénes korszakalkotó találmánya a hazai és a külföldi sajtóban jelentős visszhangot váltott ki. A Postamúzeum tematikus gyűjteményének újságszemelvényeiben erről az alábbiakat olvashatjuk.

¹ A telehor. Mihály Dénes huszár önkéntes szenzációs találmánya. *Tiszántúl*, 1917. szeptember 13. 3. p.

² Bödök Zsigmond: *Magyar feltalálók a távközlés történetében*. Dunaszerdahely, 2005, Nap Kiadó, 79. p.

³ Szabadalmának címe: Oszcillográfok alkalmazása képnek elektromos úton a távolba való átvitelére szolgáló készülékekhez, különösen a távolbalátókhoz. Bödök Zsigmond i. m. 80. p.

Mihály Dénes

„Méltán keltett óriási feltűnést a Nagyvárad híradása... amely egy nagyváradai ember korszakalkotó találmányáról szól. Mihály Dénes, IV. éves gépészmérnök-hallgató, a nagyváradai 1-es huszárezred önkéntese föltalálta a telehort, amely a távolbalítás problémáját a legtökéletesebben megoldja.”⁴

„Nemrég bejárta a sajtót egy hír, amely szerint Mihály Dénes gépészmérnök, nagyváradai huszár önkéntes megoldotta az elektromos távolbalítás kérdését. Telehor nevű készülékével nagy távolságokra lehet látni... A gép alján van... egy készülék, amely az alatt lévő tárgyról egyszerűen képet vesz fel úgy, mint egy fényképezőgép. Ezt a felvételt a gép éjjel is meg tudja csinálni... A gép mindazt pontosan elvégzi, aminek elvégzésére elindulása előtt beállították, beigazították... Fokozódik... a gép jelentősége azáltal, hogy a felvett képeket egy tized másodperc alatt továbbítani tudja a külön-

böző távolságokban elhelyezett akárhány felvevőállomásra... A találmányt megvizsgálták a műegyetem szaktudós tanárai is, azonfelül az elektrotechnika egyik elsőrangú tudósa, dr. Károly Irén nagyváradai tanár... Valamennyien alaposan átvizsgálták a találmányt, és azt fenntartás nélkül kivitelre alkalmasnak, megvalósíthatónak jelentették ki.”⁵

„Alig egy hete – augusztus 25-én – a budapesti szabadalmi hivatalban új találmányt jelentettek be. A szabadalom leírása 1600 oldalra terjed, és kiváló magyar tudósok, akik elolvasták, mind az elismerés és csodálkozás hangján nyilatkoztak róla... Mert korszakalkotó az új találmány a mérnöki tudomány, a bűnügyi nyomozás, a kereskedelmi és ipari élet és a modern hadviselés szempontjából is. Jelentősége esetleg nagyobb lehet, mint a drótnélküli táviratozásé. És ez a szenzációs találmány ránk, magyarokra annál örövendesebb, mert a föltaláló magyar ember: Mihály Dénes, negyedéves gépészmérnök-hallgató... A telehor – így nevezte Mihály a távolbalító gépet – két készülékből áll: a fölvevő (obszerváló) és a leadó (reprodukáló) készülékből. Az egész találmány a kinematográfiai s Korn müncheni tanár jól bevált képtáviratozó gépének zseniális tökéletesítése és olyan kapcsolódása, hogy a képelemeket (a kis fénypontokat) olyan gyorsan tudja egyik készülékről a másikra drót nélkül átvinni, hogy ez az átvitel alig egy másodpercet igényel... A leadókészülék ugyanabban a pillanatban már fotografikus hűséggel mutatja a város képét (akárcsak valami mozgófénykép-felvétel), és bár a két készülék között drót nincsen, mégis a legkisebb eltorzulás is kizárt.”⁶

⁴ A távolbalítás találmánya Károly Irén tanár előtt. Nagyvárad, 1916.

⁵ A telehor. Mihály Dénes huszár önkéntes szenzációs találmánya. Tiszántúl, 1917. szeptember 3. 3. p.

⁶ Kozma Nándor: Telehor: a drótnélküli távolbalító gép. A Nap, 1917. szeptember 8. 2. p.

Mihály Dénes az 1920-as évek elején – hazai szponzorok támogatását nélkülözve – a berlini AEG (Allgemeine Elektrizität Gesellschaft) vállalatóriához szerződött, ahol minden feltételt biztosítottak nagyszabású terveinek megvalósításához.⁷ A siker nem maradt el. 1929. március 8-án a berlini Witzleben rádióállomásról – Európában először – a magyar feltaláló kísérleti eszközével, a Nipkow-tárcsás telehorról közvetítettek képeket.⁸ Erre a rendkívüli eseményre Mihály Dénes így emlékezett: „*Először fogok tollat, hogy magyar nyelven is beszámoljak az elektromos távolbalátásról és azokról az eredményekről, amelyeket, sajnos csak külföldön sikerült elérnem... Ma... amikor ez a probléma megoldottnak tekinthető, lehetetlen nem gondolnom és visszaemlékezni azokra, akik tisztán csak a szeretetük által sugallva e kérdés megoldását számomra lehetővé tettek. Még élénken emlékezetemben van az az európai tanulmányút, amelyen drága jó édesatyám csaknem kézen vezetve, először hozott Németországba, ahol először találkoztam a képtávírás gondolatával, és megfogamzott bennem a távolbalátás gondolata. Még idegeimben él az első nagyszerű benyomás, amelyet a németek technikája keltett bennem. Mintha csak tegnap lett volna, hogy a péceli villánk teraszán 1912 nyarán az első távolbalátógép-tervet rajzolgattam. A terv aztán érett, érett, de kitört a háború. Emlékszem aztán a nagyváradi székeskáptalan Mária Terézia korabeli épületeire, ahol két szelíd lelkű főpap, drága jó nagybátyám, Spett Gyula nagyprépost és Károly dr. kanonok elhatározták, hogy ezt a tervet áldozatok árán is segíteniük kell a kultúra, az emberi haladás, az Isten dicsőségének nevében. És akkor a két öreg, törődött főpap nem sajnálta a fáradságot, nem mérlegelték sokat a szemben álló véleményeket, hanem minden igyekezetüket latba vetették az ügy érdekében. Itt született meg a távolbalátó készülék tudományos neve a »telehor« szó is, amelyet azóta tanulni sietett az egész művelt világ... Akkor még egyetemi tanárok állították, hogy a távolbalátás éppoly lehetetlenség, mint az örökmozgókép. Szeretettel és hálával emlékezem Neuhold Kornélra, a Telefongyár Rt. igazgatójára, aki minden riasztással szemben rendületlenül hitt abban, hogy sikerülni fog a távolbalátás megoldása, és nem rajta múltott, hogy ma az egész technikai világ, sőt az egész művelt világ figyelme nem a Hungária körüli gyáron, hanem a Német Birodalmi Posta kísérleti állomásán van. De nem szabad e percben méltánytalannak lennem, és szeretettel kell gondolnom a Német Birodalmi Posta azon uraira, Präsident Kruckowra, dr. H. Bredow államtitkára és dr. Banneitz postatanácsosra, akik kísérleteimet minden erejükkel támogatták annak dacára, hogy ekkor már Németországban másutt is merültek fel vetélytársak. Mégis az elektromos távolbalátás első nyilvános bemutatását a Német Birodalmi Posta az én készülékemmel rendezte 1928 augusztusában a nagy német rádió-kiállításon a hivatalos postahelyiségekben.*”⁹

⁷ „Mihály Dénes, a Berlinben élő magyar rádiómérnök... évekig tartó kísérletezés után rendkívül egyszerű szerkezetet konstruált, amely megvalósítja a távolba filmezés gondolatát. Az új készülék felvevője egyszerű alkatmány, amely könnyen kezelhető... Bármely mozgóképet bárhova továbbítja. A felvevőkészülékkel felvett filmet a rádió valamennyi előfizetőjéhez éppúgy továbbítja, mint a fonetikus előadásokat. A birodalmi postaigazgatóság döberitzi rádióállomásán már nagyban folynak a kísérletek a magyar rádiómérnök új találmányával. A rendkívül alapos kísérletek iránt a birodalmi rádiótelefon-vállalat is nagy érdeklődést mutat. Az új készüléket már a sajtó képviselőinek is bemutatják, s az újságírók valamennyien a legnagyobb elragadtatással nyilatkoztak a találmányról. A rádió útján továbbított film tisztán kivethető vonalakban jelenik meg a vásznon. A távolba filmező készülék kisebb tökéletlenségei csak arra vezethetők vissza, hogy Mihály mérnök célja elsősorban az volt, hogy egészen olcsó készüléket állítson elő, amely minden tekintetben alkalmazkodik a rádiótelefon jelenlegi vívmányaihoz, és annak kereteit nem lépi túl.” Sikeresen folynak a kísérletek Berlinben Mihály Dénes távolba filmező készülékével. Magyar Hírlap, 1929. február 22. 4. p.

⁸ Bödök Zsigmond i. m. 83–84. p.

⁹ Postamúzeum, dokumentációs gyűjtemény, tematikus csoport: D.29. Személyes anyag. Mihály Dénes.

A Gellért Szállóban tartott bemutató szórólapja

tetett szerep illeti meg. A mérnök 1926-ban megalkotta a töltéstárolás elvén működő, az elektronikus képátvitelre alkalmas készülékét, a radioszkópot. Újtításáról a következőket

A következő évben Mihály Dénes Budapesten az illusztris hazai közönségnek is bemutatta az új technikai csodát, a Gellért Szálló pálmakertjében adó-vevő készülékével zárt láncú képátvitel-bemutatót tartott.¹⁰ Németországba visszatérve, a sikeres kezdet után, 1930-ban vevőkészülékek gyártására megalapította a Telehor AG vállalatát.¹¹ Itt került munkakapcsolatba Okolicsányi Ferenc magyar mérnökkel, aki szintén a képfelbontás tökéletesítésén dolgozott, s megalkotta a mechanikus képbontáson alapuló, ám a Nipkow-tárcsánál jobb képminőséget produkáló, ún. tükörcsavaras vevőkészülékét.¹² A látványos sikerek ellenére a mechanikai képbontás határai már nem voltak tovább tágíthatók. A televíziózásban a képátvitel és képösszerakás területén a katódsugárcső alkalmazásában rejlő lehetőségek nyitottak új távlatokat.¹³

Az új technológia kifejlesztésében és bevezetésében a Nyitra melletti kis faluban, Üzbégen született Tihanyi Kálmánt kitün-

¹⁰ Postamúzeum, adattári gyűjtemény: D.31. Kéziratok. 10. doboz. Kalmár János: *A tv-megvalósítás nyilvános kezdetei Magyarországon*. Kézirat. Budapest, 1998. 1. p.

„1930-ban láttuk először a telehört Magyarországon. Egy fiatal mérnök találmánya ez, Mihály Dénesé, aki, miután Berlinben már jelentős sikereket ért el találmányával, hazajött, hogy hazája közönségének is bemutassa a világ legújabb csodáját, évszázadok fantáziáinak megvalósult álmát, a távolbalátó készülékét. A Gellért Szálló pálmakertjében... mutatta be a telehört... Az emelvényen valóságos boszorkánykonyhája a rádiótechnikai szerkezeteknek, a terem egyik végében vetítőkamera, másik végében szögletes szekrényke gömbölyű üveglappal. Elektromos bűgás a levegőben, elektromos feszültség az idegekben. Előlép a feltaláló: jóképű, szőke fiatalember, alig látszik harmincesztendősnak. Elmondja találmányának lényegét, népszerű nyelven, világosan, érthetően, de a közönség mégis csak annyit ért meg belőle, hogy amit itt látni fog, az nem képtelegráfia, hanem képrádió, olyan rádió, amelynek mikrofonja helyén fotocellás szerkezet van, amely tehát a hang helyett fényt, beszéd vagy ének helyett képet ad le... Mikor azután eloltják a villanylámpákat és a közönség sorban elvonul a telehor előtt, hogy a kis üveglapon filmjeleneteket lásson leperegni és képeket szemléljen, amelyeket a terem másik végében álló, vászonfallal elkerített vetítőkamrában adnak le, mindenki átérzi a perc nagyszerűségét: itt állni egy olyan technikai vívmány bölcsőjénél, amely a következő nemzedék számára már nélkülözhetetlen életszükséglet lesz. Itt állni egy évezredek óta lehetetlennek vélt csoda első megtestesülésénél: távolba látni.” Fóthy János: *Távolbalátni*. Pesti Hírlap, 1930. április 6. 5. p.

¹¹ „Mihály Dénesnek, a kiváló magyar tudósok világraszóló találmányát, a távolbalátó készülékét, az ún. telehört... a német posta megvásárolta. Több heti kísérletezések után e héten helyezi üzembe a berlini posta a telehört, és ezzel egyidejűen körülbelül ezer darab távolbalátó készülék is forgalomba kerül az üzletekben. Most debütált tehát Mihály Dénes világhírű találmánya a gyakorlati életben is.” Mihály Dénes találmányát, a telehört e héten hozza forgalomba a német posta. *Hétfői Napló*, 1930. február 10. 6. p.

¹² Bödök Zsigmond i. m. 86–87. p.

¹³ Tihanyi Glass Katalin: *Hetvenéves a modern televízió. Élet és Tudomány*, 2001, 39. szám.

olvashatjuk: „Az optikai kép az adóról a vevőre úgy vihető át, hogy azt részeire bontjuk, az elemi fénymennyiségeket – a szelén segítségével – villamos impulzusokká alakítjuk, és az átvitt impulzusokat a vevő oldalán optikai jelekké visszaalakítva a képet elemeiből ismét összerakjuk... Mindennek egyidejűleg – azaz szinkronizáltan – kell végbemennie... A mechanikus képbontók és képösszetevők fejlesztése csaknem hatvan éven át folyt... A legmakacsabb probléma talán mégis az adónak és a vevőnek az összehangolása volt... Bár a 19. század első évtizedében fölvetődött az a gondolat, hogy Ferdinand Braunnak a tudományos kísérletekben alkalmazott katódsugárcsőve a televíziózásban is hasznosítható volna, az elgondolás mégsem keltett különösebb érdeklődést. A fejlesztőket továbbra is a mechanikus televízió tökéletesítése foglalkoztatta...

Tihanyi Kálmán

... 1931-ben visszatért a katódsugárcső gondolata. A vele való kísérletek hamarosan látványos eredményeket hoztak Amerikában, Angliában és Németországban... A televízió felvirágzását végül egy újabb felfedezés, a töltéstárolás tette lehetővé... Ebben a rendszerben a fotókatód valamennyi pontja – a letapogatások közötti teljes időben – folyamatosan bocsát ki elektronokat. Ezek egy közös gyűjtőanódban halmozódnak fel és tárolódnak mindaddig, ameddig a letapogató sugárral ki nem olvassuk őket. Így a két letapogatás közötti időben beérkező fényenergiát is hasznosítjuk. Ez a felfedezés és ennek a televíziós problémák megoldásában való alkalmazása Tihanyi Kálmán nevéhez fűződik.”¹⁴

Tihanyi Kálmán találmányát itthon és több európai országban is szabadalmi eljárásra bocsátotta. A szabadalmi oltalom elnyerését követően megkereste őt az amerikai RCA (Radio Corporation of America) cég, amely a tőle vásárolt tervek alapján állította elő az új elektronikus képbontót. 1936-ban Berlinben Tihanyi tanúja lehetett, amint az ő szabadalma alapján készített RCA ikonoszkopos Telefunken-kamerával közvetítették az olimpiai játékokat.¹⁵ Korszakalkotó találmánya ellenére a technikatörténet évtizedekig mellőzte Tihanyit, a töltéstárolás elvén működő televíziós technológia atyjának sokáig az orosz származású Vladimir Kosma Zworykint tekintették. Ezért nekünk, magyaroknak nagy elégtelt jelent, hogy az UNESCO 2001-ben a szellemi világörökség virtuális panteonjába¹⁶ e találmánya révén iktatta be Tihanyi Kálmán életművét.¹⁷ S mint olvashatjuk: „Ezzel a döntéssel Tihanyi Kálmán végleg elfoglalhatta az őt megillető helyet a világ emlékezetében.”¹⁸

¹⁴Tihanyi Glass Katalin i. m.

¹⁵Bödök Zsigmond i. m. 118. p.

¹⁶Memory of the World Register.

¹⁷Tihanyi Glass Katalin i. m.

¹⁸Bödök Zsigmond i. m. 111. p.

Míg Mihály Dénes, Okolicsányi Ferenc és Tihanyi Kálmán újító, feltaláló tevékenysége európai és tengerentúli országokban, nagy világcégek és vállalatok laboratóriumaiban, addig Nemes Tihamér szakmai pályafutása hazai kutatóintézetek védőszárnyai alatt bontakozott ki. Őt szerzteágazó érdeklődése valóságos polihisztorrá tette. Tervezett elektronikus éterorgonát, beszédírógépet, írt járógép-tanulmányt. Friss diplomás mérnökként 1921-ben a Telefon Hírmondó Rt.-nél kezdett dolgozni, majd 1929-ben a Posta Kísérleti Állomáshoz szerződve a posta szolgálatába lépett. 1950-ben a Távközlési Kutató Intézet, majd hamarosan a Beloiannisz Híradástechnikai Gyár tudományos munkatársa lett. A televíziózással kapcsolatos tevékenysége még az 1930-as években kezdődött, amikor színes képátviteli rendszerekkel foglalkozott. Nemes Tihamér

Nemes Tihamér

televíziós érdeklődését illusztrálja az is, hogy 1947 májusában a budapesti közlekedési kiállításon az általa konstruált vidikonos-ikonoszkópos rendszerrel valósult meg a három nőlátogatóról készült élő kép-hang tévéátvitel.¹⁹ 1953-ban a Posta Kísérleti Állomáson az első magyar televíziós adóberendezés megalkotásában működött közre, ekkor dolgozta ki 625 soros, ún. flying-spot rendszerét. Ettől kezdve pályája teljesen összefonódott a magyar televízió történetével, mérnöktársaival ott bábáskodott a magyar televízió születésénél, részt vett a kezdeti lépések megtételében, felhasználva mindazt a technikai ismeretanyagot, amelyet honfitársai és a szakma külföldi jelességei a távolbalátás terén felhalmoztak.

A magyar televíziózás kezdetei

A 20. század derekán a magyar televíziózás és műsorszórás – közismert okokból – jelentős fáziskésésben volt a nyugat-európaihoz viszonyítva. Németországban már 1935-ben elkezdődtek a rendszeres televíziós közvetítések, amihez hamarosan Anglia és Franciaország is felzárkózott. Magyarországon az 1930-as években a Posta Kísérleti Állomás rádióosztályának mérnökei folyamatosan figyelemmel kísérték a nemzetközi kutatási trendeket, s tanulmányutakon ismerkedtek meg a televíziózás területén elért fejlesztési eredményekkel.²⁰ 1936-ban a Magyar Királyi Posta és a Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. a kérdés fontosságára tekintettel Televíziós Bizottságot hozott létre.

¹⁹ Kalmár János i. m. 1. p.

²⁰ „A magyar posta azzal a tervvel foglalkozik, hogy rádiószolgálatába beilleszti a távolbalátást is, azoknak az eredményeknek alapján, amelyeket ezen a téren a legutóbbi berlini rádió-kiállítás bemutatott. A távolbalátási rendszerek tanulmányozására a Magyar Királyi Posta Tomcsányi főmérnököt küldte ki Berlinbe.” *Képes Pesti Hírlap*, 1929. október 3.

A kezdeti eredményeket a világháború semmissé tette, s 1945 után szinte mindent előlról kellett kezdeni.²¹ A gyökeresen megváltozott társadalmi és politikai klímában az 1950-es évek elejére értek meg a feltételek a televíziózás tárgyi és szellemi infrastruktúrájának létrehozásához. 1952. december 27-én kormánydöntés született a Magyar Televízió Vállalat létrehozásáról. A grémium ténylegesen 1953. február 1-jén kezdte meg működését Hódos Rezső igazgató, Zima Károly szervezőmérnök és Marót Zoltán főmérnök közreműködésével.²² A Magyar Televízió Vállalat egyik legfontosabb feladata a fővárosban megépítendő televízióadó helyének kijelölése, engedélyeztetése, a tervek elkészítése s a munkák koordinálása, valamint a műsorszóró tevékenységet végző vállalat, a stúdiók működési területének és telephelyének kiválasztása volt. Szakvélemények bekérése és elemzése után a megépítendő adóállomás helyszínéül a budai Széchenyi-hegyet választották. A kérdésben a Távközlési Kutató Intézet, a Műszaki Egyetem Híradástechnikai Tanszéke és a Posta Kísérleti Intézet foglalt állást.²³

Az ország 1945 utáni politikai elkötelezettsége miatt az adóállomás eszközszükséglete nyugati importból nem volt biztosítható, így azt saját erőből kellett előállítani. A feladatot a – későbbiek során a Magyar Televízió Vállalatba beépülő – Posta Kísérleti Állomás rádióosztálya kapta, ahol Molnár János osztályvezető és mérnökcsapata – Nemes Tihamér, Horváth Lajos, Horváth Kázmér, Horváth Miklós, Visontai Péter, Bóti László, Bugyi József, Walter Kornél, Batai Endre, Köteles József, Istvánfi Sándor, Lovász Gyula²⁴ – 1953 őszére elkészítették a leendő tv-adóállomás képbontó rendszerét. Az új berendezést 1953. december 16-án próbálták ki, amellyel a Posta Kísérleti Állomásról sugárzott képet az Oriongyárban sikerült vételezni.²⁵ A stúdió-berendezéseket 1954 januárjában szállították a Posta Kísérleti Állomásról kijelölt új helyére, a Hargita stúdióba, a Széchenyi-hegyi Agancs utca 30–32. szám alá. A stúdió-berendezés üzembe helyezésére és az első kísérleti adásra 1954. január 20-án került sor a Mánás Miska daljáték részleteinek közvetítésével.²⁶

Két évvel később, 1956. január 13-án a minisztertanács korszerű adótorony építéséről hozott határozatot, s elrendelte, hogy az új adóállomáshoz az NDK-ban kifejlesztett 30 kW-os RFT gyártmányú adóberendezést kell megrendelni. Addig a Hargita stúdió kísérleti adásait 1956. május 1-jétől a Beloiannisz Híradástechnikai Vállalattól (BHG) rendelt 1 kW-os ideiglenes adó közvetítette mintegy 40 km-es hatósugarú körzetben. A pesti oldalon a volt tőzsdepalotában – a kiköltözött Lenin Intézet helyén – alakították ki az új televízió-stúdiókat. A Szabadság téri épület napjainkig a magyar közszolgálati televíziózás központja s egyben szimbóluma.

²¹ „Az ígéretes fejlődésnek a második világháború vetett véget. Nemes Tihamér berendezése szinte teljesen tönkrement a Kísérleti Állomást ért bombatámadás miatt.” Lajtha György (főszerk.) *Postamérnöki szolgálat második 50 éve 1938–1988*. Budapest, 1991, Távközlési Könyvkiadó, 219. p.

²² Kalmár János i. m. 1. p.

²³ „A Posta Kísérleti Intézet a sugárzási szempontok, valamint az állomásnak elektromos árammal, vízzel való ellátásának lehetőségét figyelembe véve, nemkülönben a megközelítés lehetőségére való tekintettel is, telepítésre a Széchenyi-hegyet tartotta legalkalmasabbnak. Véleménye szerint ezt indokolja az a körülmény is, hogy ez a hegy 220 m-rel magasabb a Gellért-hegynél, és az esztétikai szempontok is ilyen megoldás mellett szólnak.” *A posta rádió- és televízióműszaki szolgálat 25 éve*. Budapest, 1970, Közlekedési Dokumentációs Vállalat, 77. p.

²⁴ Kalmár János i. m. 1. p.

²⁵ „Az első magyar tévéadás napja. A PKI-ból sugárzott Láng Éva vegyész mérnök képét az Orion fejlesztési osztályvezetője, Laszlip Sándor is igazolta.” Kalmár János i. m. 1. p.

²⁶ Kalmár János i. m. 1. p.

Az adóállomás építési és szerelési munkálatai a Széchenyi-hegyen 1956 májusától 1957. december végéig tartottak. Az adóépület kivitelezését az Út- és Vasútervező Vállalat tervei alapján a 23. számú Állami Építőipari Vállalat végezte. „Az építkezést kivitelező vállalat legnagyobb erőfeszítéseire volt szükség ahhoz, hogy az épületnek a műszaki berendezések szereléséhez legszükségesebb helyiségei 1957. július elejére az adóberendezést szállító Német Demokratikus Köztársaságból érkezett szerelőknek rendelkezésére álljanak.”²⁷ A kép- és hangadó az adóépület hetedik, a 38 m hosszú antennatartó cső végződése pedig a nyolcadik emeletén kaptak helyet. A magyar televíziózás szimbólumává váló adóállomás hivatalos átadására a következő év elején került sor. A nem mindennapi eseményről természetesen az akkori ágazati szakújság, a Szocialista Posta is beszámolt. „1958. február 22-e technikai és kulturális életünknek igen jelentős dátuma. Ezen a napon adta át rendeltetésének Kossa István... közlekedés- és postaügyi miniszter a Széchenyi-hegyi 30 kW-os televízió adót a meghívott vendégek és a sajtó jelenlétében.”²⁸

A Széchenyi-hegyi adó építési és szerelési munkálatai még be sem fejeződtek, amikor 1957. május 1-jén a Hősök terén zajló események helyszíni közvetítésével kezdetét vette Magyarországon a kísérleti televíziós műsorszórás.²⁹ Ez tehát a magyarországi televíziózás születésnapja, amikor az élő közvetítést egy brit gyártmányú PYE-kocsi segítette.³⁰ „Európa egyik legnagyobb televíziós állomása, a Széchenyi-hegyi 30 kW-os adó – kezdte meg ezzel próbauzemét. A posta jól felkészült erre a nagy eseményre a többi között azzal is, hogy műsorába iktatta a helyszíni közvetítéseket.”³¹ 1957-ben, a kísérleti műsorszórás elindulásával a Magyar Televízió Vállalat szerepe véget is ért. A műsort előállító szervezetek, stúdiók a Magyar Rádió és Televízió Igazgatóságához, míg a műsort továbbító és sugárzó rendszerek a kiszolgáló személyzettel a Posta Rádió és Televízióműszaki Hivatalhoz kerültek.³² A magyar műsorszóró televíziózás műszaki igazgatója Kerpel Róbert villamosmérnök lett, aki 1985-ig a „nehéz gazdasági-politikai viszonyok között, mindig az élvonalbeli országokból származó – olykor COCOM-listás – technikával tudta ellátni a magyar televízió műszaki apparátusát”.³³ 1957-ben a magyar televíziózás indulásakor még egy közvetítő kocsi, 3 filmbontó berendezés, 4 kameralánc és 4 mikrohullámú lánc állt a műsorszórás szolgálatában.³⁴ A műsoridő ekkor még heti 8-9 óra volt csupán, de július 2-től heti rendszerességgel megkezdődött a tévéhíradó elődjének tekinthető Képes Híradó sugárzása.

1958. március 1-je újabb cezúra, hiszen ezen a napon ért véget a magyar televíziózás kísérleti korszaka. Az üzemszerű működéstől kezdve a nyilvántartott tévékészülék tulaj-

²⁷ Kalmár János i. m. 1. p.

²⁸ Szocialista Posta, 1958, 1–3. szám, 4. p.

²⁹ Furkó Zoltán: *Háború és béke rádióban és televízióban*. Budapest, é. n. Ajtósi Dürer Könyvkiadó, 97. p.

³⁰ „A szakértők egy részének műszaki érvei előtt meghátrál a politikai koncepció, és a második közvetítő kocsit Angliából rendelik meg... A cambridgei Pye cég háború utáni második generációját képviselő autóbusról van szó, ez 1956 októberére meg is érkezik vasúton a Ferencvárosi rendező pályaudvarra. A forradalmi események miatt átvétele elhúzódik, de szerencsére sérülés nem éri, és még az évben a Szabadság térre kerül.” Koreny János – Heckenast Gábor – Polgár András: *A Magyar Televízió története a kezdetektől napjainkig*. Budapest, Ajtósi Dürer Könyvkiadó, é. n. 17 p. (A továbbiakban: Koreny – Heckenast – Polgár i. m.)

³¹ Kindzierszki Emil: *Hogyan történik a televíziós helyszíni közvetítés*. Szocialista Posta, 1957, 5–6. szám, 132–133. p.

³² Kalmár János i. m. 3. p.

³³ Koreny – Heckenast – Polgár i. m. 19. p.

³⁴ Koreny – Heckenast – Polgár i. m. 22. p.

A Széchenyi-hegyi adóállomás

donosoknak a televíziós vételért havi 50 forint előfizetési díjat kellett fizetniük. A kísérleti műsorsugárzás vége egyben a televízió hivatalossá válását is jelentette, ezzel történt meg a ma is működő, hazai televíziózás anyakönyvezése – emlékezik vissza dr. Tormási György, a budapesti televízió-adóállomás egykori munkatársa.³⁵

Ettől kezdve a fejlődés már megállíthatatlan, szinte minden évben megvalósult valamilyen mérőföldkő jelentőségű beruházás, fejlesztés a magyar televíziózás történetében. Sorra épültek az átjátszó- és adóállomások. A budapesti tévéadó átadásának évében a Pécs melletti Misina tetőn is megépült széles társadalmi összefogással egy új adóobjektum. A Postavezérigazgatóság a Széchenyi-hegyi 1 kW-os ideiglenes BHG-adót a hozzá tartozó 70 méteres vastoronnyal együtt Pécsre telepítette.³⁶ A következő évben a posta üzembe helyezte a Miskolc melletti Avas tetőn egy 50 wattos közvetítőállomást, amely a Széchenyi-hegy–Kékestető–Tokaj mikrohullámú lánchoz csatlakozva sugározta a budapesti adást. Mivel az adóberendezéshez csak egy adóantenna érkezett, a működéshez nélkülözhetetlen antennákat a posta önerőből készítette el.³⁷ A miskolci adóállomást kezdetben egy szőlőskerti lakókocsiban rendezték be az Avason. A modern, 75 m magas adótorony csak 1963-ra épült meg. Ugyancsak 1959-ben végezte el a posta a soproni adóállomás telepítését a város tulajdonában álló kilátóhelyen, a Károly-magaslaton. A francia gyártmányú 50 kW-os adóberendezés az év végén, mintegy karácsonyi ajándékként érkezett az országba, így a Dunántúl északnyugati felének besugárzása december 23-án vette kezdetét.³⁸

A szentesi adóállomás felavatására két évvel a Széchenyi-hegyi adó átadása után, 1960. február 20-án került sor. A 219 méteres gigantikus beruházás a Ganz-Mávag hídosztályának kivitelezésében készült el 30 millió forint költséggel; az adóberendezés francia importból származott. A dél-alföldi adótorony széles társadalmi összefogással épült. Noha a projektnek csak 1963-ra kellett volna elkészülnie, az Alföld lakossága önkéntes munkával, a bekötőutak, a vízvezeték, a távvezetékek és transzformátorok megépítésével segítette a beruházás megvalósulását, amely így 8 hónap alatt – a tervezettnél jóval korábban – készült el.³⁹ „*Külön fejezetet érdemel a toronyépítéssel kapcsolatos segítségadás a város részéről. A torony újdonság volt hazánkban... Ilyen magas és ilyen kis keresztmetszetű csőtorony ebben az időben alig egy-két helyen volt még csak Európában.*”⁴⁰ Még ugyanaz év augusztus 20-án a magyar posta egy további nagy teljesítményű adót helyezett üzembe Tokaj-Kopaszhegyen. A tokaji adó tervezésére és kivitelezésére a Posta Rádióműszaki Hivatal kapott megbízást.⁴¹ Ezzel az ország északkeleti területén, Mezőcsát, Miskolc, Hidasnémeti, Záhony, Kisvárd, Mátészalka és Nyíregyháza körzetében is foghatóvá vált a magyar televízió műsora. Ugyancsak 1960-ban, augusztus 20-án adták át Kékestetőn a

³⁵Dr. Tormási György: A magyar televíziózás 50 évvel ezelőtti indulásának emlékei. *Híradástechnika*, 2008, Különszám, 15. p.

³⁶A *posta rádió- és televízióműszaki szolgálat 25 éve*. Budapest, 1970, Közlekedési Dokumentációs Vállalat, 102–107. p.

³⁷Üzembe helyezték a miskolci televízió közvetítő állomást. *Szocialista Posta*, 1959, 12. szám, 282. p.

³⁸A *posta rádió- és televízióműszaki szolgálat 25 éve*. Budapest, 1970, Közlekedési Dokumentációs Vállalat, 108–113. p.

³⁹Megkezdte üzemét a szentesi televízió adóállomás. *Szocialista Posta*, 1960, 3. szám, 54–55. p.

⁴⁰A *posta rádió- és televízióműszaki szolgálat 25 éve*. Budapest, 1970, Közlekedési Dokumentációs Vállalat, 114. p.

⁴¹Nemcsics Elek: Tokaj-Kopaszhegyen TV-adó sugároz. *Szocialista Posta*, 1960, 11. szám, 249–250. p.

A pécsi adóállomás

4 kW-os új állomást, mely az első teljesen hazai tervezésű és kivitelezésű tévéadó volt. Ezáltal az ország északi fele is jobb adásvételi lehetőséghez jutott. A berendezést az Elektromechanikai Vállalat gyártotta. Mind a tokaji, mind a kékesi adó átadása az augusztus végén kezdődő római olimpiai játékokhoz igazodott.⁴²

A közép-dunántúli régió a kétéves heroikus munkával megépülő Kab-hegyi adóállomás üzembe állításával jutott vételi lehetőséghez. „*Merész elhatározásnak látszott televízióadót tervezni a Bakony rengetegébe, ahol nem volt út, csak az erdő vadjainak csapásai; ahol nem volt víz, csak az égi csatornákból; és ahol nem volt más energia, mint a szüntelen bakonyi szél. De hát a mérnökök konok emberek, nem az előttük tornyosuló nehézségeket latolgatták, hanem a műszereiket figyelték. Azok pedig azt mutatták, hogy a Dunántúl a leghatásosabban a Kab-hegyről sugározható be a televízió-műsorral. A mérnököknek tehát a Kab-hegy kellett*” – áll egy korabeli tudósításban.⁴³ A Kab-hegyi állomás adóépületét a Veszprém Megyei Tanács Tervező Vállalata tervezte, a 201 m magas adótorony kivitelezését a Ganz-Mávag végezte. Az antennákat a Posta Központi Javítóüzeme, a 20 kW-os adóberendezést pedig az Elektromechanikai Vállalat gyártotta. A szentesihez hasonlóan a kivitelezést itt is jelentős társadalmi munka gyorsította.⁴⁴ Az összefogásnak köszönhetően 1962-ben, államalapító királyunk ünnepén kezdődött a kísérleti sugárzás. Hivatalosan november 2-án avatták fel és helyezték üzembe a Kab-hegyi nagyadót. A Duna mente vételi lehetőségeinek javítására 1963 augusztusában helyezték üzembe a szekszárdi 20 W-os átjátszóállomást, s november 7-én hasonló teljesítményű adót avattak Ózdon is. A tokaji tévéállomás rekonstrukciójaként 1964-ben kezdődött az adótorony építése.⁴⁵

Az 1960-as évek adóépítései révén az ország területének mintegy 80%-án foghatóvá vált a magyar televízió adása. Az évtized végére a Komádi mellett megépült tévéadó a magyar-román határ, Debrecen, Karcag és Békéscsaba körzetében is jó minőségű vételt biztosított. A tiszántúli televízióadó építésének előkészületei 1965 őszén kezdődtek, amint azt a Postavezérgazgatóság Beruházási szakosztályának jelentése is dokumentálja: „*Az adóállomás létesítése – ugyanolyan körülmények között, mint bármely értékhatár fölötti beruházás lebonyolítása – kb. 4 évet vesz igénybe, mert most már többéves gyakorlat szerint az első évben programkészítés, a második évben kiviteli tervezés folyik, s így a tulajdonképpeni munka csak az elhatározást követő harmadik évben indulhat. A tárgy szerinti beruházás jellegéből, valamint a tapasztalatokból következően a kivitelezés kezdetétől a befejezésig legalább 2 év szükséges*”⁴⁶ Ennek ellenére már 1968. augusztus 16-án üzembe helyezték az adótoronyt, s ezzel egy időben átadták a békéscsabai állomást is, a komádi adó modulációját biztosító mikrohullámú lánc utolsó objektumaként. A komádi adót⁴⁷ a Postai

⁴² „A munkát rendkívül sürgette, hogy az 1960. augusztus 25-én megnyitott római olimpiai játékokat a Kékestetőn telepített adóval kívánták közvetíteni.” Falus László: Televízióadó-fejlesztés és -gyártás Magyarországon. *Híradástechnika*, 2008, Különszám, 26. p.

⁴³ *Szocialista Posta*, 1962, 11. szám, 225. p.

⁴⁴ „A Veszprém Megyei Pártbizottság 360 környékbeli dolgozó 1100 munkaórás társadalmi munkáját szervezte meg a toronykijesztő kötelek szállításához. A helyszínen összeszerelt, 100-130 m hosszú, karvastagságú acélkötelek mozgatása csak e nagyszámú munkaerővel volt lehetséges.” *Szocialista Posta*, 1962, 11. szám, 225–226. p.

⁴⁵ A magasépítésben első ízben itt, Tokajban alkalmaztak vasbeton csúszószaluzásos technológiát.

⁴⁶ D.29. Rádió-televízió, 8. doboz. Jelentés Horn Dezső miniszterhelyettese részére. 1965. november 25.

⁴⁷ Felavatták a Tiszántúli televízió-adóját. *Szocialista Posta*, 1968, 9. szám, 193. p.

Tervező Iroda tervezte, a 146 m magas vasbeton tornyát a 31. számú Építőipari Vállalat építette. Az adóberendezéseket az immáron komoly referenciával rendelkező Elektromechanikai Vállalat készítette.⁴⁸ Ekkor, a magyar televízió üzemszerű működésének 10. évfordulóján, már 1 300 000 előfizetőt tartottak nyilván. A nagy teljesítményű gerincadók megépülésével párhuzamosan az 1960-as évek elejétől kiépült a vidéki – miskolci, pécsi, győri, szegedi – televízió-stúdiók hálózata is, s ezek lettek a regionális műsorszórás központjai.

A televíziózás infrastruktúrájának kiépítésével az 1960-as évek végére mindenütt megteremtődtek a feltételek a fekete-fehér adások vételére. A fejlődés következő lépése a színes műsorszórás kiépülése volt. A földfelszíni sugárzású adók építése a következő évtizedekben is folytatódott, ám ekkor már a színes technológiára való átállás volt a prioritás. A kísérleti színes adásokat 1969-től a Széchenyi-hegyen üzembe helyezett IV. sávi, 4 kW teljesítményű adó sugározta. Az első adásra március 21-én került sor. Ezen a napon „a himnusz elhangzása után Tömpe István, a Magyar Rádió és Televízió elnöke köszöntötte azt a... csekély számú szerencsés embert, akinek módjában állt megtekinteni az első magyar színes-televízió-adást, illetve közreműködtek az ünnepi műsor előadásában és sugárzásában”.⁴⁹ A rendszeres színes műsorokat a magyar televízió második csatornája sugározta a franciák által kifejlesztett SECAM⁵⁰ rendszerben. A színes technikára való áttérésben a legnagyobb kihívás azonban nem az adóberendezések területén, hanem a stúdiótechnika oldalán jelentkezett. 1969-ben a magyar televízió megvásárolta az első színes Thomson közvetítő kocsit, amelynek EMI 2001 típusú kamerái akkor élvonalbelinek számítottak.⁵¹ A sugárzásához szükséges adóberendezéseket a magyar televíziózás történetében oly fontos szerepet betöltő Elektromechanikai Vállalat gyártotta. A következő években egymást követték a tudósítások a televízió színes műsorszóró infrastruktúrájának kiépítéséről.⁵²

1972 decemberében az első nagy teljesítményű IV. sávi, színes sugárzásra alkalmas NEC adóberendezést Péccsett adták át.⁵³ „A televízió második műsorát sugárzó adóhá-
lózát fejlesztésében különös jelentősége van az 1979. évnek, amikor a vételi lehetőség

⁴⁸ „Az EMV 4/0,8 kW teljesítményű adó... 1968-ban Komádiban került üzembe, majd működőképes állapotban a múzeumba.” Krizsákné Farkas Piroska: Televíziótörténeti gyűjtemény. Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány évkönyve. 1999–2000. 82. p.

⁴⁹ Megkezdődtek a színes televízió kísérleti adásai. Posta, 1969, 5. szám, 129. p.

⁵⁰ SECAM (Sequential Colour A Memoire): színes televíziós rendszer.

⁵¹ Koreny – Heckenast – Polgár i. m. 49. p.

⁵² „A Posta Rádió és Televízióműszaki Igazgatóság az olasz Siemens–Auso cégnél 1972. évi szállításra megrendelte: – a Budapest–Pécs viszonylatú mikrohullámú rendszer egy szélessávú csatornával való bővítését. Az új mikrohullámú összekötetés biztosítja a Pécsre tervezett II. színes tv-adó modulációját... – A Budapest és Tokaj közötti mikrohullámú rendszer két irányváltó csatornával való bővítését. Az új összekötetésekkel biztosítják a Tokajra tervezett II. (színes) tv-adó modulációját.” Posta, 1972, 1. szám, 22. p.

„A Posta Rádió és Televízióműszaki Igazgatóság megbízása alapján az Elektroimpex Külkereskedelmi Vállalat a japán NEC cégnél 1972. évi szállításra megrendelte a 20 kW-os színes adásra is alkalmas televízió adóberendezést.” Posta, 1972, 2. szám, 64. p.

„A tévé II. programjának, valamint az URH műsorok sugárzásának beindításához az adóállomás és az adótorony teljes rekonstrukciójára volt szükség.” Posta, 1977, 8. szám, 244. p.

⁵³ Az 1972-ben üzembe helyezett első japán NEC PCU 520A típusú adóberendezés a Postamúzeum gyűjteményébe került. Krizsákné Farkas Piroska: Televízió-történeti gyűjtemény. Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány évkönyve. 1999–2000. 82. p.

kiterjesztésében egyedülálló lépést tett meg a magyar posta. Kab-hegyen 1979. március 27-én került üzembe a 40/4 kW-os NEC adóberendezés R/S gyártmányú antennarendszerrel. Budapesten 1979. szeptember 20-án kezdte meg a műsorsugárzást a 40/4 kW-os NEC adóberendezés. Szentesen 1979. szeptember 21-én 20/2 kW-os NEC adó került üzembe a IV. sávon R/S antennával.”⁵⁴

A magyarországi vevőkészülék-gyártás fejlődése

A hazai vevőkészülék-gyártás is nagy fejlődésen ment keresztül. Már 1953 szeptemberében a Magyar Televízió Vállalat javaslatot terjesztett a Televíziós Bizottság elé 80 darab vevőkészülék behozataláról, majd ez év áprilisában felkérte az Orion-gyárat vevőkészülékek gyártására. Az első kísérleti televíziókészüléket az Orion-gyár 1955-ben mutatta be a nagyközönségnek az Országos Mezőgazdasági Kiállítás társrendezvényeként a fővárosi Corvin Áruház negyedik emeletén rendezett rádió-tévé bemutatón. „Az... ízlésesen díszített kiállítási teremben az Orion-gyár legújabb készülékei dicsérték a magyar rádióipart, a magyar mérnökök és munkások finom, pontos munkáját... A kiállítás látogatóit elsősorban az első magyar televíziós vevőkészülék vonzotta. Drapériákkal elhomályosított teremrészben, magas állványon foglalt helyet az Orion-gyár első televíziós minta-vevőkészüléke. Az arannyal gazdagon díszített készüléket állandóan az érdeklődők nagy csoportja vette körül. Csodálták a készüléket és a Széchenyi-hegyi adóállomás műsorát... Annak ellenére, hogy a készülék mellett kezelő nem volt, a készüléket adás közben senki sem szabályozta, a közönség megfelelő képminőséget láthatott. A televízió ezen a kiállításon is nagy közönségsikert aratott.”⁵⁵ A következő év júniusában mutatták be az Orion-gyár AT 501-es készülékét, amelynek rövidesen a sorozatgyártása is megkezdődött. Bár a hazai híradástechnikai eszközök gyártása a nyugati országokhoz képest később indult, a patinás hazai vállalat, az Orion, majd az 1960-as évektől a Videoton, jó minőségű vevőkészüléket bocsátott a fogyasztók rendelkezésére. Egy 1962-ben készített felmérés szerint a KGST országok között hazánk a vevőkészülék-ellátottság tekintetében – a Szovjetunió, az NDK, Csehszlovákia és Lengyelország után, Bulgáriát megelőzve – az ötödik helyen állt. Ekkor Magyarországon 255 000 darab regisztrált televízió volt használatban, vagyis ezer lakosra 25 készülék jutott.⁵⁶

Az 1970-es években a kereskedelemben még a fekete-fehér televízió volt a domináns termék, ám a szocialista tervgazdaság elemzői már ekkor számoltak a színes készülék térhódításával, s a fekete-fehér televízió keresletének folyamatos visszaszorulásával.⁵⁷ Magyarországon a színes vevőkészülékek sorozatgyártását a Videoton-gyár kezdte meg

⁵⁴Fucskó Lajos: A magyar műsorsugárzás a felszabadulás után. *Posta*, 1985, 6. szám, 11–12. p.

⁵⁵Tóth Jenő: Érdekességek és furcsaságok a televíziós világból. *Szocialista Posta*, 1955, 1. szám, 12. p.

⁵⁶D.29. Rádió-televízió, 7. doboz. Hazai rádió hírszórás igények felmérése és elemzése. I. rész. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság felmérése. Budapest, 1963. január hó. 10. p.

⁵⁷„Ma még kevés a hazai piaci tapasztalat ahhoz, hogy tömegméretben eldőljön a kérdés, általánossá válik-e nálunk is a színes első készülék és a hordozható kivételű fekete-fehér másodkészülék nyugat-európai párhuzamos karrierje. Feltehető, hogy a lakásvizonyokban, redőnyvedelmekben stb. meglévő különbségek nálunk ettől kissé eltérő forgalom-dinamikát alakítanak ki, és gyakoribb lesz az, hogy a háztartás csak egy – távlatban persze színes – televízió vevőkészülékkel rendelkezik majd.” D.29. Rádió-televízió, 7. doboz. A magyar televíziózás műszaki fejlesztése. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság koncepciótervezete. Budapest, 1977, 40–41. p.

1974-ben, a moszkvai televíziógyárral megkötött együttműködési szerződés keretében. A 70-es évek nemzetközi gazdasági-politikai viszonyai között fontos vívmánynak számított, hogy a szocialista országok műszaki kooperációjával sikerült kiváltani a tőkés importot.⁵⁸ Ezzel egy időben a Videoton-gyár a Budapesti Műszaki Egyetem Híradástechnikai Elektronika Intézetével együttműködve a PAL⁵⁹-SECAM jelek dekódolására alkalmas, új képcsöves színes készülék fejlesztésén dolgozott sikerrel. Ezzel szemben az Orion-gyár az NSZK-beli Standard Elektrik Lorenz céggel szerződött színes készülékek sorozatgyártására. A jövőt tehát egy 70-es évek végén készült gazdasági prognózis szerint is a színes televíziózás jelentette: „A hazai vevőkészülék-gyártó ipar álláspontja egyértelműen az, hogy a fekete-fehér vevőkészülékek további gyártása mellett fokozatosan bevezeti a színes vevőkészülékek gyártását és annak volumenét állandóan növeli.”⁶⁰ A kezdeti egynormás készülékeket aztán a színes technika megjelenésével fokozatosan felváltják a kétnormás színes készülékek.

Egy 1977-es belső használatra készült elemzés három irányadó szempontot jelölt ki a fejlesztés terén: a szolgáltatások, a megbízhatóság és a gazdaságosság növelését. A szolgáltatások növelésében a prioritás a fekete-fehér televíziózásról a színesre való áttérés, valamint a többcsatornás műsorstruktúra vételi lehetőségeinek megteremtése volt.⁶¹ A vevőkészülékek megbízhatóságát új technikai megoldásokkal – például diódás csatornaváltó és elektronikus kapcsoló alkalmazásával – kívánták javítani. A Postamúzeum televízió-történeti gyűjteménye – közel 120 darab vevőkészülékkel – jól reprezentálja a magyar televíziókészülék-gyártás fejlődését és fejlődési korszakait.⁶²

A magyarországi műholdas távközlés történetéből

A magyarországi műholdas távközlés történetének első fontos állomása a taliándörögdi Űrtávközlési Földi Állomás megépítése és üzembe helyezése volt.⁶³ Az állomás megépítéséről még 1973 decemberében született kormányközi megállapodás Magyarország és a Szovjetunió között. „Az 1978. január 20-án üzembe helyezett, Balaton néven regisztrált első magyar Űrtávközlési földi állomás új korszakot nyitott a magyar távközlés és a műszaki tudományok történetében. Itt valósult meg először Magyarországról interkontinentális televízió-közvetítés... Ez a telephely vált kiinduló- és fogadópontjává a nagytávolságot áthidaló televízió-csatornáknak... 1978 és 1990 között az állomás majdnem minden jelentős politikai és sportesemény közvetítésének részese volt.”⁶⁴

⁵⁸ „A kooperáció különös előnye, hogy tőkés import nélkül van lehetőség jó minőségű, színes televíziókészülék előállítására.” D.29. Rádió-televízió, 7. doboz. A magyar televíziózás műszaki fejlesztése. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság koncepciótervezete. Budapest, 1977, 42. p.

⁵⁹ PAL (Phase Alternation Line): színes televíziós rendszer.

⁶⁰ D.29. Rádió-televízió, 7. doboz. A magyar televíziózás műszaki fejlesztése. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság koncepciótervezete. Budapest, 1977, 43. p.

⁶¹ Uo. 45. p.

⁶² Krizsákné Farkas Piroska: Televízió-történeti gyűjtemény. In Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány évkönyve. 1999–2000. Budapest, 2000, 82–87. p.

⁶³ A taliándörögdi Űrtávközlési Földi Állomás történetéről bővebben a Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2003-2004-es évkönyvében Krizsákné Farkas Piroska Évfordulók nyomában című írásában olvashatnak az érdeklődők.

⁶⁴ Krizsákné Farkas Piroska: Évfordulók nyomában. In Hírközlési Múzeumi Alapítvány. Évkönyv. 2003–2004. 67. p.

A nemzetközi műholdas távközlési és műsorcsere együttműködést az 1977 januárjában Genfben megrendezett Nemzetközi Távközlési Egyesület világszerte hagytá jóvá. A genfi tervezet minden ország számára a kölcsönös zavarmentesség biztosítása mellett 5 tévécsatornát kínált fel nemzeti programok sugárzására. A tanácskozáson kiosztották a műholdas műsorszóráshoz szükséges frekvenciasávokat, meghatározták és elfogadták a szolgáltatás szervezéséhez szükséges alapkritériumokat, műszaki paramétereket, a műholdak pozícióját.

Magyarországon már a 70-es években napirendre került a műholdas műsorszórás vételeinek biztosítása. „*Ma még nem becsülhető meg az időpont, amikor ezeknek a csatornának a tényleges igénybe vételére sor kerülhet*” – olvasható az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság 1977-es koncepciótervezetében.⁶⁵ A 80-as években a szakma és a fogyasztók részéről egyaránt növekedett az érdeklődés a műholdas televízió-műsorszórás iránt. 1983-ban a műholdas műsorszórásról a magyar posta szaklapja Postai újdonságok rovatában a következőket írta: „*Napjainkban egyre közelebb kerül az az időpont, amikor megindulnak az első műholdas televízió műsoradások... Megvalósulása esetén ez a megoldás természetesen nem a meglévő adóhálózatot fogja kiváltani, hanem hatékony eszköze lesz új televízió-csatornák gyors és jó minőségű létesítéséhez.*”⁶⁶ A 80-as évek második felében a műholdas tévéadások sugárzása kétféle változatban történt a műsorszóró⁶⁷ és a műsorelosztó⁶⁸ műholdról történő jelkiszáradással. Ezek vétele között nem csak technikai, de a jogi feltételek szempontjából is lényeges különbségek voltak. A műsorszóró műholdokról sugárzott adásokat a lakosság megfelelő vevő- és kódoló-berendezéssel közvetlenül, hatósági engedély nélkül foghatta, a műholdvétele pusztán bejelentésével. A távközlési műholdak viszont nem a lakosság, hanem műsorszervezetek, postaigazgatások és kábeltelevíziós társaságok részére sugároztak műsorokat, amelyek vételéhez a műhold tulajdonosának, a műsört előállító és az illető ország távközlési hatóságának hozzájárulására is szükség volt.⁶⁹ A korábban már meglévő műszaki lehetőségek ismeretében 1987-től a Magyar Posta Vállalat a pártvezetés jóváhagyásával összesen négy külföldi csatorna – a szovjet tévé első műsorának, az angol nyelvű Sky Channel, a Super Channel és a francia nyelvű TV5 – vételi és szétosztási jogára kapott engedélyt.⁷⁰

A műholdas műsorszórásban igazi áttörés a rendszerváltozás után, az enyhült politikai klímában következett be. 1991-ben Doros Béla, a Közlekedési Hírközlési és Vízügyi

⁶⁵ D.29. Rádió-televízió, 7. doboz. A magyar televíziózás műszaki fejlesztése. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság koncepciótervezete. Budapest, 1977, 38. p.

⁶⁶ Bali József – Papp István: Közvetlen műholdas televízió műsorszórás. *Posta*, 1983. 1. szám, 32. p.

⁶⁷ A „műsorszóró műhold: olyan geostacionárius műhold, amelynek kimondott célja a nagyközönség TV és rádióműsorokkal történő közvetlen ellátása, és amely e célra kijelölt frekvenciasávban üzemel.” D.29. Rádió-televízió, 8. doboz. Jelentés dr. Valter Ferenc elnökhelyettes részére.

„*DBS: Direkt Broadcasting Satellite – közvetlen műsorszóró műhold, amelynek adását bárki szabadon veheti.*” Galvács László: Megnyílt égi csatornák. *Posta*, 1988, 1. szám, 21. p.

⁶⁸ „*Műsorelosztó távközlési műhold: olyan geostacionárius műhold, amelynek célja egyes műsorforrás-szervezetek műsorainak az eljuttatása a nagyközönség erre feljogosított bizonyos köreibez (előfizetőkhez). Ezen műholdak műsorainak elsődleges – esetenként kizárólagos – célja a kábeltelevízió-rendszerekbe történő bevitel.*” D.29. Rádió-televízió, 8. doboz. Jelentés dr. Valter Ferenc elnökhelyettes részére. 1. p.

⁶⁹ D.29. Rádió-televízió, 8. doboz. Tájékoztató a televízió műsorokat sugárzó műholdak vételéről. Kézirat. Budapest, 1987. július 27. 1. p.

⁷⁰ Uo. 1–2. p.

Minisztérium helyettes államtitkára írásos tájékoztatót készített a Kárpát-medence magyar műsorról történő műholdas besugárzási lehetőségeiről. Ebből megtudjuk, hogy Közép- és Kelet-Európában Magyarországgal megegyező műholdpozícióval Csehszlovákia, Lengyelország, Románia, Bulgária és Németország keleti része, a volt NDK rendelkezett. Az említett országok emiatt érdekeltek voltak egy közös távközlési műhold pályára állításában, ám ennek finanszírozása horribilis összeget, mintegy 200-300 millió USA dollárt jelentett volna. Költségkímélő alternatívát a nemzetközi távközlési szervezetekhez való csatlakozás és a műholdbérlet kínált.⁷¹ 1991 végén már folytak az előkészületek, majd miniszteri döntés is született Magyarországnak az INTELSAT⁷² és az EUTELSAT⁷³ műholdas szervezeteibe való belépéséről. Erre a következő év elején került sor. 1992 januárjában végleges formát öltött az Antall-kabinet határozati javaslata, az INTELSAT és az EUTELSAT egyezményekhez való csatlakozásról.⁷⁴ Az aláírás aktusával egy új korszak vette kezdetét a magyarországi televíziózás történetében.

A műholdas műsorszórás óriás lehetőséget kínál a Kárpát-medencében élő magyarság identitásának megőrzése, nemzettudatának, anyanyelvének ápolása és határokon átívelő egyesítése szempontjából. Egy 1991-ben készült tanulmány ennek a célkitűzésnek egyik eszközeként a műholdas televíziózást jelölte meg: „Az utóbbi néhány évben a műholdas műsorszórás jelentősége nagymértékben nőtt: az égi csatornák már Európában is meghatározó szerepet töltenek be a tájékoztatásban, a kultúra terjesztésében, az oktatásban. A technika fejlődése: a 12-16 csatornás Medium Power Satellites megjelenése, a Shaped Beam rendszerű antennák alkalmazása, valamint a vevőkészülékek érzékenységének nem várt mértékű javulása a televízió műsorszórás globalizálódásához vezetett. Egy-egy műhold vételi körzete szinte egész Európára kiterjedhet, így lehetővé válik igazi nemzetközi jellegű adások kialakítása, illetve az anyaországokon kívüli azonos nyelvű szórványok, azonos nyelvű egységek, közösségek műsorról, hírekkel való ellátása, az anyaország és a tőle távolabb élő, tőle elszakadt csoportok között kulturális híd építése.”⁷⁵ E feladat betöltése érdekében kezdte meg tevékenységét a Duna Televízió, amelynek adása a kezdetektől műholdas rendszerben történt. Egy magyar nyelvű műholdas televízió létrehozásának a gondolata először a Magyarok Világtalálkozóján, 1992 nyarán merült fel. Ugyanez év október 7-én az 1057/1992. kormányhatározat hívta életre a Hungária Televízió Alapítványt, amely a Duna Televízió Rt. valamennyi részvényének tulajdonosa volt. A Duna Televízió első elnökével, Csoóri Sándorral 1992. december 24-én kezdte meg rendszeres adását. A Szent Péter-bazilikából közvetített éjféli misén II. János Pál pápa magyar nyelven elmondott üzenetében köszöntötte az első magyar műholdas adás nézőit.

⁷¹ „Az EUTEL-SAT-II. műholdcsalád tagjain egy transzporter (adó-vevő csatorna) éves bérleti díja kb. 4-6 millió USD.” D.29. Rádió-televízió, 8. doboz. Doros Béla levele dr. Tar Béla helyettes államtitkárt részére. 1991. június 3. 4. p.

⁷² International Telecommunication Satellite Organization: Nemzetközi Távközlési Műholdas Szervezet, amelyet 1964-ben alapítottak 11 ország részvételével.

⁷³ European Telecommunication Satellite Organization: Európai Távközlési Műholdas Szervezet.

⁷⁴ D.29. Rádió-televízió, 9. doboz. A közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter előterjesztése az INTELSAT-hoz és az EUTELSAT-hoz való csatlakozásról. Budapest, 1992. január hó. 7. p.

⁷⁵ D.29. Rádió-televízió, 8. doboz. Jász Gábor: A magyar műholdas műsorok sugárzásának lehetőségei műhold transzponder bérlet segítségével. Tanulmány. Magyar Műsorszóró Vállalat, 1991. 3. p.

A televíziózás jövője

A 20. század utolsó negyedében színre lépett a hagyományos analóg televíziózás nagy riválisa, a digitális kép- és hangátvitelen alapuló technológia.⁷⁶ Az első digitális televíziós műsor közvetítésére Nagy-Britanniában került sor 1998-ban. A digitális földfelszíni műsorvetéltre jelenleg három szabvány létezik, ezek közül a DVB-T rendszer⁷⁷ a legelterjedtebb, s az Európai Unió országaiban is ezt használják. A földfelszíni digitális műsorszórásnak kidolgozták a műholdas (DVB-S)⁷⁸ és kábeles (DVB-C)⁷⁹ szabványát is. Az új sugárzási technológia jobb képminőséget s gazdaságosabb frekvenciagazdálkodást tesz lehetővé. A legfontosabb hozadéka az újfajta jeltovábbításnak a mobilitás⁸⁰ megvalósulása a televíziózásban, hiszen „*a néző ülhet akár villamoson, akár egy autópályán száguldó autóban, bizonyos adásmódok mellett mindig stabil a vétel*”.⁸¹ A fogyasztóknak természetesen új, a digitális jelek kódolására alkalmas vevőkészüléket, illetve segédeszközöket kell vásárolniuk.

Hazánkban a digitális televíziózásra történő áttállással kapcsolatban javában folynak az előkészületek; a kormányzati és szakfelügyeleti – pl. Nemzeti Hírközlési Hatóság – felméréseket, hatástanulmányokat készíttetnek a váltással együtt járó nehézségek leküzdésére. A dátum bár publikus, talán mégsem eléggé közzismert, ezért fontosnak tartjuk itt is közzétenni: 2012. január 1. Ettől az időponttól kezdve Magyarországon – az európai uniós tagságból fakadó kötelezettségnek megfelelően – az analóg sugárzást végérvényesen felváltja a digitális jelközvetítés. Ez minden bizonnyal ismét egy új korszak nyitányát jelenti a magyar televíziózás történetében.

⁷⁶ „A rádió- és televízió-műsorszórás fejlődése folyamán sok minőségjavító, technológiát fejlesztő megoldást vezettek be, de ezek a változtatások a 90-es évek elejéig nem érintették a jeltovábbítás módját. A folytonos módon érzékelt kép és hangjelek átvitele analóg módon történt. Az analóg műsorszóró hálózatok nem csak korszerűtlenek, hanem pazarlóan használják a korlátozott erőforrást, a frekvencia spektrumot. Érthető tehát, hogy a műsorszóró hálózatok fejlesztése a digitális, kisebb sávzsélességet elfoglaló technológia kidolgozására irányult.” Dr. Tormási György: A vendégszerkesztő bevezetője. *Híradástechnika*, 2004, 7. szám, 2. p.

⁷⁷ Digital Video Broadcasting Terrestrial: Földfelszíni digitális kép műsorszórás.

⁷⁸ Digital Video Broadcasting Satellite: Műholdas digitális kép műsorszórás.

⁷⁹ Digital Video Broadcasting Cable: Kábeles digitális kép műsorszórás.

⁸⁰ A mobil televíziózás szabványa a DVB-H, a Digital Video Broadcasting Handheld (Digitális földfelszíni kép műsorszórás kézi végberendezések számára).

⁸¹ „A negyedik vételi lehetőség a mobil vétel. Ezzel a közeljövőben megvalósítható lesz az a korábbi átom, amellyel menet közben, autóban, buszon, vonaton nézhetjük a tévéadást. Közlekedhetünk akár 200 km/h-s sebességgel is, a digitális sokvívós adás biztosítja a kiváló képminőséget, melyet analóg rendszerben nem lehet megvalósítani.” Bíró József: A DVB-T jelene és jövője. *Híradástechnika*, 2004, 7. szám, 5–7. p.

Az önálló magyar posta fejlődése 1867 és 1944 között

Mivel az Ausztriával kötött vám- és kereskedelmi szövetség határozatai országunkat továbbra is gyámság alatt tartották, az 1867. évi kiegyezés nem hozta meg az amúgy is a közös egyetértéssel intézendő ügyek közé sorolt Magyar Királyi Posta teljes önállóságát. Mégis a korra jellemző nagyarányú forgalomnövekedés, az ipari fellendülés, a vasút térhódítása, a távíró, a bélyeg megjelenése Magyarország önálló államiségének visszaállításával az ország óriási gazdasági és kulturális fejlődését indította el, s egyidejűleg egy jól szervezett postaintézmény létrejöttéhez vezetett, amely lassanként a teljes önállóságát is kivívta.

A kiegyezés után a magyar kormányra a postaintézmény vonatkozásában is óriási feladatok hárultak, legelsősorban az elnémetesedett szolgálat nemzetivé tétele, az elhanyagolt postahálózat és közutak fejlesztése, az új központot jelentő Budapest felé irányítása, illetve a korszerű berendezések biztosítása várt sürgős megoldásra. Gorove István földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter (1867–1870) felhívása a magyarországi és erdélyi posták és távírdák igazgatásának átvételéről 1867. május 1-jén jelent meg a Postai Rendeleték Tára első számában, amely folyóirat többször módosított, ma Postaügyi Értesítő címmel ismerteti a szakmatörténet eseményeit. A miniszter a postaszakosztály megszervezésével május 4-én **Gervay Mihályt**¹ (1819–1896) bízta meg, aki miniszteri tanácsosként, illetve országos postafőigazgatóként 20 éven keresztül vezette a magyar postát.

Az utókor által az önálló magyar posta megteremtőjének is nevezett kítűnő szakember a kiegyezés szellemében, de a kötöttségek korlátain belül hajtotta végre a magyar posta külső és belső elkülönítését. Kiváló szervezőkészségéről tanúságot téve már az intézmény belső berendezésének elkezdésekor a posta és a távíró egyesítését javasolta, amire azonban csak nyugalomba vonulása után, Baross Gábor² minisztersége alatt (1886–1892) kerülhetett sor. Gervay Mihály hosszú vezetői pályafutása alatt több országos és nemzetközi jelentőségű, a postaintézmény sorsát befolyásoló fejlesztésben vett részt. Az 1869. október 1-jén forgalomba hozott új küldeményfajta, az általános forgalmi levelezőlap alacsony, 2 krajcáros díjtételét is az ő javaslatára fogadták el. 1870-ben távírda mellékállomány vezetői minőségben megengedték a nők alkalmazását, majd arról is rendelet jelent meg, hogy kisebb forgalmú, nem kincstári hivataloknál a postamester családijához tartozó, kellően képzett nők a postaszolgálatban alkalmazhatók, s kiadói vizsgát is tehetnek. 1872-ben a nők alkalmazását a távírdaállomásokon is miniszteri rendelet szabályozta.

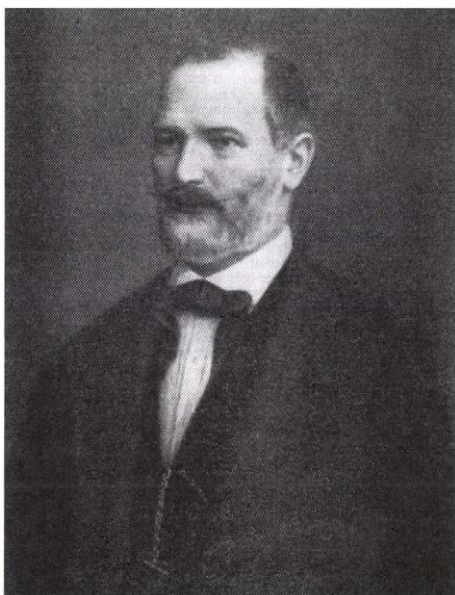
¹ Gervay Mihály: 1819. december 15-én Pozsonyban született, ahol tanulmányainak befejezése után 1838-ban lépett a posta szolgálatába. 1843-tól Pesten, 1846-tól Bécsben a főpostánál, 1849-től Sopronban, 1851-től ismét Pesten teljesített szolgálatot. 1855-ben postaigazgatóvá nevezték ki, s a nagyvárad kerület vezetésével bízták meg, amelynek élén rövid nagyszabedű megszakítással 1867-ig, országos postafőigazgatói kinevezéséig állott. Tagja és helyettes elnöke volt a postatakarékpénztári tanácsnak és alelnöke a Magyar Földrajzi Társulatlak. Pályafutása alatt számos külföldi elismerésben is részesült, érdemeiért a Francia Becsületrend, a bajor Szent Mihály-rend középkeresztje, a porosz Koronarend csillagos középkeresztje, a portugál Krisztus-rend nagykeresztje kitüntetéssel jutalmazták. 1896. április 15-én Budapesten hunyt el, hamvait a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra (33/1-1-30/31.).

² Baross Gábor (1848–1892): közmunka- és közlekedésügyi (1886–1889), majd kereskedelemügyi miniszter (1889–1892).

A magyar posta 1867 és 1944 közötti vezetőinek arcképcsarnoka

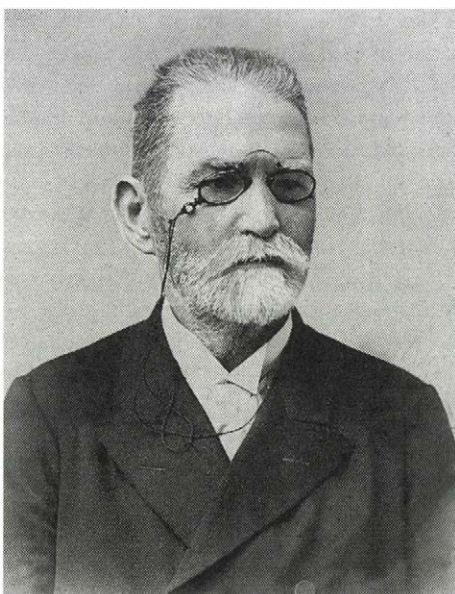
Gervay Mihály miniszteri tanácsos, országos postafőigazgató (1867–1887)

Takács János jogász, miniszteri tanácsos, országos távírdafőigazgató (1867–1881)

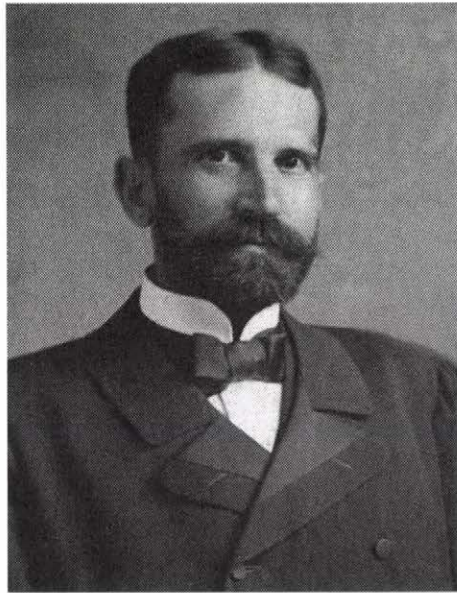
Koller Lajos hadmérnök, miniszteri tanácsos, országos posta- és távírdafőigazgató (1887–1891)

Heim Péter jogász, miniszteri tanácsos, országos posta- és távírdafőigazgató (1892–1895)

Szalay Péter jogász, államtitkár,
elnökigazgató (1895–1908)

Follért Károly jogász, helyettes államtitkár,
posta- és távírdavezérigazgató (1909–1918)

Hollós József gépészmérnök, államtitkár,
posta- és távírdavezérigazgató (1918–1919)

Demény Károly jogász, államtitkár,
postavezérigazgató (1919–1928)

*Dr. báró Szalay Gábor jogász, államtitkár,
postavezérigazgató (1928–1935)*

*Tersztyánszky Ákos gépészmérnök,
államtitkár, postavezérigazgató (1935–1939)*

*Dr. Kuzmich Gábor jogász,
postavezérigazgató (1939–1944)*

1873-ban elkészült a budapesti főposta épülete, amelyet a későbbiekben a vidéki igazgatóságok épületei követtek, elsőként a Kolozsváron 1882-ben épült. A budapesti főposta épületében a földszinten hét felvételi terem kapott helyet, az I. emeleten a küldemények feldolgozása folyt, a felsőbb emeleteken az irodák voltak és a távírda. Fontos tudni, hogy a III. emeletre beköltöztetett távíró vezetését 1867-től külön minisztériumi szakosztály, 1872-től pedig a távírda-főigazgatóság látta el, élén Takács János országos távírda-főigazgatóval. 1867-től a hivataloknál alkalmazott Morse-gépek száma az első 20 év alatt 205-ről 1058-ra, a Hughes-gépek száma 1-ről 25-re, a távíróhivatalok száma 1884-ben már 1387-re emelkedett. A postahivatalok száma pedig 1873-ig 941-ről 1926-ra szaporodott.

Gervay Mihály a magyar postát több nemzetközi postakongresszuson képviselte, az egységes díjzabás érdekében 1874. október 9-én megalakult Egyetemes, akkor még Általános Postaegyesület alapokmányát is ő írta alá Magyarország képviselőjében – Heim Péter miniszteri titkárral együtt. Főigazgatósága alatt, miután 1878. július 29-én megkezdődött a boszniai okkupáció, az osztrák–magyar csapatok Boszniába és Hercegovinába való bevonulásának időpontjától a csapatok részére táborigazgatást rendeztek be, és táborigazgatóságokat állítottak fel. Az 1880-ban kiadott, a budapesti telefonhálózat építésére vonatkozó kormányengedély értelmében a Puskás fivérek, Tivadar és Ferenc közreműködésével Magyarországon az első távbeszélő-hálózat 1881-ben Budapesten létesült, a második egy év múlva Temesváron. A budapesti hálózatot 50 előfizetővel május 1-jén adták át a forgalomnak, míg a bécsi telefonhálózat csak június 3-án nyílt meg. Gervay Mihály, akit 1878-ban 40 éves szolgálati évfordulója alkalmából érdemei elismerésül a Szent István-rend kiskeresztjével és örökös főrendiházi tagsággal tüntettek ki, 1887 márciusában, közel 49 éves postai szolgálat után vonult nyugalomba.

Amint azt már az előzőekben említettem, 1867-ben Gorove István a távírdaosztály vezetőjével **Takács Jánost**³ (1813–1881) bízta meg, aki Gervayval párhuzamosan, s vele

³ Felvinczi Takács János: 1813. július 13-án Kolozson született. Elemi osztályait a helyi népiskolában, középiskolai, bölcséleti, jogi és teológiai tanulmányait Nagyenyeden végezte, ahol néhány évig tanársegédként is tevékenykedett. 1841-ben éppen külföldi tanulmányútra készült, amikor a kolozsvári evangélikus és református kollégium újonnan alapított, a természettudományoknak és a vegytannak szánt tanszékére hívták meg tanárnak. Mivel külföldi továbbképzéséről a meghívás ellenére sem volt hajlandó lemondani, két évig a bécsi műegyetemen, másfél évig a berlini egyetemen a kolozsvári főgyógytanács anyagi támogatásával folytatható tanulmányokat. Közben beutazta Német- és Franciaországot, Angliát, Svájcot, Belgiumot és Hollandiát, s mindenütt behatóan foglalkozott a természettudományi problémákkal, többek közt az elektromos távírás és hírszolgálat kérdéseivel, amelyek Steinheil és Morse találmányai révén a közérdeklődés tárgyát képezték. Kolozsvári tanári állásába 1844 végén iktatták be, majd 1848 nyarán gróf Széchenyi István, az új magyar felelős kormány közlekedésügyi minisztere miniszteri titkárrá nevezte ki. S bár hazáját nem fegyverrel szolgálta, a világsíri fegyverletétel után az osztrák önkényuralom vizsgálati fogságba vetette, majd 8 havi börtönről és tanári állásának elvesztésére ítélte. Amikor börtönbüntetését követően, 1851 tavaszán, családjával Erdély elhagyására kényszerült, Pesten a Magyar Természettudományi Társulatnál tevékenykedett, amelynek már 1846-tól tagja volt, s amelytől 1851. június 7-én első titkárává választotta. 1855. június 19-én, a császári és királyi helytartótanács jóváhagyásának megszerzése után, visszahívták Kolozsvárra, ahol régi tanszékét, illetve a tanintézet igazgatását az 1856/57-es tanév első felében vette át. Emellett továbbra is fontos szerepet vállalt az erdélyi tudományos és társadalmi életben, például az Erdélyi Múzeumi Egyesületben és a Székely Egyletben. Miután 1867-ben Gorove István a távírdaosztály vezetőjével bízta meg, markáns egyénisége, sokoldalú tevékenysége Budapesten is a társadalmi élet kedvelt tagjává avatta. A Természettudományi Társulat 1877-ben alelnökének, 1880-ban tiszteletbeli tagjának, a Székely Egylet alelnökének, a református egyház világi patrónusai közé választotta. Munkás életének 68. évében, 1881. július 6-án Kézdivásárhelyen egy rokon látogatás alatt érte a váratlan halál, sírjának felkutatása folyamatban van. Megjegyzendő, hogy neve sok helyen Takácsként szerepel, holott a korabeli szakirodalom Takácsként őrzi.

karöltve 1881. július 6-án bekövetkezett haláláig vezette a későbbi országos távírdafőigazgatóságot. A neves fizikusra, aki az elektromos hírszolgálattal elméletben már korábban is sokat foglalkozott, kinevezése után nem kisebb feladat hárult, mint az, hogy az alig 20 éves műltra visszatekintő, így a magyar gyökereket teljesen nélkülöző távíró a magyar érdekeknek megfelelően átalakítsa, továbbá mind személyében, mind szellemében nemzetivé tegye, s olyan színvonalra emelje, hogy az a hazai és a nemzetközi viszonyoknak megfeleljen. Takács a távíró szakszemélyzet pótlására érettségizett fiatalok számára 3 hónapos távíró-tiszti tanfolyamokat szervezett, illetve tartott, s arról is gondoskodott, hogy a távíró anyag- és gépszükségletét lehetőleg a magyar ipar szolgáltassa. Takács és Gervay javaslata alapján kezdődött el 1877-től a kis postamesteri hivatalok egyesítése az ugyanott működő távíró-mellékállomásokkal. Takács János a távírdaintézmény élére a fővárosban, illetve a vidéki igazgatóságokon olyan jeles szakembergárdát állított, amelyre mindig bizton számíthatott. Saját helyettese 1872-től Koller Lajos volt, aki munkáját nagyban segítette, s aki a hirtelen bekövetkezett halála után utódjává vált. Országos távírdafőigazgatóvá Koller Lajost 1881. július 14-én nevezték ki, aki a Takács Jánossal megkezdett fejlesztési munkákat folytatta.

Gervay Mihály nyugdíjazásával egyidejűleg Baross Gábor miniszter rendeletére Koller Lajos és Heim Péter 1887 tavaszán hozzáfogott a posta és a távírda egyesítéséhez. A munkálatok befejezését követően az egyesített intézmény személyzeti és nemzetközi ügyeinek vezetője **Koller Lajos**⁴ (1838–1891) lett, s a Heim Péter vezetése alatt maradó többi posta- és távíróügyeknek államtitkári hatáskörrel felruházott felülvizsgálója, vagyis az egyesített magyar királyi posta- és távíróintézmény legfelsőbb vezetője is. Nem sokkal ez után kezdődött el az 1888-tól 1891 tavaszáig tartó, Heim-féle nagy postai és részben távírói reformmunka, amelyet Koller Lajos tevőlegesen is előmozdított. Baross Gábor 1887-ben a távbeszélőt is egyesítette a postával, s 1888-ban törvény mondta ki, hogy a távírda, távbeszélő és

⁴ Gödrei és granzowi Koller Lajos: 1838. augusztus 22-én Pesten született. Atyja, Koller Ferenc, Pest város polgármestere és országgyűlési követe, majd a hétszemélyes tábla tagja, Lajos fiát a katonai pályára szánta, s 13 éves korában, 1851-ben a bécsi hadmérnöki akadémiára küldte. A fiút az akadémia, illetve az azt követő törzstiszti tanfolyam elvégzése után, 1857. augusztus 18-án hadmérnökki hadnaggyá nevezték ki, s alig egy-évi csapatszolgálat után parancsnoksági segédtszítte. Az 1859-ben megindult olasz hadjáratban főhadnagyként egy tábori távíróosztály parancsnoka volt, 1860-ban a krakkói vár erődítésében vett részt, s 1861-ben a hadmérnöki akadémia tanárjelöltjeként a bécsi műegyetem hallgatója volt. 1862-ben gróf Pálffy Móric altábornagy, Magyarország helytartója mellé rendelték ki szárnysegédnek, 1863-ban a 14. számú huszárezred kapitányává nevezték ki, 1865-ben a helytartóság megszűnésével saját kérelmére visszakerült a hadmérnök-karhoz. Az 1866. évi olasz hadjárat alatt Mantovában a várerődítmények felszerelésében és a biztonsági szolgálat ellátásában vett részt, illetve a várparancsnok bizalma kapcsán fontos vezérkari és egyéb különleges megbízatásokban volt része. Az augusztus 9-én kötött fegyverszünet alatt például Sarolta mexikói császárnét kísérte az olasz táboron keresztül Rómába, aki a pápától férje, Miksa és császársága megmentését remélte. Az október 3-án megkötött béke és Mantova átadása után szolgálattételre Olmützbe helyezték. Koller Lajos ekkor Szalay Máriaival, Szalay Péter későbbi elnökigazgató nővérével járt jegyben, a házasságot azonban apósa, Szalay István udvari tanácsos az örökös áthelyezésekkel és költözködésekkel járó katonai pálya elhagyásától tette függővé. Így történt, hogy 1867. augusztus 4-én Pápay udvari tanácsos mellé fogalmazóvá, később udvari titkárrá nevezték ki, majd 1872-ben miniszteri osztálytanácsosi kinevezéssel Takács János távírdafőigazgató mellé ügyosztályvezetőnek és Takács helyettesének. Takács János hirtelen halála után, 1881-ben miniszteri tanácsossá és a magyar távíró országos főigazgatójává, 1887-ben az egyesített posta és távírda első vezetőjévé nevezték ki. Pályafutása alatt számos nemzetközi távíróértekezleten és konferencián – 1875-ben Szentpéterváron, 1879-ben Londonban, 1885-ben Berlinben, 1890-ben Párizsban – képviselte hazánkat, utóbbin az értekezlet szövegező bizottságának elnökeként. Érdemei elismerésül 1875-ben a Vaskoronarend III. osztálya kitüntetésben részesült. Pályája csúcán, életének 54. évében, 1891. december 31-én Budapesten hunyt el, sírjának felkutatása folyamatban van.

A távírdaintézet vezető férfija, 1871

- 1. Klar Adolf osztálytanácsos, 2. Ary Ödön helyettes államtitkár, 3. Takács János országos távírdafőigazgató, 4. Mikerics Antal számtanácsos,
5. Vukovic Adolf zágrábi igazgató, 6. Martin Lajos debreceni igazgató, 7. Pfannschmidt Károly miniszteri titkár, 8. Szalay László
budapesti igazgató, 9. Clement György temesvári igazgató, 10. Neumann Samu miniszteri titkár,
11. Laubender Gyula kolozsvári igazgató, 12. Schmidt Károly számvizsgáló*

villamos jelzők felállítása, berendezése és üzemben tartása az állam kizárólagos joga. A törvény értelmében Puskás Tivadarral is szerződést kötöttek, amely szerint a budapesti telefonhálózat a kincstár tulajdonába ment át amellet, hogy 30 évig még Puskás Tivadar bérelhette. Ezt követően az állam új távbeszélővonalak létesítésébe kezdett. Összegzőként elmondható, hogy Koller Lajos az egyesített intézmény fejlesztésével éppen olyan elhivatottsággal foglalkozott, mint amilyen kötelességtudóan és nagy buzgalommal korábban a távíró-t szolgált. A kitűnő mérnökszakember, a jeles vezető pályafutását 53 éves korában, 1891 végén bekövetkezett halála törte derékba. Így 1896-ban már nem vehetett részt a Budapesten megrendezett nemzetközi távíróértekezleten, amelyet éppen az ő közbenjárásának köszönhetően tartottak hazánkban; s a Baross miniszter által létrehozott postamérnöki karral sem tudott szorosabb érintkezésbe jutni, amelytől többekkel együtt a magyar posta fellendítését remélte.

Országos posta- és távírdafőigazgatónak 1892. január 1-jétől az utókor által csak nagy reformernek nevezett **Heim Pétert**⁵ (1834–1904) nevezték ki, akit 1867-ben még Gervay vett maga mellé minisztériumi fogalmazóként, s aki Gervay nyugalomba vonulása után Koller Lajossal a posta és a távíró egyesítését végrehajtotta. Heim tehát 1887-től Koller Lajos felülvizsgálati hatásköre alatt, 1892-től pedig önállóan irányította a magyar posta, távíró és telefon ügyeit. Érdemei között nem hagyható említés nélkül, hogy postai reformeszméihez Baross Gábor támogatását is el tudta nyerni. Heim Péternek köszönhető ugyanis, hogy 1887-ben hazánk felmondhatta az 1868-as magyar–osztrák postaegyezményt, s helyette 1888-ban olyan posta- és távíróegyezményt írhatott alá Heim kidolgozásában, amely a belföldi forgalomban a rég óhajtott függetlenséget, a nemzetközi forgalomban az egyenjogúságot biztosította a magyar postának. Az egyezmény értelmében Heim Péter Baross Gábor felhatalmazásával s az ún. külön osztály kiváló munkatársaival – mint Demény Károly, dr. Hennyey Vilmos, dr. Baló Géza, Vater József – látott hozzá a magyar posta- és távírószolgálat megreformálásához. Az eredményes átalakítások a külföldi országok elismerését is kivívták, az újítások közül többet átvettek, például az általa bevezetett zsákzár, az amerikai lakat alkalmazását. Kortársa, Demény Károly szerint a reformkorszak ugyan Baross Gábor, a vasminiszter nevéhez fűződik, mert az ő bizalma és

⁵ Heim Péter: 1834. augusztus 4-én Nagyszentmiklóson született egy hatgyermekes, kékfestőiparos család elsőszülött fiaként, akitől az apa, Heim Henrik az üzem átvételét remélte. A fiú azonban másra vágyott, ifjúkorában amellet, hogy apja kékfestő üzemében dolgozott, szorgalmasan olvasott és tanult, hogy sorsa irányítását saját kezébe vehesse. A posta szolgálatába 16 évesen lépett, amikor elszegődött hivatali kisegítőnek apja jó barátjához, a bánátkomlói postamesterhez. Az expeditori vizsgát Temesváron tette le, ahol postakiadói munkája mellett elvégezte a középiskolát, majd Budapesten a jogi egyetemet, 1866-ban ügyvédi vizsgát tett, s 1867-ben Gervay Mihály a minisztérium postaszakosztályának fogalmazójává nevezte ki. Az ekkor már rendkívül sokoldalú, francia, német és angol nyelven is beszélő Heim Pétert 1871-ben Németországba és Svájcba küldték tanulmányútra, 1874-ben pedig Gervay Mihályt kísérhette el az Egyetemes Postaegyesület berni alakuló ülésére. Személyében 40 évi szigorú és fáradhatatlan munkásságának eredményeként az utókor a modern magyar posta alapkövének letevőjét tiszteli. Érdemes munkásságáért a Lipót-rend lovagkeresztje és a Szent István-rend kiskeresztje kitüntetésben részesült. Rendszeresen publikált, szakkikvei a Budapesti Szemlében és külföldi lapokban is megjelentek. 1904. július 20-án Budapesten hunyt el, földi maradványait 22-én a Kerepesi temetőben helyezték örök nyugalomra (29/3-4-17), azonban 1914. március 21-én áthelyezték az 1906. december 31-én eltemetett Heim Péterné sírjába (29/3-3-58). Sajnos ez a sír ma jeletlen. A házaspár sírjaira vonatkozó információt a Kerepesi temető munkatársától, Kovács Árpád úrtól kaptam, akinek e helyen is köszönetemet fejezem ki. Megjegyzendő még, hogy fiuk, dr. Heim Pál (1875–1929) híres gyermekgyógyász, egyetemi tanár szintén a Kerepesi temetőben nyugszik (36/2-1-26). Unokájuk, Heim Ernő (1904–1980) neves építész pedig a Farkasréti temetőben (6/16.(6/B)-1-11), védett sírban.

erős akarata nélkül meg sem indulhatott volna, de a sikeresen elvégzett reformmunka dicsősége mindörökre Heim Péteré, a magyar posta zseniális, bátor és gyakorlati érzékű reformátoráé marad.

Heim Péter négyévi országos posta- és távírdafőigazgatói működését is a szigorúság és a fáradhatatlan munkabírás jellemezte. Ebben az időben a telefon térhódítása miatt a távíró fejlődése hazánkban is inkább a technika tökéletesítésére szorítkozott. 1892-ben a Zsolnay-gyárban kiváló minőségű porcelánszigetelőket gyártottak, illetve az új távírókészülékek és berendezések, köztük a Hughes-gépek is, már Magyarországon készültek. Közben Budapest és Bécs között megépült az első magyar interurbán telefonvonal, illetve az első három – Fiume, Sopron, Győr – állami kezelésben létesült városi telefonhálózat. 1893-ban pedig nagy ünnepek közepette nyíltak meg a belföldi interurbán távbeszélővonalak Pozsony, Győr, Budapest, Szeged, Temesvár és Arad között. Heim Péter 40 évi állami szolgálat után 1895. augusztus 20-án egy váratlan esemény miatt saját kérésére vonult nyugalomba. Történt ugyanis, hogy az anyagi gondokkal küszködő, túlzottan szigorú szolgálattal, rideg hivatali bánásmóddal és folyamatos pénzbüntetésekkel sújtott budapesti levélhordók küldöttsége május végén a legfelsőbb vezetőhöz fordult, s bár Heim meghallgatta őket, kéréseiket mereven elutasította, ezért másnap a levélhordók sztrájkba léptek.

Heim Péter nyugalomba vonulása után **Szalay Pétert**⁶ (1846–1908) 1895. augusztus 20-án már nem országos posta- és távírdafőigazgatóvá, hanem a posta, a távíró és a távbeszélő elnökgazgatójává nevezték ki. Az új elnökgazgató az intézmény legfelső vezetését átszervezte, a minisztériumi szakosztályt 1896. június 1-jétől szélesebb hatáskörrel rendelkező Posta- és Távírdavezérgazgatósággá alakította át. Vezetése alatt a postának új korszaka kezdődött. A szolgálat egyszerűsítése, a személyzet szolgálati idejének rövidítése, munkaterheinek enyhítése, egészségügyi viszonyainak javítása, anyagi és társadalmi jólétének emelése, továbbá a közönség érdekeinek minél hathatósabb szolgálata, illetve a magyar posta teljes függetlenítése volt legfőbb törekvése. Kiváló vezetői rátermettségéről többször tanúbizonyságot tett. A millenniumi kiállítás, valamint a kiállítás alkalmából Budapestre összehívott nemzetközi távíróértekezlet szervezését és vezetését a várakozáson felül teljesítette. Lankadatlan buzgósága és a vezetése alatt működő szervezőbizottság az ezredéves kiállítás postapavilonját a legsikeresebb csoportok egyikévé tette, amely tetszetős környezetben és tanulságos csoportosításban mutatta be az akkor már európai színvonalú hazai posta, távíró és távbeszélő fejlődését. A Budapesten első ízben tartott nemzetközi távíróértekezlet pedig nem csupán a Magyar Királyi Postának, hanem az egész országnak dicsőséget hozott. Az elnökgazgató közel hat héten át vezette az értekezlet tanácskozásait.

⁶ Szalay Péter: 1846. október 6-án Budán született. Jogi tanulmányainak elvégzése után 1867-ben ügyvédi pályára lépett, majd 1868-ban Gorove István a postai szakosztály segédfoglalmazójává nevezte ki. Itt a postaszolgálat elméleti tudományát Gervay Mihály országos postafőigazgató vezetése mellett sajátíthatta el, a gyakorlati teendőket pedig 1872-től a zágrábi postaigazgatóságnál, miközben Trieszt és Fiume tengeri és szárazföldi postaszolgálatát is tanulmányozta. A szakma minden lépcsőfokát megjárva haladt felfelé a ranglétrán, fogalmazói, titkári, osztálytanácsosi előléptetése után 1888-ban osztályvezetővé, 1894-ben miniszteri tanácsossá nevezték ki, 1895-ben pedig elnökgazgatóvá. Pályája során számos hazai és nemzetközi konferencián és kongresszuson képviselte sikerrel hazánkat, többek között Budapesten, Washingtonban, Rómában, Londonban és Lisszabonban. 40 évet meghaladó érdemes munkássága elismerésül a Vaskoronarend II. osztálya, a Ferenc József-rend középkeresztje kitüntetésben részesült, s több külföldi közül az orosz Szent Szaniszló-rend, az olasz Koronarend és a török Medzsidiye-rend nagykeresztjének volt tulajdonosa. 1908-ban Budapesten hunyt el, földi maradványait a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra (29-1-3).

Az ő kezdeményezésére adták ki 1897-ben az 1867 és 1897 között megjelent szabályrendeletek gyűjteményét is, amely rendszerbe foglalta a sokszor egymásnak ellentmondó intézkedéseket. Nevéhez fűződik még a távíró- és távbeszélő-szolgálat újjászervezése, az országos és törvényhatósági távbeszélő-hálózat kiépítése, a budapesti városi telefonhálózat megváltása, állami kezelésbe vétele és modern új palotába, a Teréz Távbeszélő Központba való elhelyezése, illetve a központi távíróhivatal átalakítása. Vezetése alatt, 1906. szeptember 1-jén jött létre az Előre hajó mozgó állomása és a fiumei tengerparton berendezett fix állomás között a magyar rádiózás születésének tekintett első sikeres rádiókísérlet is.

A postaszemélyzet anyagi helyzetének javítása érdekében is igen sokat tett, különböző pótlékok létesítését és a részjutalék rendszeresítését érte el. Legnagyobb érdemének azonban az 1907. október 8-án Ausztriával megkötött vám- és kereskedelmi szerződés tárgyalásai során nyújtott teljesítményét tartják, ugyanis 40 évvel a kiegyezés után a magyar posta teljes önállóságát csak ez az egyezmény hozta meg, amely végre kimondta, hogy „a postát, távírdát és távbeszélőt a két állam mindegyike saját területén önállóan szabályozza és igazgatja”. A kortársai által is nagyformátumú, humánus és igazságos előljárónak tartott Szalay Péter 1908. november 9-én életének 62. évében váratlanul hunyt el. Pár hónappal a halála előtt, postai szolgálatának 40. évfordulója alkalmából írták róla a következőket: „Azok a fényes eredmények, amelyek a magyar postát, távíró és távbeszélőt a nagy kultúr nemzetek hasonló intézményeinek magaslatára emelték, úgyszólván mind az ő tiszta, fényes nevéhez fűződnek. Az ő vezetése alatt kerültek ennek az intézetnek az élére olyan férfiak, akik vele karöltve a magyar posta intézményét a megbízhatóság és a tökéletesség szinte utolérhetetlen fokára emelték.”⁷

E vezérférfiak közül nevezték ki 1909. február 26-án utódát, **Follért Károly**⁸ (1859–1942) posta- és távírdavezérigazgatót is, akinek tehetségére, széles látókörére, óriási munkabírására már Baross Gábor is felfigyelt, sőt a miniszter számos rendkívüli reformfeladattal bízta meg, például a posta és távírda egyesítésekor az egyesített személyzeti státus rangsorozatos összeállításával, amely ezt követően a változások figyelembe vételével évről évre megjelent. Szalay Péter elnökgazgatói kinevezése után Follért Károlyt az elnöki ügyosztály, azaz az elnöki és pénzügyi ügyek vezetésével bízta meg, illetve saját maga alkalmankénti helyettesítésével. Tehát a háttérből minden Szalay által kezdemé-

⁷ Sz. n. Szalay Péter (1868–1908). *A posta*, 1908, 14. szám, 1–2. p.

⁸ Follért Károly: 1859. június 24-én Eszéken született. Középiszkolai tanulmányait Sopronban, illetve Nagyszébenben végezte, ahol édesapja, Follért Ferenc postaigazgató volt. Államtudományból és államszámviteltanból már Kolozsváron államvizgázott. A posta szolgálatába 1877-ben lépett, s a Nagyszébenben, Marosvásárhelyen és Kolozsváron teljesített kezelési szolgálat után két évig mozgópóstás is volt. 1881-ben a budapesti főpostára, 1884-ben a budapesti postaigazgatósághoz, 1885-ben a minisztérium postaszakosztályába került. Az ekkorra már kiváló szakemberré vált postaigazgatósági fogalmazót 1891-ben posta- és távírdatitkárrá, 1893-ban tanácsossá, 1896-ban igazgatóvá, 1904-ben főigazgatóvá, 1909-ben posta- és távírdavezérigazgatóvá nevezték ki. Érdemes munkásságát számos elismeréssel jutalmazták itthon és külföldön egyaránt. 1897-ben az orosz Szent Anna-rend II. osztálya, a szerb Takova-rend III. osztálya és a japán Szent Kincs-rend IV. osztálya, 1906-ban a Lipót-rend lovagkeresztje, 1909-ben a spanyol Katolikus Izabella-rend csillagos középkeresztje, 1911-ben a román Koronarend nagy tiszti keresztje csillaggal, 1914-ben a Signum Laudis, 1916-ban a Szent István-rend kiskeresztje, 1917-ben a Polgári hadi érdemkereszt I. osztálya, a bolgár Szent Sándor-rend tiszti nagy keresztje csillaggal és a porosz Vaskereszt II. osztálya kitüntetésben részesült. 1942. június 13-án Budapesten hunyt el, 16-án a Kerepesi temetőben búcsúztatták, földi maradványait Bécsben helyezték örök nyugalomra.

Az egyesület posta és távírda vezető férfijai, 1904

Ülő sor: Szalay Péter elnökgazgató, Szabó Béla főigazgató, Nádor Vince főigazgató;

*Állós sor: Follért Károly főigazgató, Vezérle Gyula igazgató, Kolossváry Endre igazgató, dr. Hennyey Vilmos igazgató,
Schrumpf Zsigmond miniszteri osztálytanácsos, igazgató, Kiss József igazgató*

nyezett és végrehajtott reformmunkának részese és tevőleges támogatója volt, így nem esett nehezére a Szalay halála miatt félbeszakadt fejlesztések folytatása.

Közel tíz esztendeig volt a magyar posta vezetője, kiváló szervező és korszerű reformokat teremtő képessége a szolgálat minden ágában újat teremtett. A posta hatóságait és hivatalait teljesen átszervezte, a telefon államosítását befejezte, a számadástételt egyszerűsítette, a hitelnyilvántartást, az Ausztriával és a külfölddel szemben fennálló tartozások lerovásának módját rendezte, és a magyar postát bevonta az Osztrák–Magyar Bank zsíróforgalmába. Egyes vélemények szerint a posta hatalmas, szerteágazó gépezetének megalapozása ezekben az időkben történt. Szolgálatának utolsó évei az I. világháború idejében teltek, amikor a súlyos felelősséggel járó hadi érdekek betartása mellett a szakszerű postai kérdéseken túl a tábori postaforgalom ellátásáról, a bevonult személyzet pótlásáról kellett gondoskodni. A mozgósítás alkalmával a magyar posta 3 tábori postaigazgatóját, 3 tábori főpostahivatalt, 44 tábori és 30 hadtáp postahivatalt látott el személyzettel, felszereléssel és járművekkel. A postai személyzetből tábori távírdaépítő- és kezelőosztásokat is alakítottak, s emellett a hadügyminisztériumba és a tábori távíró katonai vezetőségéhez egy-egy műszaki és forgalmi tisztviselőt rendeltek ki szolgálatra.

Follért Károly a személyzet szellemi, erkölcsi és anyagi helyzetének javítása érdekében is sokat dolgozott. Nevéhez fűződik a részjutalék-rendszer, azaz az üzemi jutalék megteremtése vagy a kezelési személyzet illetményeinek rendezése is. A háború alatt postás hadikórházat szervezett, egy állandó postás kórház részére a VII. kerületben négyholdas területet vásárolt, s az Országos Postás Kórház Alapot is megteremtette. Vezetése alatt 1909-ben az új intézményi rendszernek megfelelő címertáblák használatát rendelték el, 1910-ben magyar postaterületen az első személyszállító automobil-járatot, 1918-ban az első magyar repülőposta-járatot indították el. 1913-ban felépült a József Távbeszélő Központ, 1914-ben Kolossváry Endre posta- és távírda-főigazgató és Hollós József posta- és távírdatanácsos vezetése mellett elkészült a csepeli rádiótávíró-állomás, amelyet a forgalomnak október 15-én adtak át, s amelyen keresztül a diplomáciai és a katonai levelezés november 1-jén indult meg. Follért Károly a forradalom kitörésekor visszavonult, 40 évet meghaladó postai szolgálat után 1918. november 6-án saját kérelmére nyugalomba vonult, ami viszont nem akadályozta meg abban, hogy élete végéig ragaszkodásának szóban és tettekben hangot adó figyelemmel kísérje a Magyar Királyi Posta életét és működését.

A posta- és távírdavezérgazgatói székbe az eddigi jogászvezetők után 1918. november 4-től a gépészmérnöki végzettséggel rendelkező **Hollós József**⁹ (1862–1945?) került,

⁹ Hollós József: 1862. december 2-án a Tolna megyei Gyöngön született, s bár apja orvosnak szánta, 1885-ben a budapesti műegyetemen gépészmérnöki oklevelet szerzett. A posta szolgálatába 1887-ben lépett, s a kitűnő postamérnök nevét a szakmatörténet halhatatlanjai közé nem a rövid és viszontagságos vezérgazgatói pályafutásával írta be, hanem az azt megelőző több mint 30 évi, a távközlés érdekében kifejtett szervező, nevelő, kísérletező munkájával, illetve műszaki alkotásaival, többek között a Hollós-féle kékiróval. Munkássága alatt a Magyar Királyi Posta jó hírnevét öregbítette itthon és külföldön egyaránt. A sors azonban nem volt kegyes hozzá, a kommun alatt személyét is támadások érték, miközben ő a román megszállók postai fosztogatása ellen küzdött, s a Nemzeti Múzeum megmentésében is közreműködött. A Bandholz tábornoknak tett szíveségek fejében később ő kérhetett az amerikai tábornoktól, illetve annak ezredesétől védelmi segítséget, hiszen a románok folyamatosan letartóztatásokkal fenyegetőztek, s teljesíthetetlen dolgokat kértek tőle. A személye elleni támadások, illetve az átélte izgalmak arra késztették, hogy felajánlja lemondását, s bár minisztere ezt nem fogadta el, a végén mégis szolgálati idejének letelte előtt kényszerült nyugdíjba. Halálának pontos idejét (1945?), illetve végső nyughelyét nem ismerjük, személyére vonatkozóan további kutatások folynak.

akit Baross Gábor miniszter a posta és távírda egyesítésekor még az intézmény műszaki színvonalának emelése érdekében alkalmazott 12 postamérnök egyikeként vett fel, akikből a jövő számára a posta műszaki vezetőit kívánta kinevelni. Hollós József kiemelkedő munkásságával, mérnöktársaihoz hasonlóan, a miniszter elvárásainak messzemenően megfelelt. 1890-ben már a műszaki osztályt vezette, s emellett a Zsolnay-gyárban készülő porcelánszigetelők munkálatait ellenőrizte. 1892-ben a nagykanizsai városi telefonhálózat megépítésével, a székesfehérvári hálózat átalakításával, 1893-ban a szombathelyi hálózat átépítésével, 1894-ben a szegedi hálózat újrāépítésével, a kecskeméti és szabadkai rendbehozatalával és bővítésével bízták meg. 1896-ban részt vett a millenniumi kiállítás és a Budapesten tartott nemzetközi távíróértekezlet szervezésében, s emellett az ő felügyelete alatt folytak a Budapest és Berlin közötti, egyáramkörös távbeszélővonal munkálatai. Ezt követően a távbeszélőkészülékek megreformálását, az új készülékek gyártásának ellenőrzését kapta feladatul. Több nemzetközi konferencián képviselte eredményesen a magyar postát, s mindennapi munkája mellett a különféle automata központokat tanulmányozta, majd a műgyetemen magántanári képesítést szerzett. A háború évében a rádiótávíró-állomások létesítése képezte legfőbb feladatát, nevéhez fűződik az első csepeli adóállomás építése is, amelynek fontos stratégiai szerepe volt az I. világháborúban, az egyetlen kapocs volt a szövetséges Bulgária és Törökország felé. Egyébként megbízatása révén a katonaság és a polgári közigazgatás közötti távíró- és távbeszélő-kapcsolatok fenntartása is Hollós Józsefre hárult.

Garami Ernő kereskedelemügyi miniszter (1918–1919) e kiemelkedő munkásság ismeretében nevezte ki 1918-ban Hollós Józsefet, aki a válságos forradalmi időben csak kollégái rábeszélése nyomán fogadta el vezérigazgatói kinevezését, de nagy ambícióval és sok műszaki fejlesztési tervvel – az automata telefon, a telefonvonalak kábelbe fektetése, az autó általános bevezetése, postapályaudvar létesítése – fogott hozzá az intézmény vezetéséhez. Ezzel szemben a személyzeti ügyek csaknem minden idejét lekötötték, 1919. január 1-jétől ugyanis az egész intézményt átszervezte, például a budapesti lófogatú postaszállítási üzemet állami kezelésbe vette, s Postaállomás elnevezéssel a posta- és távírdavezérigazgatóság felügyelete alatt működtette. A jó szervezőkészséggel rendelkező kitűnő szakember azonban a kommün alatt teljesen magára maradt, egyedül kellett megküzdenie a postabiztosság tájékoztatatlanságával, az idegen beavatkozásokkal, a bizalmiakkal és szakszervezetekkel. A kommün bukása után a felizgatott személyzet is változásokat követelt, az önjelölt vezetők kívánságait támogatta. Közel 33 évi postai szolgálat után 1920. február 1-jétől saját kérelmére nyugalomba vonult.

A magyar posta történetének egyik legszomorúbb korszakában, az I. világháború, a forradalom és a román megszállás után az intézmény élére **Demény Károlyt** (1859–1952) nevezték ki, aki már vezérigazgatói megbízatása előtt is kiemelkedő és meghatározó vezéregyenysége volt a Magyar Királyi Postának. Amint azt már az előzőekben említettem, Demény Károly már 1887-ben a Heim Péter által felállított külön osztályban dolgozott, ahol társaival együtt az egyesített posta- és távírdaszolgálat megreformálásán munkálkodott. Majd 1895 nyarán a Budapesti Posta- és Távírdaigazgatóság vezetőjévé nevezték ki, ahol 24 esztendőn keresztül hasznosította szaktudását, ültette gyakorlatba a nagy elődei által elkezdett vagy csak megálmodott reformtörekvéseket. Csak néhány példát említve: a teljes postaszolgálat átdolgozása a levélgyűjtéstől a szállításon át a kézbesítésig, a közönség jobb kiszolgálása érdekében a rövid utas osztály felállítása és a tudakozóiroda

megszervezése, a táviratok kerékpárral való kézbesítése, Európában elsőként a postai gépjárművek használatba vétele, illetve a budapesti távbeszélő-hálózatban a szám szerinti hívás bevezetése. Demény Károly¹⁰ a személyzet szociális helyzetének javításáért is sokat tett: rendszeresítette az évi szabadságidőt, a betegek részére a távozási engedélyt, számos szociális és kulturális intézmény létrehozása fűződik nevéhez. Érdemei között említhetjük a világháború ideje alatt a táborigazgatás fenntartását és fejlesztését, a háborús telefonvezetékek gyors létesítését, a hadi érdekeket kiszolgáló távbeszélő-összeköttetések fenntartását is.

Pályája csúcspontján, a háború végén, a forradalom kitörése után kortársával, Follért Károllyal együtt, egy napon, 1918. november 6-án saját kérelmére nyugalomba vonult. Az alkotmányos és törvényes állapot helyreállítása után azonban elfogadta Hegyeshalmy Lajos kereskedelemügyi miniszter (1919) hívását, aki 1919. november 24-én államtitkári címmel és jelleggel a magyar királyi posta és távírda intézményének vezérigazgatójává nevezte ki, s pár nappal rá, december 4-én Kolossváry Endrét vezérigazgató-helyettesé. Ezt azért szükséges megjegyezni, mert a háború és a forradalom alatt tönkretett, a román megszállás alatt elhurcolt berendezések pótlását, a szétzilált személyzet fegyelmének helyreállítását, tehát a magyar posta újjáteremtését és továbbfejlesztését e két vezető együttes erővel, hosszú szolgálatuk alatt szerzett gazdag és értékes szaktudásukkal kezdték el. S szívós munkával, dacára az országot béklyóban tartó szűkös pénzügyi helyzetnek, a magyar postának meg tudták nyitni a fejlődés korszakát. Országszerte elmaradt építkezések indultak meg, például Szombathelyen, Nagykanizsán, Zalaegerszegen, Kaposváron, Miskolcon postahivatalok épültek, Budapesten pedig elkészült a budai postapalota, amelyben a Krisztina Távbeszélő Központ is helyet kapott. Az egyre gyorsabban fejlődő postaforgalom ellátása érdekében új mozgópostavagonokat, postautókat és motorkerékpárokat szereztek be, és postai autóbuszjáratokat rendszeresítettek.

Demény Károly vezérigazgatósága alatt valósult meg, s így nevéhez fűződik még a rádiószolgálat bevezetése, a telefonközpontok automatizálása, az utcai telefonállomások

¹⁰Demény (Dürr) Károly: 1859. május 28-án Temesváron született. Atyja, a tisztos iparos családból származó Dürr József 1845-től a bécsi udvari postaszámvevősnél dolgozott, az abszolutizmus éveit azonban sok osztrák honfitársához hasonlóan és feleségével együtt magyar földre került: 1850-ben Temesvárra, majd Budára helyezték. A kiegyezés után nem kívánt hazatérni, s miután a magyar kormány átvette saját szolgálatába, 1872-ben megszerezte a budai illetőséget s vele a magyar állampolgárságot. Fia, Károly tanulmányait a budai piarista gimnáziumban kezdte, s a jogi egyetemen folytatta, ahol 1881-ben diplomázott. A posta szolgálatába a budapesti tűzészrednél teljesített egyéves önkéntesi szolgálatát követően 1882 októberében lépett napidíjas gyakornokjelöltként. Kortársai szerint vezérigazgatói kinevezéséig tartó hosszú és rögös pályája során nem csak tehetsége, szorgalma és kitartó munkája volt segítségére, hanem empatikus társas és nevelői érzelme is, amely korában még teljesen ismeretlen volt a Magyar Királyi Posta vezető körében. Emellett a szakma legjelesebbjei mellett dolgozhatott, kezdetben Koller Lajos titkáráként, majd Heim Péter hűségese munkatársaként s nem utolsósorban dr. Hennyey Vilmos közvetlen munkatársaként, akivel számos külföldi tanulmányúton is együtt vettek részt. Érdemes munkásságát számos elismerés is jelzi: 1885-ben a bolgár Érdemérem, 1896-ban az orosz Szent Anna-rend II. osztálya, a szerb Takova-rend III. osztálya és a porosz Koronarend II. osztálya, 1905-ben a Vaskoronarend III. osztálya, a spanyol Katolikus Izabella-rend csillagos középkeresztje, 1916-ban a Lipót-rend lovagkeresztje, 1917-ben a német Vaskereszt II. osztálya, 1921-ben kormányzói elismerés, 1928-ban a Magyar Érdemkereszt II. osztálya csillaggal kitüntetésben részesült. A kiváló sportember, aki aktív éveiben maga is tornázott, úszott, síelt és korcsolyázott, s 1895-ben Magyarország teniszbajnoka volt, a Budai Torna Egylet elnökeként, az Országos Testnevelési Tanács alelnökéül az iskolai testnevelés korszerűsítése érdekében munkálkodott. A világhírű postás szakember 1952. február 27-én hunyt el, földi maradványait a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra (37/1. parcella, I. szektor, 1. sor, 63/64. sírhely).

engedélyezése, az üzletszabályzatok és a Postakezelési Utasítás kiadása, a Magyar Királyi Posta Országos Betegségi Biztosító Intézetének megszervezése, székházának megszerzése, a Magyar Vöröskereszt Erzsébet Kórházának 30 éves bérbevétele, a budafoki szanatórium és számos jóléti intézmény, üdül-, fürdő- és nyaralóhely létesítése. 1919 és 1925 között a magyar repülés ügyének is ő volt az államtitkári vezetője és irányítója, hiszen akkor annak költségvetése is a postáéba volt beolvasztva. Demény Károly 46 postai szolgálatban eltöltött esztendő után 1928. május 1-jén vonult nyugalomba vezető-társával, Kolossváry Endrével együtt, egy napon.

A Magyar Királyi Posta 1928. május 1-jével kinevezett új vezérigazgatója szintén nem volt ismeretlen a postás szakma előtt, hiszen a több idegen nyelvet beszélő, jogász végzettségű **dr. báró Szalay Gábor**¹¹ (1878–1956) postai pályafutását 1900-ban a vezérigazgatóság nemzetközi ügyosztályán kezdte, amelynek 1919-től, a személyzeti ügyosztálynak 1925-től, a postai főosztálynak 1926-tól volt a vezetője. Már a kezdeti időkben is számos nemzetközi tárgyaláson képviselte hazánkat, később az Egyetemes Postaegyesület értekezletein és kongresszusain vetette latba nyelv- és szaktudását. Csak néhány fontosabb nemzetközi eseményt említve: 1920-ban a Párizsban rendezett közlekedési konferencián és a madridi egyetemes postakongresszuson vett részt, 1921-ben Portoséban az utódállamokkal megkötötte a postaegyezményt, 1922-ben pedig a Rómában, illetve Budapesten tartott konferenciákon tárgyalt az utódállamokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről. Egyetemes postakongresszuson 1924-ben Stockholmban, 1929-ben Londonban, 1934-ben Kairóban – utóbbiakon már postavezérigazgatóként – képviselte eredményesen a Magyar Királyi Postát. S bár kinevezése után az öt éves világháború s az azt követő forradalmak alatt sokat nélkülöző személyzet igényeinek kielégítése, a gazdasági válság következtében lecsökkent forgalom, az ország pénzügyi helyzete miatti fokozott takarékosság és elkerülhetetlen szanalás, a gyorsan fejlődő technikai haladás követése igen nehéz feladatok elé állította az új vezérigazgatót éppúgy, mint az intézmény egész vezetőségét, az összefogás, az ésszerű, szakmai ismereteken alapuló vezetésnek köszönhetően a Magyar Királyi Posta tovább fejlődött.

Hétévi működése alatt épült a lakihegyi rádióállomás nagyadója, szervezték meg a Budapest II. és a vidéki adóállomásokat. Több kisebb alközpont mellett elkészült a Lipót és a Zuglói Távbeszélő Központ és a Posta Központi Járműtelep is. Nevéhez fűződik a

¹¹ Dr. báró Szalay Gábor: 1878. augusztus 14-én Budapesten született. A posta szolgálatába a jogi egyetem elvégzése után, 1900. július 12-én fogalmazóként lépett. Későbbi szakmai sikereihez, vezérigazgatói kinevezéséhez bizonyára hozzájárult az igen magas társadalmi pozíciókat betöltő szülőknek és nagyszülőknek köszönhető sokoldalú képzettsége, illetve az idegen nyelvekben való széles körű jártassága is. Nagypapja, Szalay Ágoston (1811–1877), táblai tanácselnök, történelembíró, 1858-tól a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, kéziratokból és más történelmi emlékekből álló óriási gyűjteménnyel rendelkezett. Apja, Szalay Imre báró (1846–1917), muzeológus, iparművészeti író, 1894 és 1916 között a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója volt, a báróságot 1912-ben kapta. Nagypapja testvére, Szalay László (1813–1864) történétíró, reformpolitikus, 1836-tól a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1838-tól rendes tagja, majd 1861-től főtitkára volt, akinek levelezését 1913-ban dr. báró Szalay Gábor adta ki amellet, hogy számos szakfolyóiratban is rendszeresen publikált. A báró társadalmi téren is élénk tevékenységet folytatott, alapító tagja volt a Magyar Heraldikai Társaságnak, elnöke és örökös tagja számos postai egyesületnek. Érdemes munkásságáért számos elismerésben részesült, a Signum Laudis, a spanyol Katolikus Izabella-rend középkeresztje csillaggal, a svéd Vasa-rend II. osztálya, az egyiptomi Ismail-rend parancsnoki jelvénye, az osztrák Érdemkereszt I. osztályú középkeresztje szalagon és a Magyar Érdemrend II. osztályú középkeresztje csillaggal kitüntetéssel tudhatta magáénak. 1956. február 15-én, életének 78. évében Budrokgisfaludon hunyt el, földi maradványait is ott helyezték örök nyugalomra.

Postavezérgazgatóság átszervezése, miszerint a Budapesti Postaigazgatóságot és a Távíró és Távbeszélő Igazgatóságot visszaállította, illetve a műszaki felügyelőségeket a kerületi postaigazgatóságokba olvasztotta. A személyzet jóléti és kulturális intézményeinek fejlesztésére is igen nagy gondot fordított. A múzeumi ügyekre különösen fogékony dr. báró Szalay Gábor – báró Szalay Imre, a Magyar Nemzeti Múzeum 1894 és 1916 közötti igazgatójának fia – 1930-ban létrehozta a Magyar Királyi Posta Bélyegmúzeumát, s 1931-ben, a magyar távbeszélő fennállásának 50. évfordulója alkalmából rendezett nagyszabású jubileumi ünnepség egyik momentumaként az 1896-tól a Közlekedési Múzeum kebelében működő Postamúzeum gyűjteménygyarapítására is új rendeletet adott ki, amellyel tulajdonképpen az 1955-ben újjászervezett önálló múzeum alapjait vetette meg. A vezetése alatt megalapított, illetve megnyitott jóléti intézmények közül elég csak a hévízi, zirci és balatonalmádi üdülőházakat említeni vagy a Benczúr utcai Postás Művelődési Központot, a hajdani Postás Otthont, amelynek gondolatát még Demény Károly vetette fel, de megvalósítását dr. báró Szalay Gábor érte el. Egy sikeres, vezetői és szakírói tevékenységével a magyar posta jó hírnevét belföldön és külföldön egyaránt öregbítő életpálya, 35 postai szolgálatban eltöltött esztendő után dr. báró Szalay Gábor 1935. augusztus 1-jével vonult nyugalomba.

Az 1935. július 17-én kinevezett **Tersztyánszky Ákos**¹² (1876–1956) vezérgazgató személyében egy újabb gépészmérnök került a Magyar Királyi Posta élére, akit addigi postai munkássága alapján pályatársai a munkában acélozott, a feltűnést soha nem kereső, a felelősséget helyesen értelmező, azt minden körülmények között vállaló, ezért a vezetésre elhivatott magyar tisztviselő példaképének tartottak. Tersztyánszky Ákos 1904-ben lépett a posta szolgálatába, s 1908-tól már az újonnan szervezett Műszaki Felügyelőség-nél dolgozott, ahonnan a műszaki fejlődés megkívánta szakmai ismeretek elsajátítása érdekében számos külföldi tanulmányúton vett részt Olaszországban, Németországban, Svájcban, Ausztriában, Palesztinában, Törökországban, Egyiptomban, illetve az Amerikai Egyesült Államokban. 1914-ben tartalékos távíróépítő osztagvezetőként vonult be, s 1915-től 1917 végéig mérnökhadnagyként az I. világháború különböző harcterein teljesített szolgálatot. 1919. január 1-jétől a Hollós József vezérgazgató által ekkor felállított Budapesti Távíró és Távbeszélő Igazgatósághoz osztották be, s az átszervezések eredményeként 1921-től a vezérgazgatóság távíró és távbeszélő üzemi ügyosztályának helyettes vezetőjévé, 1926-ban vezetőjévé nevezték ki, majd 1929-től a dr. báró Szalay Gábor vezérgazgató által visszaállított Budapesti Távíró és Távbeszélő Igazgatóság vezetésével bízták meg. 1932-től a vezérgazgatóság távíró és távbeszélő műszaki főosztályát vezette.

¹²Nádasi Tersztyánszky Ákos: 1876. november 27-én a Hont vármegyei, ma Szlovákiához tartozó Nagyfaluban született egy földbirtokos nemesi családban. Középszkolai tanulmányait Léván és Pozsonyban folytatta, gépészmérnöki oklevelet a budapesti műegyetemen szerzett. Mérnöki pályáját a Ganz és Társa Villamossági Rt.-nél kezdte, majd 1904-től a Magyar Királyi Postánál folytatta. Kezdetben Sopronban, 1908-tól Budapesten teljesített szolgálatot. A kiváló képességű, nagy szaktudású postamérnök vezérgazgatósága alatt is rendkívül eredményes műszaki munkásságot fejtett ki, de a személyzet boldogulását is mindig szem előtt tartotta, s a tisztviselők sorsának javításán folyamatosan munkálkodott. Szociális érzékenységét a posta betegségbiztosító intézetének fejlesztéséért kapott kitüntetése, a Magyar Vöröskereszt érdemkeresztje példázza a legjobban. Pályafutása alatt – az I. világháborúban kiérdemelt Ferenc József-rend lovagkeresztje a Katonai Érdemérem szalagján, illetve a hadsereg-főparancsnoki dicséret mellett – számos elismerésben részesült, például 1934-ben a Magyar Érdemkereszt II. osztálya, 1938-ban a Magyar Érdemrend középkeresztje csillaggal kitüntetésben és többször kormányzói, miniszteri elismerésben. Megfáradt, az 1950-es évek igazságtalanságait is megélt életének 80. évében, 1956. február 13-án Nógrádverőcén hunyt el, földi maradványai is ott letek örök nyugalomra.

Amint a fentiekből is kitűnik, szaktudásának köszönhetően pályája során végig bizalmi állásokat töltött be, ennek megfelelően különleges, felelősségteljes megbízásoknak kellett eleget tennie. 1924-ben például a budapesti távbeszélőközpontok automatizálása megkívánta hálózatátépítési munkálatok terveinek felülvizsgálata, kivitelezésének ellenőrzése tartozott hatásköre alá, illetve a Budapest és Bécs közötti távkábel üzembe helyezése, a budapesti távbeszélő-hálózat bővítése és automatizálása. 1934-ben a lakihegyi nagyadó üzembe helyezése körüli munkálatokban szerzett elévülhetetlen érdemeket. Fentiek mellett több társadalmi szervezet választmányi és rendes tagja is volt, s elődeihez hasonlóan tevékeny részt vállalt az intézmény egyesületi életében is: a Magyar Királyi Posta Jogász és Mérnök Egyesületében a mérnökszakosztály elnöke, majd az egyesület elnöke volt.

Tersztyánszky Ákos vezérigazgatói kinevezésekor igen nehéz örökséget kapott, rövid négyévi működése alatt a megoldandó feladatok sokaságával találta szembe magát, tehát külön érdeme, hogy ilyen körülmények között is maradandó értékeket hagyott örökül mind szociális, mind műszaki téren. Nevéhez fűződik a Magyar Királyi Postáról szóló 1936. évi XXXV. törvénycikk kihirdetése, amely Magyarország első postatörvénye. Kiváló műszaki szakemberként a műszaki szolgálat óriási fejlesztését érte el. Többek között átépítette a központi távírdahivatalt, s modern távírógépekkel szereltette fel, aminek előnyei Felvidék és Kárpátalja visszacsatolásakor, forgalomba való bevonásakor mutatkoztak meg. Az újjáépült, új helyiségbe költözött, korszerű berendezésekkel felszerelt rádióüzemközpontot 1938. március 30-án adta át a forgalomnak. Májusban a Budapesten megrendezett eucharisztikus kongresszuson képviselte a magyar postát. Hivatalának utolsó évében fejeződtek be az Erzsébet Távbeszélő Központ szerelési munkái, amelynek épületében nyert elhelyezést a Budapesti Postaigazgatóság, a Budapest 7. számú postahivatal és a Bélyegmúzeum is. Eredményei között említhetjük a postaszállítás fejlesztését, a vidéki postaházak építésének folytatását és az automata központok bővítését is. Tersztyánszky Ákos, aki humánus vezetői magatartásával vezetőtársai mellett az egész magyar posta személyzetének megbecsülését élvezte, 35 postai szolgálatban eltöltött esztendő után 1939. június végén vonult nyugalomba.

Az utolsó évek gyakorlatát követve a nyugalomba vonult mérnökvezető után 1939. június 26-án **dr. Kuzmich Gábor**¹³ (1886–1958) személyében újabb jogász végzettségű vezérigazgatót neveztek ki a Magyar Királyi Posta élére. Dr. Kuzmich Gábor, a királyi intézmény utolsó vezetője, a szakmát, a hivatástudatot még nagy elődei mellett szívhatta magába. Az egyetem elvégzése után 1908-ban napidíjas fogalmazóként lépett a posta

¹³ Jakussevici és felső-radessichi dr. Kuzmich Gábor: 1886. november 21-én a Komárom megyei, ma Szlovákiához tartozó Izsán született. Gimnáziumi tanulmányait Esztergomban, a jogi egyetemet Budapesten végezte, amikor is az egyetlen munkahelyét jelentő Magyar Királyi Posta szolgálatába lépett. Közben részt vett az I. világháborúban, különböző hadszíntereken harcolt, s háromszor érdemelte ki a kardokkal díszített legfelsőbb elismerést, a Signum Laudist, továbbá a Károly Csapatkereszt és a kardokkal és sisakkal díszített Háborús Emlékérem viselésére is jogot szerzett. Eredményekben és sikerekben gazdag pályája szörnyű befejezéseként a II. világháború borzalmaival már a postaintézmény élén élte át, s a veszített háború személyére is kiható megtorlásait már nyugdíjasként. Ugyanis 1946-ban a budapesti népbíróóság sok magas beosztású vezetőhöz hasonlóan koholt háborús és népellenes bűntettek miatt vád alá helyezte, s még ugyanaz év szeptemberében népellenes bűntettek miatt 1 év 6 hónap börtönbüntetésre ítélte, majd decemberben felmentette. Életének 72. évében, 1958. augusztus 28-án Budapesten hunyt el, földi maradványait szeptember 1-jén a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra (2-2-118).

szolgálatába, s a hivatali ranglétra minden fokát végigjárva ért a legfelsőbb szintre. Kezdetben a Budapesti Postaigazgatóság távíró és távbeszélő ügyosztályában dolgozott, majd az igazgatóság akkori vezetőjének, Demény Károlynak volt a személyi titkára. 1920-tól a vezérigazgatóság postaiüzleti és kezelési ügyek ügyosztályába került, amelynek 1927-től helyettes, 1929-től önálló vezetője volt. 1932-től a jogi és pénzügyi ügyosztály helyettes vezetőjévé, 1933-tól önálló vezetőjévé nevezték ki. A vezérigazgatóság 1935-ös átszervezésekor a postafőosztály, illetve a főosztály felügyelete alá rendelt négy ügyosztály vezetésével bízták meg. Munkája mellett részt vállalt a fiatal postásnemzedék nevelésében, 1927-től a tisztképző tanfolyamon a postaiüzleti szabályzat rendes tanára, 1933-tól a tanfolyam vizsgabizottságának egyik elnöke s felügyelőbizottságának tagja volt. Jelentős része volt az új Postaiüzleti Szabályzat megalkotásában, és a Posta Jogász és Mérnök Tisztviselőinek Országos Egyesületében is eredményesen működött, előbb a jogász szakosztály titkára, majd az egyesület főtitkára, később a jogász szakosztály alelnöke, illetve elnöke lett. Számos egyesületnek és jóléti alapítványnak volt támogató tisztségviselője, s emellett élénk szakírói tevékenységet is folytatott. Nem csoda tehát, hogy vezérigazgatói kinevezésekor személye az egész postáság körében széles körű ismertségnek és elismertségnek örvendett.

1938-ban – Szent István király halálának 900. évfordulóján – a Magyarországon megrendezett eucharisztikus kongresszus előkészítő bizottságának kirendelt tagjaként, a postai alosztály elnökeként a kongresszus postai és távközlési szolgálatát szervezte meg. Ezt követően a vezérkari főnökség mellé rendelt postai közigazgatási vezetőként a visszacsatolt Felvidék és Kárpátalja postai és távközlési szolgálatának szervezését irányította. E munka közben érte vezérigazgatói kinevezése, s amikor az őt köszöntöknék azt mondta, hogy új állásában elsősorban a feladatok súlyát és nagyságát érzi, nem tudhatta még, mily szörnyű csapás éri hamarosan a II. világháború képében úgy a Magyar Királyi Postát, mint az egész országot. Miután 1939. szeptember 1-jén kitört a háború, a legfőbb feladatot a posta háborús szolgálatának megszervezése jelentette. A hadsereg és a hátszág közti postaszállítás ellátására szolgáló tábori posta, illetve a hadra kelt seregek távközlési feladatait kiszolgáló építő- és üzemszázadok felállítására a postai személyzetből és esz- közökből olyan alakulatokat kellett szervezni, amelyek mozgósítás esetén teljesen a hadsereg rendelkezése alá kerültek. S mindezt akkor, amikor a magyar posta személyzetének egy része – a katonai alakulatok nyomában haladva, a meglévő dologi és személyzeti erőforrások felhasználásával – azzal volt lefoglalva, hogy a visszacsatolt országrészekeken egyre több hivatalt nyisson meg. Felvidéken például 844 alkalmazottal 20 nap alatt 256, Kárpátalján 213 alkalmazottal 6 nap alatt 78, Erdélyben és a keleti országrészekeken 1444 alkalmazottal 25 nap alatt 450, Délvidéken 744 fővel 20 nap alatt 181 postahivatalt rendezett be, illetve kapcsolt be az ország hálózatába. Ennek eredményeként érthette el, hogy ezeken a területeken a távközlési hálózat is a legrövidebb időn belül működőképesé vált.

A megfeszített, stratégiai szempontból is fontos háborús postaszolgálat ellátása, megfelelő szinten tartása mellett ezekben az években néhány vidéki postaház is épült, bár ezek az évek inkább a pusztításokról szóltak. A megnőtt forgalom ellátása érdekében pedig 1941-ben a Budapest 72. számú postahivatal épületének átalakítását, berendezésének fejlesztését kezdték el, aminek következtében 1944-ben elkészült az első gépesített postahivatal. 1942-ben üzembe helyezték a székesfehérvári rádióállomást, az 1943-ban

elkezdett diósdí azonban már csak a háború után fejeződhetett be. 1944. október 15-én – miután a háborús fejlemények következtében a német csapatok márciusban megszállták a fővárost, majd elfoglalták annak fontosabb stratégiai pontjait, a hidakat, a rádiót, a postát – dr. Kuzmich Gábor lemondott hivataláról. Szervezőmunkáját dicséri azonban, hogy a posta lemondása után is kielégítően működött, még az ostrom alatt tartott Budapesten is. A dr. Kuzmich Gábor vezette Magyar Királyi Posta életében 1944 decemberében lezárult egy korszak, egy korszak, amelynek határkövét a II. világháború jelentette éppúgy, mint a következő, az ország s benne a magyar posta újjáépítését is célzó korszakét, amelynek tárgyalása már egy következő fejezet alapjául szolgál.

Felhasznált irodalom

- A magyar királyi postának, távírdának és telefontak elnökigazgatója [Szalay Péter]. *Vasárnapi Újság*, 1897, 3. szám, 33–34. p.
- Szalay Péter (1868–1908). *A posta*, 1908, 14. szám, 1–2. p.
- Dr. Hennyey Vilmos: *A magyar posta története*. Budapest, 1926, Wodianer F. és fia Könyvnyomda Rt.
- Dr. báró Szalay Gábor: Demény és Kolossváry. *Magyar Posta*, 1928, 5. szám, 1–7. p.
- Tersztyánszky Ákos: Dr. báró Szalay Gábor. *Magyar Posta*, 1935, 7. szám, 281–284. p.
- Nádasi Tersztyánszky Ákos. *Magyar Posta*, 1935, 7. szám, 285–288. p.
- Tersztyánszky Ákos: Emlékezés. In Dr. báró Szalay Gábor (szerk.): *Posta- és távíróévkönyv 1936*. Budapest, 1935, Országos Postás Zene- és Kultúregyesület, 9–10. p.
- Dr. Hencz Lajos: Az új vezér [Nádasi Tersztyánszky Ákos]. In Dr. báró Szalay Gábor (szerk.): *Posta- és távíróévkönyv 1936*. Budapest, 1935, Országos Postás Zene- és Kultúregyesület, 11–13. p.
- Demény Károly: Megemlékezés Gervay Mihályról, a magyar posta vezéréről. *Magyar Posta*, 1936, 4. szám, 161–171. p.
- Demény Károly: A reformátor Heim Péter emlékezete. *Magyar Posta*, 1936, 6. szám, 269–282. p.
- Demény Károly: A magyar távíró első két vezére: Takáts János és Koller Lajos. *Magyar Posta*, 1936, 10. szám, 469–483. p.
- Dr. Hencz Lajos (szerk.): *A magyar posta története és érdekes munkásai*. Budapest, 1937, Merkantil Nyomda.
- A m. kir. posta új vezetőbiztosviselői. Jakusseviczi és felső-radessichi dr. Kuzmich Gábor. In Dr. Kovács József (szerk.): *Postás szaknaptár az 1940. évről*. Budapest, 1939, IV–VI. p.
- Follért Károly. 1859–1942. *Magyar Posta*, 1942, 7. szám, 391–392. p.
- Dr. Forster Károly: *Demény Károly*. Kézirat. Budapest, é. n. [1952 után]

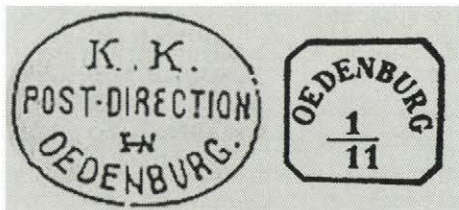
A soproni postaintézmény 1850 és 1924 között

Császári és Királyi Postaigazgatóság Sopron

Bécsben a legfelsőbb udvari postaigazgatást 1849 februárjában megszüntették. Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc leverése után a birodalmi posták ügyeinek intézését 1850. március 1-jétől az osztrák Császári és Királyi Kereskedelem, Ipar és Közmunka Minisztérium alá rendelték. A megtorlást követően Magyarország közigazgatását átszervezték. Erdélyt, Horvát- és Szlavónországot, a Szerb Vajdaságot, a Temesi Bánságot, illetve a déli határőrvidéket közvetlenül Bécsből kormányozták. Megszüntették a megyéket, és a maradék országrészt kerületekre osztották: Pest-Buda, Pozsony, Sopron, Kassa és Nagyvárad székhelyekkel. Ezek egyben katonai és közigazgatási központok, valamint a kerületi postaigazgatóságok székhelyei voltak. A Magyarországon még különálló levélposta és kocsiposta intézményét egyesítették.¹ A postaigazgatóságokat az addigi főpostahivatalokénál nagyobb hatáskörrel és intézkedési jogkörrel ruházták fel, amelyeknek el-

A soproni Császári és Királyi Postaigazgatóság címertáblája, 1850

Az igazgatósági bélyegző és a postahivatali helybélyegző lenyomata, 1850

sődleges feladatát a hadiesemények során megszünt posták újjászervezése, a postavonalak működésének biztosítása, vezetése és ellenőrzése képezte. A posta hivatalos nyelve újra a német lett, a címetáblák, a bélyegzők, a pecsénnyomók és a nyomtatványok is. A helyükön csak a császárhoz hű tisztviselők maradhattak, az elbocsátottak helyébe osztrák és cseh tisztviselőket hoztak. Az alkalmazottak a szolgálatban az osztrák posta egyenruháját voltak kötelesek viselni.

A soproni posta korábban a pozsonyi főpostahivatalhoz tartozott, az ideiglenes postaigazgatóságot 1850. január 1-jén létesítették. Hatásköre Baranya, Fejér, Győr, Moson, Somogy, Sopron, Tolna, Vas, Veszprém és Zala vármegyék területére, 78 postállomásra és 8 levélszedőségre terjedt ki. A soproni Császári és Királyi Postaigazgatóságot 1850. november 1-jén véglegesítették.² Ezzel egyidejűleg Fejér vármegye postáit a pest-budai postaigazgatósághoz osztották be. A véglegesített postaigazgatóság

¹ *Verordnungsblatt Posten, Eisenbahnbetrieb und Telegraphen*, 1850, 1. kötet, 62–66. szám, 249. p.

² *Verordnungsblatt Posten, Eisenbahnbetrieb und Telegraphen*, 1850, 3. kötet, 51. szám, 210. p.

első vezetője Berthold József³ marburgi postafelügyelő volt, ellenőr Gervay Mihály⁴ bécsi főposta-hivatali tiszt, ellenőrködő tiszt Birringer Gyula minisztériumi postafogalmazó, járulnok Hauptt Károly, a soproni leadóhivatal kiadója, komiszár, azaz postabiztos Nonner Frigyes pozsonyi postatiszt. A postaigazgatóság a Hosszúsor 756. – ma Rákóczi utca 13. – szám alatti egykori épületben kezdte meg működését.

A postahálózat a szabadságharc bukása után csak részben állt helyre. Az igazgatóság elsőként a postaállomások helyreállításáról, a menetrendszerű postajáratok elindításáról intézkedett. Emellett a levél- és kocsipostajáratokat sűrítették, részben módosították, a nagyobb forgalmú postaállomásokat – Sopron, Győr, Pécs – kincstári kezelésbe vették, s a hivatalt a postaszállítástól különválasztották. Utóbbit szerződéses szállító postamester végezte. A postaút mentén az egymástól mintegy 17 km távolságra fekvő postaállomásokat szerződéses postamesterek vezették, akik megfelelő számú lovat és kocsit tartottak. Jövedelmük az állomás forgalma után az irodai, a szállítási átalányból és a lovaglópénzből tevődött össze. Ebből fedezték az állomás fenntartását. A menetrend szerint közlekedő levélpostát lóháton vagy könnyű levélszállító kocsin szállították. A kocsipostát, amely a levélen kívül utast, pénzt és csomagot is vitt magával, hintőszerű kincstári – malle-poste – postakocsin, míg az utasok nélküli kocsipostát zárt szekrényű kariolkocsin szállították.

1850-ben a következő postautakon közlekedtek menetrendszerű járatok: Bécs–Győr–Pest-Buda, valamint Bécs–Sopron–Zágráb útvonalon levél- és kocsiposta; Bécs–Sopron–Nagykanizsa–Pécs–Eszék levélposta; Pest–Székesfehérvár–Veszprém kocsiposta, tovább Körmend és Graz között levélposta; Pest–Székesfehérvár–Nagykanizsa–Spielfeld levél- és kocsiposta; Pest–Mohács–Eszék kocsiposta; Pest–Pécs naponta levélposta-, hetente egyszer kocsiposta; Sopron és Győr között kocsiposta; Sopron–Pozsony levélposta-, rövid ideig kocsiposta, majd végképp megszüntették; Pécs–Mohács levélposta-, később kocsipostajarat. Pécs–Szekszárd, Pécs–Kaposvár–Öreglak, Pécs–Pécsvárad, Győr–Székesfehérváron át Szekszárd és Győr–Pápa–Városlód útvonalon levélpostajarat. Veszprém–Pápa–Kiscell–Sárvár–Szombathely útvonalon levélposta-, szakaszonként kocsiposta; Sümeg–Keszthely–Marcali levélposta-, később kocsiposta; Zalabér és Zalaegerszeg között levélpostajarat.⁵

A Bécs–Pozsony–Érsekújvár–Vác–Pest útvonalon közlekedő vasút átadása után, 1850 decemberétől a Bécs és Buda között utasokat is szállító kocsipostajarat egyik nap a régi nyomvonalon, a másik nap Győr–Újszöny–Székesfehérvár–Buda postaúton közlekedett, naponta váltakozva levélposta- és kocsipostamenetként. 1847-től Bécsújhely és Sopron között már vasúti összeköttetés volt. A vasút Bécs és Sopron között levél- és hírlapcsomagot is szállított. A Bécs és Sopron közötti postaúton a naponta közlekedő malle-poste továbbra is fennmaradt.⁶

Hajózási időben a dunai hajókon is szállítottak postát. Győrből, mivel távol esett a Nagy-Dunától, Gönyűig személyszállító hajó vitte a postát.⁷ A hajójarat szünetelése idején a csomagokat tárkokcsival szállították. A tilalom ellenére a bérkocsisok is vittek ma-

³ *Verordnungsblatt Posten, Eisenbahnbetrieb und Telegraphen*, 1850, 3. kötet, 78. szám, 286. p.

⁴ Gervay Mihály, a későbbi országos postafőigazgató Sopronban 1849-től teljesített szolgálatot.

⁵ Részletesen a *Verordnungsblatt Posten, Eisenbahnbetrieb und Telegraphen* 1850. évi kiadásában.

⁶ *Verordnungsblatt Posten, Eisenbahnbetrieb und Telegraphen*, 1849, 18–19. szám, 75 p.

⁷ *Verordnungsblatt Posten, Eisenbahnbetrieb und Telegraphen*, 1850, 1. kötet, 89–91. szám, 352. p.

gukkal leveleket.⁸ A kereskedelemügyi miniszter a postaigazgatóságot bízta meg az utaszállító engedélyek kiadásával és a működtetés ellenőrzésével. A menetrend szerint közlekedő omnibuszokat a posta is felhasználta levélcsomagok szállítására.

Az osztrák postaigazgatás 1850-ben több reformot vezetett be, június 1-jén az egységes levélportót és a levélbélyeget. Az eddigi fél lat helyett egész latnyi súlyt vettek alapul.⁹ A kedvezőbb tarifa miatt a levélforgalom felélénkült. A leveleket a bélyeg használatba vétele után az utcai levélszekrények úján is fel lehetett adni. Trafikoknak és kereskedőknek engedélyt adtak a levélbélyeg árusítására. A bérmentesítetlen levelek után 3 krajcár póttelét kellett fizetni.

A feladásra szánt pénzt a postán pénzeslevélbe helyezték, és a feladó és a posta pecsétnyomójával lezárták. Az így feladott összeget kézbesítették a címzettnek. A pénzszállító kocsipostát útközben gyakran kirabolták, a járatot biztosító katonát pedig megölték. A pénzszállítás csökkentése érdekében 1850. október 1-jétől kísérletképpen bevezették az utalványrendszert. Elsőként a postaigazgatósági székhelyek között és meghatározott összegig, majd folyamatosan más postahivatalokra is kiterjesztették. 1867-ben már minden postahivatal között lehetett meghatározott összegig utalványon pénzt küldeni.¹⁰

Az 1837. évi osztrák postatörvényt a magyar rendi ellenállás miatt Magyarországon nem léptethették életbe. Báró Bruck kereskedelmi miniszter előterjesztésére azt hazánkban csak az 1850. december 26-án kelt császári pátens léptette életbe 1851. február 1-jétől.¹¹ Ez a törvény az állami posta által kizárólagos joggal szállítható küldeményeket is szabályozta. A személyszállítást a magánosoknak az osztrák szabályokkal ellentétben Magyarországon továbbra is engedélyezte.

A legfelsőbb postavezetés a posta és távírda intézményét egyesítette. Az igazgatóság területén ekkor még nem volt távírdaállomás. Sopronban 1855. november hó 1-jén nyílt meg a távírda.¹² Az egyesítés nem tartott sokáig, 1856. szeptember 1-jétől a két intézmény különvált. A távírhálózat fejlesztése, fenntartása a távírdaigazgatóságok hatáskörébe tartozott. 1867-ig az igazgatóság területén 26 távírdaállomást rendeztek be. 1858. november 1-jétől egyes vasúti távírdaállomásokat állami és magán távíratok felvételére és kézbesítésére hatalmaztak fel.

A Sopron és Pécs közötti postajárat menetidejének csökkentésére új postavonalat állítottak fel. 1852. április 1-jétől közvetlen levélpostajáratot indítottak, részben a már meglévő Sopron–Sárvár–Sümege–Keszthely–Marcali–Pécs postaúton.¹³ A postán való utazást 1855-ben szabályozták. A menetrend szerint közlekedő malle-poste 3 utast szállított, és járatai a következő útvonalakon közlekedtek: Bécs–Győr–Pest-Buda; Pest-Buda–Mohács–Eszék; Pest-Buda–Pécs (hetente egyszer); Pest-Buda–Székesfehérvár–Veszprém (nyáron Balatonfüredig).

A soproni távírdaállomás bélyegzőlenyomata, 1855

⁸ Dr. Mesterházy Sándor: *A soproni postaigazgatóság monográfiája. 1850–1867.* Kézirat. Sopron, 1971, 14. p.

⁹ *Verordnungsblatt Posten, Eisenbahnbetrieb und Telegraphen*, 1850, 2. kötet, 25–28. szám, 97. p.

¹⁰ *Verordnungsblatt Posten, Eisenbahnbetrieb und Telegraphen*, 1850, 3. kötet, 31. szám, 119. p.

¹¹ *Verordnungsblatte des Handelsministeriumas*, 1851, 1. kötet, 1. szám, 4. p.

¹² *Verordnungsblatte des Handelsministeriumas*, 1855, 64. szám, 471. p.

¹³ *Verordnungsblatte des Handelsministeriumas*, 1851, 2. kötet, 49. szám, 220. p.

A kijelölt postaállomások fel voltak készülve a rendkívüli utasszállításra is, az ún. extraposta céljára megfelelő számú lovat, nyitott és zárt kocsit tartottak. E szolgáltatást csak a hatósági útlevéllal rendelkező utasok vehették igénybe. A postautak, ahol a külön posta közlekedett a következők voltak: Sopron–Varasd, Buda–Graz, Sümeg–Nagykanizsa, Mohács–Nagykanizsa, Buda–Eszék, Bécs–Buda, Sopron–Győr, Sopron–Pécs, Győr–Szekszárd, Győr–Veszprém, Nagykanizsa–Radkersburg, Szekszárd–Pécs, Sopron–Bécs, Székesfehérvár–Nagykanizsa.¹⁴

Az utasszállító magánvállalkozások tevékenysége 1856-tól csak akkor tartozott a postaigazgatóság hatáskörébe, ha postaúton vagy útközben lóváltással közlekedtek. Egyébként az engedélyek kiadása az I. fokú iparhatóság feladata lett.¹⁵ A vasúti hálózat fejlődése kapcsán a postával utazók száma folyamatosan csökkent. Az osztrák postaigazgatás 1865-ben az utasszállítás terén fennálló jogairól lemondott.¹⁶ Ugyanebben az időben a levélküldeményeket csak a kincstári hivatalok kézbesítették, és 1855. január 13-tól elrendelték, hogy a postaszék-helyeken lakóknak 3 krajcárért a leveleket kézbesíteni kell. A postán az átvétel díjtalan volt.¹⁷

A soproni postaigazgatóság vezetéséről Berthold József 1856-ban lemondott. Az állást 1856. június 18-tól pályázat útján Turneretscher János, a troppai postahivatal vezetője nyerte el, akit 1857. április 12-én betegségére való hivatkozással nyugdíjaztak. A megüresedett postaigazgatói állásra újabb pályázatot írtak ki, és 1857. július 1-jétől Scheroll István linzi postaigazgatósági adjunktust nevezték ki.

Az osztrák kormány 1859. október 31-én a Császári és Királyi Kereskedelem, Ipar és Közmunka Minisztériumot megszüntette. A postaintézményt a birodalmi Pénzügyminisztériumhoz osztotta be. A Pénzügyminisztérium takarékosági okokból a soproni, a pozsonyi, a kassai és a nagyváradi postaigazgatóságokat szüntette meg, s azokat a pesti igazgatósághoz osztotta be. A rendelet azonban nem került végrehajtásra. A Kereskedelemügyi Minisztériumot 1862 novemberében újból felállították, a postaiügyek tehát visszakerültek annak jogkörébe, az igazgatóságokat megszüntető rendeletet pedig visszavonták.¹⁸

A postaigazgatóság létszáma 1862-ben 1 postaigazgató, 1 postaitkár, 2 fogalmazó, 1 segédfogalmazó, 1 postatiszt, 2 díjnok és 1 hivatalszolga volt. A postaigazgatóság elhelyezése a Hosszúoron már nem volt megfelelő. Az igazgatóság és a postahivatal számára a Várkerület 124. – ma Színház utca 33. – szám alatti kétemeletes épületet bérelték ki. Az új bérleményben az igazgatóság 1864. október 5-én kezdte meg működését, ahol a földszinten a postahivatal, az első és második emeleten a postaigazgatóság, valamint az igazgatóság vezetőjének szolgálati lakása nyert elhelyezést.

A posták legnagyobb része a postautak mentén volt, s egy-egy hivatal ellátási körzetébe sokszor több tíz kilométer távolságra fekvő községek tartoztak. A jobb ellátás biztosítása érdekében a postaigazgatóság új postahivatalokat rendezett be ott, ahol a várható forgalom fedezte a fenntartási költségeket, vagy az elmaradt bevételt a község megtérítette. Az új hivatalok berendezését a vasúthálózat építése felgyorsította, s esetenként a vasútállomáson is rendeztek be postát vasúti alkalmazott kezelésével.

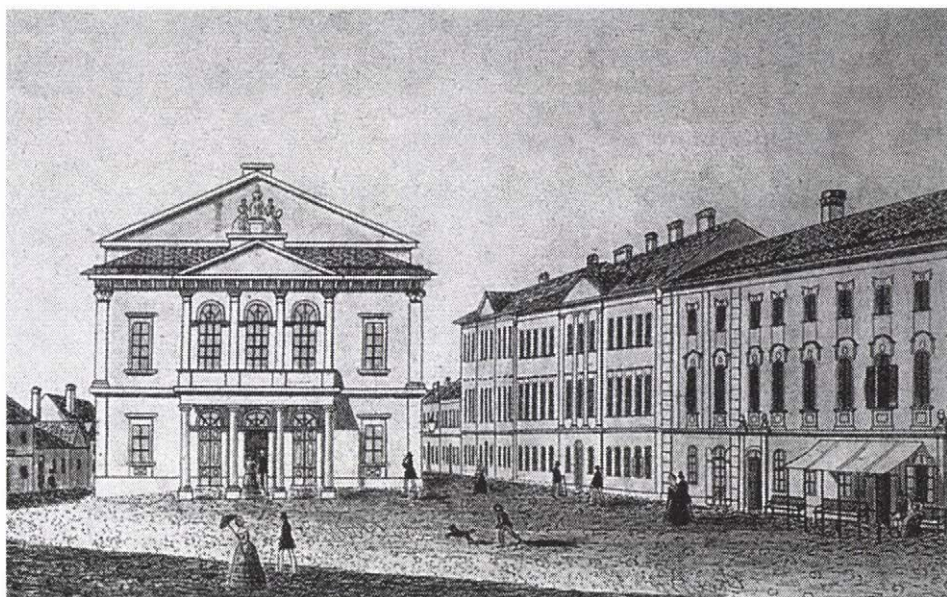
¹⁴ *Verordnungsblatte des Handelsministeriums*, 1855, 31. szám, 205. p.

¹⁵ Dr. Mesterházy Sándor: *A soproni postaigazgatóság monográfiája. 1850–1867*. Kézirat. Sopron, 1971, 20. p.

¹⁶ Dr. Mesterházy Sándor: *A soproni postaigazgatóság monográfiája. 1850–1867*. Kézirat. Sopron, 1971, 29. p.

¹⁷ *Verordnungsblatte des Handelsministeriums*, 1855, 5. szám, 35. p.

¹⁸ Dr. Mesterházy Sándor: *A soproni postaigazgatóság monográfiája. 1850–1867*. Kézirat. Sopron, 1971, 25. p.

A postaigazgatóság a jobb oldali épületsor utolsó épületében, a Színház u. 33. szám alatt

Az igazgatóság területén épült vasutak a következők voltak: 1855 Bruch–Győr, 1856 Győr–Újszöny, 1860 Újszöny–Székesfehérvár, a mozgópostát 1875-ben rendezték be. 1858 Pécs–Villány–Mohács, 1860 Pragenhof–Nagykanizsa, 1861 Nagykanizsa–Székesfehérvár–Buda, az igazgatóság területén az első mozgópostát 1870-ben rendezték be. 1865 Sopron–Nagykanizsa, a mozgópostát 1875-ben rendezték be. Kezdetben a vasúton vasúti vagy postai alkalmazott közreműködésével hivatalokra címzett zárlatokat szállítottak. A zárlatot a vasútállomáson a postamester gyalogos vagy kocsis küldönce vette át, illetve adta le. A vasúttal párhuzamos közúti közlekedést megszüntették. A soproni postaigazgatóság területén 1850 és 1866 között berendezett új postahivatalok száma vármegyénként a következők szerint alakult: Baranya 10, Tolna 3, Győr 6, Vas 17, Moson 7, Veszprém 7, Somogy 11, Zala 8 és Sopron vármegye 13.

Magyar Királyi Postaigazgatóság Sopron

A kiegyezést követően az önálló Magyar Királyi Posta a magyar Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztériumhoz nyert beosztást.¹⁹ A tárca első minisztere, Gorove István 1867. február 20-án lépett hivatalba. A miniszter a postaszakosztály vezetésével Gervay Mihály országos postafőigazgatót bízta meg, aki kiváló egyéniségével nagyban hozzájárult a magyar posta fejlődéséhez. Hivatalát 1867. május 4-től 1887. március 31-ig töltötte be. A Magyar Királyi Posta hivatalos közleményeit a *Rendelvények a magyar postahivatalok számára* című kiadványban, a későbbi *Postai Rendeletek Tárában* tette közzé. A német nyelvű tisztviselőkre tekintettel a rendelvényt két nyelven jelentették meg.

¹⁹*Verordnungen für die Oesterreichischen Post-Aemter*, 1867, 21. szám.

Ehhez hasonlóan a postai nyomtatványok egyik oldala magyar, a másik német szövegű volt.²⁰ A kétféjű sasos osztrák címertáblákat magyarra cserélték, a postakocsikat, levélszekrényeket zöld színűre festették.

1867. május 1-jétől a soproni császári és királyi kerületi postaigazgatóság a Magyar Királyi Posta kerületi postaigazgatósága lett. Szervezetében 3 kincstári hivatal, 3 postaállomás, 71 postaállomással összekötött postahivatal és 40 postakiadáság működött. A helyi sajtó felhívására 1867. április 9-én a postaigazgatóság épületéről csendben eltávolították a kétféjű sasos címertáblát. Az igazgatóság korábbi szervezete és hatásköre változatlan maradt, vezetője és személyzete kevés kivétellel nem ismerte a magyar nyelvet. Ezért az igazgatóság kérelemmel fordult a minisztériumhoz, hogy továbbra is német nyelven levelezhessen. A kérelem azonban elutasított nyert. A magyar nyelv ismeretének hiánya és az előrehaladott életkora miatt Scheroll István postaigazgatót 67 éves korában, 1868. áprilisában nyugdíjazták.²¹ Erre vonatkozóan az 1868. február 14-én kelt elnöki anyagban a következőket olvashatjuk: „Tekintetes Scheroll István magyar királyi postaigazgató... A jelen szolgálati viszonyok a magyar nyelv tudását egyáltalán megkívánván és különben a postaigazgatóságok főnökei hivatásuknak éppen nem vagy csak igen hiányosan felelhetvén meg: kénytelen vagyok ezen állásának megváltozott igényeknek megfelelő módon való betöltéséről gondoskodni. Ezen tekintet által indítva felszólítom a postaigazgató urat, hogy összes kinevezési és egyéb szolgálati okmányait ellátási igényeinek megállapítása végett mielőbb adja be.”²² A postaigazgatóság ideiglenes vezetésével dr. Biringer Gyula postatisztet bízták meg, akit 1869 márciusában véglegesítettek.²³

A levelezés elterjedésében jelentős szerepet kapott az osztrák és magyar posta által 1869. október 1-jén forgalomba hozott levelezési lap is, amely kedvező díjazása miatt gyorsan elterjedt. 1880-ban a válasz levelezőlap került forgalomba, 1886-ban a zárt levelezőlap. 1870. január 1-jétől a postaigazgatóság székhelyén postafelügyelői munkakört rendszeresítettek, a tisztviselő közvetlenül az igazgatóság vezetőjének volt alárendelve.

A soproni postaigazgatóság területe és hatásköre 1871. január 1-jétől megváltozott. Tolna és Moson vármegye területét a pesti, illetve a pozsonyi kerületi postaigazgatósághoz osztották be. Tolna vármegyéből 20, Moson vármegyéből 13 posta került átadásra. Ugyanebben az évben személyi változás is történt, dr. Biringer Gyula soproni

Kényelvű hely- és keletbélyegző

A soproni postahivatal címertáblája, 1867

A soproni igazgatóság pecsétlenyomata, 1867

²⁰ *Rendelvények a magyar postahivatalok számára*, 1867, 1. szám, 1. p.

²¹ *Rendelvények a magyar postahivatalok számára*, 1868, 13. szám, 69. p.

²² Sipos Józsefné: *A magyar posta függetlenné válásának története*. Budapest, 1982, Mabéosz, 45. p.

²³ *Rendelvények a magyar postahivatalok számára*, 1869, 3. szám, 19. p.

A számvevői osztály bélyegzőlenyomata, 1871

postaigazgatót azonos minőségben Kassára, Blauder Vilmos kassai postaigazgatót Sopronba helyezték.²⁴ Blauder Vilmos 1851-ben postatisztként Prágában kezdte postai szolgálatát. Nagyváradon 1858-ban postahivatali ellenőr, Nagyszebenben 1864-től hivatalvezető, Kassán kezdetben postatitkár, majd 1869-től postaigazgató volt. A soproni postaigazgatóság tisztii személyzete 1871-ben a következő volt: Blauder Vilmos igazgató, Follért Ferenc²⁵ titkár, Petrikovits Károly felügyelő. Igazgatósági pénztár: Jakusch József hivatalvezető, Ofner János ellenőr, Tomasini Alajos postatiszt. Számvevői osztály: Auer György hivatalvezető, Hoser Ármin számtiszt.²⁶ A postahivatalhoz 4 kincstári és 166 postamesteri postahivatal tartozott.

A magyar postások egyenruháját a kiegyezés után 1874-ben szabályozták. Egyenruhát viseltek a főtisztok, tisztok, gyakornokok, postamesterek, postakiadók, altisztek, levélkihordók és hivatalszolgák is. Szolgálaton kívül egyenruhát csak az altisztek, levélhordók és szolgák viselhetek.²⁷ A postaintézet a postaregálé hatálya alá tartozó levélszolgáltatás mellett személy- és árufuvarozási, pénzutasítványozási feladatokat is végzett. Az 1875. évi XXXVII. tc. a posta külön szolgáltatásait kereskedelmi vállalkozásnak minősítette. A soproni postaigazgatóság a törvénynek eleget téve 1876. május 13-án a soproni törvényszéken a cégbejegyzést megtette.²⁸

A balkáni befolyásra törekvő Oroszország 1877-ben Törökországgal háborúba keveredett. A Német Császárság és az Osztrák–Magyar Monarchia nem nézte jó szemmel az orosz terjeszkedést és a szláv népek önállósági törekvéseit. Az 1878. május 25-én Berlinben hozott egyezmény az Osztrák–Magyar Monarchia csapatait felhatalmazta a Bosznia és Hercegovina területére történő bevonulásra. A megszálló csapatok ellátására tábori postaigazgatóságot állítottak fel. A tábori posta vezetésével Blauder Vilmost, a soproni postaigazgatóság vezetőjét bízták meg. Távollétében az igazgatóságot Jekelfalussy Sándor miniszteri titkár vezette.²⁹

A Magyar Királyi Posta intézményét 1881. január 1-jétől a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium hatásköréből a Közmunka és Közlekedésügyi Minisztérium ügkörébe helyezték át.³⁰

Egyes postamesteri hivatalok forgalma indokoltta tette, hogy azokat kincstári kezelésbe vegyék. Ennek értelmében kincstári postahivatal lett: 1878-ban Pápa, 1882-ben Kőszeg, Magyaróvár és Keszthely, 1884-ben Csáktornya és Kismarton, 1885-ben Körmen és az 1886-ban megnyílt Szombathely pályaudvari posta. A kincstári postahivatalokban a postaszállítást szerződéses postaszállító végezte. Olyan postamesteri hivatalok is voltak, amelyeknél a forgalom még nem indokolta a teljes kincstári kezelésbe vételt, ezeket II. osztályú kincstári kezelésbe vették, amelyeknél a szállítást továbbra is a hivatal biztosí-

²⁴ *Rendelvények a magyar postahivatalok számára*, 1871, 5. szám, 33. p.

²⁵ 1875-től a nagyszombeni postaigazgatóság vezetője. *Postai Rendeletek Tára*, 1875, 22. szám, 129. p.

²⁶ *A Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium tisztii névtára*. Budapest, 1871.

²⁷ *Postai Rendeletek Tára*, 1874, 7. szám, 25. p.

²⁸ Dr. Mesterházy Sándor: *A soproni postaigazgatóság monográfiája. 1867–1900*. Kézirat. Sopron, 1971, 18. p.

²⁹ Dr. Mesterházy Sándor: *A soproni postaigazgatóság monográfiája. 1867–1900*. Kézirat. Sopron, 1971, 22. p.

³⁰ *Postai Rendeletek Tára*, 1881, 36. szám, 143. p.

totta.³¹ Ilyen hivatalok lettek: 1884-ben Szentgotthárd és Felsőőr, 1885-ben Moson és Várpalota, 1886-ban Pinkafő és Szigetvár, 1887-ben Marcali. Ezek közül 1887-ben távírdával egyesítve újra postamesteri hivatalok lettek: Felsőőr, Pinkafő, Szentgotthárd és Várpalota. Nagyobb városokban a lakosság a fiók postahivatalok berendezését is igényelte. Elsőként Győrben 1879 és 1885 között öt, Szombathelyen 1882-ben és Sopronban 1894-ben egy-egy fiókpostát nyílt meg.

1885. január 1-jén Blauder Vilmos soproni postaigazgatót a pozsonyi postaigazgatóság vezetésével bízták meg, s a soproni postaigazgatóság vezetését Jekelfalussy Sándor miniszteri titkári címmel és jelleggel felruházott postatitkár vette át, aki postatitkári megbízással 1875-től tevékenykedett Sopronban.³²

A Postatakarékpénztár felállítását kimondó 1885. évi IX. törvénycikk értelmében Sopronban a pénztár közvetítő hivatala 1886. február 1-jén kezdte meg működését, a vidéken élő emberek takarékoságának elősegítése céljából. S bár a takarékpénztár a postától független intézmény volt, a postaigazgatóság fokozatosan vont be a postahivatalokat a postatakarékpénztári közvetítésbe.³³

A Postatakarékpénztár közvetítő hivatalának címertáblája, 1886

kavégzés korlátozására. A minisztérium végre helyt adott a kérésnek, és kísérletképpen 1884-ben a soproni, majd a pozsonyi postaigazgatóság postahivatalai vasárnap korlátozott szolgáltatást nyújtottak. Az ügyfelek ezt nehezen vették tudomásul. 1885 júniusában azonban már az ország valamennyi postahivatalában vasárnap csökkentett munkaidőben látták el a feladási, illetve a leadási szolgálatot.³⁴

A kiegyezés után az igazgatóság fontos feladatának tekintette az új posták berendezését is, amiben a felgyorsult vasútépítés nagy segítséget jelentett. A vasútállomáson kezdetben a postaküldönc postai vagy vasúti alkalmazott közvetítésével cserélt zárlatot. 1870-től fokozatosan mozgópostavagonokat állítottak be, amelyek lehetővé tették a zárlatok menet közben való feldolgozását. Postaúton karioljártok Vimpác–Sopron–Szombathely, Veszprém–Keszthely, Sümeg–Zalaegerszeg, Pozsony–Magyaróvár, Győr–Pápa–Városlőd–Sümeg, Pécs–Kaposvár–Sörnye–Boglár útvonalon közlekedtek. Az igazgatóság területén az 1868 és 1887 között berendezett posták száma a következő volt: 1868-ban 13, 1869-ben 28, 1870-ben 7, 1871-ben 25, 1872-ben 23, 1873-ban 32, 1874-ben 8, 1875-ben 6, 1876-ban 3, 1877-ben 2, 1878-ban 12, 1879-ben 12, 1880-ban 24, 1881-ben 54, 1882-ben 69, 1883-ban 156, 1884-ben 124, 1885-ben 30, 1886-ban 8 és 1887-ben 3. Mint láthatjuk, kiemelkedő szervezéssel 1880 és 1885 között nagyon sok postahivaltal rendeztek be, ezekből azonban néhányat 1888-ban megszüntettek, mivel a forgalom a költségeket nem fedezte.

³¹ *Postai Rendeletek Tára*, 1884, 9. szám, 37. p.

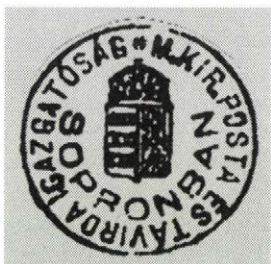
³² Dr. Mesterházy Sándor: *A soproni postaigazgatóság monográfiája. 1867–1900*. Kézirat, Sopron, 1971, 29. p.

³³ *Postai Rendeletek Tára*, 1885, 58. szám, 301. p.

³⁴ *Postai Rendeletek Tára*, 1885, 27. szám, 125. p.

Magyar Királyi Posta- és Távírdaigazgatóság Sopronban

A postaigazgatóság területén számos távírdaállomás volt, ezek egy részének kicsi volt a forgalma, fenntartása pedig gazdaságtalan. Költséghímélés miatt 1877-től engedélyezték a postamesteri hivataloknak, hogy felvállalhatják a távírda kezelését. Ilyen hivatalok voltak:

Az igazgatóság bélyegzőlenyomatai és a hivatal címertáblája, 1887

Gönyű, Keszthely, Kismarton, Körmend, Kőszeg, Lepsény, Marcali, Siófok, Tapolca és Zalaegerszeg. Baross Gábor minisztersége alatt, 1887. szeptember 1-jén a postát egyesítették az addig különálló távírda intézményével.³⁵ Egyesítés után az igazgatóság megnevezése Magyar Királyi Posta- és Távírdaigazgatóság lett. A Távírászati Rendeleték Tára egyesült a Postai Rendeleték Tárával, s ettől kezdve Posta és Távírda Rendeleték Tára néven már csak magyar nyelven jelent meg.³⁶ Ezzel egy időben Pécsen új kerületi posta- és távírdaigazgatóságot létesítettek. Hatásköre Baranya, Tolna, Somogy és Zala vármegyék postáira terjedt ki.³⁷

A soproni igazgatóság 1887. szeptember 1-jén átvette az állami távírdaállomások személyzetét, illetve a távírda vezetőket és berendezéseket. A posta műszaki szolgálatának vezetésére 1887. október 1-jén Kaukajai Károly gépészmérnököt helyezték Sopronba.³⁸ A távírda-berendezéseket áthelyezték a postahivatalokba. A városi tanács Győrben és Sopronban az áthelyezésre kerülő faoszlopok helyett öntöttvas oszlopokat kért. A posta csak a város költségén állította volna fel a szép kivitelű vasoszlopokat. Végül is festett oszlopon vezették be a távíróvezetőket a vasút és a posta között.

A távírda és a posta személyzete az esti órákban kölcsönösen sajátította el a szakágak ismereteit. A távíróhálózat átadása után újabb postahivatalokat kapcsoltak be a távíróhálózatba. A soproni kerületi igazgatóság területét megváltoztatták, a pécsi igazgatóság Soprontól átvette Baranya, Somogy, Zala vármegyét és a Vas vármegyei Muraszombat és Frankóc postahivatalokat. A soproni posta- és távírdaigazgatóság új kerületéhez Fehér, Győr, Moson, Sopron, Vas, Veszprém, valamint Komárom vármegye dunántúli része és a Zala vármegyéhez tartozó Aszód, Balatonfüred, Balatonfüred-fürdő, Csepak, Felsőörs, Nemespécshely és Tihany postahivatal tartozott.³⁹ A soproni igazgatóság létszáma 1888-ban a következőképpen alakult: postaigazgató 1, postatanácsos 1, postatitkár 1, postafelügyelő 2, fogalmazó 1, fogalmazógyakornok

³⁵ *Postai Rendeleték Tára*, 1887, 30. szám, 137 p.

³⁶ *Posta és Távírda Rendeleték Tára*, 1887, 1. szám, 1. p.

³⁷ *Postai Rendeleték Tára*, 1887, 30. szám, 137. p.

³⁸ Dr. Mesterházy Sándor: *A soproni postaigazgatóság monográfiája. 1867–1900*. Kézirat. Sopron, 1971, 34. p.

³⁹ *Postai Rendeleték Tára*, 1887, 30. szám, 137. p

és technikus 1, postatiszt 5 fő. A postaigazgatósági pénztár személyzetét 1 pénztáros, 1 ellenőr, 1 pénztári tiszttel alkotta. A számviteli osztályon 1 hivatalfőnök, 2 számtiszt és 2 postatiszt dolgozott.

Csak rövid idő telt el, hogy Magyarországon a távíróhálózat a posta kezelésébe került, s már újabb távközlési berendezés, a telefon indult el hódító útjára. Alexander Graham Bell 1875-ben megalkotta az első telefont, és 1876-ban a philadelphiai világiállításon be is mutatta. Thomas Alva Edison 1877-ben tovább tökéletesítette. Puskás Tivadar ötlete nyomán már telefonközpont segítségével, egymással beszélhettek. Salamin Leó, a soproni főreáliskola igazgatója 1877 decemberében vasúti távíróvonalon Sopron és Pinye, majd Sopron és Győr viszonylatban folytatott telefonbeszélgetést. Hasonló kísérleteket végeztek Szombathelyen a Gotthárd testvérek és dr. Kuncz Adolf gimnáziumi igazgató is.

Magyarországon az első telefonhálózatot 1881-ben Puskás Ferenc Budapesten helyezte üzembe. A soproni igazgatóság területén Vécsey István pécsi postafőnök és Koharits János takarékpénztári főkönyvelő lelkes munkája nyomán 1885-ben Pécsen adták át a telefonhálózatot. Az 1888. évi XXXI. tc. a távíró, a telefon és a villamos jelző létesítését az állam fenntartott jogai közé sorolta.⁴⁰ A már kiadott engedélyek lejárta után a magán távbeszélő-hálózatokat a posta átvette. 1890. január 1-jén átadták a Budapestet Győrön át Béccsel összekötő három távbeszélő-áramkört.

Az első állami közhasználati telefonhálózat 1890-ben Fiumében és Sopronban⁴¹ épült meg. Ezt követte az igazgatóság területén 1891-ben Győr, 1892-ben Székesfehérvár, Kismarton (magán telefonhálózat), 1893-ban Szombathely, 1894-ben Komárom, 1897-ben Tata, 1900-ban Pápa, 1901-ben Veszprém. A már megépült városi távbeszélő-hálózatokat egymással és Budapesttel 1894-ben összekapcsolták, és megépült a városkörnyéki távbeszélő-összeköttetés Győr és Gönyű között.

1894-ben a törvényhatósági távbeszélő-hálózatok építését vették tervbe. Az elsők között Vas⁴² és Sopron vármegyében valósult meg (1896–1898) törvényhatósági távbeszélő-hálózat, amely a megyeszékhelyeket kötötte össze a járási székhelyekkel. A költségeket megosztva a Belügyminisztérium és a megyei törvényhatóság fizette. Önálló hálózat 1918-ig volt, a városi és a törvényhatósági előfizetők egymás között külön díj ellenében beszélhettek. A megnövekedett távíró- és távbeszélőügyek intézésére 1896-ban a kerületi igazgatóság keretében külön műszaki ügyosztályt szerveztek, az igazgatóság területén három építési osztályt állítottak fel.⁴³

A távíró- és a távbeszélő-hálózat fejlesztése mellett gyors ütemben épültek ki a helyi érdekű vasutak, és a vasútvonalak mentén új postahivatalokat rendeztek be. Míg az 1880-as években három, az 1890-es években tizenhat vasútvonalat építettek. Legfontosabb az 1884-ben elkészült Budapest–Újszóny közötti vasútvonal átadása volt. A Budapest–Bécs közötti vasút már nem Székesfehérváron át közlekedett, a menetidő ezáltal csökkent. A vasúti hálózat fejlesztését a mozgóposták berendezése követte. 1888-ig csak a fővonalakon közlekedtek, és menet közben csak a levélpostát dolgozták fel (átrovatolás). 1889-től a postakocsiban fokozatosan a kocsipostai küldemények feldolgozását (sommás kezelés,

⁴⁰ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1888, 47. szám, 233. p. és 1890, 43. szám, 205. p.

⁴¹ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1891, 32. szám, 146. p.

⁴² *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1897, 9. szám, 35. p.

⁴³ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1896, 30. szám, 147. p.

A felsőlövői távírdahivatal, 1913

A soproni távbeszélőközpontban

amerikai lakat) is bevezették.⁴⁴ A mellékvonalakon a mozgóposta berendezéséig a postaanyagot közvetlen zárlatban postai vagy vasúti alkalmazott közvetítette a hivatalok járatosainak.

1890-ben a soproni postaigazgatóság kerületében 16 kincstári és 482 szerződéses postamesteri hivatal volt. Ebben az évben a mozgópostákat két csoportba osztották. Megmaradt a mozgóposta elnevezés, ha tiszt vezetésével dolgozott, míg kalauzpostá nevet kapta, ha csak altiszt személyzet kezelte.⁴⁵ Az igazgatóság területén a 13., 14., 23., 24., 39., 53., 54. és 138. számú mozgóposta, illetve az 57., 58., 82., 83., 84., 145., 146., 175. és 176. számú kalauzpostá közlekedett.

A Posta- és Távírdaigazgatóság soproni kerületét 1892. július 1-jétől módosították. A pozsonyi igazgatóság kerületéből Komárom vármegye felvidéki része Komárom városával és 29 postahivatalával a soproni kerületbe nyert beosztást. A soproni kerületből Aszófő, Balatonfüred, Balatonfüred-fürdő, Csopak, Felsőörs és Tihany a pécsi kerülethez, a pécsi kerületből Muraszombat és Ferencfalva postahivatal a soproni kerülethez került.⁴⁶ Egyidejűleg a csomagok és pénzesutalványok háznál történő kézbesítését rendelték el. Szabványos egyfogatú kézbesítőjáratot rendeztek be 1893-ban Győrben, 1894-ben Szombathelyen, 1895-ben Sopronban és Székesfehérváron, 1901-ben Komáromban, 1910-ben Pápán.⁴⁷

A postai szolgáltatásban és kezelésben is voltak változások: 1889. december 1-jétől Bicske, Ercsi, Győr, Győrsziget, Kiscell, Komárom, Körmend, Pápa, Sárvár, Székesfehérvár, Szombathely, Tata, Tata-Tóváros, Várpalota és Veszprém posta- és távírдахivatalokban vasúti utazási jegyeket is árusítottak.⁴⁸ A nem kincstári postahivatalokat forgalmuk alapján osztályokba sorolták.⁴⁹ 1899-ben újjászervezték a községi postaküldönc intézményt. A községi előjáróság a hivatalos küldemények mellett a lakosság magán postaküldeményeit is köteles volt közvetíteni, a küldöncöt zárható táskával hetente háromszor a postára küldeni.⁵⁰ A távirat-kézbesítés gyorsítása érdekében 1897-ben a nagy forgalmú városi távírdák kerékpárt kaptak. Budapesttel Hughes-rendszerű távírda-összeköttetést 1895-ben Sopronban, 1897-ben Győrben, 1898-ban Szombathelyen létesítettek.

Ekkorra a soproni igazgatóság és a vele egy épületben lévő postahivatal már rég kinőtte a Színház tér 4. szám alatti épületet. A helyi sajtó részletesen beszámolt a túlzásúfolt, szűk és sötét helyiségekről. A távírda és a távbeszélő betelepítésével a helyzet csak tovább romlott. Némileg javított a helyzeten, hogy a Színház téri szomszédos épület földszintjén felvételi osztályt nyitottak. A városban állandó beszédtema volt a postaigazgatóság megfelelő épületben történő elhelyezése. A polgármesteri hivatal is komolyan foglalkozott az elhelyezés megoldásával. Több alkalommal fordult beadvánnyal a minisztériumhoz. A postaigazgatóság vezetője és a polgármester személyesen is tárgyalt Budapesten. A városban számba jöhető épületeket felmérték, de megoldást nem találtak. Közben Győr és Szombathely kedvező ajánlatot tett a postaigazgatóság megfelelő elhelyezésére.⁵¹

⁴⁴ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1888, 92. szám, 57. p.

⁴⁵ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1890, 35. szám, 169. p.

⁴⁶ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1892, 23. szám, 82. p.

⁴⁷ Tárnok Pál: *A soproni kerület postajáratái 1901–1935*. Kézirat. 751–757. p.

⁴⁸ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1889, 64. szám, 309. p.

⁴⁹ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1891, 33. szám, 149. p.

⁵⁰ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1899, 19. szám, 104. p.

⁵¹ Dr. Mesterházy Sándor: *A soproni postaigazgatóság monográfiája. 1867–1900*. Kézirat. Sopron, 1971, 49–57. p.

A Színház tér 2–4. szám alatti igazgatóság az épületeken a telefonhálózat tetőtartóival

A századfordulón a soproni igazgatóság területi illetősége Fehér, Győr, Komárom, Moson, Sopron, Vas és Veszprém vármegye területére terjedt ki. Kerületébe 13 kincstári, 1 kincstárilag kezelt posta és 4 kincstári pályaudvari kirendeltség, valamint 591 postamesteri kezelésben lévő postahivatal tartozott. Nem kincstári

Az igazgatóság bélyegzőlenyomata

hivatalból posta- és távíró- 77, posta-, távíró- és távbeszélő- 27, posta- és távbeszélő-hivatal 8, csak postahivatal 479. Az igazgatóság létszámát 1 postaigazgató, 1 postatanácsos, 1 postatitkár, 4 segédtitkár, 3 postafogalmazó, 1 postamérnök, 12 forgalmi előadó, 4 építési osztályvezető, 1 műszerész, 5 irodai segédtsízt képezte. Az igazgatósági számvevőségen 13, a pénztárnál 4 fő dolgozott. A szolgálati idő az eddigi osztott munkaidő – 8 és 13, illetve 14 és 16 óra közötti – helyett 1902. július 1-jétől reggel 8 órától délután 2 óráig tartott.

Az 1900. január 9-én kelt miniszteri rendelet az azonos székhelyen működő postákat a könnyebb azonosítás érdekében sorszámmal látta el.⁵² Ekkor Győrben hét postahivatal működött. Szintén 1900-ban a posta- és távíróhivatalok székhelyén kívül lakó magánfelek szolgáltatásának javítására faluzó levélhordó rendszert indítottak el, 15 postahivaltól 33 községbe faluzó levéljáratot rendeztek be. A levélhordó egy- vagy kéthangú síppal jelezte érkezését. A címzett a levelét helyben kapta kézhez, s a feladni kívánt küldeményeket a faluzó levélhordó útján feladhatta.⁵³ A beérkezett hírlapok mielőbbi kézbesítése céljából hírlapkihordó-járatokat rendszeresítettek: 1900-tól Komáromban, Sopronban és

⁵² *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1900, 8. szám, 35. p.

⁵³ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1900, 39. szám, 223. p.

Szombathelyen, 1907-ben Pápán, 1908-ban Győrben a 2. számú hivatalban és Veszprém-
ben, 1913-ban Székesfehérváron.⁵⁴

A postahálózat fejlesztésére vagy a meglévő megtartására új postaszervet, postaügynökséget létesítettek, főleg olyan helyeken, ahol a posta forgalma nem fedezte a ráfordítás költségét. Az ügynökségek a kisebb forgalmú községek postai ellátását is lehetővé tették. Igaz, hogy eleinte nagy volt a tiltakozás, különösen azokban a községekben, ahol a postahivatalt visszaminősítették postaügynökséggé.⁵⁵ Az igazgatóság városaiban a lakosság kérelmére a postahivatalok tehermentesítésére gyűjtőhelyek létesültek, ahol bizonyos korlátozásokkal ajánlott levelet és csomagot lehetett feladni. Sopronban 1903-ban⁵⁶ hármat, Szombathelyen 1904-ben⁵⁷ egyet nyitottak meg. Veszprémben a postahivatal a városi vasútállomás közelében, kis családi házban, kincstári bérletben volt elhelyezve. A megemelkedett forgalom ellátására alkalmatlan volt. Mivel a kincstár megfelelő bérleményt nem talált, Veszprém városa 1901-ben saját költségén építtetett korszerű postaépületet.⁵⁸

Jekelfalussy Sándor postafőigazgató 1901 májusában agyvérzést kapott, betegsége alatt az igazgatóságot Borsitzky Ottó postatanácsos vezette. Jekelfalussy főigazgató 1902. január 31-én bekövetkezett halála után az igazgatóság vezetését 1902. december 1-jén

A Sopron 2. számú postahivatal épülete

Sípos Kálmán nagyváradi postatanácsos vette át.⁵⁹ Ebben az időben a soproni igazgatósági épület ügyében kedvező fordulat ugyan nem történt, de a napirendről nem került le. Ugyanakkor a Déli vasúti pályaudvaron a vasúttársaság a posta és a vasutasok részére egy új épületet emelt. Ennek az épületnek a földszintjén nyílt meg 1902-ben a Sopron 2. számú pályaudvari postahivatal a Sopron 1. számú postahivatal kirendeltségeként. Ekkor az addigi Sopron 2. számú posta, a 3-as számot kapta.⁶⁰ A Sopron 2. számú postahivatal 1904. szeptember 16-tól önálló posta-, távíró- és távbeszélő-hivatal lett, s ezzel egy időben a csomag- és pénzküldemények kézbesítését, valamint a teljes irányítási szolgáltatást a Sopron 1. számú hivaltól átvette. S egyben vámkezelő hivatal is lett.

1904-ben a Magyaróvár, Moson, Székesfehérvár, Szombathely posták új bérleménybe költözködtek. A Győr 2. számú pályaudvari postahivatal önálló lett. A levélszekrények ürtését gyalogos vagy kerékpáros küldönc végezte. A kulccsal nyitható levélszekrényeket Sopronban, Győrben és Szombathelyen – a nagyobb forgalmú helyeken – 1895-ben gépi ürtésű levélszekrényekre cserélték. S mivel a napi többszöri gyűjtőjáratot gyalogos

⁵⁴Tármok Pál: *A soproni kerület postajáratái 1901–1935*. Kézirat. 751–757. p.

⁵⁵*Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1901, 43. szám, 245. p.

⁵⁶*Törzslap, Sopron* 3. számú postagyűjtőhely, 1903. december 1.

⁵⁷*Törzslap, Szombathely* 1. számú postagyűjtőhely, 1904. szeptember 16.

⁵⁸Lakó István: *A veszprémi postapalota építése. 1898–1904*. Kézirat. Veszprém, é. n.

⁵⁹*Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1902, 36. szám, 307. p.

⁶⁰*Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1902, 12. szám, 96. p.

küldönccel már nem lehetett fenntartani, az igazgatóság területén fokozatosan bevezették a lovas kocsival történő levélgyűjtést. 1905-ben Sopron – 16 levélszekrény napi 5 fordulóval, 1907-ben Székesfehérvár, 1908-ban Győr 2. és Szombathely 1. számú posta kapott szabványos levélgyűjtő lovas kocsit. A levélszekrényeket a kocsis üritette.⁶¹

1902 és 1914 között további tíz vasútvonal épült, amelyeket kalauz mozgópostával rendeztek be. A legfontosabb vasútvonal a Balaton északi partján 1908-ban került átadásra. Ezzel egy időben megszűnt a postaszállítás a Siófok és Balatonfüred közt közlekedő

A műszaki felügyelőség pecsétlenyomata, 1908

hajójáraton. 1908-ban a soproni kerületi igazgatóság mellé rendelve műszaki felügyelőséget létesítettek. Feladata az 1888. évi távközlési törvényben előírt engedélyek kiadása, a távíró-, távbeszélő- és jelzővezetékek építésének előkészítése és felügyelete volt. Az igazgatóság területe 4 építési osztályra volt felosztva. A felügyelet létszámát 1 vezető, 1 napidíjas mérnök, 7 tisztviselő és 1 vonalmester képezte.⁶²

A posta távíró és távbeszélő, valamint a magánhasználatú hálózatok gyorsan fejlődtek. Új postahivatalokat vontak be a Morse-féle távíróhálózatba. A központok között számtalan helyközi összeköttetés épült ki. Mind több központot vontak be a hazai és az alsó-ausztriai távbeszélő-forgalomba is. 1900-ban Pápa, 1901-ben Veszprém, 1905-ben Magyaróvár–Moson (közös hálózat) kapott városi távbeszélőközpontot. Tovább épültek a törvényhatósági – Sopron, Győr, Szombathely, Moson – és a környékbeli távbeszélő-hálózatok – Székesfehérvár –, összekötő áramkörök. Az igazgatóság területén 1909-ben Győrben bekapcsolták az első CB távbeszélőközpontot. 1908 nyarán bevezették a balatoni távbeszélő körforgalmat, részt vett benne Székesfehérvár és Veszprém is.

Győr kereskedőváros élénk postaforgalmának lebonyolítására a Győr 1. számú postahivatal annak ellenére sem felelt meg, hogy a városban 6 fiókposta is működött. A kincstár megfelelő elhelyezést nem tudott biztosítani. 1908-ban König Kálmán nagybirtokos építtetett a posta részére épületet, amit a kincstár bérbe vett, s amelybe augusztusban beköltözhetett a posta és a távírda. A távbeszélő még a régi épületben maradt.⁶³ Győrben a CB rendszerű telefonközpontot 1909 májusában adták át a forgalomnak.⁶⁴

A Sopron 2. számú postahivatal a helyi járatok ellátására 1910. február 23-án két Csonka-féle 16 lóerős, 4 köbméteres rakodóterű gépkocsit kapott. Ezek a város területén felváltva napi 18 járatot láttak el a pályaudvarok és a posták között.⁶⁵ Majd 1913-ban egy levélgyűjtő gépkocsit is üzembe helyeztek. „Csinos kis kétüléses, zöldre festett automobil száguldozik tegnap óta a városban mint a posta újítása. A kis motorkocsi feladata a levélgyűjtés” – olvashatjuk a korabeli helyi tudósítást.⁶⁶

A *Posta Közlöny* 1902. március 3-i számában azt közölték, hogy a minisztérium Sopronban megszünteti az igazgatóságot. A postaigazgatóság elhelyezése ügyében azonban

⁶¹Tárnok Pál: *A soproni kerület postajáratái 1901–1935*. Kézirat. 797–803. p.

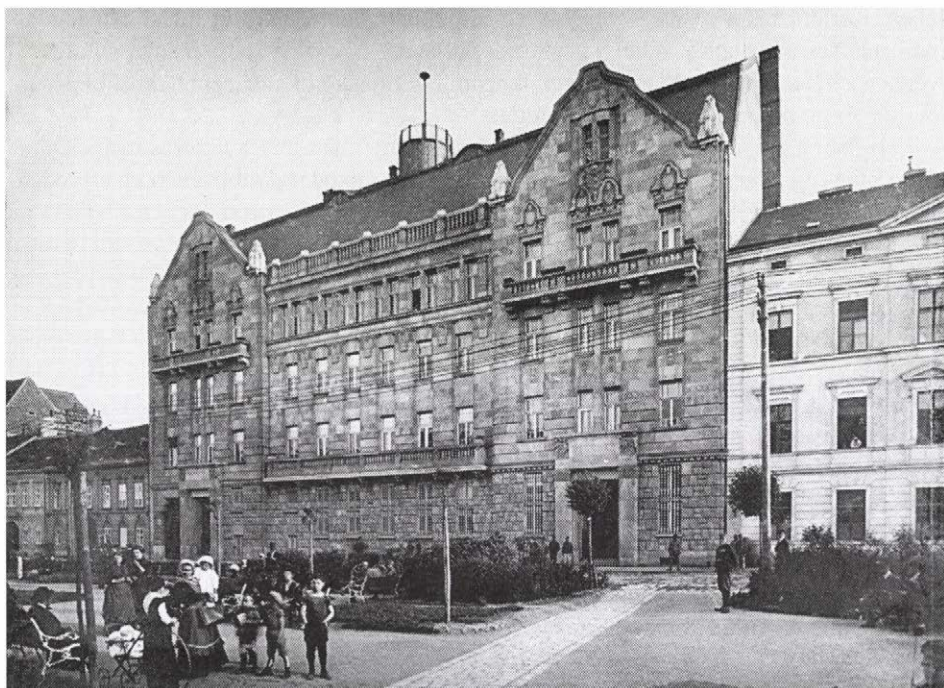
⁶²*Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1908, 21. szám, 189. p.

⁶³*Győri Hírlap*, 1908. július 30.

⁶⁴*Győri Hírlap*, 1909. május 30.

⁶⁵*Soproni Napló*, 1910. február 25.

⁶⁶*Soproni Napló*, 1913. augusztus 6.

Az 1913-ban átadott soproni postapalota

szinte az egész város megmozdult. Így az igazgatóság Sopronban maradt, de a posta elhelyezésével tovább foglalkoztak. 1907-ben öt helyszínt, illetve épületet tekintett meg az erre kijelölt bizottság, és a Széchenyi téren álló parasztházak helyét találta megfelelőnek. A város magára vállalta, hogy kölcsönt vesz fel, és felépítteti a postapalotát, majd a hitelt a bérletből törleszti.

Az 1908. november 19-én kelt miniszteri leirat arról értesítette a várost, hogy a kincstár saját költségén építteti meg a postapalotát. A telek kisajátítási és kártalanítási eljárásai még sokáig elhúzódtak, végleg csak 1910-ben zárultak le. Az épület tervezésére a Kereskedelemügyi Minisztérium 1909 júniusában tervpályázatot írt ki. A bírálóbizottság 1909. szeptember 27-én Orth Ambrus és Somló Emil építész tervét fogadta el. A meglévő épületek bontása 1911. március 7-én kezdődött, ezt követően indulhatott meg az építkezés. Az építési területen római kori temető került a felszínre. Az építés azonban nagy erővel folyt, és a tervezett időre, 1913. október 20-ra el is készült.⁶⁷ Az új épületet a postaigazgatóság és a Sopron 1. számú postahivatal 1913. november 1-jén vette birtokba. A földszíntet a postahivatal, a hátsó épületszárnyat a távírda és a CB rendszerű távbeszélőközpont foglalta el.

A sarajevói merénylet után, 1914. július 28-án a Monarchia hadat üzent Szerbiának. Elrendelték a mozgósítást. A postaszemélyzet egy részét a frontra küldték. A hiányzó létszámot csak szakképzetlen női alkalmazottakkal lehetett pótolni. A posta felállította a tábori postahivatalt. A háború elhúzódott, hiány lépett fel élelemben, takarmányban, tüze-

⁶⁷Dr. Mesterházy Sándor: *A soproni postaigazgatóság monográfiája. 1900–1921.* Kézirat. Sopron, 1971, 20–94. p.

lőben. Korlátozták a vasúti és távbeszélő-forgalmat. A felvételi időt fűtési és világítási okok miatt csökkentették. A helyi gépkocsiszállítást, a csomagkézbesítést megszüntették. Közben a háború nagy vérvesztést okozott. Fogolytáborokat létesítettek, ahol posta-, távírda- és távbeszélő-hivatalokat nyitottak.

1918-ban a drágaság, az élelmiszer- és tüzelőhiány miatt már nyíltan is megjelent az elégedetlenség. Elkezdődött a csomagok fosztogatása, s mind nagyobb lett az elkeseredettség. Budapesten 1918. október 25-én megalakult a Magyar Nemzeti Tanács, majd 31-én kitört a forradalom. A soproni postai igazgatóság személyzete november 1-jén csatlakozott a helyi nemzeti tanácshoz, amelynek négy postás tagja is volt. 1918. november 16-án Magyarországon kikiáltották a köztársaságot. A postán megindult a közalkalmazottak szervezkedése.

A vesztes háború után, 1918 novemberétől a cseh csapatok megszállták a Felvidéket. A soproni kerületből 1 kincstári – Komárom, 10 postahivatal, 2 posta- és távíróhivatal, 16 posta- és távbeszélő-hivatal, 7 posta-, távíró- és távbeszélő-hivatal és 14 postaügynökség került Csehszlovákiához. Átmenetileg Komáromban, majd Győrben a pozsonyi igazgatóság kirendeltségét állították fel a csehek által megszállt területeken működő hivatalok ügyeinek intézésére.⁶⁸ Csehszlovákiával megszüntették a posta-, távíró- és távbeszélő-forgalmat.⁶⁹ A menekült postásokat csak részben sikerült elhelyezni, nagyobb részük Győrben és Szombathelyen hosszú hónapokat töltött vasúti vagonokban.

Sopronban a Nemzeti Tanács szerepét 1919. március 1-jén az ún. Néptanács vette át, amelynek tíz tagja közül három postás volt. 1919. március 21-én kikiáltották a Magyar

A Tanácsköztársaság ideje alatt használt, kivésett igazgatósági bélyegző lenyomata

Tanácsköztársaságot. A politikai és közigazgatási vezetést a direktórium vette át, Sopronban a posta népbiztosa Missuray Ágoston, a Sopron 1. számú postahivatal vezetője lett.⁷⁰ A proletárdiktatúra nem tudott úrrá lenni a háború okozta gazdasági bajokon. 1919. június 1-jén elkezdődött a dunántúli vasutassztrájk, amelyhez a soproni posta, távíró és telefon szolgáltatói is csatlakoztak. A Tanácsköztársaság Forradalmi Kormányzótanácsa külső nyomásra 1919. augusztus 1-jén lemondott.⁷¹ A Tanácsköztársaság ideje alatt szerepet vállalók ellen eljárást indítottak. Missuray Ágoston a felelősségre vonás elől áttelepült Kismartonba, dr. Takács Kálmán postatanácsost, a forradalmi törvényszék tagját börtönbüntetésre ítélték.⁷²

A magyarországi politikai és katonai helyzet miatt a posta különböző szolgáltatásaiban időleges korlátozásokat vezettek be. Szénhiány miatt előfordult, hogy Győr és Sopron között csak kétnaponta közlekedtek a vonatok. Sopronban 1919. június 10-én megszüntették a csomagok házhoz kézbesítését.⁷³ A román hadsereg 1919. augusztus 4-én bevonult Budapestre, s portyázó csapatai még Sopron vármegyét is elérték. Kivonulásukkor posta-, távíró- és távbeszélő-berendezéseket vittek magukkal.

⁶⁸ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1919, 3. szám, 12. p. és 1919, 6. szám, 25. p.

⁶⁹ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1919, 12. szám, 45. p.

⁷⁰ *A magyar posta hivatalos lapja*, 1919, 29. szám, 99. p.

⁷¹ Molnár Erik (főszerk.): *Magyarország története*. Budapest, 1964, Gondolat Könyvkiadó, 277. p.

⁷² *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1920, 12. szám, 7. p. és 1920, 72. szám, 381. p.

⁷³ *A magyar posta hivatalos lapja*, 1919, 45. szám, 158. p.

Pótlásukra a soproni kerületből küldtek felszereléseket. A román megszállás alól felszabadult területekkel a postaforgalom újra megindult.⁷⁴ 1919 augusztusában a szerb csapatok a Vas vármegyei Muraközt szállták meg, 1 posta-, távírda- és távbeszélő-hivatal, 10 postahivatal és 9 postaügynökség került szerb fennhatóság alá.⁷⁵

A postaszemélyzet élelmiszerral, tüzelővel való ellátására 1919-ben beszerzési csoportot alakítottak. Sopronban cipész-, szabó- és borbélyműhelyt rendeztek be, ahol 1923-ig postás iparosok dolgoztak.⁷⁶ A Posta és Távírda Alkalmazottak Ruházati Központja Győrben fiókárudát, Sopronban, Szombathelyen és Veszprémben árudát nyitott. A ruházati központ 1923-ban szűnt meg.

A soproni kerületi igazgatóság területe 1920. november 1-jén Fejér és Komárom vármegye területével csökkent.⁷⁷ A budapesti igazgatósághoz került Fejér megyéből 2 kincstári postahivatal, 78 postahivatal és 12 postaügynökség; Komárom vármegyéből 1 kincstári postahivatal, 35 postahivatal és 4 postaügynökség. 1920. december 8-tól a Magyar Aeroforgalmi Rt. Budapest és Szombathely között rendszeres repülőjáratot indított, amit a posta levelek és hírlapok szállítására használt. Győrött és Pápán ejtőernyővel levél- és hírlapcsomagot dobtak le.⁷⁸ 1921-ben rendszeres belföldi rádiótávíró-hálózat létesült. Az igazgatóság területén júliustól Győr és Szombathely, augusztustól Sopron tartott rendszeres hírszolgálatot Budapesttel.⁷⁹

A Párizs melletti Saint-Germainben 1919. szeptember 10-én aláírt békekötés Nyugat-Magyarország többségében németek lakta területét, beleértve Sopront is, Ausztriának ítélte. A végrehajtásról a trianoni békeszerződés rendelkezett. 1921. augusztus 9-én antantcsapatok érkeztek Sopronba. Az átadandó területről a magyar katonaság a megszállás előtt kivonult. A terület átadását 1921. augusztus 27-én kellett megkezdeni és Sopron átadásával 29-én befejezni. A postaigazgatóság legfontosabb iratait vasúti kocsikba rakták, és elindították Győrbe. Győr azonban nem tudott helyet biztosítani, ezért a vasúti szerelvényt Csornán Szombathely felé irányították. Szombathelyen a vakok intézetében 14 főből álló postaigazgatósági kirendeltséget rendeztek be, s intézkedtek, hogy az elcsatolásra kerülő posták értékcsökkenését, bélyegzőit előzetesen szolgáltassák be.

Az osztrák megszállást a magyar felkelő csapatok megzavarták, s az osztrákok visszavonultak. A felkelők a területet birtokba vették, és a különállás kifejezésére létrehozták a Lajtabánságot. A területen található bélyegeket különböző feliratokkal felülnyomták, és több új bélyegsorozatot is készítettek. A megszállt területet azonban a magyar felkelők kénytelenek voltak feladni, és Nyugat-Magyarország átadásra kijelölt területének megszállását 1921. november 14-én megkezdte az osztrák hadsereg. Nyugat-Magyarország elcsatolásával 1 kincstári, 23 posta-, távíró- és távbeszélő-hivatal, 8 posta- és távbeszélő-hivatal, 10 posta- és távírdahivatal, 81 postahivatal, 23 postaügynökség és 2 levélfelvevő állomás került Ausztriához.⁸⁰ Sopron és a környékbeli nyolc község hovatartozásáról 1921. december 14-én népszavazás döntött: Sopron magyar maradt.

⁷⁴ *A magyar posta hivatalos lapja*, 1919, 67. szám, 227. p.

⁷⁵ *A magyar posta hivatalos lapja*, 1919, 5. szám, 17. p.

⁷⁶ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1919, 101. szám, 445. p.; 1921, 13. szám, 55. p. és 29. szám, 145. p.

⁷⁷ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1920, 74. szám, 405. p.

⁷⁸ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1920, 83. szám, 449. p.

⁷⁹ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1921, 44. szám, 235. p.

⁸⁰ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1921, 100. szám, 554. p.

Sopron ünnepélyes átadása Magyarországnak, 1922. január 1.

A soproni postaigazgatóság szervezetét 1921-ben az I. személyzeti osztály, a II. járási és gazdasági osztály és a III. távközlési osztály képezte, valamint a kerületi műszaki felügyelőség, a postaigazgatóság mellé rendelt számvevőség, illetve a postaigazgatósági pénztár. Az igazgatósághoz tartozott 12 kincstári postahivatal és az igazgatóság közvetlen felügyelete alatt működő 12 kalauzpostá. Amikor 1922. január 1-jén az antant ünnepélyes keretek között Sopront visszaadta Magyarországnak, Szombathelyen megszüntették a kirendeltséget. A Magyar Királyi Posta a december 5-én kelt rendelete értelmében a soproni népszavazás emlékére nem adott ki bélyeget. Ennek ellenére készültek felülnyomással készült bélyegek – *Soproni népszavazás 1921. december 14. felülnyomással* –, ezek azonban nem kerültek forgalomba.

Az elcsatolt területekkel a postaforgalom rövidesen Budapesten keresztül állt helyre. A megszállt területre magyar mozgóposták nem közlekedhettek. Burgenlanddal a közvetlen távbeszélő-összeköttetés csak 1922-ben, egy-egy meghatározott helység között, jött létre.⁸¹ Sopron csak nehezen heverte ki, hogy határvárossá vált. Kereskedelme, ipara és mezőgazdasága elvesztette piacát. A postaigazgatóság a területi változásokhoz igazodva alakította ki szervezetét és járási rendjét. A takarmány-beszerzési gondok csökkenésével 1922. május 1-jétől Sopronban, szeptember 1-jétől Szombathelyen kezdték meg a csomagok házhoz kézbesítését. Az országos postás kultúrinnepséget 1923. május 5. és 7. között Sopronban, a leghűségesebb városban tartották meg. Szombathelyen az építési anyaghiány és a korona értékvesztése ellenére 1923 májusában elkészült a távíró és a távbeszélő épülete, és LB rendszerű központ került üzembe. Megkezdték a hivatali szárny építését is.

⁸¹ *Posta és Távírdá Rendeletek Tára*, 1922, 41. szám, 175. p. és 87. szám, 368. p.

A háború után a postaforgalom visszaesett, a létszám a frontról visszatérőkkel, a menekült postásokkal megnőtt. 1923-ban törvényben írták elő a közalkalmazotti létszámcsökentést. 1923. szeptember 1-jén megszüntették a postaigazgatósági pénztárt. A hivatalok ettől kezdve értékükkel a központi értékckraktártól igényelhetek. A pénzfelesleget 1924-től a pénzgyűjtő hivataloknak – Győr, Sopron, Szombathely – szolgáltatták be.⁸²

Magyar Királyi Postaigazgatóság Sopron

*A soproni királyi
postaigazgatóság
bélyegzőlenyomata, 1923*

1923. október 1-jétől a Magyar Királyi Posta- és Távírdaigazgatóságok elnevezése Magyar Királyi Postaigazgatóságra változott.⁸³ Kísérleti célból 1923-ban Budapest és Sopron között rádióösszeköttetést létesítettek. A rendszerrel rádiótávbeszélő kísérleteket végeztek, de időnként szórakoztató zenét is sugároztak a soproni rádióamatőrök örömeire. Sopronban a vevőberendezés a főiskolán nyert elhelyezést, míg az adó a postán volt. Később a budapesti adóberendezés a Magyar Távirati Iroda 9 vidéki kirendeltsége részére közzölt tudósításokat.⁸⁴ Sopronban 1924. január 16-tól a helyi járatot ismét automobillal végezték. Egy 4 és egy 8 köbméteres rakodóterű gépkocsi érkezett, amelyeket a Sopron 1. számú posta-

hivatalhoz osztottak be, s amelyek a Sopron 2. és a Sopron 3. számú postahivatalok és a GYSEV pályaudvar között közlekedtek. Szombathelyen 1924. szeptember 28-án átadták az új postaépület postai szárnyát, december 28-án pedig a CB rendszerű távbeszélőközpontot. Kőszegen 1924. november 27-én villámcsapás miatt a távbeszélőközpont leégett. A soproni postaigazgatóság hatásköre 1924-ben Győr-Moson-Pozsony egyesített, Sopron, Vas és Veszprém vármegyék területére terjedt ki.

Az 1850-ben létesített soproni kerületi postaigazgatóság az elmúlt 75 évben a postahelyek számát folyamatosan növelte. A közúti szállításról áttért a vasúti szállításra. A távíróhálózatát fejlesztette, a távbeszélő-hálózatot elsőként a városokban, majd a törvényhatósági hálózatban építette ki. Megkezdte a legújabb technika használatát, a rádiót. Sopronban a postaszállításban már gépkocsit használtak. Területét többször változtatták, három alkalommal is fennállt annak a veszélye, hogy az igazgatóságot Sopronban megszüntetik. A veszített háború, a forradalom, a román megszállás és az elcsatolt területek elvesztése után azonban a Magyar Királyi Posta új lendülettel állította helyre az intézményt.

⁸² *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1923, 61. szám, 387. p. és 1924, 61. szám, 363. p.

⁸³ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1923, 72. szám, 473. p.

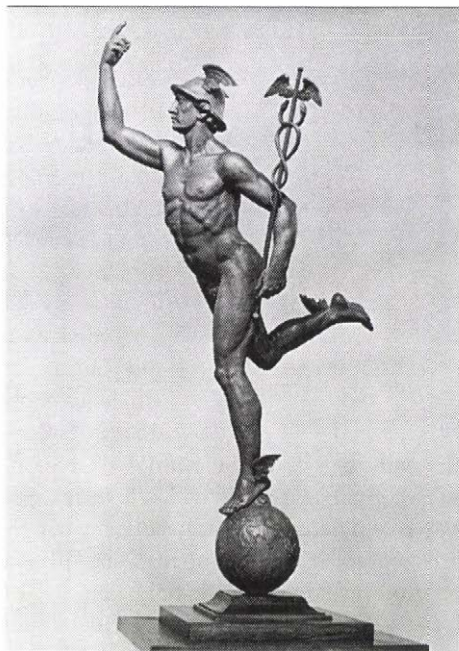
⁸⁴ *Sopronvármegye*, 1923. március 11.

Hermész

Az ősi vallások a természeti erőktől való félelemből, a megnyerésükre irányuló törekvésből sarjadtak ki. Az itáliaiak hite szerint az embert már születésekor jó és ártó szellemek veszik körül. Az irántuk tanúsított tisztelet, a nekik bemutatott áldozat a mindennapi élet szerves része volt. Az ősi kultúrák az emberiség legfőbb vívmányait is valamiféle isteni eredettel magyarázták. A forradalmi újítások, az emberiség fejlődését előremozdító találmányok többnyire valamiféle isteni cselekedet-höz, ötlethez kötődtek. Sok esetben úgy jelentek meg, mint az emberek felé gyakorolt kegy vagy nekik szánt ajándék.

Az ókori ember életében minden területnek megvolt a maga istene vagy patrónusa, a leghétköznapibb foglalatosságoktól kezdve az elvontabb, spirituális tevékenységekig. Köztudott, hogy a klasszikus görög hiedelemvilágban a kapcsolatteremtés, a szóbeli üzenetközvetítés égi felelőse Hermész volt, az ábrázolásokat, írásbeli és tárgyi emlékeket tekintve az ókori Görögország egyik legnépszerűbb istene. Alakja egyértelműnek tűnhet, de egy kis kutatás során hamar kiderül, hogy Hermész alakja korántsem egyszemélyes és letisztult, sőt rendkívül ellentmondásos és nyugtalanító. Kerényi Károly¹ ezt ekképp fogalmazta meg kitűnő Hermész-tanulmányában: „*Nem csak valami közvetlenül áttetszőre, hanem valami riasztóan visszataszítóra is fel kell készülnünk, hogy sikerüljön az isteni alakját a maga egészében felidézniük.*”²

A görögök számára Hermész – akárcsak a többi antik isten – nem csak egy név volt, egy alaktalan, elvont jelenség. Személye – amelyhez az eposzok óta szemléletes, emberi megjelenítés is társul – rendkívül mély és gazdag jelentéstartalmat hordozott. Hermész szerepei a homéroszi írásokban, a himnuszban megénekelte születése, az antik vázaképek

A Postamúzeum Hermész-ábrázolása
Gács Lajos alkotása

¹ Kerényi Károly (1897–1973): neves klasszika-filológus, vallástörténész. Hazai és külföldi egyetemi tanulmányait követően a Budapesti és a Pécsi Tudományegyetem bölcsészkarán is tanított. Ókortudományi és vallástörténeti művei nemzetközi elismertséget hoztak számára, a Magyar és a Norvég Tudományos Akadémia is tagjává választotta. 1943-tól Svájcban élt és alkotott, 1948-ban Baumgarten-díjjal, 1990-ben – posztumusz – Széchenyi-díjjal tüntették ki.

² Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 10. p.

ábrázolásai és az őt megörökítő márványszobrok több, egymásnak ellentmondó aspektussal gazdagítják az istenség képét.³ Elég csak végigtekintenünk Homérosz eposzi jelzőin vagy a himnusz gyermek Hermészének megszólításain. Egyszer istenségnek kijáró dicsérő szavakat találunk: *dicső, kegyes, nyájörző, Zeusz ragyogó gyermeke, aranyvesszős Hermész, hasznotadó, javak osztogatója*. Másszor zavarba ejtően negatív tartalmú jelzőket olvashatunk: *tolvajvezető, ravasz fiú, tolvaj Hermész, nyájnyakazó, ravasz-lelkű, Argoszölő, feketéllő éjszaka társa*. Ahhoz, hogy megértsük a Hermész-jelenségben rejlő ellentmondást, mélyre kell merülnünk a mitológia és a kultúrtörténet világába. „*Utunk – mint igazi hermétikus út – nagyon messzire vezet.*”⁴

Hermész⁵ a tizenkét olümposzi isten egyike, Zeusz főisten és Maia⁶ nimfa gyermeke, az antik kultúrtörténetben már a legkorábbi időkől fogva tisztelt istenség. Ha csak gyorsan, felsorolásszerűen tekintünk végig patrónus és egyéb feladatain, már akkor is kirajzolódnak szerepeinek paradox gazdagsága. Ő volt a pásztorok, nyájak és gulyák, kereskedők és pénzváltók patrónusa, a lant feltalálója és a költészet inspirálója, de nevéhez fűződik a súly- és hossz mértékek, a kalendárium, valamint a betűk és a szónoki művészet adománya is. Könnyed és gyors mozgású ifjú alakja gyakran kíséri az ügyességi sportokat, elsősorban az atlétikát. Szárnyas, sokfelé járt istenség lévén a közlekedés, a róla elnevezett útjelzők, valamint az utazók és vendéglátók patrónusa. Egyfajta jóstehetséggel is bírt, így kapcsolódott össze neve a jövendőmondók, jósálmok és jósmadarak védelmével. Egy másik aspektusában a tolvajok, csalók, esküdözők istene. Egy újabb, mélyebb és misztikusabb szerepében szelíd lélekvezető, alvilági kalauz. Minden magyarázat nélkül is érzékelhető, hogy Hermész egyszerre ad és elvesz, egy személyben jó szándékú kalauz és félrevezető, ékesszóló hírnök és ravasz esküdöző, kegyes segítő és kegyetlen gyilkos. Ellentmondásos és sokarcú istenség, akinek alakja a klasszikus mitológián túl egy mélyebb hagyományban gyökerezik, s akinek a római Merkúr-alakból kitörölt vagy letagadott sötétebb oldala éppúgy hozzátartozott a görögség által alkotott istenképhez, mint a fényes és okos ifjúé.

Hermész alakja a mitológiában

Az irodalmi alapforrások Hermész alakjáról különböző mélységben nyújtanak kutatási anyagot. A homéroszi eposzok közül az Íliászban ritkán bukkan csak fel alakja, az Odüsszeiában már több és árnyaltabb szerep jut neki, de a legérdekesebb aspektusai a legkésőbbi keletkezésű, homéroszi Hermész-himnuszban kerülnek felszínre.⁷ Az eposzok keletkezé-

³ Hermész alakja leginkább a homéroszi eposzokban és a Hermész-himnuszban rajzolódik ki. Munkámhoz ezeket a forrásokat vettem alapul, az idézetek Devecseri Gábor fordításában olvashatók.

⁴ Kerényi Károly: *Hermész, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 102. p.

⁵ Hermész nevének eredeti görög írásmódja: ΕΡΜΗΣ. Az etruszk hiedelemvilágban a görög isten megfelelője Turms volt, a római mitológiában pedig Mercurius, magyar írásmóddal Merkúr. Maga a név a *hermeneuo* görög igére vezethető vissza, melynek jelentése kifejti, magyaráz, fordít, tolmácsol.

⁶ Maiáról nevezték el az év ötödik hónapját, az Ikrek havát, a májust. Az Ikrek havában Hermész uralkodik, bolygója a Merkúr.

⁷ Az ókori és az irodalomtörténeti hagyomány mindkét eposz költőjének Homéroszt tartja. Keletkezésükről kevés biztos tudható. Az azonban bizonyos, hogy a Kr. e. 8. századból származnak, és az Íliász közel egy emberöltővel korábbi alkotás. Az ún. homéroszi himnuszok nem Homérosz alkotásai, de minden bizonnyal homéroszi szövegekből sarjadtak. A himnuszok egyfajta szertartásszövegek, melyeket csak a beavatottak adhattak elő. A homéroszi himnuszok keletkezése a kutatók szerint a Kr. e. 8. és 4. század közötti időszakra tehető.

sét övező sok kérdés közepette annyi mindenképp bizonyos, hogy tudatos alkotás eredményei, tárgyak, kompozíciójuk és a kirajzolódó világkép átgondolt szerkesztés eredménye. Ebből következik, hogy az antik művekben nem csak az a fontos, amit a költő megénekelt, hanem az is, amit nem jelenített meg, vagy amit szándékosan háttérbe szorított.

Az Íliászban Hermész tudatosan áll távol a heroikus cselekedetektől, nem vesz részt aktívan még az istenek harcában sem. Ez már csak azért is feltűnő, mivel az Íliász világa hangsúlyozottan az istenek *játéktere*, haragjuk, szeszélyeik, döntéseik, tetteik végzetesen befolyásolják a harcokban küzdő hősök, a halandók sorsát. Hermész *hivatalosan* a görögök mellett áll, Héra és Athéné segítőjeként⁸ van jelen, de érezhetően inkább kívülről áll. Az Íliász harcos és heroikus világa nem Hermész közege. Érdekes, hogy még követi, hírnöki funkciójában sem jelenik meg, ezt először az Odüsszeiában fogjuk látni. Az Íliászban az istenek hírnöke Írisz, a szivárvány istennője. A szárnyas istennő szélesebben repül hegyeken és tengereken át, az eposz szavaival ő a hírhordó a haláltalanok közt. Mindig légies, tökéletes és ékesszólóan illetmud. Alakjához épp ezért mindig valamiféle égi messzeség kapcsolódik, a szivárvány megközelíthetlensége és elérhetlensége. Ellenvetés és vonakodás nélkül közvetíti Zeusz parancsát, ám sohase teljesíti azt, nem vesz részt aktívan semmiféle cselekményben. Távol áll tőle bármiféle ítékezés vagy véleménynyilvánítás.

Hermész tehát nem hírnökként van jelen az eposz világában, az ő tevékenysége az Íliászban „*a kibúvókra, a halálos ellentétek feloldására, a határok és törvények titkos áthágására*” vonatkozik.⁹ Kerényi szavaival élve, ő a mestertolvaj. Ahol az Íliászban a véletlen játéka szerepet kap, ahol kapukat kell kinyitni, ahol átjárót kell keresni, rögtön felbukkan Hermész. Ő lesz az, aki kiszabadítja Árészt, a hadak urát abból az érchordóból, amelybe Alóeusz gigász fiai, Ótosz és Ephilatész börtönözték be.¹⁰ Árészt tizenhárom hónapot raboskodott leláncolva, mielőtt Hermész *kilopta* volna a hordóból. Ami az isteneknek öröm, a halandóknak ürm volt, ugyanis a háború istenének fogsága alatt a földön legalább béke honolt.

A cselekménynek azon a pontján, amikor Akhilleusz, a legnagyobb görög hős legyőzi Hektórt, a trójai királyfit, és haragból magánál tartja a holttestet, az istenek ismét Hermész tolvajképességéhez folyamodnának, de Héra, Poszeidón és Pallasz Athéné ellenzik a tervet:

Indulatában eképp csúfolta meg isteni Hektórt;
látták ezt s szánták az olümposzi boldogok ekkor,
s bízatták Hermészt, hogy lopja el onnan a testet.
Mindnek tetszett ez, csak Héré nem helyeselte
s véle Poszeidáon s a bagolyszemű lány nem akarta.¹¹

⁸ Érdekes adalék, hogy Hermész leginkább istennők mellé rendelt segítő, ebből is látszik, hogy mindig hangsúlyosan a férfi princípiumot képviseli.

⁹ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 12. p.

¹⁰ Az ikerpár története inkább a hősmondák, mint a mitológia világához tartozik. A rendkívüli erejű és ügyességű óriások elbizakodottságukban hadat üzentek az isteneknek. Merész cselekedeteik egyike volt Árészt elrablása és lekötözése. A *hübrisz* hibájába, vagyis az emberi önteltség és elvakultság legfőbb bűnébe esett ikrek tette természetesen nem maradt megtorlatlan. A történet egyik változata szerint Artemisz istennő egy szarvast küldött közéjük egy vadászat alkalmával, melyet mindketten célba vettek. Dárdájuk épp egyszerre fűrődött a másik testébe beteljesítve ezzel sorsukat, miszerint a sebezhetetlen ikrek csak egymás keze által veszhettek el.

¹¹ Homérosz: *Íliász*. Huszonnegyedik ének. Hektór kiváltása. 22–26. sor.

Végül mégis Hermész tudományára lesz szükség, így az *Íliász* utolsó énekének Hermész lesz a kulcsfigurája. Zeusz üzenetet küld Írisszel az öreg Priamoszhoz, a trójai királyhoz. Elmondja neki, hogy az istenek úgy döntöttek, segítenek neki eljutni Akhilleuszhoz, így kikérheti fia, Hektór holttestét, hogy tisztességben eltemethesse. Hogy az úton ne érje bántódás, az istenek Hermészt rendelik vezetőjéül:

„Hermeiász, te amúgy is örömmel szállsz ki a földi ember társául, s meghallgatod, azt, akit óhajtsz; rajta, siess, Priamoszt a nagyöblü akháji hajókhöz úgy juttasd el, hogy ki se lássa, ne is vegye észre egy danaosz sem, amíg Akhilleusz sátrába nem ér el.”¹²

Hermész lesz tehát Priamosz vezetője, aki az éjszaka leple alatt, rejtett utakon, az el-lenséges sátrak közepette *átlopja* az öreg királyt Akhilleusz sátráig, és biztosítja számára az akadálytalan bejutást azzal, hogy kinyitja neki a lereteszelt kaput:

Egyetlen hosszú fenyőfa-gerenda tartott közte kaput, s ezt mindig három akháj hős zárta be, nagy reteszét is három szokta kinyitni mindig a többi közül: de Akhilleusz egymaga tudta. Most kinyitotta a hasznotadó Hermész az öregnek, s gyorslábú Akhilleusz fele vitte a nagyszerű kincset; majd a szekérről földre szökellt le.¹³

Hermész maga nem kíséri be Priamoszt a sátorba, de tanácsot ad neki, hogyan győzze meg Akhilleuszt, hogyan indítsa meg benne a lelket. Hermészt szónoki tudománya, szép szavainak ereje már gyermekkorában híres szónokká tették. Ezzel a képességével – szimbolikus értelemben – az emberek lelkéhez vezető utat is megnyitja. Itt a hasznot adó Hermész segítő, isteni arcát és hatalmas meggyőző erejét mutatja nekünk, de később – más forrásokon keresztül – látni fogjuk, hogy Hermész beszédtudományához a szavak csűrés-csavarása, a félrevezetés és a hamis esküdözés is hozzátartozik. Az *Íliász* bővelkedik heroikus küzdelmekben, emberfeletti hőstettekben és hősi halálokban. Joggal várhatnánk tehát, hogy Hermész lélekkísérőként vezesse a hősöket Hádész házába. Hermész azonban itt nem halottkísérő szerepében van jelen – mint az Orfeusz-mondában vagy a Perszeponé-történetben –, mivel az ő hatóköre kívül esik azon a világon, amelyben a hátteret a hős és a hőrosszorssal együtt választott hősi halál alkotja. „*Hermés világában a halálnak más az arca.*”¹⁴ A hősök sorsukkal tudatosan választják a halált, a hősöknek kijáró dicsőséghez pedig rengeteg harc, szenvedés és lemondás társul.

Hermész lélekvezető szerepét az *Odüsszeia* utolsó énekének ún. Hermész-epifániájában¹⁵ figyelhetjük meg, amelyben Hermész a túlvilágra kíséri a meggyilkolt kérők lelkét.

¹² Homérosz: *Íliász*. Huszonnegyedik ének. Hektór kiváltása. 334–338. sor.

¹³ Homérosz: *Íliász*. Huszonnegyedik ének. Hektór kiváltása. 453–459. sor.

¹⁴ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 12. p.

¹⁵ Epifánia: eredetileg görög női név. Jelentése: isteni megjelenés, hírnév és dicsőség. A keresztény vallásban vízkereszt napjának latin neve. Az ógörög eposzban epifániának nevezzük azt a leíró részt, melyben egy istenség teljes pompájában megmutatkozik a halandók előtt.

Odüsszeusz viszontagságos utazása alatt házában kérők gyülekeztek és vigadoztak abban a reményben, hogy Pénélopé, Odüsszeusz felesége közülük választ majd új társat messze vetődött hős férje helyébe. Odüsszeuszt azonban hazavezérlik az égiek, és ezzel a kérőkre végzetes nap virrad. Egyikük se kerülheti el az akháj hős bosszúját és az *éj színű véget*, mindannyian Odüsszeusz nyila által hálnak legkevésbé sem dicső halált. Pénélopé kérőinek halála oktalan és hirtelen volt, egy dőzsölő és mihaszna semmittevés lezárása, nem egy heroikus élet dicső vége. Ekkor jelenik meg Hermész teljes fényében és pompájában egyfajta „szelíd psychopomposként”, vagyis szelíd, fájdalmat nem okozó lélekvezetőként.¹⁶ Az eposz szép leírását adja annak, miként szólítja elő és kíséri a lelkeket Hermész a távoli, túlvilági tájra:

Ekkor a kérők lelkét Külléné-hegyi Hermész
szólította elő; a kezében fogta a pálcát,
szép színarany botját, mellyel megigézi halandók
közt, akinek csak akarja, szemét, vagy szünteti álmát.
Ezzel irányított, mire ők surrogva követték.
Mint mikor isteni barlang mély zugolyán denevérek
röpdösnek surrogva, s a szikláról, a csoportból
egy leesik, mire ott fönt mind összébb tapadoznak,
így mentek surrogva azok, s Hermész, a segítő,
míg ők összefogództak, a nyirkos utat mutogatta.¹⁷

Hermész lélekvezetői funkciójában az Odüsszeián kívül más mitológiai történetben is felbukkan, ezek közül legismertebb az Orpheusz-mítosz.¹⁸ Annál a végzetes jelenetnél, amikor Orpheusz örökre elveszíti Eurüdikét, Hermész lesz az, aki szelíden kézen fogva visszavezeti a lányt Perszephoné és Hádész birodalmába. Perszephonét említve emlékezetünkbe villanhat egy másik mitológiai történet, amely nevéhez kötődik, s amelyben szintén Hermész lesz az alvilágba alászálló követ. Démétér földanya és lánya, a szépséges Perszephoné szomorú történetét a *Démétérhez* szóló himnusz éneklí meg egyedülálló líraisággal. Hádész, az alvilág ura elrabolta és feleségévé tette Perszephonét, Démétér szépséges ifjú leányát. Minderre Zeusz adott neki engedélyt – Démétér tudta nélkül. A földanya bánatában és gyászában évekig kóborolt keresve eltűnt gyermekét. A földanya gyászával megszűnt a termékenység és bőség, a földre éhínség költözött. Zeusz végül engesztelésül elküldte *aranyvesszőjű* Hermészt az alvilágba, hogy ott Hádészt hízelgő szavakkal meggyőzze, engedje vissza Perszephonét anyjához a nap-

¹⁶ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 14. p.

¹⁷ Homérosz: *Odüsszeia*. Huszonnegyedik ének. Békekötés. 1–10. sor.

¹⁸ Orpheusz az elbeszélő költészet múzsájának, Kalliopének fia, csodálatos énekes és lantjátékos. Művészetét egyenesen Apollóntól tanulta. Tagja az Argonauták hős csoportjának, akik az aranygyapjú megszerzésére vállalkoztak. Orpheusz varázserejű dala képes volt megszelídíteni a vadakat, elsimítani a vitákat és semlegesíteni a szirének veszélyes énekét. Orpheusz azzal a cselekedetével vált hőssé, hogy egymaga vállalta a veszélyes utat, hogy visszahozza kigyómarástól elhunyt kedvesét, Eurüdikét az alvilágból. Fájdalmas és szerelmes éneke lecsitította Kerberoszt, a kapu őrzőjét, zenéjével megindította még a hatalmas Hádészt is. Eurüdiké szabadulásának egyetlen feltétele az volt, hogy az úton Orpheusz haladjon a lány előtt, és ne pillantson hátra, de ezt a dalnok nem tudta megállni, így Eurüdikének vissza kellett térnie az árnyak birodalmába.

Az egyiptomi Anubisz és a görög Hermész összemosódott ábrázolása

világra. Hermész leszállt és teljesítette küldetését, ő maga hozta fel a boldog leányt Hádész arany hintáján.¹⁹

Hermész közvetlenül születése után, Zeustól kapta a kegyet, hogy „Hádészhoz csakis ő rendeltessék követül s az ad neki nem kis ajándékot, noha ő maga nem kap”.²⁰ Ez az ajándék, mellyel nem jutalom, inkább felelősség és teher jár, egyfajta beavatottságot feltételez, amely egy klasszikus mitológia előtti, misztikus világba vezet. Hermész nyilvánvalóan beavatással vált követté, egyfajta titkos tan vagy ősi tudás birtokosa.²¹ Kiválasztott, aki a lelkeket vezeti és visszavezeti: „*qui animas ducere et reducere solet*”, közvetlenül összekapcsolva az égi szférát az alvilággal.²² Hermész alakja ebből a szempontból is egyedülálló, hisz beavatottsága révén a klasszikus görög mitológia előtti archaikus hagyományt, az ún. kabir misztikus tradíciót is magában hordozza.²³ Mindebből az következik, hogy Hermész szoros kapcsolatban áll a lét eredetével és a halhatatlansággal. Érdekes párhuzam, hogy a későbbi hagyomány Hermészt az egyiptomi halottkultusz istenével, Thot alakjával azonosítja – elsősorban hasonló attribútumaik miatt. Thot az írás

és tudományok íbiszfejű istene volt, emellett a világ rendjének őrzője. Ősi ábrázolások azonban Hermészt Anubisz alakjával is összefüggésbe hozzák. Anubisz az Ozirisz-kultuszt megelőző, óegyiptomi hitvilág sakál- vagy kutyafejű istene, akit a holtak oltalmazójaként, valamint a temetési szertartások megteremtőjeként tiszteltek. Ez az ősi misztikus, beavatott szerep szoros rokonságot mutat Hermész alvilági lélekvezető feladatával. Lényeges különbség azonban, hogy Anubisz az alvilági ítélkezésben is részt vett, bíróként

¹⁹ Boldog volt Démétér a viszontlátástól, örömeiben újra kivirágzott a föld, és kibújtak az elvetett magok. De Perszephoné nem maradhatott a földön, mivel táplálékot vett magához az alvilágban – Hádész mielőtt felengette volna a lányt, egy gránátalmamagot dugott a szájába –, vissza kellett térnie oda, hogy az év egyharmadát a férjével töltsse. Ez a szép mitológiai történet magyarázza az évszakok változását, hogy az évnek egy szakában miért van tél, és miért pihen a föld várva az ifjú tavaszt, Perszephoné visszatérését.

²⁰ Homéroszi himnuszok. III. Hermészhez. 58. p.

²¹ Az sem véletlen, hogy a *hermetikus* és *hermetizmus* szavak is Hermész nevére vezethetők vissza. Jelentésük Hermész beavatott voltával hozhatók összefüggésbe. *Hermetikus*: 1. légmentesen elzárt, 2. hozzáférhetetlen, 3. titkos (tan vagy tanítás). *Hermetizmus*: csak a beavatottak számára érhető, a szélesebb közönségtől elzárkózó, olykor misztikus elemekkel is kevert filozófia, illetve irodalmi irányzat.

²² Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 82. p.

²³ A kabirok ókori, valószínűleg fríg eredetű földistenségek. A jól ismert, olümposzi hitvilágot megelőző ősi kultusz az anyaföld tiszteletéhez kapcsolódott, alakjaik is a termékenység megsemmélyesítő női istenek köré csoportosultak. Kultuszuk Kis-Ázsiára, Macedóniára és az ókori Görögország északi, illetve középső részére terjedt ki. Nem dogmatikus vallás, a vallás elveit inkább szimbólumokba foglalva, dramatizált misztériumjátékokon keresztül igyekeztek megérteni. A kabirok misztériumának sajátos, a klasszikustól eltérő mitológiája volt, mely csak a kiválasztottak és beavatottak számára volt hozzáférhető. A misztériumokon résztvevők titoktartásra voltak kötelezve, nem annyira az ünnepélyek tartalma, mint inkább azok tekintélye érdekében. A kabirok tisztelete később összeolvadt a tudományok és művészetek, de kivált a hasznos találmányok kultuszával.

mérlegre tette a halandók szívét, és ha nem bizonyultak igaznak, a démonok kezébe adta őket. Az egyiptomi halottkultusznak rendkívüli befolyása volt a később kialakult tradíciókra, a különféle hitekre és elképzelésekre a túlvilág és e világ találkozási pontjáról, az átkelésről, a közvetítésről, valamint a halál utáni tájékozódásról az árnyak birodalmában.²⁴ Az ókori hitvilágban Hermész a kapuk őrzője is egyben, ezzel is jelképesen utalva arra, hogy ő az egyetlen, aki két világ közt akadálytalanul járhat. Az ajtó vagy kapu minden szimbólumrendszerben szakrális helynek számít, az élet és halál közti átmenetnek.

Hermész közvetítő és lélekvezető szerepén keresztül a halandók is megsejthettek valamit a misztériumból, a transzcendens hatalom létezéséből. Általa teremtődött kapcsolat világ és túlvilág, isteni – égi vagy alvilági – és emberi szféra között. Ezáltal nem csak az istenek, de az emberek is eszközt és *kommunikációs csatornát* találtak az istenek megszólítására. Hermész alakjának transzcendens mélysége megnyitja az emberek érzékenységi csatornáit a nem e világi jelenségek felé, amely látomás – még ha riasztó is – szelíd alakjával megnyugtatóvá válik. Lélekvezetőként két ellentétes pont és világ között mozog, olyan bizonytalan talajon, amelyen nincs kitaposott út. Hermész maga vág utat, örök mozgékonyásával mindig a még új, a még ismeretlen felé törekszik – ugyanez nyilvánul meg egyébként újtó és feltaláló tevékenységében is.²⁵ Fontos megjegyezni azonban, hogy Hermész lélekvezetőként mindig szelíd vezető, sose ítélik meg vagy mérlegel – az egyiptomi Anubisz vagy a keresztény vallás *angelosaival*, lélekvezető arkangyalaival ellentétben –, a lelkek földi életüktől, tetteiktől függetlenül egyforma bánásmódban részesülnek.

Hermész az Odüsszeiában más szerepben is felbukkan, méghozzá kulcsfontosságú jelenetekben. Ha az Íliászról azt mondtuk, hogy nem az ő közege, az Odüsszeiáról épp az ellenkezőjét állíthatjuk. Az Odüsszeia az utazás eposza. Hőse a leleményes, ésszel győző Odüsszeusz, kinek sorsa szüntelenül élet-halál között lebeg. Odüsszeusz az örök bolyongó és hazavágyó, az érkező és oltalomkereső. Hermész világát a kanyargó – sokszor kiszámíthatatlan – utak és ösvények uralják, a mindenhová elvezető földi utak, a levegő pásztaí és a tenger csatornáit. Ő a folyton úton lévő, aki könnyű szárnyain a pillanat tört része alatt tovalebbről, hogy aztán egy másik, új ösvényen bukkanjon fel. Az Odüsszeia atmoszférája vészterhes, hősei élet és halál határmezsgyéjén lebegnek, és ahol ez a határ a legelmosódottabb, ahol a levegő a legfojtogatóbb, ott várható leginkább Hermész felbukkanása.²⁶ Ezért is erőteljesebb jelenléte az Odüsszeiában, és ezért is olyan természetes segítő megjelenése több epizódban. Mikor az akháj hős utazása hosszú időre megszakad, Zeusz Hermésszel üzen Kalüpszónak, a *szépfonatú nimfának*: engedje el Odüsszeuszt a szigetéről, hogy megkezdhesse viszontagságos útját hazafelé. Egyedül az *aranyvesszős Hermész* szónoki tudományának köszönhetően sikerül meggyőzni a szerelmes istennőt.

Az eposz tizedik énekében Hermész fizikai valójában is megjelenik pártfogoltja előtt. Bolyongásai során Odüsszeusz és társai a Hajnal szigetére vetődnek, a *bűvöletesmérgeű* Kírké istennő országába. A varázslónő vendégül látja a hajósokat a palotájában, de a lakomán mérgezett ételt talál fel nekik. Az ebéd végeztével pálcájával a férfiak vállára üt, mire

²⁴Nagy András: *Kis angyaltan. 5. rész.* Liget, 2003, 5. szám.

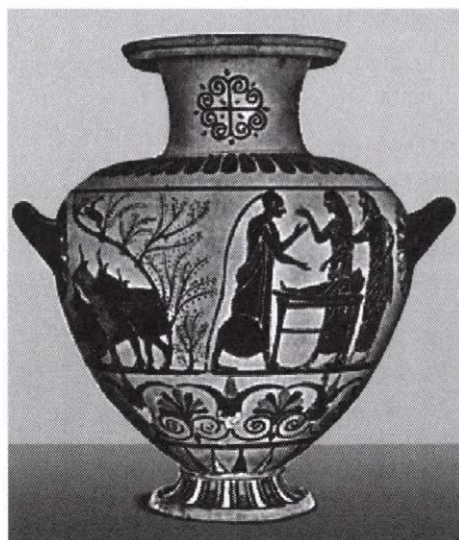
²⁵Itt jegyzem meg érdekes adalékként, hogy Hermész fémje a higany, latin nevén *mercurius*. A higany szobahőmérsékleten is cseppfolyós, mozgékony, ezüstös fényű fém. Jellegzetes tulajdonságai magyarázzák a kapcsolatot Merkúrral.

²⁶Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető.* Budapest, 1984, Európa, 22. p.

ők egytől-egyig disznóvá változnak. Odüsszeusz nem vesz részt a lakomán, és társai vesztéről mit sem sejtve épp Kirkéhez indul, mikor ifjú pásztor alakjában megjelenik előtte Hermész, hogy a bajból kiragadja, megszabadítsa:

Szembekerült az aranyvesszős Hermész velem akkor,
ifju alakjában, mielőtt ama házhoz elértem;
pelyhedző állú, legszebbkoru fiatalként;
átkulcsolta kezem sebesen, szót szólva kimondta:
„Jaj, te szerencsétlen, hova mégy egyedül, hegyen-erdőn?
Azt se tudod, hol jársz.”²⁷

Hermész elmondja neki, mi történt társaival, majd egy *molü* nevű, *éjszínű* gyökerű és *tejszínű* szirmú virágot nyújt át neki, amelyet meglelni és leszakítani csak istenek képesek. A Kirkével töltött vacsora alatt Odüsszeuszt a virág illata óvja meg a varázspálca erejétől, és végül társait is sikerül visszaváltogatnia. Hermész az utolsó pillanatban bukkan fel, hogy megossza titkos tudását egy arra érdemes halandóval. A fekete-fehér virág szimbolikus színeivel utal az élet és a halál vékony határmezsgyéjére, amelyhez Odüsszeusz olyan közel jutott. Hermész itt a hasznot adó, a javak osztogatója, a tudás birtokosa, akire valóban számíthat a leleményes utazó a bajban, kiváltképp Odüsszeusz, akit sok tulajdonsága mellett származása is rokonságba hoz Hermésszel.²⁸

Hermész születését megörökítő jelenet Kr. e. 540-ből származó feketealakos vizeskorsón

letését, gyermekként elkövetett cseleit és tetteit beszéli el. A görög teogónia²⁹ egyik alapforrása ez a himnusz, érdekes módon épp a még gyermek vagy inkább csecsemő Hermész első szavain és lépésein keresztül jelenik meg az istenség szinte összes fontos aspektusa.

Hermésznek már a születése is csodás eseménynek számított, és legendák sorozatát indította el, rendkívüli képességei és a hozzájuk kapcsolódó különféle tettek a mitológiai

²⁷ Homérosz: *Odüsszeia*: Tizedik ének. Aiolosz, A laisztrügonok, Kirké. 277–282. sor.

²⁸ Mitológiai források szerint Odüsszeusz anyai ágon Hermésztől származik, Kerényi Károly tanulmányában ennek pontos levezetését és magyarázatát is megtaláljuk. Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 22–23. p.

²⁹ Teogónia: az istenek születéséről, származásáról szóló hagyomány. Az ókori görög istenek születésének történeteit legteljesebb formában Hésziodosz – Kr. e. 7. századi költő – *Theogónia* című műve hagyományozta az utókorra.

történetekben egyik leggyakrabban felbukkanó istenné tették.³⁰ Hermész anyja Maia, Atlasz leánya volt, a Pleiádok egyike.³¹ Az éjszaka közepén, amikor már minden isten elszenderült az Olümposzon, Zeusz lelapkodott Maia mellé, és együtt töltötték az éjszakát. Ám mire a nap felkelt, a főisten újra az Olümposzon volt, hogy a hajnal már Héra mellett érje. Zeusz főisten és a szép nimfa szerelmének gyümölcse, Hermész éjszaka fogant, és a legenda szerint még napkelte előtt világra is jött. Anyja Árkádiában³² adott életet a kis istenségnek, a Külléné-hegy egyik barlangjában:

Fiu jött a világra, ravasz, nyájasszavu csalfa;
nyájhajtó tolvaj, rabló, álmok vezetője,
éjszaka is figyelő, kapukon is beleső, ki csodákat
volt hivatott hamarost cselekedni az égilakók közt.
Hajnalban született, délben pengette a lantot
s este, a hó negyedik³³ napján, amikor született, a
messzelövő nagy Apollón barmait elhajtotta.³⁴

A csecsemő Hermész jellemzése cseppet sem hízelgő. Riasztó, ellenszenves és ellentmondásos. Rendkívül érdekes, hogy Hermész fogantatásának körülményei, minden apró mozzanat szinte *leképezi* az istenség személyiségének egy-egy oldalát. A két ellentétes világ egyesülése, a titkos és lopott órák, az éj leple és az álom segítő keze, az elrejtőzés, a kijátszás és a megcsalás – mind-mind megannyi szimbólum és körülmény, amelyek összefüggésbe hozhatók Hermész bonyolult jellemével.

Hermész származása apai és anyai ágon két külön világba vezet. Apja Zeusz, az olümposzi főisten, tőle örökli égi könnyedségét, isteni szépségét és hasznot adó tulajdonságait, halhatatlanságát és a jogot, hogy teljes jogú olümposzi istenség és beavatott közvetítő legyen.³⁵ Anyja, Maia alacsonyabb rangú isteni lény, források közelében élő, barlangban és lígetekben rejtőző nimfa. Maia, a lázadó és megbüntetett titánok egyikének, Atlasznak leszármazottja. A titánok egy Olümposz előtti távoli múlt, egy törvények nélküli világ vad égistenei voltak. A tizenkét titán és titánnő házasságaiból születtek a későbbi görög istenek. Zeusz – Kronosz égisten és titán fia – erővel és csellel legyőzte apját, és átvette tőle a hatalmat. A titánok azonban az ő trónjára is veszélyt jelentettek. Az istenek és titánok keserves küzdelme végül az istenek győzelmével ért véget. A titánokat Zeusz Tartaroszba száműzte, bilincsbe verve, kivéve Atlaszt, akit arra ítélte, hogy örök teherként vállán tartsa az eget. Hermész nem tartozik ugyan a titánok nemzetségéhez, de sok alapvető tulajdonságát magyarázza, hogy anyai ágon magában hordoz egy Olümposz előtti, vad titáni őserőt.

³⁰ Hermész, Zeusz fényes fia szinte egyedülállóan népszerű istenség a mitológiában. Sokszor, sokféle funkcióban bukkan fel, rejtélyes alakja sok szempontból megfejthetetlen. Hermész az istenek körében is nagy népszerűségnek és feltétlen kegynek örvendett. Érdekes párhuzam, és talán nem is egészen véletlen, hogy bolygója, a Merkúr a Naphoz – vagyis Zeusz fényéhez – legközelebb álló égitest a naprendszerben.

³¹ A Pleiádok – vagy Plejádok – elnevezés Atlasz és Pleioné tengeri nimfa hét leányát jelöli a görög mitológiában. De az asztronómiából is ismerős lehet a nevük, a Bika csillagképben található csillagcsoportot nevezik így, közismertebb, népi nevén ez a Fiastyúk csillagkép.

³² Az ősi Árkádia a Peloponnészoszi-félsziget középső, hegyvidéki része. A görög tartomány mai székhelye Tripoli.

³³ A hagyomány a négyes számot Hermész egyik jelképének tartja. A hiedelem az isten születésének napjából eredeztethető. A hermák – Hermésztől elnevezett útjelzők – négyszögletes alakja is erre vezethető vissza.

³⁴ *Homéroszi himnuszok. III. Hermészhez.* 51. p.

³⁵ Az olümposzi istenek száma épp Hermész születésével kerekedik tizenkettőre.

Hermész titáni, nyugtalan vérét nem is képes sokáig megfékezni. Maia a világra hozatal után megmosdatta és bepólyázta az újszülöttet, majd kimerülten ágyába dőlt és elaludt. A gyermek Hermész azonban addig fészkelődött, míg kihámozta magát a pólya szoros kötéséből, és a bokáján nőtt szárnyak segítségével Thesszáliába³⁶ repült, ahol Apollón³⁷ csordái legeltek. A gyermeknek megtetszett a csorda, és egy Püloszhoz³⁸ közeli barlangba hajtotta, a nyomokat pedig furfangos módon eltüntette, az ötven tehenet hátrafelé vezette be a barlangba, így azok fordított nyomokat hagytak maguk után. Miután gondoskodott az állatokról, leleményes módon két fadarabból tüzet csiholt: *Szikrát így Hermész dörzsölt legelőször fából*. Az újító találmányoknak ezzel azonban még koránt sincs vége, útközben talál egy teknőst, amelynek páncéljából és a ráerősített tehénbélhúrokból új hangszert alkot. Így született meg a líra.³⁹ A reggeli nap már fenn ragyogott az égen, amikor Hermész visszatért anyja mellé, és ugyanúgy bepólyálta magát, mintha mi sem történt volna. Itt érdemes megemlíteni, hogy a napszakok közül Hermésznek mindig hangsúlyosan az éjszaka a társa, a himnusz szavait idézve sötétlő cinkostársa. A görög mitológiában Nüx az éjszaka istennője, és a családfát tekintve nem is hozható rokonságba Hermésszel, de kétségtelen, hogy ha a nappal és az éjszaka közül kell valamelyiket társítani Hermészhez, egyértelműen az éjszakát nevezhetjük meg. Kerényi írja, hogy „*az éjszakai kalandoristen látszólag magában a görög mitológiában is példátlan, meghökkenítő és egyedülálló*”.⁴⁰ Hermész képes az éjszaka sötétségét a maga hasznára – saját bűnének elrejtésére – és mások megsegítésére is fordítani, gondoljunk csak Priamosz titkos éjszakai vezetésére. Hermész az éjszakának és az álomnak is ura, álmok vezetője. Állandó kísérőjével, fényes aranypalcájával „*megigézi halandók közt, akinek csak akarja, szemét, vagy szünteti álmát*”.⁴¹ Az éjszakában benne rejlik Hermész szinte összes aspektusa, legmélyebb szimbolikus párhuzamként maga a halál is, az alvilág éje, amelybe egyedül Hermész szállhat alá lélekvezetőként.

Térjünk vissza azonban a himnuszhoz és a csorda elhajtása utáni eseményekhez. Apollón természetesen észrevette a lopást, és hamarosan Maiánál termett panaszt tenni – hála egy fecsegő pásztornak, Battosznak, aki elárulta, ki hajtotta el a napisten teheneit.⁴² Hermész ezen a ponton bizonyítja először, hogy isteni szónoki képességeit is képes kétélű fegyverként használni – a maga hasznára és más kárára is tudja fordítani. Anyja és Apollón előtt hamis esküdözésbe, a szavak mesteri csűrés-csavarásába kezd, tettet és elhitet. Ez a jelenet megmagyarázza, miért is tartották az ókori hiedelemvilágban Hermészt a

³⁶ A Thesszáliai-medence Görögország középső részén, a Pindosz-hegység keleti lábánál elterülő dombvidék.

³⁷ Apollón az egyik legfontosabb olümposzi görög isten, Zeus és Létó gyermeke, Artemisz istennő ikertestvére. Apollón napisten, a művészetek – különösen a költészet és a zene –, valamint a jóvendőmondás istene, de a pásztorok és íjászok patrónusa és védelmezője is egyben.

³⁸ Pülosz a görög félsziget délnyugati partvidékén elterülő ókori palotaközpont volt, a mükénéi kultúra egyik éke. A püloszi palota Kr. e. 1200 körül elpusztult, helyén új város épült, melynek mai neve Pilosz.

³⁹ A líra mint kifejezés eredetileg a nyolchúros ókori pengetős hangszert jelölte, de később tágabb értelmet nyert, magával az irodalmi műnimmel, valamint a lírai műfajjal, a költészettel azonosult. Giacomo Leopardi olasz költő és gondolkodó szerint a költészet az emberi beszéd legmagasabb rangú megformálása. Érthető tehát, miért lett Hermész – a beszéd képességének forrása, a mesterszónok – egyben a költészet létrehozója is.

⁴⁰ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 65. p.

⁴¹ Homérosz: *Íliász*. Fordította Devecseri Gábor. Budapest, 1992, Európa Könyvkiadó, 343–344. sor.

⁴² Battosz árulását Jacob Jordaens (1593–1678) flamand festő is megörökíti egyik festményén. A fecsegő pásztor szomorú sorsra jutott, az istenek bazaltsziklává változtatták.

nyelv és a betűk *feltalálójának*. A nyelv szintén egy közvetítő eszköz: megvilágít, kifejez és értelmet ad vagy elhomályosít, félrevezet és összezavar – akárcsak maga a *ravaszlelkű* szónok és hírnök istenség. Apollón megjelenése és számonkérése sem riasztja meg, a gyermekkülsejű Hermész nem vallja be a csíny, mire ügyét egyenesen Zeusz elé viszi Apollón, hisz az olümposziak ura az égből mindennek szemtanúja volt. Hermész azonban a szónoklat, a kimagyarázás – a hamis esküdözés és a hazugság – mestereként még a nagy Zeusz előtt is szemérmetlenül tagad és tettet. A vita hevében azonban a három isten hangját egyszer csak megtöri egy lágy dallam. Hermész kezd játszani egy dalt új hangszerén, a lírán. Apollón – a költészet és a zene szerelmese – azonnal rabja lesz az édes hangnak, szíve teljesen meglágyul, és cserét ajánl a kis csínytevőnek. Hermésznek adja egész csordáját cserébe a hangszerért. Így lett Apollón a líra, a költészet mestere, Hermész pedig a csordák és gulyák védője.

Hermész később is kamatoztatta jó üzleti érzékét. Ifjú pástorként ugyanis – unaloműző gyanánt – később a furulyát is feltalálta, és csodálatos hangjával ismét elbűvölte Apollónt. A múzsák vezetője így újra cserét ajánlott Hermésznek. A leleményes és talpraesett ifjú isten ekképp kapta meg Apollón varázserejű aranypálcáját, amely ezután Hermész elválaszthatatlan kísérőjévé és attribútumává vált. A zenész és művészetpártoló Apollón és az ifjú Hermész ezzel végérvényesen megpecsételték barátságukat.

Vizsgáljuk meg azonban kicsit alaposabban ezt a *cserét*. Hermész meglopja Apollónt, de Apollónt mégse éri kár, ugyanis ennek köszönhetően nyeri a lantot és egy rokonlelket, Hermészt magát – habár szférájuk sok tekintetben teljesen ellentétes. A véletlen megtalálása valamilyen tárgynak, kincsnek, élőlénynek önmagában még nem hermészi. De a mód, ahogy a dolgokat hatalmába keríti, teljesen sajátos, egyedül Hermészre jellemző. Azt látjuk ugyanis, hogy „*általa minden talált dolog jobb célra eltulajdonítottá válik*”.⁴³ Érdekes adalék, hogy a görögöknek külön szavuk is volt a szerencsés találásra: *hermaion*, amelynek jelentése körülírva: a tárgy vagy egyéb attól fogva Hermészhez tartozik. A dolgok *hermészi* eltulajdonítása, az alkalom kínálta lopás vagy rablás Hermész által jóváhagyott cselekedet. Ennek megfelelően a rabló vagy tolvaj szerencsésen talált tárgynak fogja fel zsákmányát. A himnusz megéneklé, hogyan lesz a talált zsákmányból – a teknősbékából – hermészi műretek. A teknős megölésénél Hermész egy sötét, ironikus és könnyörtelen arcát mutatja nekünk. „*Könnyörtelen, mint maga a lét*” – írja Kerényi.⁴⁴ Könnyörtelenségének alapja pedig nem más, mint az isten és beavatott különleges adománya, hogy képes a dolgok felszíne mögé látni – másképp fogalmazva –, képes a dolgok valódi és rejtett lényegét megragadni. Művészetet alkot az oktalan állatból, de a kegyetlen tett és az azt kísérő ironia, az „*incselkedő könnyörtelenség*” felvillantja a Hermészben élő, örökölt, vad titáni őserőt.⁴⁵

„*Hermész művészete valóban varázslatos, minden értelemben.*”⁴⁶ Hermész művészete azonban egyben a szemfényvesztés művészete is, ahogy vezetése is lehet egyben félrevezetés, szónoklata hazugság. Hermészben benne lakozik az a titáni kegyetlenség, ravaszság, gátlástalanság és szemérmetlenség, amelynek engedve erőszakkal rabolhatna, lophatna. Fontos azonban megérteni – és véleményem szerint az egész Hermész-jelenségnek

⁴³ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 31. p.

⁴⁴ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 32. p.

⁴⁵ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 33–34. p.

⁴⁶ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 43. p.

ez a legfontosabb alaptétele –, hogy lényének isteni fele sose engedi, hogy átlépje a határt. Ez a magyarázata az istenek feloldó nevetésének a himnuszban: Zeusz és Apollón csak jóindulatúan kacagnak a gyermek Hermész lopása láttán, hazugsága és vakmerő szavai hallatán. Isteni természetével minden titáni „művészi enragadóvá változik át”.⁴⁷ Hermésznek épp ezért nincs köze a bűnhöz és a bűnhődéshez, mert mindezek felett áll.

A Hermész-himnuszban a gyermek istenség – míg a nagy istenek fölötté vitáznak – lantján dalt ad elő, amelyben megénekli saját fogantatását, születését és dajkáját, Mnemoszünét, mert ő volt az, aki Maia fiára vigyázott. Mnemoszüné istennő a múzsák anyja, az emberiség tőle kapta az emlékezetet és a felejtést. A klasszikus előtti, misztikus hagyomány szerint Mnemoszüné a Melés folyóból született, Zeusz kedvese volt, kettejük nászából születtek a múzsák.⁴⁸ Hésziodosz az emlékezet istennőjét a hét titánnal egyikének tartja, akiktől az olümposzi istenek származtak. A *titáni kapcsolat* tehát ily módon is megmutatkozik, de ennél fontosabb adalék számunkra, hogy Hermész eszerint dajkájától nyerte a beavatottsággal járó tudást, hiszen a misztérium ismerői mentesek a feledéstől. Sorsszerű áldás és teher is egyben ez a dajkálás Hermészre nézve, hisz így kerül közvetlen kapcsolatba a kozmikus örök emlékezet forrásával, ugyanakkor nem is menekülhet soha az emlékezet elől, vagyis a vele született tudástól.⁴⁹ Érdekes kultúrtörténeti adalék, hogy úgy tartották, Hermész bűvös pecsétjével képes volt minden edényt úgy lezárni, hogy annak tartalma a beavatatlanok elől örökre rejtve maradjon. Ez a hiedelem az egyiptomi Thot-Hermész analógiából származik, ugyanis az egyiptomiak minden tudományt és művészetet isteni eredetűnek tartottak. Hitük szerint maga Thot isten írta le a tekercsekben, és adta át tudományát beavatott papjainak, akik még egymás közt is csak ún. enigmák, allegorikus kifejezések útján érintkezhetek.

A himnusz gyermek Hermész képében nem ez a komoly, spirituális, később kiteljesedő aspektus jelenik meg, inkább az incselkedő, hazudozó és szemérmetlen ifjú. Apollón és Zeusz együttes hatalma és tekintélye sem riasztja vissza a szemtelen beszédétől. Hermész isteni voltában való büszke hite és öntudata leginkább abban nyilvánul meg, hogy rögtön az olümposziak közé sorolja magát, és azonmód gondoskodik is az isteneknek és természetesen a saját magának kijáró tiszteletről, és megalapítja a tizenkét isten áldozatát.

A görögök a legkorábbi időkől fogva tisztelték Hermészt, erről a Kr. e. 14–13. századi, Knósszoszból előkerült írásos emlékek is tanúskodnak. A kultusz forrása természetesen mitológiai szülőhelye, Árkádia, de tisztelete később egész Görögországra és a szigetekre is kiterjedt. Hermésznek minden hónap negyedik napján áldoztak, többnyire tömjént, mézet, fűgét vagy állatokat. Tiszteletét a rómaiak is átvették, a római Merkúr-kultuszra részletebben a későbbiekben fogok kitérni.

A Hermész-kultuszról egyébként kevés leírás áll rendelkezésünkre. A kifejezetten Hermésznek épített templom is kevés volt, aminek az a magyarázata, hogy minden ház

⁴⁷ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 42. p.

⁴⁸ A kilenc olümposzi múzsa minden tudás birtokosa, a bizonyosság, a homályból felbukkanó emlékezet és ihlet forrásai. A görög költők, énekmondók elsőként a múzsákat szólították – ez az invokáció, a kötelező eposzi kellék, Kalliópé, az epikus költészet múzsájának megszólítása –, hogy segítségükkel megtalálják azt a rendkívüli, teremtő pillanatot, melyből megszülethet az alkotás. A görögök számára a szó, a költői mű nem pusztán kitalált vízió, hanem egyfajta megtalált, isteni ősforrásból származó szellemi termék.

⁴⁹ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 39–40. p.

kapuja, minden vándorokat váró herma, az utak minden kiinduló és végpontja az örökké mozgásban lévő levegőisten szent helyének számított. Hívei tömjént, mézet, süteményeket, valamint állatokat – disznót, kecskegidát vagy birkát – áldoztak részére, hogy elnyerjék bizalmát és segítségét. Sokszor hagytak italt és ételmet a hermák lábánál is, egyrészt áldozatként, másrészt az arra járó utazó megvendéglésére. Az ókor első útjelzői, a hermák az utazók és vándorok patrónusának, Hermésznek nevét őrzik, mivel az ókori görögök úgy tartották, Hermész isten volt az első utazó, vándor és követ, aki az útkereszteződéseknél és az országhatároknál kőhalmokat helyezett el jelzéseként az arra járók eligazítására. A hermák phallikus, hangsúlyozottan férfi jellegű, négyoszloptos kőoszlopok voltak. Lábazatuk a termékenységre utal, végződésük, a Hermész-fej a tudat, az ésszel élő lény szimbóluma. Bizonyos ünnepnapokon az asszonyok feladata volt – saját és városuk termékenységének megsegítésére – e hermák megkoszorúzása és olajjal való megkenése. A fiatalok szerelmi problémáikkal ugyancsak a hermákhoz járultak. A nyilvánvaló termékenység jelképen túl azonban a hermák mélyebb, lételméleti jelentést is hordoznak. Kerényi úgy fogalmaz, hogy „*az élet eredetének férfi princípiuma jelenik meg bennük*”.⁵⁰ Az újjászületést és az élet körforgását szimbolizálja – kiváltképp női princípiummal, ahogy Hermész is mindig hangsúlyosan a férfi őserőt képviseli istennőtársai és a nimfák kísérőjeként, különösen az ókori vázaképek jelenetein.

A himnusz utolsó soraiban a gyermek Hermész elnyeri Zeusz és Apollón bocsánatát, apja elrendeli, hogy „*minden nyáj tartozzék a dicső Hermészhez*”, és megajándékozzák „*a boldogság és tehetőség háromszárnyu aranypálcájával*”. A legfőbb kegyben azonban akkor részesül, amikor Zeusz az istenek követévé teszi:

Így a hatalmas Apollón Hermészt elhalmozta
sok kedvességgel; s Kronidész még több kegyet osztott.
Hermész jár a halandók közt meg az égilakók közt
és a sötét éjben, noha olykor védi, segíti,
gyakran rászedi ő a halandó emberi népet.⁵¹

Ezzel az áldással Zeusz maga is szentesíti Hermész ellentmondásos – ártó és hasznot adó – lényét. A feladatok mellett Hermész egy új képességet is kap, egyfajta jóstudományt. Jellemző azonban, hogyan osztotta meg Apollón és Hermész egymás közt a jóslás képességét. Apollón nem avatja be Hermészt a jövőbe látás tudományába – mivel, „*nem szabad azt se neki, se másnak az égilakók közt tudni*”. A titok, a halandók sorsába való belelátás egyedül Zeusz előjoga, Apollón is csak közvetítő, szimbólumokban és jelképekben fogalmazva jelezhet csak – innen ered az antik jóslatok homályossága. Így a méhek-től tanul jóstudományt Hermész, amely képessége teljesen esetleges, tisztán lelki és meglehetősen bizonytalan képesség.⁵² A későbbi klasszikus hagyomány Hermésznek erről a képességéről már semmit nem tud, bár ismert az istenség kapcsolata a kockajátékkal és a sorshúzással, de – érzésem szerint – ezek inkább a hermészi szerzés-vesztés véletlensze-

⁵⁰ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 78. p.

⁵¹ *Homéroszi himnuszok. III. Hermészhez*. 75. p.

⁵² A régiek a méheket puszta lelkeknek, nőnemű szüzeknek tartották. A rejtélyes nővérek jóslásra való képessége vagy épp képtelensége jóllakottságukon múlt, vagyis azon, hogy épp mézzel teltek vagy üresek-e. Ettől az esetleges két állapottól függ tehát a hermészi jóstudomány.

rűségével függenek össze, mintsem a jóslással. A képességek és isteni feladatok kiosztásánál került sor a fent említett szárnyas hírnökpálca átvételére is, amely ezután Hermész egyik elmaradhatatlan ismertetőjelévé válik. A pálca említése át is vezet minket munkám következő fejezetéhez, Hermész fizikai megjelenítéséhez, az irodalomból és a képzőművészetből jól ismert ábrázolásokhoz.

Hermész-ábrázolások a képzőművészetben és a postatörténeti emlékekben

Képtárnyi Hermész-ábrázolás létezik, alakja az ókorban is sokszor és sokféleképpen megjelent, de azóta is kedvelt figura. A korábbiak fényében már egyértelmű, hogy az ókori görögök számára Hermész letagadott, elhallgatott oldala is hozzátartozott a valódi istenképhez, sőt valószínűleg erőteljesebb is volt: egyszerre phallikus és szellemi, szemérmetlen és kegyes beavatott, „*még ha mindezek összefüggése sokszor nem is világos számunkra*”.⁵³

Az antik vázáképeken is ellentmondásos a megjelenése, hol lélekvezetőként, istennők kísérlőjeként és hírnökként, hol Argoszra rontó gyilkosként jelenik meg – innen ered Hermész egyik állandó jelzője is: Argeiphontész avagy Argosz-ölő. Ez utóbbi mitológiai történetben Hermész cselszövő, vad és kegyetlen oldalát mutatja, ennek gyakori megjelenése az ókori vázáképeken pedig egyértelműen jelzi, hogy a görögök hitvilágában és istenképében Hermésznek ez az aspektusa nemhogy hozzátartozott a jelleméhez, de kifejezetten hangsúlyos volt.

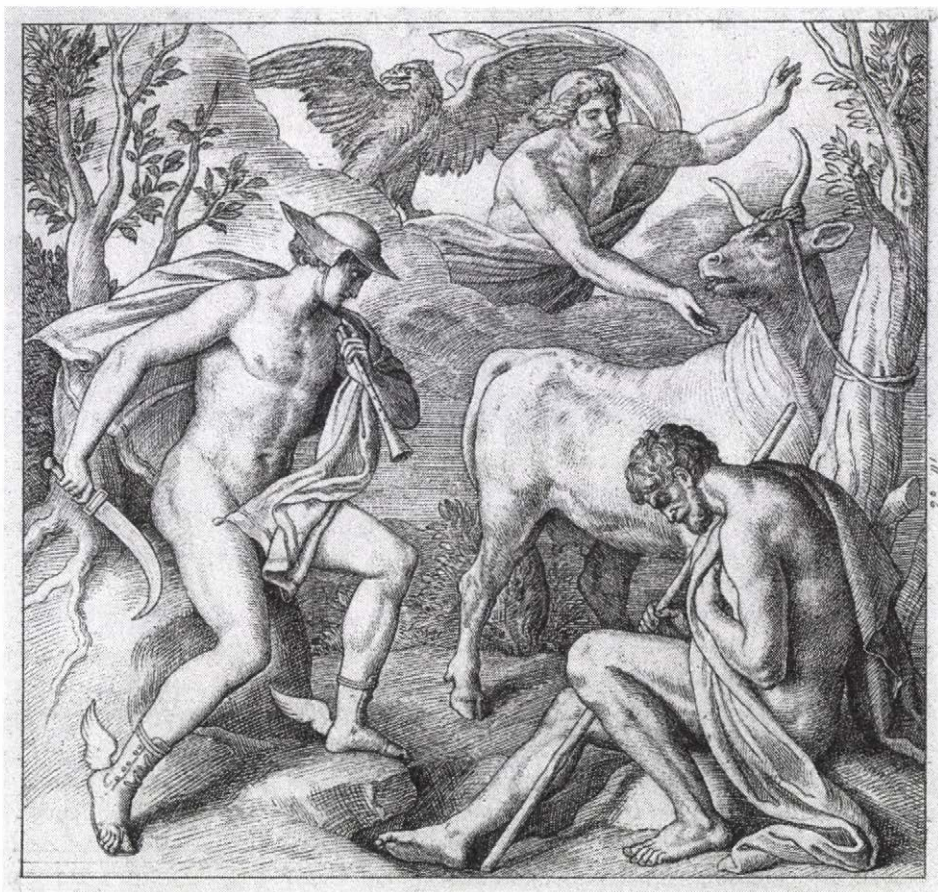
A történet szerint Ió, a bájos hajadon – Inakhosz folyamisten, argoszi király leánya – szépségével elbűvölte Zeusz is, aki elhatározta, hogy elcsábítja a leányt. Éjszaka sötét felhőket borított az égre, hogy elrejtse szerelmes éjszakáját a féltékeny Héra elől, az istennő azonban megsejtette a főisten szándékát, és haragjával üldözni kezdte Iót. Zeusz meg-sajnálta kedvesét, és fehér üszövé változtatva megmentette felesége dühétől. Héra jó ideig kereste a lányt, később azonban rájött a csalásra, és ravaszul ajándékol kérte Zeusztól a fehér üszőt. Zeusz nem utasíthatta vissza felesége kérését, így aztán Ió Héra tulajdona lett, aki ettől fogva féltékenyen figyelte – legjobb pásztorát, a százszemű Argoszt bízta meg őrizetével. A főisten Hermészhez fordult tanácsért, cselszövő és kegyetlen fia pedig készséggel állt rendelkezésére. Pásztor alakjában leszállt Argosz mellé, és furulyáján olyan nyájasan kezdett el játszani, hogy az óriás elaludt. Mikor Argosznak mind a száz szeme lecsukódott, sarlójával – más források szerint kardjával – rárontott és megölte őt.

Hermész gyilkos titánfegyvere egy másik mitológiai történetben, a Perszeusz-mítoszban is felbukkan.⁵⁴ Perszeusz emberfeletti tetteiről híressé vált hősosz-félisten volt, Zeusz és Danaé, argoszi királyleány gyermeke, a mükénéi dinasztia alapítója. A mítosz szerint Polüdektész, Szeriphosz szigetének királya beleszeretett Danaéba, de nem tudott az asszony közelébe férkőzni, mert Perszeusz féltékenyen óvta anyját. A király – hogy megszabaduljon a fiútól – veszélyes feladattal bízta meg: hozza el neki az egyik Gorgó, Medusza fejét.⁵⁵ Perszeusz isteni

⁵³ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 55. p.

⁵⁴ Perszeusz története – a mitológiában egyedülállóan – nagy rokonságot mutat a népmesék világával. Athéné és Hermész úgy viselkednek, mint Hamupóke tündér nagynénjei, csodás kellékekkel látják el a hőst, elrejtik és átváltoztatják.

⁵⁵ A Gorgók elnevezés a mitológiában három lánytestvért takar: Eurtialét, Szthenót és Medusát. Eredetileg gyönyörű szép leányok voltak, de megsértették Athénét, aki ezért oly rúttá változtatta őket, hogy aki csak rájuk nézett, kővé vált. Testüket pikkely fedte, fejükön kígyók tekeredtek, éles foguk és aranszárnyuk volt. A Gorgók az alvilág kapuját őrizték, és közülük csak egy volt halandó, Medusza.

*Argosz elaltatása és megölése a homéroszi Hermész-himnusz illusztrációján
Julius Schnorr von Carolsfeld (1794–1827) német festő és grafikusművész munkája*

segítséget kap a feladat végrehajtásához, Athéné tükörfényes bronzpajzsot és Hádész láthatatlanná tévő sapkáját adja neki, Hermésztől szárnyas sarukat és sarlót⁵⁶ kap, a forrásnimfáktól a félelmetes fő elrejtésére alkalmas tarisznyát. Perszeusznak ezek segítségével sikerül megölnie Meduszát, a szörny fejét később Athénének ajándékozza, aki örök elrettentésül pajzsára helyezi.

Hermész megjelenítéséhez fontos adalék, hogy az ókori görögök kezdetben két alakmást ábrázoltak. Voltak, akik szakállas, öreg pásztoristenként képzeltek el, mások az istenek küldöncéként fiatal férfinak. A vázakepeken megjelenő öreg Hermész és fiatal Hermész – vagyis apa és fiú, nemző és nemzett – alakpárja ősi misztikus kabir hagyományból eredeztethető kettősség. Az idős Hermész alakja azonban nem vált klasszikus görög hagyományá, mivel az ifjúság állt közelebb a hellén kultúra istenképéhez és ideáljához. Hermész szép fiúalakja a mozgékony és aktív férfiaság ösképét képviselte.⁵⁷

⁵⁶ Az ábrázolások szerint a Hermésztől kapott ősi titánfegyver egy sarló vagy görbe kard, ún. harpe lehetett.

⁵⁷ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 94. p.

Az eposzi leírásokban és a további történetekben is ebben az alakjában jelenik meg nekünk. Mikor az istenség feladatot teljesítve és emberi alakot öltve alászáll, mindig külön említést kapnak Hermész attribútumai, jellegzetes kísérőjegyei is: az aranypálca – „*varázslók és halottlátók pálcája*”⁵⁸ – vagy más ábrázolásban a kígyós hírnöki pálca, az utazók köpenye, a szárnyas saruk és a szárnyakkal díszített kerek kalap, a *petaszosz*. Más megjelenítésben, kezében tarthat pálca helyett lírát, más néven *khitarát*. A későbbi római Merkúr-alakban olyannyira hangsúlyossá vált a kereskedők és a gazdagság védőszentjeként való ábrázolás, hogy gyakran jelenítették meg kezében pénzes erszényt vagy bőségszarut tartva. Ez sajátosan latin felfogás, mivel a hellén emlékeken ilyen ábrázolásnak nincs nyoma. Ellenben a görög vázaképeken – Argosz-ölökként megörökítve – gyakran ábrázolják Hermészt kezében a titáni gyilkos fegyverrel. Későbbi festményeken inkább a véres tett előtti mozzanatot emelik ki, mikor Hermész pásztorfiúként ül Argosz mellett másik kedvenc hangszerein, a furulyán játszva, bár kétségtelen, hogy ez a jelenet is meglehetősen vészjósló.

Az ókori Hermész-ábrázolások elsődleges forrásai minden bizonnyal a néphitben élő Hermész-kép és a homéroszi művek szemléletes leírásai voltak. A különféle Hermész-alakokat a mitológiai történeteket megörökítő vázaképek, valamint az eredetiben vagy másolatban ránk maradt szobrok őrizték meg az utókornak. A mai ember számára a 4-5. századi szobrászok munkái alapján leginkább a klasszikus antik hagyományból ismert Hermész-kép lehet ismerős: az antik szépségideálnak megfelelő makulátlan, atletikus alkatú ifjú. Többnyire Árkádia ifjú pásztoraként vagy fenségesebb, isteni hírnöki alakjában idézték meg. Ez utóbbit kétségkívül Homérosz ihlette, aki az isten útra kelésének legszébb és legszemléletesebb leírását adja az Odüsszeia ötödik énekében:

Szólt; s Argosz megölője, a hírnök, nem maradtott rest.
Mert gyönyörű saruját sebesen talpára csatolta,
ambrosziás, aranyos saruját, mely a tengeri úton
és a hatalmas földön vitte a szélfulvalattal.
Fogta a pálcáját, mellyel megigézi halandók
közt, akinek csak akarja, szemét, vagy szünteti álmát:
ezt markolva röpiült tova Argosz erős megölője.
Périán áthágva csapott le a vízre a légből:
s úgy suhogott a habok hegyiben tova, mint a sirály, ha
által a meddő sós víz sok félelmetes öblén
halra vadászva, tömött szárnyát megmártja a vízben:
torlódó habon át ugyanígy utazott tova Hermész.⁵⁹

A korábban említett Hermész-himnuszból tudjuk, hogy az aranypálcát Apollón adta a gyermek istennek cserébe a furulyáért. Ez a pálca Hermész lélekvezető, alvilági követ és álomadó-álműző szerepéhez kapcsolódó attribútum. A számunkra talán ismerősebb kígyós bot Hermész hírnöki szerepéhez kötődik, amelynek keletkezésére többféle mitológiai történet is magyarázatot ad. Az egyik szerint Zeusz és Rhea⁶⁰ egy vitájuk során

⁵⁸ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 91. p.

⁵⁹ Homérosz: *Odüsszeia*. Ötödik ének. Odüsszeusz tutaja. 43–54. sor.

⁶⁰ Rhea az istenek titáni ősanjaként ismert ég- és földistennő. Korábbi mítoszokban Gaiával azonosították.

Caduceus-ábrázolás

történelemben jogar formájában ismert uralkodói jelkép. A bot egyetemesen az égi törvény és rend megtestesülése, de soha nem a büntetés és bántalmazás eszköze, hanem épp ellenkezőleg, a biztos támasz, az erő és megbízhatóság szimbóluma. A botot uraló személy követői, tanítványai mindig támaszkodhatnak vezetőjük erejére.⁶¹ Az antik mitológia alakjai számos alkalommal bízták sorsukat Hermész vezetésére, és az istenek követe nem is élt vissza soha a „*Koinos Hermész!*”, azaz *Vezess Hermész!* felszólítás feltétlen bizalmával.⁶²

A hullámvonalban tekergő kígyók, vagyis a kettős kígyójelkép már az amerikai indián és az egyiptomi motívumkincsben is felbukkant, a műveltség, a tudás és a jóstehetség jelképeként. A görög mitológiában és a keresztény teremtéstörténetben a kígyó mindig valamiféle kincs vagy érték őrzője, a szellemi felemelkedés és tudás letéteményese. A tekergőző kígyó képe felidézti az agy tekervényeit, ez magyarázza a kígyóhoz kötődő csavaros észjárás, furfangosság és logika képzetársításait. A botra vagy fára felcsavarodó kígyó egyetemesebb jelképértelmezésben a világtengely forgatója, létét tekintve egyszerre kötődik a földhöz és vízhez, így kapcsolva össze a két ellentétes őselemet. A jelképek kibontásával érthetővé válik, miként alkot Hermész izgalmas személyisége és az őt kísérő tárgyak szimbolikusan szerves egységet.

A caduceuson és a sisakon található szárnyak elsődleges funkciója, hogy Hermészt, az istenek követét a lehető leggyorsabban röptésük küldetése színhelyére. A funkcionális szemléleten túl azonban a szárnyak elvontabb értelmezést nyernek: az ég és föld közt közlekedő lények szimbólumai. A mitológiában az égistenek, levegőistenek és azok küldöttei mind szárnyas attribútumokkal bírnak. A szárny a szélhez, a levegőhöz – tágabb értelemben az éghez, a mennyhez – kötődő transzcendens szimbólum. Eszünkbe juthatnak a nap- és holdistenek, akiknek arany vagy ezüst hintaját csodás szárnyas lovak repítik az égen, de megemlíthető még Niké, a győzelem szárnyas nőalakja vagy a már korábban

⁶¹Nem véletlen, hogy az ókori, keresztény, zsidó és egyéb kultúrkörökben a tanítók, vándorok, bölcsék és papok attribútuma és hű kísérője mindig egy-egy varázserejű bot.

⁶²Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 108. p.

bemutatott Írisz. A zsidó és keresztény szimbólumok közt se kell sokáig keresgelnünk, hogy hasonló alakokra bukkanjunk. Az angyalok, az ég és föld között járó hírhozók szintén szárnyas lények. Ha már az angyaloknál tartunk, érdemes megemlíteni, hogy a hírközlésnek a keresztény vallásban is van hivatalosan kijelölt, égi felelőse. Maga a katolikus egyház feje, XII. Pius pápa jelölte ki Szent Gábor⁶³ főangyalt 1951. január 12-i brevéjével a hírközlés és távközlés általános pártfogójává, Szent Klárát⁶⁴ pedig a televízió védőszentjévé 1958. február 14-i pápai levelével.

A szárnyas hírvivő könnyed lebegését, a repülési képzetét legszembetűnően Giovanni da Bologna ismert Merkúr-szobra adja vissza.⁶⁵ A súlyos, 180 cm magas bronzszobor lenyűgözően légiesen jeleníti meg az útra kelő és folyton úton lévő szárnyas követet – köszönhetően a szobrászmester kiváló mesterségbeli tudásának. Az ember nagyságú szobor a Medici-villa egyik kútjának díszeként megrendelésre készült, itt Hermész egy Zephyr-fej⁶⁶ szájából áramló fuvallat tetején egyensúlyoz. Jobb kezének mutatoujja az ég, vagyis Zeusz felé mutat. A lábujjhegyen álló könnyed alakon természetesen megjelennek az atletikus ifjú istenség legfőbb attribútumai: a szárnyak, a kalap és a caduceus. A lépték és súly tökéletes eloszlása, a kecses alak aprólékos megmunkáltsága a manierista stílus jellemzője. A szobor eredetije Firenzében található, a Museo Nazionale del Bargello tulajdona.

Bologna alkotása több későbbi szobrászművésznek is mintául szolgált. Többé-kevésbé ugyanez a testtartás köszön vissza a budapesti Foncière-palota⁶⁷ sarokrizalitját uraló, timpanonra állított Merkúr-szoborban, valamint a Váci utca és a Régi posta utca sarkán álló Hermész-kút bronzszobrában is. Ez utóbbi, ismeretlen művésztől származó szobrocška a 19. században még a Duna utca 6. szám alatti ház épületfülkéjében állt, de az Erzsébet híd építésekor – 1897 és 1903 között –

*Giovanni da Bologna
Merkúr-szobra, a legismertebb
Hermész-ábrázolás*

⁶³ Csupor Zoltán Gábor, érseki tanácsos levele a pápai breve magyar fordításával a Postamúzeum adattárában.

⁶⁴ Hollós Attila: Szent Klára, segíts! *Élet és Irodalom*, 1980, 49. szám.

⁶⁵ Giovanni da Bologna vagy Giovanni da Bolona, született Jean Boulogne (1529–1608): flandriai szobrászművész, elsősorban késő reneszánsz és manierista stílusban készült márvány- és bronzszobroiról híres.

⁶⁶ Zephyrus, Zephyros, Zephyr vagy magyar helyesírással Zefír: a négy tiszteletre méltó főszelel egyike, a nyugati szél istene. Az ősi mitológiában az égisten és a hajnalistennő gyermeke, a tavasz hírnöke.

⁶⁷ Az 1879-ben alakult belga Foncière Biztosító Társaság 1879-ben olvadt eggyé az 1867-től fennálló Pesti Biztosító Intézettel. A két társaság közös székháza lett az Andrassy út első háza, az ún. Foncière-palota. Az épületre kiírt pályázatot Feszty Adolf nyerte el, aki gazdagon kiképzett homlokzatot tervezett a trapéz alakú épületre, amelyet kupolás tetősisakkal zárt le. A timpanont uraló Merkúr-szobor Szász Gyula (1850–1904) munkája, az istenség a kereskedelem szimbólumaként kezében pénzes zacskót tart.

A Foncière-palota homlokzata

elmozdították helyéről. A szoborhoz később Wild László építész tervezett klasszicizáló kúttestet, amely 1983-ban került ma is látható, végleges formájában az irodaház elé.

A fent említett Hermész-képben nyoma sincs nyugtalanító rejtélynek vagy félelmetes vonásnak. Ennek az a magyarázata, hogy a misztikus és klasszikus görög Hermész ellentmondásos – és épp ezért izgalmas – személyisége az idők folyamán sokat egyszerűsödött. Általánosságban elmondható, hogy a római Merkúr-képből hiányzik Hermész titáni vonása, a *latinizált* Hermész sokkal simlékonyabb és kevésbé ellentmondásos. A rómaiak szívesen ábrázolták Hermészt zsánerképeken gyermekként, ifjú pásztorként, szerelmesként vagy tolvajként. Esetenként kísérlőket is kap maga mellé: szent állatát, a kakast⁶⁸, teknőcöt vagy kost – példa erre Amszterdam városházának Hermész-szobra.

Budapesten a Váci és a Régi posta utca sarkán lévő Hermész-kút

⁶⁸ A kakas a szimbolikában a Nap jelképállata, ébersége, bátorsága és ereje miatt nagy becsben tartották. A férfi princípiumot képviselő állat nemzőképességéről is híres, ezért tollát, vérét vagy épp nyelvét gyakran használták termékenységi és szerelmi varázslásokban. Hermész hajnalban született, és a kakas is a hajnalhoz, vagyis az éj és a nappal átmenetéhez kötődő állat. A régiek úgy tartották, a kakas őrködik éjjel az emberek felett, és elűzi az ártó szellemeket.

A motívumok különféle variációja Róma terjeszkedésével a legtávolabbi provinciákig is eljutott, ennek emlékét az ott épített templomok és kápolnák őrzik. Rómában Merkúr isten ünnepnapja május hónap közepére esett, tiszteletére elsősorban a kereskedők áldoztak. Földrajzilag is nyomon követhető a kultusz terjedése: keleten és délen inkább Hermész maradt az uralkodó, de nyugaton – így Pannóniában is – a római Merkúr alakja kiszorította görög elődjét. A pénzes zacsokot tartó, kereskedelmet patronáló Mercuriusnak hazánkban is számos emléke maradt fenn. A Hermész- és Merkúr-mítoszok kölcsönösen gazdagították egymást, a latin népek további történeteket szöttek a már meglévőkhöz, különféle mítoszok szólnak például szerelmi kalandjairól és az így született leszármazottairól.⁶⁹

A Hermésszel azonosított Merkúr istennek azonban volt egy ősbib itáliai előzménye. Erről tanúskodik az a történelmi tény, hogy Mercurius tiszteletére már Kr. e. 495-ben

templomot építtetett Marcus Laetorius az Aventinuson.⁷⁰ Több mint valószínű tehát, hogy az istenség már korábban is létezett a latin kultúrkörben, elsősorban a gabona és gabonakereskedelem megszemélyesített alakjaként.⁷¹ Ebből válik aztán lassanként az egész kereskedelemnek, az üzleti szerencsének és a szerencse adományainak istennévé, arcképét még korabeli pénzérmékre is rávésték: a Kr. e. 350 körül árkádiai fizetőeszközként használt *pheneos* egyik oldalán Maia, másikon fia, Hermész látható.

Hermészt ábrázoló árkádiai fizetőeszköz elő- és hátoldala, Kr. e. 350

A néphitben lappangó Mercurius csak később azonosult a hellén kultúrából érkező Hermész-alakkal, és vette fel annak tulajdonságait és attribútumait a Kr. e. 5. század körül. A latin Merkúr istenség tisztelete aszerint erősödött vagy gyengült, hogy a császárság vagy a köztársaság eszméje hatotta-e át jobban a mindennapi római életet. A görög mintára létrejött, de latin vonásokkal is bíró Merkúrt a római mitológia saját isteneivel hozta kapcsolatba, így válik Maia közönséges halandóvá, Júnó pedig a kis Hermész isteni dajkájává. Ábrázolásokban gyakran jelenik meg egyszer fekete, másszor aranszínű arccal vagy fekete-fehér petaszoszban. Az ellentétes színpárok Merkúr égi-földi követi és hírközlő szerepére utalnak. Mint isteni szónok alakjához kapcsolódik a retorika tudománya, de patrónusként tisztelik a sportokban és testedzésben is. Gyorsasága miatt majdnem minden sportcsarnokban ott állt a szobra, és az olimpiai játékokon is az ő alakja fogadta a látogatókat. Emellett Merkúr gondot fordít a gyermekek, tágabb értelemben véve az ifjúság nevelésére is. Már a görög mitológiában is találunk több történetet, amelyekben Hermésznek isteni eredetű gyermekeket kellett megvédenie, elrejtene és biztos helyre kísérnie. Az egyik legismertebb ezek közül a Dionüszosz-mítoszhoz kötődik. A gyermek Dionüszoszt a mitológia szerint maga Zeusz hozta világra, miután a gyermek anyja, Szemelé

⁶⁹Hermész talán legismertebb fia Pán, a félig kecske, félig ember természetisten, valamit Hermaphroditosz – akit a történet szerint Hermész Aphroditéval nemzett –, a női és férfi nemi jegyeket egyszerre magán viselő istenség. Más források Hermész gyermekeként említik Mürtiloszt is, a tragikus sorsú kocsihajtót. A legenda szerint Hermész fia, Mürtilosz képmását a csillagok közé emelte: ez az Auriga vagy Szekeres csillagkép.

⁷⁰Marcus Laetorius: centurio, római légió vezetője. Az Aventinus a mai Róma történelmi központja.

⁷¹Hermész latin neve is innen ered, a latin *merx* szó jelentése főnévként áru vagy portéka. Igeként használva azt jelenti: kereskedni, árut cserélni. Ebből ered a *merces* – jutalom – szó is, mely utal a hermészi szerzés ősi hagyományára.

Jean-Baptiste Pigalle saruját kötöző
Merkúr-szobra

Lüsziposz szobrászművész műhelyében.⁷⁴ A szobor Hermészt erős, atletikus istenségnek ábrázolja, attribútumai közül az utazóköpenyt és a szárnyas sarukat jeleníti meg. Lüsziposz egy másik szobrával is megörökítette az útra készülő, saruit kötöző hírnököt. Az eredeti görög alkotás elveszett, de római másolata fennmaradt. Ezt mintául véve alkotta meg a 18. század közepén Jean-Baptiste Pigalle⁷⁵ bronzból készült Merkúr-szobrát, amely ma a Louvre földszintjén, a Puget udvaron áll.

Már a reneszánsz kor is előszeretettel nyúlt mitológiai témákhoz az antik kultúra iránti tisztelete kifejezésekképpen, de a művészet sok szempontból elvesztette vallásos jellegét, a kor alkotóit inkább az antik szépség és kifinomultság csodálata vezérelte. A reneszánsz szabályainak és idealizált alakjainak ellenpólusaként a barokk a túlbujánzó motívumok, a szenvedélyes és mozgékony alakok szellemében alkotott. A művészet ellentétekre vágyott: pompára és játékosságra, eltúlzott formákra és könnyedségre. Talán épp ez a szeszélyes és a kiszámíthatatlan utáni vágy inspirálta a művészeket arra, hogy újra felfedezzék Hermészt, azaz inkább a latin Merkúr alakját.

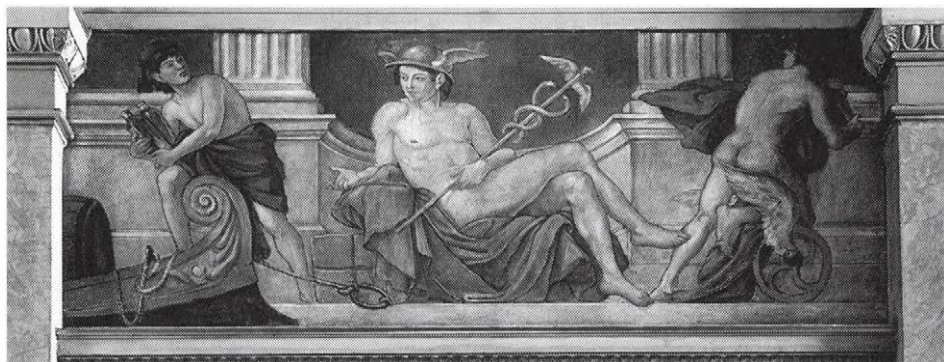
Nem kell azonban ennyire messzire mennünk, ha Hermész-ábrázolás után kutatunk. A Postamúzeumnak otthont adó Saxlehner-palota neoreneszánsz és neobarokk elemeket is

⁷² A tűzvészt egyébként maga Zeusz okozta azzal, hogy Szemelé kérésére teljes isteni pompájában, mennydörgéssel és villámokkal mutatkozott meg előtte.

⁷³ Praxitelész (Kr. e. 370–325): híres athéni művész, az ókor egyik legnagyobb szobrászainak egyike. Számos istenszobra fennmaradt, melyek fő jellegzetessége, hogy a klasszikus mitológiai értelmezésen túl emberi tulajdonságokat is felmutatnak.

⁷⁴ Sziküóniai Lüsziposz (Kr. e. 390–310 körül): görög szobrászművész.

⁷⁵ Jean-Baptiste Pigalle (1714–1785): francia szobrászművész. Fent említett művét 1744-ben készítette.

Hermész a Saxlehner-palota előcsarnokának freskóján

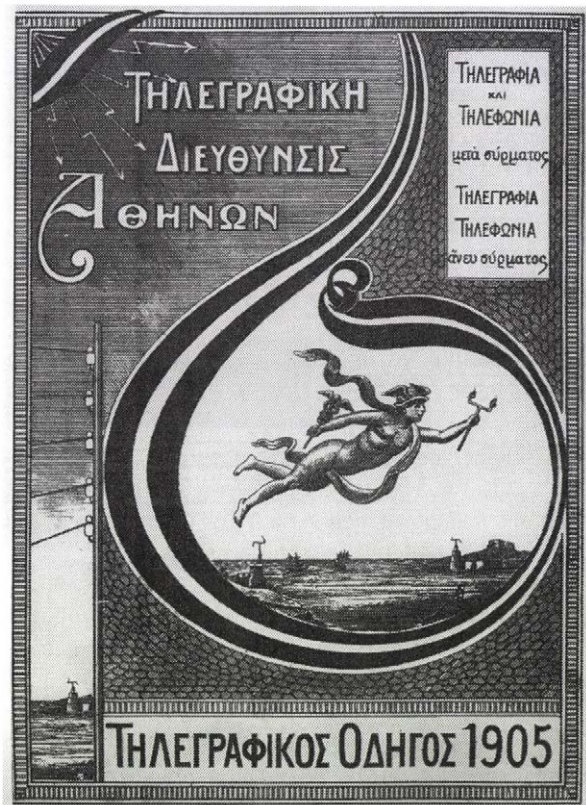
felvonultató Lotz-freskóinak egyikén a központi alak ugyanis épp Hermész. Az antik istenség az épületbe lépve a földszinti előcsarnok boltozata alatt, a jobboldali falsík egyik téglalap alakú kompozícióján kapott helyet. A fiatalos, ruhátlan Hermész egy alacsony, vörös kendővel letakart ágyon ül, fején a szárnyas petaszosz, kezében az arany, kígyókkal körülfont caduceus látható. Jobbra tőle meztelen géniusz száguld szárnyas keréken, balra egy másik ifjú kezében palackokkal épp egy hordókkal megrakott csónak fölé hajol. A reneszánsz stílus kompozíciós szabályainak megfelelően az alakok az előtérben helyezkednek el. A kereskedelmet szimbolizáló Hermész a lehangsúlyosabb, legmértősebb és meglepő módon a legpasszívabb hármuk közül. Társai a vasúti és vízi szállítást jelképezik, frissességük és mozgékonyosságuk szépen kiegyenlíti a kompozíció dinamikáját. Lotz Károly egyébként nem véletlenül választotta épp Hermészt, ugyanis az Andrássy úti palota építetője és tulajdonosa, Saxlehner András maga is kereskedő volt. Vagyonát a Buda környéki keserűvízforrások kiaknázásával, a Hunyadi János keserűvíz néven ismert gyógyvíz palackozásával és forgalmazásával alapozta meg. A hermészi bőség és nyereség megjelenítése tehát szimbolikus formában a család üzleti sikereire is utalt.

Természetesen nem ez az egyetlen, a múzeumhoz kötődő Hermész-ábrázolás. A hírközlés, a kereskedelem és a közlekedés már a kezdetektől összefonódó területek voltak, s mivel a mitológiai hagyomány szerint mindhárom tevékenység Hermész védnöksége alá tartozik, érthető, hogy a postatörténeti emlékekben lépten-nyomon felbukkan alakja. A technikai újítások megjelenése, az említett területek gyors fejlődése az ábrázolásokban gyakran összekapcsolódtak Hermész – vagy inkább a latin Merkúr – megjelenítésével, hiszen az analógia értelemszerűen adta magát. A kizárólag követ, hírhöz, utazó és kereskedő szerepében ábrázolt Hermész könnyed, szárnyas alakja kedvelt és hálás téma volt. Nyilvánvaló azonban, hogy ez a Hermész már csak egy leegyszerűsített verziója a mitikus és misztikus személyiségű antik istenségnek.

A Postamúzeum kép- és ábrázolás-gyűjteményében is található egy Bologna mintáját követő, szép kidolgozású Merkúr-szobor. A fából készült alkotás Gács Lajos⁷⁶ szobrász-

⁷⁶Gács Lajos (1905–1981): szobrászművész. 1924-ben végzett az Iparművészeti Főiskolán Lux Elek tanítványaként. 1939-től az Országos Tervező Irodánál dolgozott. 1954-től az újpésti Állami Áruház tervező grafikus volt. 1955-től 1965-ig a Művészeti Gimnáziumban (ma Képző- és Iparművészeti Szakiskola) tanított díszítőszobrászatot. Elsősorban kispasztikáiról, sportérmeiről és portréplakettjeiről ismert.

művész munkája, amelyet dr. Vajda Endre múzeumigazgató felkérésére készített. Az egy-méteres műalkotás sokáig része volt a dr. Vajda Endre által újjászervezett s 1955-ben a Postavezérgazgatóság épületében megnyílt önálló Postamúzeum állandó kiállításának. Az 1956-os károkat követően a helyreállított és 1958. szeptember 6-án megnyitott új kiállításon az előtér jobboldali sarkában kapott helyet. A belépő látogatókat így egyenesen Hermész fogadta, hogy – stílusosan és rendkívül találóan – kíséreljük legyen a posta történetét felvonultató termeken. A szobor a későbbi kiállításokon is szerepelt, jelenleg azonban rossz állapota miatt a raktárban várja restaurálását és újabb küldetését. A múzeum állandó kiállítása azonban itt, a Saxlehner-palotában sem maradt Hermész nélkül, a tükörterem kandallóját egy 2001-es gyarapítású, Merkúrt formázó bronz kandeláber díszíti.

Az első görög távirókalauz címlapja, 1905

kóczi Ferenc által vezetett szabadságharc félhivatalos tájékoztatója elsősorban a külföldnek szánt, hadi eseményekről szóló tudósításokat tartalmazta. A latin nyelvű, nyolcadrét alakú, négy-hatlapos újságból nyomtatásban mindössze hét szám jelent meg.⁷⁷

⁷⁷Példányai rendkívül ritkák, csupán elvétve található belőlük egy-egy példány Európa könyvtáraiban. Sajnos az Országos Széchényi Könyvtár sem rendelkezik teljes sorozattal belőle, a gyűjteményből hiányzó, más könyvtárakban lévő példányok azonban mikrofilmen tanulmányozhatók.

A görög posta a mai napig szívesen él antik örökségével, az 1905-ös megjelenésű, első görög távirókalauz címlapján is Hermész látható teljes isteni díszben. Az illusztráció szimbolikája könnyen megfejthető: a táviróvezetékeken végigfutó jelek ugyanolyan láthatatlanul és villámgyorsan érnek el a világ bármely pontjára, mint hajdanán az olümposziak szárnyas hírvivője. A magyar kiadású *Posta- és táviróévkönyvek* lapjain is gyakran találkozunk Hermész-illusztrációval, a fejlecek díszítőelemein a szárnyas hírvivő leginkább a vasút és a hajózás jelképeivel együtt szerepel. Hermész vagy Merkúr alakja a hírközlés nyomtatott formájával, a sajtó megjelenésével is összekapcsolódott. Az első magyarországi hírlap is róla kapta nevét. A *Mercurius Hungaricus* első száma 1705 áprilisában jelent meg. A II. Rá-

A nemzetközi postai események, így a postakongresszusok alkalmával készült kiadványokon vagy fényképtablókon is gyakran találkozunk Hermész alakjával, hisz a világon mindenhol ismert hírnöki attribútumok szimbolikus formában magukban hordozzák az ókori hírközlés és a modern kor vívmányai között fennálló kultúr- és technikatörténeti folytonosságot, valamint a továbbélő hagyományt.

Korábban említettem, hogy Merkúrt az ókori Rómában a sportok és a testedzés patrónusként tisztelték. A Postamúzeum éremgyűjteményének egyik szép darabján, a Postás Sport Egyesület fennállásának 40. évfordulójára kiadott bronz emlékérem előlapján is a szárnyas isten szerepel díszítőelemként. Itt a szárnyas sarujában tovasuhanó atletikus alak azonban nem csak a szokásos hermészi attribútumokat viseli magán. Fejét babérkoszorú díszíti, a győzteseknek kijáró dicsőség jelképeként, bal kezében nagyméretű borítékot tart, jobbában pedig postakürtöt, amelyet épp szájához emelve megfújni készül. Bal térd mellett a posta műszaki jelképei láthatók: táviró- és távbeszélő-vezetékek, az elektromosságot szimbolizáló villámok, valamint a lakihegyi adótorony sematikus képe. Az illusztráció egyszerre ötvözi a klasszikus hermészi hagyományt és a modern technika jelvényeit. Az érmet különféle postás sportversenyek alkalmával adták a résztvevőknek – a hátoldalra rá van vésve az adott verseny típusa és megrendezésének éve is –, ennek megfelelően a múzeum több példányt is őriz a szép kidolgozású jubileumi éremből. Szintén sportversenyhez kötődő kiállítási tárgy a Postamúzeum zenetermében látható bronz, Merkúr-alakot formázó sporttrófea. A talapzat német és francia nyelvű feliratának tanúsága szerint a díjat a 6. Nemzetközi Postás Gyaloglóversenyen harmadik helyezést nyert magyar csapat kapta.⁷⁸ A versenyt 1955-ben rendezték Bécsben, a trófeát a szervezők készítették a versenyzők számára.

A görög költészetet egyszerre csodálatos és borzalmas mítoszok ihlették, amelyek legszebben talán Hermész alakjában egyesülnek. Az ókori görög ábrázolásokban Hermész megjelenítése gyakorta félelmetes, alakja titkokozatos. A természetszerű misztériumokkal teli hitvilág az ógörögök számára mindennapi valóság volt, míg a mai embernek mitológiai útvesztő, megfejthetetlen rejtély. Hermész mitológiai lényének költői és paradox gazdagsága, a benne rejlő jelentéstartalmak ilyen *szertelen*, ókori görög módon való elgon-

Merkúr-alakos postás sporttrófea, 1955

⁷⁸A talapzaton szereplő eredeti felirat: VI. Championnat, Int. de Marche des Facteur Wien 1955, 3. Mannschaftspreis Gewerkschaft der PTT-Bediensteten Österreichs.

Az amszterdami városháza Hermész-szobra, Artus Quellinu római szobrászművész alkotása alapján készült 17. századi másolat

Minden bizonnyal ez az egyik magyarázata annak, hogy alakja a mai napig visszaköszön számos illusztráció, szoborrészlet és kapudísz formájában. Az életünket észrevétlenül végigkísérik ezek az ősi szimbólumok, épp ezért munkám elsődleges célja is az volt, hogy ezeket az elhalványult vagy elfeledett történeteket és képeket egy kis időre ismét felszínre hozzam.

Felhasznált irodalom

- Berza László (szerk.): *Budapest lexikon*. Budapest, 1993, Akadémiai Kiadó.
Biedermann, Hans: *Szimbólumlexikon*. Budapest, 1996, Corvina.
Bodrogi Tibor – Dobossy László: *Mitológiai ábécé*. Budapest, 1973, Gondolat.
Buzinkay Géza – Kókay György: *A magyar sajtó története*. Budapest, 2005. Ráció Kiadó.
Déry Attila: *Budapest építészeti topográfiája*. 3. kötet. Terézváros, Erzsébetváros. Budapest, 2006, Terc.
Homérosz himnuszok. Fordította Devecseri Gábor. Budapest, 1981, Európa Könyvkiadó.
Gábor Eszter: *Andrássy út*. Budapest, 2002, Budapest Főváros Önkormányzata.

⁷⁹ Végh Attila: Hermész, a hagyomány istene. *Magyar Hírlap*, 2008. január, 11. szám.

⁸⁰ Kerényi Károly: Mnémoszyné – Lészoszyné. Az „emlékezet” és a „feledés” forrásairól. In *Az égei ünnepek. Tanulmányok a 40-es évekből*. Budapest, 1995, Kráter Műhely Egyesület, 81–82. p.

⁸¹ Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető*. Budapest, 1984, Európa, 65. p.

dolása másfajta megközelítést igényel.⁷⁹ A mindenben logikát kereső ész számára értelmetlen lehet, hogy az isteni Hermészhez éppúgy hozzátartozott a jóság, mint a káröröm, az önzetlen segítség, mint a félrevezetés. Ennek magyarázata, hogy a régi vallásozosságot „az ellentéteknek a pozitív uralma alatt való egysége jellemezte” – és ebben az elvben a hangsúly a jó hatalmán van.⁸⁰

Írásom célja nem az volt, hogy a Hermészben egyesülő, félelemekkel teli két világ titkát megfejtssem. Számomra a mítoszok csodás és gazdag világa szinte kimeríthetetlen forrás, a hozzájuk kapcsolódó és általuk ihletett képzőművészeti alkotások pedig – amellet, hogy mindenkit megérintő esztétikai értékkel bírnak – szimbólumrendszerükkel máig ható, egyetemes üzenetet hordoznak. „A mitológia nyelvén: minden isten egy világ eredete, amely nélküle láthatatlan volna.”⁸¹ Hermész misztikus és mitikus alakjában mégis talán az a legizgalmasabb, hogy az istenség számos vonásában lefegyverzően emberi maradt.

- Graves, Robert: *Görög mítoszok*. Szeged, 2001, Szukits.
- Hamilton, Edith: *Görög és római mitológia*. Budapest, 1992, Holnap Kiadó.
- Hésziódosz: *Theogonia. Istenek születése. Munkák és napok*. Fordította Trencsényi-Waldapfel Imre. Budapest, 2005, Európa.
- Homérosz: *Íliász*. Fordította Devecseri Gábor. Budapest, 1992, Európa Könyvkiadó.
- Homérosz: *Odüsszeia*. Fordította Devecseri Gábor. Budapest, 1991, Európa Könyvkiadó.
- Hoppál Mihály – Jankovics Marcell: *Jelképtár*. Budapest, 2004, Helikon Kiadó.
- Houtzager, Guus: *A görög mitológia enciklopédiája*. Budapest, 2007, Ventus Libro Kiadó.
- Illés Béla (szerk.): *Élet és Irodalom*, 1980, 49. szám.
- Kerényi Károly: *Az égei ünnep. Tanulmányok a 40-es évekből*. Budapest, Kráter Műhely Egyesület, 1995.
- Kerényi Károly: *Görög mitológia. Történetek istenekről és az emberiségről. Hérosztörténetek*. Budapest, 1977, Gondolat Kiadó.
- Kerényi Károly: *Hermés, a lélekvezető. Az élet férfi eredetének mitológéája*. Budapest, 1984, Európa Könyvkiadó.
- Mills, Alice (szerk.): *Mitológia. Mítoszok, mondák és legendák*. Budapest, 2006, Kossuth Kiadó.
- Pecz Samu (szerk.): *Ókori lexikon*. Budapest, 1902, Franklin Társulat.
- Révai nagy lexikona*. 7. és 9. kötet. Budapest, 1913, Révai Testvérek Irodalmi Intézete Rt.
- Révai nagy lexikona*. 17. kötet. Budapest, 1925, Révai Testvérek Irodalmi Intézete Rt.
- Trencsényi-Waldapfel Imre: *Mitológia*. Budapest, 1963, Gondolat Kiadó.
- Vajda Endre dr. – Lukász Alfonz (szerk.): *A Postamúzeum történeti kiállításának ismertetője*. Budapest, 1958, Közdok.
- Vajda Endre dr. – Lukász Alfonz: *A hírközlés krónikájából*. Budapest, 1965, Közdok.
- Vollmer, Wilhelm: *Dr. Vollmer's Wörterbuch der Mythologie aller Völker*. Stuttgart, 1874, Hoffmann'sche Verlagsbuchhandlung.
- Ybl Ervin: *Lotz Károly élete és művészete*. Budapest, 1938, Magyar Tudományos Akadémia.
- <http://www.budapest-photo.hu>
- <http://www.commons.wikimedia.org>
- <http://www.mkg-hamburg.de>
- <http://www.pantheon.org>
- <http://www.vollmer-mythologie.de>
- <http://www.wildwinds.com>

Nagy elődeink: Dr. Hennyey Vilmos

Bevezető

A Postamúzeum története című, 2006-ban megrendezett időszaki kiállítás adatgyűjtése kapcsán szembesültem azzal a ténnyel, hogy szakmatörténeti nagyjaink, köztük a múzeum létrehozásában, kezdeti történetében fontos szerepet betöltő jeles szakemberek életére és munkásságára vonatkozó adataink nagyon hiányosak, néha születési és elhalálozási évszámuk is felfedetlen. Természetesen ennek pótlásához a Postamúzeum könyvtára óriási segítséget nyújt, itt a téma kutatói az 1867-től napjainkig különböző elnevezések alatt megjelenő rendeletek, szakfolyóiratok, szaknaptárok, egyesületi értesítők személyzeti rovatában kereshetnek adatokat. Emellett dr. Hencz Lajos 1937-ben kiadott, *A magyar posta*

Dr. Hennyey Vilmos, 1905–1910

ta története és érdemes munkásai című munkáját kell elsősorban megemlítenünk, amely mintegy 1000 jeles hírközlési szakember rövid életrajzát ismerteti. Ennek kiegészítéseként 1939-ben Pap Lajos *A magyar posta monográfiája* című kolligátum első részében *Postai közigazgatási és kezelési tisztviselők és altisztek életrajzai és fényképei* címmel további 800 személy adatait teszi közzé. A Rimóty Mihály szerkesztésében megjelent *Postamérnöki szolgálat 1887–1937* című kötetben 303 postamérnökről találunk néha kétsoros, néha átfogó képet adó életrajzi írást. Sajnos a sort nem folytathatom, mert szomorú tény, hogy e témában az elmúlt 69 esztendő alatt senki nem gyűjtött vagy jelentetett meg hasonló munkát. S bár a fenti forrásokhoz a múzeum tematikus gyűjteményében őrzött, mintegy 300 fő személyes anyagát, illetve a folyamatos hagyatékfeltárás során begyűjtött dokumentumokat és a különböző kiállítások kutatási adatait is hozzáadhatjuk, az a helyzet súlyosságán mit sem változtat.

Súlyosbító körülmény még, hogy az említett kiadványok adatai sem mindig kielégítőek, hiszen az olyan személyekre vonatkozóan például, akik az adott mű szü-

letése előtti években nyugalomba vonultak, de a kiadás évében még jó egészségnek örvendtek, esetleg aktív tevékenységet folytattak, sem tevékenységükről, sem halálukról nem nyújthat információt. Így volt ez dr. Hennyei Vilmos esetében is, ugyanis a fent már jelzett múzeumtörténeti kiállítás kapcsán azt kellett tapasztalnom, hogy a művei folytán az Országos Széchényi Könyvtár nyilvántartásában is szereplő jeles szakember halálának időpontja ismeretlen. S bár a felfedezés nem volt rendhagyó, hiszen a kiindulópontot évekkel ezelőtt dr. Forster Károly postavezérigazgató-helyettes életének kutatásához is e hiányzó adat szolgáltatva, s adattári feladatként a fotótárunk portréinak feldolgozásakor szintén kutattam születési és elhalálozási évszámok után, dr. Hennyei Vilmos esetében mégis megdöbbentett.

A megrázó felismerés tulajdonképpen arra világított rá, hogy milyen nagy is a Postamúzeum felelőssége. Mert ugyan ki kutassa Hennyei életét, ha nem az a Postamúzeum, amelynek munkatársai Hennyei szakirodalmi munkásságának legnagyobb haszonélvezői? Ők azok ugyanis, akik bátran kijelenthetik, hogy dr. Hennyei Vilmos nélkül nincs postatörténet. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy Hennyei az egyedüli postatörténeti szakírónk, mert ha a legkorábbiak közül is csak a legismertebbeket említem, akkor is több kiemelkedő nevet kell felsorolnom, mint Hübner Károly, Szádeczky Lajos vagy Munkás László. De máig ő az egyedüli, aki a magyar posta ezeréves fejlődését nem szakáganként, hanem egységesen, visszakereshető hivatkozásokkal ellátva s az egész magyar történeti időre kiterjedően írta meg, jóllehet a kezdetektől egészen 1924-ig terjedő munkája során neves elődei művei mellett a kiemelkedő szaktudással rendelkező kortársaira is támaszkodott.

A Postamúzeum pedig leginkább Hennyeire támaszkodik. Egy hiányzó adat, egy fontos évszám kapcsán csak azt szoktuk egymásnak tanácsolni, üsd fel Hennyeit, nézd meg a Hennyeiben, ez alatt értve dr. Hennyei Vilmos 1926-ban kiadott, *A magyar posta története* című művét. Ebből lett tehát az ún. Hennyei, a köznevesült tulajdonnév, amit a helyesírási szabályzat szerint kis betűvel kellene írni, de mivel ez a szabály csak akkor érvényes, ha a köznévvé válás széles társadalmi s nem pusztán a postamúzeumi tudatban ment végbe, így mi csak a szabad beszédben használjuk köznevesült formában.

A jelzett múzeumtörténeti kiállítás adatgyűjtése során, miután Hennyei elhalálozási évszáma az Országos Széchényi Könyvtár adatbázisából is hiányzott, több más kudarcba fulladt próbálkozás után korunk vívmányát, az Internetet hívtam segítségül, s legnagyobb öröömre a Farkasréti temető adattárában megtaláltam sírhelyét és vele együtt születési és elhalálozási évszámát, illetve a végzettségére vonatkozó téves – jogász helyett mérnök – bejegyzést. S bár ennek köszönhetően a 2006. október 19-én megnyílt kiállítás tablóján már szerepelhetett az adat, kíváncsiságomat a pusztai évszám nem elégítette ki. Következő lépésként a 2007. évi munkatervi feladataim közé beépítettem a Postamúzeum története szempontjából fontos szakmatörténeti személyiségek, köztük dr. Hennyei Vilmos sírjának felkeresését, lefényképezését, szükség esetén besorolását az alapítvány által gondozott sírok közé. A temetőlátogatást, Hajdú József kollégámat is bevonva, halottak napjára időzítettem abból a megfontolásból, hogy a sírcsokor szalagjára írott szöveg olvastán hátha egy családtag megkeresi a múzeumot, s így a pusztai évszámnál többet tudhatunk meg a mi Hennyeinkről, az ő közvetlen családjáról. Így történt. A megtalált és kollégám által lefényképezett sír látogatása után pár nappal dr. Hennyei Vilmos unokája, sírjának gondozója, Arnóth Lajosné Hornung Zsuzsanna telefonon megkeresett bennünket. A telefonbeszélgetést személyes találkozások követték, s a dr. Hennyei Vilmosról szóló alábbi

emlékező tanulmányt az unoka által közölt adatok, a családi emlékezet által megőrzött történetek és a fennmaradt tárgyi és dokumentációs emlékek teszik teljessé, amiért ezúton is hálás köszönetemet fejezem ki mind a magam, mind a Postamúzeum nevében.

Dr. Hennyey Vilmos (1864–1950) élete és munkássága

Dr. Hennyey (Hager) Vilmos helyettes államtitkár, műegyetemi magántanár, posta- és távírdafőigazgató élete és érdemes munkássága az utókor számára is jól nyomon követhető, hiszen róla hosszú pályája során a különböző szaklapokban több életrajzi írás is megjelent, s emellett az 1926-ban kiadott, *A magyar posta története* című önálló munkájának bevezetője is számos önéletrajzi adatot tartalmaz. Dr. Hennyey Vilmos 1864. július 31-én Bécsben született Hager Vilmos Mihály néven, annak a neves nemes Hager családnak a sarjaként, amelynek férfitagjai generációkon keresztül közel 200 évig álltak a magyar posta szolgálatában. A középiskolát Pozsonyban végezte, ahol két jogi alapvizsgáját is kitüntetéssel tette le. Majd miután 1882-ben egyéves önkéntes katonai szolgálatot teljesített, s 1883-ban tartalékos tiszt lett, Budapesten 1887-ben államtudományi, 1888-ban jogtudományi doktorátust, 1895-ben ügyvédi diplomát szerzett és 1898-ban műegyetemi magántanári képesítést. Ekkor a magyaron kívül már német, francia, angol és olasz nyelven beszélt és írt.

Ifj. Hager Vilmos a posta szolgálatába postahivatali gyakornokként 1884-ben, harmadéves jogászhallgató korában lépett, esküt 1884. november 30-án tett. 1885-ben¹ a budapesti kerületben I. osztályú postasegédttisztté, 1887-ben² az immáron dr. Hager Vilmost a Nagyváradon töltött gyakornoki éveit, illetve a postatiszti és államszámviteltani vizsgák letétele után fogalmazóvá, 1890-ben³ posta- és távírdafelügyelővé, 1892-ben⁴ titkárrá, 1895-ben⁵ tanácsossá nevezték ki. Dr. hennyeyi Hennyey Vilmost 1898-ban⁶ címzetes, 1900-ban⁷ tényleges igazgatóvá, majd 1908-ban⁸ címzetes, 1912-ben⁹ tényleges főigazgatóvá léptették elő. 1919-ben¹⁰ helyettes államtitkári címet, 1923-ban pedig valószínűs helyettes államtitkári rangot kapott. Nevét a millennium évében magyarosították, amikor a Budapesten megrendezett Nemzetközi Távírdaértekezlet alkalmával 1896. október 2-án¹¹ Hager felmenői után saját érdemből is magyar nemességet kapott.¹²

¹ *Postai Rendeletek Tára*, 1885. november 18. 57. szám, 299. p.

² *Távírárszati Rendeletek Tára*, 1887. július 28. 9. szám, 81. p.

³ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1890. április 1. 19. szám, 82. p.

⁴ *Posta és Távírda Rendeletek Tára. Postai és Távírdai Közlemények az 1892. évi 49. számhoz*, 85. p.

⁵ *Posta és Távírda Rendeletek Tára. Postai és Távírdai Közlemények az 1895. évi 21. számhoz*, 47. p.

⁶ *Posta és Távírda Rendeletek Tára. Postai és Távírdai Közlemények az 1898. évi 33. számhoz*, 103. p.

⁷ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1900. szeptember 29. 54. szám, 332. p.

⁸ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1908. július 30. 35. szám, 296. p.

⁹ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1912. november 26. 64. szám, 447. p.

¹⁰ *A magyar posta hivatalos lapja*, 1919. november 22. 67. szám, 229. p.

¹¹ *Posta és Távírda Rendeletek Tára. Postai és Távírdai Közlemények az 1896. évi 46. számhoz*, 111. p.

¹² Dr. Hager Vilmost, az 1896-ban Budapesten megrendezett Nemzetközi Távírdaértekezlet főtitkárát a fáradtságos, de igen sikeres szervező és előkészítő munkálatok befejezése után érte a felkérés, hogy magyarosítsa a nevét. Szívesen – válaszolta –, s 24 órán belül felvette a Hennyey nevet, egy Zemplén megyei kihalt család nevét. Mivel azonban éppen ekkor a magyar postával generációk óta összeforrt Hager család nemességét kutatta, azt kívánta feleleveníteni, annak az óhajának adott hangot, ha valaha kitiintetésben lenne része, ez a magyar nemesség legyen. E kitiintetést a hennyeyi előnévvel már az értekezlet alkalmából szerzett érdemeiért megkapta, tehát hamarabb, mint gondolta. Dr. Hennyey Vilmos. *A posta*, 1909, 23. szám, 5. p.

Dr. Hennyey Vilmos és Balla Pál a Nemzetközi Távirdaértekezlet alkalmából, 1896

Amint az 1897-ben útjára indított közlekedési szaknaptárok különböző évfolyamaiból kiderül, dr. Hennyey Vilmos 1897-ben a Szabó Béla vezette 4. ügyosztályban teljesített szolgálatot. 1898-ban már a 4. Postaüzleti és kezelési ügyosztály helyettes vezetőjévé nevezték ki, s 1899-ben az ügyosztály teljes körű vezetésével bízták meg. 1901-től a 3. Nemzetközi ügyosztályt, 1910-től¹³ a 2. Hitel, pénztári, jogi és nemzetközi ügyek ügyosztályát vezette. Dr. Hennyey Vilmos az őszirózsás forradalom kitöréséig a kivételes tehetségek pályáját futotta meg, de 1919-ben a bolsevizmus alatt több magas beosztású munkatársához hasonlóan elveszítette állását, fogságba került, s néhány hétig a gyűjtőfogházban raboskodott.¹⁴ Szabadulása után helyettes államtitkári címet kapott, s 1920-ban az Osztrák–Magyar Monarchia felszámolását intéző hivatal elnökhelyettesének nevezték ki, majd a román károk felvételére két éven át Budapesten működő antantbizottsággal való tárgyalásra kiküldött Magyar Reparációs Bizottság elnöki teendőivel bízták meg.¹⁵ Ezt követően a Pénzügyminisztériumban volt szakosztályvezető.

¹³ 1909. április 1-jén életbe lépett a Magyar Királyi Posta új szervezete. A Kereskedelemügyi Minisztérium V. szakosztálya, azaz a Posta- és Távirda Vezérigazgatóság (Follért Károly) részére új ügybeosztást állapítottak meg: 1. Személyzeti ügyek (Vezlerle Gyula), 2. Hitel, pénztári, jogi és nemzetközi ügyek (Dr. Hennyey Vilmos), 3. A kezelés, számadástétel és az ellenőrző szolgálat körébe tartozó ügyek (Schrimpf Zsigmond), 4. Forgalmi és járáti ügyek (Bene Róbert), 5. Műszaki ügyek (Kolossváry Endre), 6. Gazdászati ügyek (Kiss József).

¹⁴ 1919 áprilisában a közismert politikai és társadalmi személyeket automatikusan vették fel a tűszok listájára, de a közel 500 fős végleges lista szereplőinek többségét nevük és rangjuk alapján a telefonkönyvekből írták össze. A Markó utcai börtön, illetve a gyűjtőfogház befogadóképessége miatt Budapesten végül 169 személyt tartóztattak le, köztük dr. Hennyey Vilmost is.

¹⁵ Dr. Hennyey Vilmosnak a helyettes államtitkári címet 1919. november 6-án adományozták, tehát ekkor már újra a posta szolgálatában állt. *A magyar posta hivatalos lapja*, 1919. november 22. 67. szám, 229. p.

1923 végén¹⁶ közel 40 évi postai szolgálat után vonult nyugalomba, amikor ügyvédi irodát nyitott, s mellette többek között postatörténeti szakirodalommal foglalkozott, azaz befejezte, 1926-ban pedig kiadta *A magyar posta története* című önálló, ma is alapműnek számító munkáját.

Dr. Hennyei Vilmosnak már pályafutása kezdetén is igen komoly és különleges megbízatásokban volt része, hiszen amikor Heim Péter későbbi országos posta- és távírdafőigazgató (1892–1895) az 1888-ban aláírt magyar–osztrák posta- és távíróegyezmény értelmében hozzálatott a posta- és távírószolgálat megreformálásához, a reformfeladatok ellátására általa létrehozott külön ügyosztályba osztotta be – Demény Károly, dr. Baló Géza és Vater József mellett. S mint tudjuk, Heim Péter ebbe az ügyosztályba a legkitűnőbb munkatársakat gyűjtötte össze, akik felé a hivatali időt is figyelmen kívül hagyva óriási követelményeket támasztott. Heim Péter volt tehát az a vezető, aki Hennyeiben már ifjú fogalmazó korában felismerte az értékes munkaerőt, ennek megfelelően a külön ügyosztályban is tehetsége szerinti teljesítményt várt tőle, s szigorúan ellenőrizte.¹⁷ A dr. Hennyei Vilmos – ez időből származó – korai, de kiemelkedő munkái között számon tartott sommás kezelési utasítás a postakezelési szolgálatot teljesen új alapokra fektette, amelyeken a későbbi kezelési újítások is felépülhettek. Szalay Péter mellett az elnökgazgató kezdeményezésére 1897-ben kiadott, 1867 és 1897 közötti szabályrendeletek gyűjteményének összeállításában, a postai gyűjtőhelyek, ügynökségek és faluzó levélhordók rendszeresítésében, a táborig postaszolgálat átalakításában vett részt. Továbbá része volt a nemzetközi távírda- és távbeszélő-összeköttetések létrehozásában is, például a különösen nagy fontosságú London–Budapest és Budapest–Konstantinápoly közötti közvetlen távíróvezeték létesítésében. Follért Károly vezérigazgatósága alatt hosszú évekig vezette az átszervezett Posta és Távírdavezérigazgatóság egyik legfontosabb, de mindenképp a legkiterjedtebb osztályát, amely a szervező és törvényhozó munkálatokat, a költségvetést és zárszámadást, a postára, távíróra és telefonra vonatkozó összes jogi, üzletszabályzati és tarifális ügyeket, valamint a nemzetközi ügyeket is tárgyalta. Emellett a kezdetektől részt vett a postás ifjúság nevelésében, azaz az 1888-ban felállított posta- és távírdatisztképző tanfolyamon az első tanévben statisztikát adott elő, majd 1889 és 1918 között postajogot és postatörténetet oktatott.¹⁸ Dr. Hennyei – akkor még Hager – Vilmos

¹⁶ *A m. kir. postaszemélyzet körében 1923. évi november és december havában előforduló változások* című közlemény szerint – *Rendelekek Tára*, 1924. január 30. 9. szám, 40. p. – dr. Hennyei Vilmos helyettes államtitkár a postától 1923 végén vonult nyugalomba, nem 1924- vagy 1925-ben, ahogy ez más forrásokban többször előfordul. Mivel azonban az 1926-ban megjelenő könyvének előszavában nyugalomba vonulásának idejét maga Hennyei is 1924 végére teszi, további kutatás tárgyát képezi, hogy vajon utolsó, a Pénzügyminisztériumban betöltött szakosztályvezetői állását a postaintézmény berkein belül látta-e el vagy csupán az évszám téves.

¹⁷ Történt egyszer, hogy egy igen sürgős ügyet adott Hennyeinek, s amikor másnap reggel számon kérte, Hennyei azzal szabadkozott, bár egész délután dolgozott, nem tudott elkészülni. Mit csinált az éjjel? – kérdezte erre Heim, mint aki el sem tudja képzelni, hogy valaki dolgozó nélkül aludni térhet. [S azt már csak utólag írhatjuk a történethez, hogy bizonyára volt valami közös bennük, hisz később életre szóló barátság jött létre közöttük.] Dr. Hennyei Vilmos. *A posta*, 1909, 23. szám, 5. p.

¹⁸ Fiatal fogalmazó volt még, amikor a megüresedett tanári állás betöltésére jelentkezett. Koller Lajos országos posta- és távírdafőigazgató az aggodva előadott kérésre a következőket mondta: „*En nem az ön állását és korát, hanem tudását és arravalóságát nézem.*” S ki is nevezte a tanszékre, ahol évtizedekig töretlenül adott elő, s tanította az általa különösen kedvelt magyar alkotmányt is. [Megjegyzendő, hogy elődje dr. Szádeczky Lajos egyetemi tanár, utódja 1920-tól dr. Hencz Lajos későbbi postaiszolgálati vezető volt.] Dr. Hennyei Vilmos. *A posta*, 1909, 23. szám, 4. p.

posta- és távírdafelügyelőt a posta, távírda és távbeszélő jog- és törvényisme rendes tanárául 1890-ben nevezték ki.¹⁹

Sikeres és eredményekben gazdag pályája során számos nemzetközi kiküldetésben is része volt. 1891-ben Münchenben a magyar–osztrák–német kocsipostai értekezleten vett részt, 1893-ban Demény Károlyval a chicagói világkiállítás magyar delegátusa volt. 1895-ben a millenniumi kiállítás kapcsán a bécsi Postamúzeum tanulmányozását kapta feladatul.²⁰ 1896-ban a Budapesten megrendezett Nemzetközi Távírdaértekezlet első titkára volt. Szalay Péter elnökgazgatóval 1897-ben az Egyetemes Postaegyesület Washingtonban tartott kongresszusán képviselte hazánkat²¹, 1898-ban pedig Szentpéterváron²² az orosz–osztrák–magyar–német postaszerződés aláírása alkalmából tartott értekezleten. 1903-ban a londoni, 1906-ban a berlini, 1908-ban a lisszaboni távírókongresszuson vett részt. S időközben Bregenzben Svájjal, Bécsben Montenegróval, Czernovitzban Romániával kötötte meg az újabb postaszerződéseket. A Szerbiával kötött postaszerződés is az ő nevéhez fűződik, s 1907-ben – amikor Szalay Péterrel Szerbiában, Bulgáriában és Törökországban járt – az ő közreműködésének eredménye volt a közvetlen Budapest–Konstantinápoly távíróvezeték kieszközlése is.²³ A háború alatt, 1915-ben a főhadiszálláson, 1917-ben az orosz békekötés alkalmából Szentpéterváron járt kiküldetésben.²⁴ A nemzetközi ügyosztály vezetőjeként 1919-ig közel két évtizeden keresztül volt állandó, a magyar posta függetlenségét is érvényesíteni tudó delegátusa a posta-, távíró-, távbeszélő- és rádiókongresszusoknak, aláírója a külföldi államokkal kötött szerződéseknek. Hatékony munkásságáért számos külföldi kitüntetésben is részesült.

Amint az előzőekből is kitűnik, dr. Hennyey Vilmos legendás kongresszusi működése 1896-ban Budapesten kezdődött, amikor szervező- és egyéb főtitkári munkája mellett hat héten keresztül a világ minden tájáról egybegyűlt kongresszusi tagok kényes igényű szórakoztatásáról is gondoskodott. Saját bevallása szerint ez idő alatt csupán napi négy órát aludt, fáradalmi azonban a külföldiekkel megpecsételt baráti viszonyt is biztosították számára, ami bizonyára hozzájárult a későbbi kongresszusokon elért eredményeihez. Hennyeyben a külföldi delegátusok méltó ellenfelet tisztelhettek. Amikor a lisszaboni

¹⁹ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1890. szeptember 18. 52. szám, 270. p.

²⁰ Dr. Hennyey Vilmost a millenniumi kiállítás szervezőbizottsága 1895-ben a bécsi Postamúzeum tanulmányozására, a magyar posta múltjával is kapcsolatba hozható történeti anyag felkutatására küldte ki. Ilyen anyagot ugyan nem talált, de tapasztalatai alapján arra kérte Dániel Ernő minisztert, hogy a millenniumi kiállításra összegyűjtendő anyag felhasználásával létesítsen Postamúzeumot. Javasolta, hogy a Nemzeti Múzeum és az Országos Levéltár anyagából a kiállításra kérjék kölcsön a posta okiratok emlékeit, az intézményen belüli gyűjtés eredményesebbé tétele érdekében pedig a tisztviselők a helyszínen kutassák fel a muzeális értékű anyagot. Jelentése meghallgatásra talált, a kiállítási anyag széles körű gyűjtését miniszteri rendeletben szabályozták.

²¹ S hazánk mellett Szerbiát is, tudjuk meg a napi sajtó *Érdekes audiencia* című híradásából: „Szalay Pétert, a magyar posta és távírda elnökgazgatóját és dr. Hennyey Vilmos posta- és távírdatanácsost a szerb király a napokban kihallgatáson fogadja. Az uraknak érdekes beszámolnivalójuk lesz. A nyáron ugyanis Washingtonban a postai kongresszuson Szerbiát is képviselték. Erre való tekintettel referálnak Sándor királynak.” *Országos Hírlap*, 1897. december 28. 7. p.

²² A Szentpéterváron 1898. március 28. és április 1. között megtartott értekezleten aláírt új szerződést, illetve az érintett országok képviselőinek nevét *Új postaszerződés Oroszországgal* cím alatt a korabeli sajtó is részletezen ismerteti. *Országos Hírlap*, 1898. április 10. 12. p.

²³ Ferenczi Pál – Horváth József (szerk.): *Közlekedési Szaknaptár az 1911. évre. A magyar posta vezérjérfiai. Dr. hennyey Hennyey Vilmos*. Budapest, 1910, Schmelcz és Misner Könyvnyomdája, 18. p.

²⁴ Pap Lajos (szerk.): *A magyar posta monográfiája. I. Életrajzok. II. Hennyey Vilmos: „A magyar posta története” című könyve*. Budapest, 1939, Fráter és Társa Könyvnyomda, 221. p.

A Bregenzben rendezett konferencián Blau svájci, Geith bajor, Neumann német, Stibral osztrák, Stäger svájci, dr. Hennyey magyar, Schlossberger württembergi képviselő, 1900

kongresszus alkalmából a Times Babington Smith londoni első delegátus szereplését méltatta, kiemelte, hogy érdemeit még legkitartóbb és legfélelmetesebb ellenfele, dr. Hennyey is elismerte. Szereplésére – közvetlen munkatársai szerint is – jellemző volt a francia államtitkár megfogalmazása, miszerint minden felmerülő ügyben meggyőződésének szabadon, politikai és minden egyéb tekintettől mentesen adott hangot. Nemzetközi kiküldetése alkalmából igen előkelő helyeken fordult meg, s nemegyszer került a figyelem középpontjába.²⁵

²⁵ Szinaján a román királynál adott ebéden a bájos trónörökös mellett ült, a római kongresszuson az olasz királynéval folytatott hosszabb eszmecsere. Windsorban az angol királyi párral foghatott kezét. A drót nélküli távírda kongresszusán a német császár által Potsdamban adott ebéden vett részt, amikor Vilmos császár személyesen vezette végig a delegátusokat a palota termein. A magyar–orosz postaszereződés megkötése alkalmával az orosz cár által a Téli Palotában adott ünnepségen a cár Szalayval együtt hosszabb megszólítással tüntette ki. A liszaboni kongresszus során két ízben a fiatal király, egyszer a Carlos király tragikus halála folytán megözvegyült anyakirályné fogadta. Washingtonban William McKinleyt kísérhette el egyik kortes útjára, ahol a később meggyilkolt elnök szónoki tehetségét és nagy népszerűségét tapasztalhatta meg. Szalayval hosszabb audencián a később meggyilkolt szerb Sándor királynál, más alkalommal Péter királynál löncsen vett részt. Cettmjében a montenegrói fejedelem személyesen tüntette ki rendjellel. Abdul Hamid török szultánnal szintén személyesen találkozott. A világtól teljesen elzárt Yıldiz-kioszokot is megtekinthette összes palotájával és kincseivel. [S folytathatnánk a sort az utolsó 10 év eseményeivel egészen 1919-ig.] Dr. Hennyey Vilmos. *A posta*, 1909, 23. szám, 3. p.

A Czernovitzban tartott konferencia résztvevői: Stibral Adalbert és Posch osztrák, Gabrielescu román, dr. Hennyey Vilmos magyar képviselő, 1903

Dr. Hennyey Vilmos hivatali elfoglaltsága mellett a szakirodalom terén is új, korszakalkotó tevékenységet fejtett ki. Az 1885. évi országos és az 1896. évi millenniumi kiállításra vonatkozó kiadványokban a Magyar Királyi Posta intézményét ismertette.²⁶ A Pallas nagy lexikona számára Demény Károllyal közösen írta meg a postaintézet monográfia értékű összefoglalóját. Emellett a Révai nagy lexikona²⁷ és a Tolnai világlexikona²⁸ is munkatársai között tartotta számon. Számos írása jelent meg a Magyar Közgazdasági Értesítőben, a Műveltség könyvtárában, a Magyar kereskedők könyvében, illetve az általa életre hívott Posta- és táviróévkönyvben, amelynek első évfolyama is az ő főszerkesztésében jelenhetett meg. Szerkesztette a Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár című sorozatban megjelent műveket, összesen tizenkilenc²⁹ kötetet, és a postajog és postatörténet témában számos tanulmányi jegyzetet írt és adott ki. A Nemzetközi Statisztikai Intézet előkészítő bizottságának tagjaként, az 1901. évi nemzetközi statisztikai kongresszus előadójaként a *La statistique de*

²⁶ Megjegyzendő, hogy a millenniumi kiállításról minden hiteles információnk dr. Hennyey Vilmostól, illetve Vater Józseftől származik, akik a Matlekovits Sándor szerkesztésében 1898-ban megjelent összefogó mű *Posta*, illetve *Távírda és távbeszélő* fejezetét írták meg.

²⁷ *Révai nagy lexikona*. 9. kötet. Budapest, 1991, Szépirodalmi és Babits Könyvkiadó, 750. p.

²⁸ *Tolnai világlexikona*. 1. kötet. Budapest, 1912, Magyar Kereskedelmi Közlöny Hírlap- és Könyvkiadó, 9. p.

²⁹ Ebből három kötet (3., 4. és 16.) beazonosítatlan.

la poste en Hongrie című, az intézet körlevelében megjelent cikkét írta meg. Lelkes előadója volt a posta és távíró szakkörnek, s 1904-ben az Uránia színházban a *Gyorskocsitól a gyorsvonatig* című, Peterdy Sándorral közösen írt, mozgóképekkel tarkított darabjával aratott sikert. Irodalmi munkásságának megkoronázásaként megírta, majd 1926-ban kiadta a postatörténeti kutatók számára ma is nélkülözhetetlen, *A magyar posta története* című könyvét.

Ez a komoly történeti kutatásokon alapuló mű több szempontból is óriási jelentőséggel bír. Hennyey mellett, hogy munkája kapcsán végigkutatatta a Magyar Nemzeti Múzeum, az Országos Levéltár, a Magyar Tudományos Akadémia, a Bécsi Pénzügyi Levéltár postatörténeti anyagát, a felhasznált forrásokat meg is jelölte, hogy azok a további kutatások kapcsán könnyen fellelhetők, ellenőrizhetők legyenek. Emellett felülvizsgálta az addig megjelent összes postatörténeti munka adatait, és a tévedéseket eredeti okmányok alapján helyesbítette, illetve egészítette ki. A magyar posta ezeréves fejlődését egységes és az egész magyar történeti időre kiterjedő arányos keretben kívánta bemutatni úgy, hogy az egyes időszakok a jövőben külön tanulmányok tárgyát képezhessék. Az 1887 és 1914 közötti, a magyar posta aranykorának is nevezett időszak áttekintését a szerző a leghitelesebben foglalhatta össze, hiszen e korszaknak maga is részese, közreműködője volt. S amit a mű előszavából megtudhatjuk, Hennyey az 1924-ig terjedő munkája kapcsán nem csak neves elődeire, hanem kortársaira is támaszkodott.

Dr. Hennyey Vilmos élete során élénk társadalmi és közéleti szerepet is vállalt. Az I. világháború idején a Magyar Vöröskeresztben szerzett jelentősebb érdemeket, ennek elismeréseként vöröskereszt alelnöki címet és kitüntetésekkel látta el. A székesfővárosi törvényhatósági bizottságnak hosszú időn át tagja, s mint ilyen a II. kerületi bizottsági tagok értekezletének elnöke volt. A Budai Polgári Körnek, a Budai Társaskörnek, illetve a II. kerületi polgári munkapártnak elnökségi tagja, a Köztisztviselők Fogyasztási Szövetkezetének alelnöke volt. Az 1898-ban életre hívott Patria szabadkőműves páholyban is magas tisztséget töltött be. Hosszabb ideig volt elnöke a Magyar Posta Állami Személyzetének Segélyező és Nyugdíjpótló Egyesületének³⁰, a Budapesti Önszegélyező Takarékpénztár Központi Szövetkezet kebelében alakult Posta- és Távirdealkalmazottak Hitelegyesületének³¹ és az Otthon Házépítő Szövetségnek³². Ez utóbbi kapcsán Budán a Csend utcai, Zuglóban a Gervay utcai tisztviselőházak felépítése fűződik nevéhez.³³ Olyannyira, hogy a zuglói postástelepet

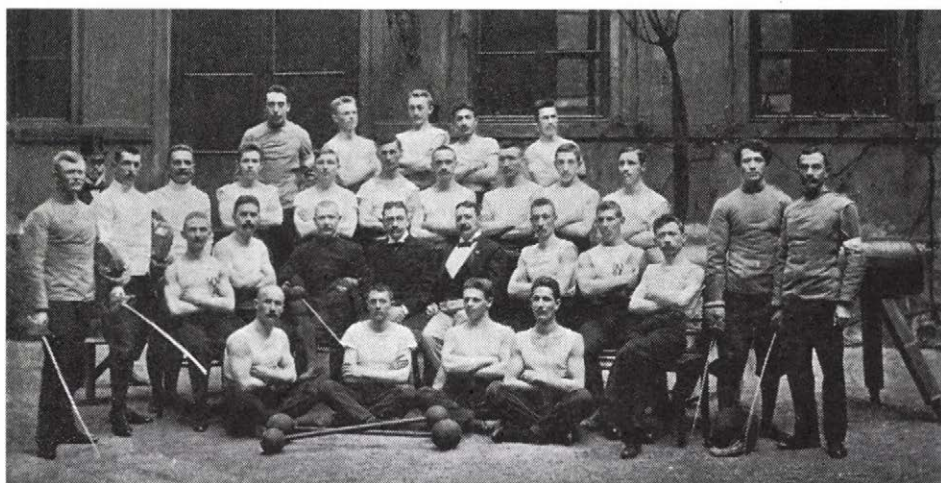
³⁰ A pontos időtartam ismeretlen, de az 1905. évi megválasztásától 1914-ig biztosan ő volt az elnök. Dr. Hennyey Vilmos. *A posta*, 1909, 23. szám, 3. p.; Ferenczi Pál – Horváth József (szerk.): *Közlekedési szaknaplár az 1914. évre*. Budapest, 1913, Schmelcz és Zoltán Könyvnyomdája, 217. p.

³¹ Az intervallum itt is ismeretlen, de a közlekedési szaknaplárak szerint 1903 és 1914 között ő volt az elnök. Uo. 216. p.

³² Az én házam, az én váram közmondás híveként nősülése után egy maga építette házba költözött, s az Otthon Házépítő Szövetség élére állva a közmondásnak a közéletben is érvényt kívánt szerezni. A nyugdíjpótló egyesület közgyűlésétől is azt kérte, tegye lehetővé az egyesület tagjainak a családi házak megszerzését, hogy a lakpénz lekötésével állandó otthon teremthessenek. 1908-ban egy 30 házból álló mintatelep létesítését, 1910-ben egy 100 házból álló telep építését kívánta elindítani. Dr. Hennyey Vilmos. *A posta*, 1909, 23. szám, 4. p.

³³ A Csend utcai mintatelep munkálatainak elkezdéséről a szövetség 1908 májusában értesíti a tagságot. Az „Otthon” házépítő szövetség akcióiban. *A posta*, 1908, 10. szám, 3. p.

Egy hónap múlva a szövetség már arról számol be, hogy a budai oldalon egyelőre két ház építését tervezik, a Császár-fürdőtől 5 percnyi távolságra fekvő széles Pacsirtamező utcában, közvetlen szomszédságában az elemi, polgári iskolának és gimnáziumnak. Építünk postás házakat a fővárosban. *A posta*, 1908, 12. szám, 3. p. Az 1910. december 31-én közzétett felhívásból arról értesülünk, hogy a zuglói építkezések első szakasza befejeződött, s hogy a Gyarmat utca és a Hajtsár út között létesült Hennyey Vilmos-telepen 32 családi ház már felépült. Mint írják, az egyesület ezzel és a tavaszra tervezett 10 házzal alig néhány hónap alatt 42 családnak biztosít lakpénzüket lekötésével megszerzett örökös otthonot. Felhívás. *A Posta*, 1911, 1. szám, 2. p.

A Budapesti Posta és Távírda Tisztviselők Sportegyesületének vívói és tornászai, középen dr. Hennyey Vilmos elnök Szőcs Sándorral és Akay Alajossal, a Sportkedvelők című lap 1901. május 26-i számából

Hennyey Vilmos-telepnek nevezték, amely elnevezés egyes publikációkban Zuglónyeny helységnévként szerepel.³⁴ A sport terén is élénk tevékenységet fejtett ki.³⁵ Az 1899-ben megalakult Budapesti Posta és Távírda Tisztviselők Sportegyesületének első elnöke, majd 1908. október 31-én³⁶ történt leköszönése után örökös díszelnöke volt.³⁷ Érdekességként megemlíthető, hogy a későbbi Postás Sport Egyesület zászlóavató ünnepségét 1903-ban³⁸

³⁴ „A telep 1910 és 1912 között épült ki a Hajtsár (ma Nagy Lajos király) út és a Körvasút sor vonala közötti külterületen, a Gervay utca két oldalán újonnan parcellázott telkeken... A zuglói postástelepen eredetileg száz házat akartak építeni emeletes ikerházak formájában, a tagság azonban ragaszkodott a szabadon álló, villaszerű épületekhez. Ezért csak családi házak épültek... A formai gazdagság ellenére a telep építészeti karaktere egységes és határozott... Az összes épület tervezője a svájci eredetű Neuschloss-Knüsel Kornél műépítész... Két legismertebb munkája az Állatkert főbejárata és a vastagbőrűek háza. Talán nem véletlen, hogy zuglói épületein a Kós-féle állatkerti pavilonok távoli hatásait is felismerhetjük... Az utóbbi évek átépítései nem tettek jót a postástelepnél: kevés ház őrzi már csak eredeti állapotát (Gervay utca 29., 31., 33., 36., 40., 42., 50.). Az egyetlen gondosan felújított épület a Gervay utca 32.” Ferkai András: *Lakótelepek*. Budapest, 2005, Sík Kiadó, 15–18. p.

³⁵ „1899. augusztus 15-én hennyei Hennyey Vilmos dr. jelentette ki az első közgyűlésen a postások sportegyesületének megalakulását. Őt, a régi sportembert, aki ifjúkorában kitűnő lovas, tornász, úszó, vadász és kerékpáros volt, választotta a közbizalom az egyesület első elnökének... Az ifjúkori intenzív sportolás eredménye, hogy még ma is teljes testi és szellemi frissességgel köszönheti az általa alapított, ma már 40 éves egyesületet.” [Ugyanitt olvashatjuk dr. Hennyey üdvözlő sorait is.] Dr. Kapala Gyula – Szitár László: *Postás Sport Egyesület*. Budapest, 1939, Hunnia Nyomda, 2. p.

³⁶ Uo. 27. p.

³⁷ A dr. Hennyey Vilmos vezetésével 1899-ben alapított Budapesti Posta és Távírda Tisztviselők Sportegyesületének 1900-ban felfektetett, 1910-ig vezetett naplóját a Postamúzeum dokumentációs gyűjteményében őrzik. Okmánytári száma 127, régi gyarapodási száma 2809.

³⁸ A zászlószentelésre május 3-án a buda-újlaki római katolikus templomban került sor, ahol a zászlót dr. Ott Ádám plébános áldotta meg. A zászló ünnepélyes felavatása délután a margitszigeti sporttelepen megrendezett torna- és atlétikai versenyek közben zajlott, a pályán felsorakozott egyenruhás tomaszok előtt, ahol a zászlóánya, dr. Hennyey Vilmosné aranyhímzéses szalagot kötött a zászlóra, az előkelőségek és testületek képviselői pedig 113 szegyet vertek a zászlórúdba. Az eseményen dr. Berzeviczy Albert, a torna- és atlétikai ünnepség díszelnöke, egyben az Országos Torna Szövetség elnöke, illetve a kereskedelmi miniszter képviselőjében gróf Wickenburg Márk államtitkár is jelen volt. Dr. Kapala Gyula – Szitár László: *Postás Sport Egyesület*. Budapest, 1939, Hunnia Nyomda, 25–26. p.

kimagasló sport- és társadalmi eseményként rendezték meg, amelyről a korabeli sajtóban³⁹ is olvashatunk. Hennyey maga is kiválóan vívott, lovagolt, kerékpározott, és okleveles sofőrként autót is vezetett.⁴⁰ Az Országos Torna Szövetség alelnökéeként a nagyobb versenyek zsűrijében is részt vett.

Dr. Hennyey Vilmos eredményes munkásságának elismeréséül számos kitüntetésben részesült. Többek között 1896-ban⁴¹ a budapesti távírdaértekezlet alkalmából szerzett érdemeiért a hennyei előnév használatának engedélyezésével magyar nemességet kapott, 1906-ban⁴² a magyar posta fejlesztése terén elért eredményeiért a Vaskoronarend III. osztálya kitüntetésben részesült, 1916-ban⁴³ a Lipót-rend lovagkeresztjét érdemelte ki. Az első világháború alatt – bizonyára a Magyar Vöröskeresztben szerzett érdemeiért – a Polgári Érdemkereszt II. osztálya kitüntetését kapta meg. Nemzetközi munkájának elismeréséül német, francia, olasz, bajor, japán, orosz, portugál, görög, bolgár, román és szerb kitüntetésekben részesült.

Kortársai jellemzése szerint a mélyen gondolkodó dr. Hennyey Vilmos az embereket nem születés és rang, hanem egyéni értékük és munkásságuk szerint becsülte, s amilyen szigorú főnök, éppolyan ragaszkodó és szívélyes, néha lágyszívű kolléga volt, aki a hozzá fordulókat tehetsége szerint segítette és támogatta. Mint írják, a postához családi tradíciók által megszentelt szeretet fűzte, ezt a nemesi címerét díszítő postajelvények⁴⁴ is bizonyítják. Rendkívül sokat dolgozott, társadalmi és közéleti szereplést is gyakran vállalt, mindezeknek páratlanul gyors gondolkodásának köszönhetően tudott megfelelni. Kitűnő szónok és ötletes debatter volt. Szónoklatait munkáihoz hasonlóan korrekt nyelvezet, logikus gondolkodás és áttekinthetőség jellemezte. A főváros érdekeit is előszeretettel karolta fel, de távol tartotta magát az országos politikától. Hosszú pályája alatt soha nem szavazott, meggyőződése volt, hogy az exponált helyet betöltő tisztviselő pártatlanságát csak úgy tudja megőrizni, ha az országos politikától távol tartja magát. Hivatalos minőségében semmilyen pártérdekben soha senkit nem volt hajlandó befolyásolni. Hivatali, közéleti és társadalmi szereplésében általában a világot megjárt európeér modern, felvilágosult, toleráns és minden érdektől mentes, független gondolkodás vezérelte.⁴⁵

Nyugalomba vonulása után is számos kulturális és jótékony egyesületben vállalt aktív szerepet, elnöke volt a budai művészeket, írókat és tudósokat összefogó Hollós Mátyás Társaságnak és főmunkatársa a Budai Naplónak. Az 1932-ben életre hívott, Gül Babáról elnevezett Budai Független Magyar Autonóm Iszlám Vallásközösség léte, fenntartása és fejlesztése körül is érdemeket szerzett, amiért a vallásközösség védnöke címmel tüntették

³⁹Zászlószentelés. *Vasárnapi Újság*, 1903, 19. szám, 309. p.

⁴⁰A Budapesten tartózkodó bolgár vezérigazgató, Stojanovits, még Zimonyba érkezése után is azon panaszkodott, hogy Hennyey, aki autón vitte őt Gödöllőre, a visszaúton olyan ördögien és gyorsan vezetett, hogy még Zimonyban is e nobilis élvezettől zúgott a feje. Dr. Hennyey Vilmos. *A posta*, 1909, 23. szám, 2. p.

⁴¹*Posta és Távírda Rendeletek Tára. Postai és Távírdai Közlemények az 1896. évi 46. számhoz*, 111. p.

⁴²*Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1906. november 15. 48. szám, 332. p.

⁴³Ferenczi Pál – Horváth József (szerk.): *Közlekedési szaknaptár az 1917. évre*. Budapest, 1917, k. n., 131. p.

⁴⁴Kék pajzsban hármass halom koronás középsőjéből kiemelkedő, szemközt álló s kiterjesztett szárnyú holló, jobb felé fordulva csőrében piros pecsétet fehér levelet tart. Felette két cikázó villám. A koronás nyílt lovagsisak díszre jobbra fordult, kiterjesztett szárnyú holló, csőrében levél. Az I. Ferenc József által dr. hennyei Hennyey Vilmosnak adományozott nemességéről kiállított oklevél. Bécs, 1896. október 2. 6. p.

⁴⁵Dr. Hennyey Vilmos. *A posta*, 1909, 23. szám, 5. p.

A családi címer a nemesi oklevélből

ki.⁴⁶ Az okkultizmus témájában Szlemenics Máriával magyarra fordította Helena Petrovna Blavatsky *Titkos tanítás* című háromkötetes enciklopédikus munkáját, számos cikket írt, előadásokat tartott, s a Metapszichikai Tudományos Társaság elnökének is megválasztották.⁴⁷

Dr. Henney Vilmos kiváló, sokoldalú, elevenen lüktető, közérdekű működésről is számot adó életén végigtekintve összefoglalásként elmondhatjuk, hogy az önálló Magyar Királyi Posta hat első legfelsőbb vezetőjét – Gervay Mihálytól Follért Károlyig – kiszolgáló szervezési, jogi és nemzetközi munkásságával jelentős szerepet játszott mindazon reformintézkedések kidolgozásában, illetve megvalósításában, amelyek a kiegyezés után az intézményt Európa legelső postái közé emelték. S bár a fáradhatatlan buzgalommal munkálkodó, örök jobb kéznek⁴⁸ nevezett dr. Henney Vilmost kortársai igen szigorú és magas elvárásokat támasztó főnökek tartották, aki az ő ügyosztályába került, örökre ott kívánt maradni. A morózus, de valójában szeretetreméltó vezető, aki az egyénben a kvalitást, a szorgalmat és a kitartó munkásságot becsülte, oktató és művészetpártoló tevékenysége mellett postatörténeti szakíróként is maradandót alkotott. Tehát munkásságával többszörösen kiérdemelte mind kortársai, mind az utókor tiszteletét és megbecsülését. Megfáradt életének 86. évében, 1950 decemberében hunyt el, hamvait a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra.⁴⁹

Dr. Henney (Hager) Vilmos postás ősei

Nemes Hager Tamás budai postaprefektus (1738–1755)

Hager Ernő Frigyes előbb kassai, majd budai postaprefektus (1762–1787),

az első pesti fiókposta vezetője (1787)

Hager Mihály postalevélhordó (1830–1877)

Hager Vilmos az udvari, majd a budapest-vári postahivatal vezetője (1857–1907)

Dr. Henney (Hager) Vilmos helyettes államtitkár, műegyetemi magántanár,
posta- és távírdafőigazgató (1884–1923)

A különböző postai szaklapokban pályája során megjelent írásokból szerezhetünk tudomást arról is, hogy Henney már az 1890-es években kutatta saját családjának történetét, a szintén postai pályán jeleskedő felmenőinek életét. Ennek eredményeként a Hager család tagjairól először az 1909-ben megjelenő, dr. Henney Vilmos 25 éves postai szolgálatát méltató, sajnálatos módon szerző nélküli vezércikkből értesülünk.⁵⁰ Itt olvashatjuk,

⁴⁶ Udvarvölgyi Zsolt: *A magyar iszlám vallásszociológiája*. Szakdolgozat. Budapest, 1998, 36. p. In www.magyariszlam.hu/dokument/szakdolgozat.doc.

⁴⁷ Szemlélődés az okkultizmus területén címmel 1934. november 14-én a Gellért Szálló márványtermében tartott előadást. *Újság*, 1934. november 3.

⁴⁸ Amikor Heim Péter nyugalomba vonulása után a fiatal tisztviselő áthelyezését javasolták, Follért Károly győzte meg Szalay Pétert, hogy kár volna Henneyt onnan elhelyezni, ahol tudásával, sokoldalú képzettségével még igen sok szolgálatot tehet. Henney hamarosan nélkülözhetetlen jobbkeze lett Szalaynak, Follért pedig akkor még nem gondolhatta, hogy magáról is gondoskodott, hiszen neki lett csak igazán a jobbkeze. Ezért nevezték őt az örök jobb kéznek. Dr. Henney Vilmos. *A posta*, 1909, 23. szám, 5. p.

⁴⁹ Elhalálozási évszámát, amit az Országos Széchényi Könyvtárral is közöltünk, a temető Internetes portálján, a www.bparchiv.hu/magyar/kiadvany/bpn/40_41_42/adattar4.html cím alatt találtam meg. Sírhelyének parcellaszáma: 34/2-1-70. Közös sírban fekszik Aranka lányával, Hornung Andornéval (1900–1987), illetve vejével, dr. Hornung Andorral (1898–1974).

⁵⁰ Dr. Henney Vilmos. *A posta*, 1909, 23. szám, 1–5. p.

hogy Henney dédapja Hager Ernő Frigyes kassai prefektus, majd budai postamester, nagyapja Hager Mihály pozsonyi postatiszt, édesapja id. Hager Vilmos pedig az udvari, majd a budai vári postahivatal vezetője volt. A szerző érdekes adalékként a postamesterek egyesületének 1905. évi rendkívüli közgyűlésén elhangzottakból is idéz, miszerint Henney egy heves vitában Nádor Vincének, aki azt bizonygatta, hogy ő csupán a postások érdekeit kívánja védeni, a következő szavakkal válaszolt: „*Ebben a teremben senki sincs, akinek nálamnál több joga legyen, hogy a postások érdekeit védelmezze, aki nagyapja és apja révén immár a harmadik generáció, aki a magyar postát szolgálja, és ha hasonlaltal akarnék élni, azt mondhatnám, hogy a postaszákban születtem.*” S lábjegyzetben szerkesztői megjegyzésként azt olvashatjuk, hogy: „*Akkor Henney maga sem tudta, hogy már dédapja is a posta szolgálatában halt meg, tehát, hogy ő már a negyedik generációt képviseli e téren.*” Azt sajnos nem tudhatjuk, hogy dr. Henney Vilmos meddig jutott el a neves postás család kutatásában, de az 1939-ben Pap Lajos szerkesztésében megjelenő kolligátumban szereplő életrajz szerint magát attól a nemes Hager Tamástól eredezteti, aki Mária Terézia uralkodása idején (1740–1780) budai postamester volt.⁵¹ S eszerint ő már az ötödik postás generációt képviselné.

A Postamúzeumban fellelhető, a 18. századra vonatkozó szűkös szakirodalom szerint megállapítható, hogy Hager Tamás 1738 és 1755 között a budai főpostahivatal vezetője, tehát budai postaprefektus volt, s mint ilyen a budai kerülethez tartozó összes postamester felügyelője.⁵² Egy 1746. évi feljegyzésből arról is értesülünk, hogy nemes Hager Tamás császári és királyi postagondnok és felesége, Schiffer Zsuzsanna Cecília a Víziváros Fő utcájában vásárolt házat, amely kezdetben vendéglőként, majd postaházként működött.⁵³ A dédapának vélt Hager Ernő Frigyesről is van adatunk, aki a 18. század közepén már valóban a postánál dolgozott, előbb kassai (?), 1762 és 1787 között⁵⁴ budai postaprefektusként. Az is kiderül róla, hogy kezdetben az 1787-ben⁵⁵ létesített első pesti fiókpostát is vezette, 1787 végétől azonban nincs nyoma⁵⁶ a szakirodalomban. Dr. Henney Vilmos távolabbi felmenőit vizsgálva megállapítható, hogy Hager Ernő Frigyes hivatali évszámadatai ismeretében nem lehetett Henney dédapja.⁵⁷ A vélt dédapa és nagyapa közül ugyanis hiányzik egy generáció. Nem bizonyítható tehát, hogy Henney az első két ősnak egyenes ágú leszármazottja.

A 19. századi egyenes ágú felmenők tekintetében sokkal könnyebb dolgunk van, postai pályafutásukra vonatkozó hiteles információk után már a Postai Rendeletek Tárában kutathatunk. Igaz azonban, hogy a nagyapa, Hager Mihály nevével csak egyetlen egy alkalommal találkozunk, miszerint 1877. március 23-án Hager Mihály pozsonyi postalevélhordó 47 évet meghaladó hű és buzgó szolgálata elismeréséül az Ezüst Érdemkereszt

⁵¹ Pap Lajos (szerk.): *A magyar posta monográfiája. I. Életrajzok. II. Henney Vilmos: „A magyar posta története” című könyve.* Budapest, 1939, Fráter és Társa Könyvnyomda, 220. p.

⁵² Dr. Monus Ferenc: Adatok a budai posta történetéhez. *Magyar Posta*, 1940, 2. szám, 68. p.

⁵³ Orbán Ferenc: *A budai főpostahivatal vezetői és a hivatal elhelyezése 1688 és 1850 között.* Kézirat. Silkeborg, Dánia, 1993, 6. p.

⁵⁴ Uo. 8. p.

⁵⁵ Dr. Monus Ferenc: Adatok a budai posta történetéhez. *Magyar Posta*, 1940, 6. szám, 261. p.

⁵⁶ Abból a szerkesztői lábjegyzetből, miszerint Hager Ernő Frigyes a posta szolgálatában halt meg, arra következtethetünk, Henney tudott valamit, amit az utókor nem, s ami talán megoldaná a rejtélyt, miért szakadt meg 1787-ben a budai postaprefektus s egyben az első pesti fiókposta vezetőjének pályafutása.

⁵⁷ Esetleg ükapja vagy Hager Tamás fia, netán testvére.

kitüntetésben részesült.⁵⁸ Ezzel szemben az apa, id. Hager Vilmos (1938–?) nevét már nem csak a Postai Rendeletek Tárában, hanem a Közlekedési szaknaptár 1897 és 1907 közötti kötetiben is felleljük. Ő előbb az udvari, azaz a pozsonyi városi posta-, távírda- és távbeszélőhivatal, majd a budapest-vári posta- és távírdahivatal vezetője volt. A rendeletek szerint Hager Vilmos postafelügyelőt 1886-ban⁵⁹ a pozsonyi postahivatalhoz II. osztályú postahivatali főnökké, 1893-ban⁶⁰ az akkori posta- és távírdafőtisztet II. fizetési fokozatba tartozó posta- és távírdafelügyelővé nevezték ki. 1894-ben⁶¹ posta- és távírdatanácsosi címmel és jelleggel ruházták fel, majd 1896-ban⁶² posta- és távírdafőfelügyelővé nevezték ki. 1897-ben⁶³ – postai szolgálatának éppen 40. évében⁶⁴ – Pozsonyról Budapestre helyezték, s a budapest-vári posta- és távírdahivatal vezetésével bízták meg, ahonnan 1907-ben⁶⁵ vonult nyugalomba, összesen 50 évi postai szolgálat után.⁶⁶ Megjegyzendő még, hogy id. Hager Vilmos posta- és távírdatanácsosi címmel és jelleggel felruházott főfelügyelőt sokévi buzgó szolgálata elismeréséül 1904. szeptember 1-jén a Ferenc József-rend lovagkeresztjével tüntették ki.⁶⁷ A fentiekben leírtak összegzéseként megállapítható, hogy dr. Hennyey Vilmos egyenes ágú felmenői is páratlanul szívós fizikai szervezettel rendelkeztek, hisz nem kis teljesítményként nagyapja 47, apja pedig 50 évig szolgálta példamutatóan a magyar postaintézetet.⁶⁸

Dr. Hennyey Vilmos családja

Dr. Hennyey Vilmos (1864–1950) az 1890-es évek végén, 1896 és 1899 között feleségül vette Förster Irént (?–1950), Förster Nándor⁶⁹ gyárigazgató lányát. Életük végéig tartó boldog házasságukból három leánygyermek született. Elsőként egy ikerpár. Közülük

⁵⁸ *Postai Rendeletek Tára*, 1877. április 14. 8. szám, 42. p. A szerző nélküli vezércikk szerint Hager Mihály 53 évet dolgozott a posta szolgálatában, a rendelet alapján 47 évet, és nem postatiszt, hanem postalevélfördő volt.

⁵⁹ *Postai Rendeletek Tára*, 1886. augusztus 30. 40. szám, 285. p.

⁶⁰ *Posta és Távírda Rendeletek Tára. Postai és Távírdai Közlemények az 1893. évi 24. számhoz*, 47. p.

⁶¹ *Posta és Távírda Rendeletek Tára. Postai és Távírdai Közlemények az 1894. évi 4. számhoz*, 9. p.

⁶² *Posta és Távírda Rendeletek Tára. Postai és Távírdai Közlemények az 1896. évi 27. számhoz*, 63. p.

⁶³ *Posta és Távírda Rendeletek Tára. Postai és Távírdai Közlemények az 1897. évi 23. számhoz*, 77. p.

⁶⁴ *Közlekedési szaknaptár az 1897. évre*. Budapest, 1896, Belvárosi Könyvnyomda, 31. p.

⁶⁵ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1907. szeptember 18. 40. szám, 339. p.

⁶⁶ Az idézett vezércikkkel ellentétben id. Hager Vilmos nem 56, hanem 50 évi postai szolgálat után vonult nyugalomba, ezt a jelzett közlekedési szaknaptárak egybevágó adatai is bizonyítják, miszerint a posta szolgálatába általunk ismeretlen helyen 1857-ben lépett, esküt 1857. július 3-án tett. Az ismeretlen hely talán Bécs, ahol 1864-ben Vilmos fia megszületett, s ahol a dédunoka, Hornung Zsuzsanna emlékei szerint nyugalomba vonulása után élt.

⁶⁷ *Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1904. október 6. 38. szám, 274. p.

⁶⁸ Az 50 évi postai szolgálatot minden kétséget kizáróan egy 1907-ben megjelent közlemény támasztja alá. Az id. Hager Vilmos félévszázados jubileumát méltató írásból a fentiek kiegészítéseként azt is megtudjuk, hogy 1857-ben a pozsonyi főreáliskola elvégzése után lépett a posta szolgálatába. Az eskü letétele után Nagyváradra, majd Bécsbe helyezték, ahol 1862-ben a Magyarországon berendezett első mozgópostához osztották be. 1867-ben Pestre jött, ahol tapasztalatait a magyarországi mozgóposták berendezése terén kamatoztatta. 1869-ben ellenőrnek, 1870-ben gondnoknak, illetve a „*Pest délkeleti vaspályai kocsiposta átrovatoló hivatalának*” vezetőjévé nevezték ki. Innen került 1886-ban Pozsonyba, majd 1897-ben újra Budapestre. *A posta*, 1907, 22. szám, 3–4. p.

⁶⁹ Förster Nándor (1852–1935?) gyárigazgató: Zürichben folytatott tanulmányai után, 1873-ban a Magyar Királyi Államvasutak szolgálatába lépett, majd 1890 és 1898 között a budapesti Magyar Királyi Államvasutak Gépgyárának és az ezzel egybeolvastott diósgyőri Magyar Királyi Vas- és Acélgépár igazgatója volt. Az ő vezetése alatt fejlődött fontos iparágá Diósgyőrön az alakos acélöntés. Az 1890-ben alakult Budapesti Gépgyárak és Gépgyár-igazgatók Klubjának, a későbbi Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének elnökeként a társadalmi életben is aktív részt vállalt. Nevét a budapesti Szabadság híd egyik emléktáblája is őrzi. Érdemei elismeréséül 1893-ban a Vaskoronarend III. osztálya kitüntetésben részesült, 1906-ban pedig magyar nemességet kapott.

Hennyey Aranka (1900–1987) gyógytornász volt, a Nemzeti Tornaegylet tornatanító képzőjén végzett. Említést érdemel, hogy a tornászcsapat tagjaként 1928-ban részt vett az Amszterdamban megrendezett olimpián, ahol összetettben negyedik helyezést értek el.⁷⁰ Férje, dr. Hornung Andor⁷¹ okleveles gépészmérnök, a műszaki tudományok doktora, életét a kutatásnak szentelte. Egyetlen gyermekük, Hornung Zsuzsanna (1930) építészmérnök és keramikus még személyes élményein keresztül őrzi a nagyszülők, köztük dr. Hennyey Vilmos emlékét, szellemi örökségét. Ő az, aki ezt az örökséget férjével, Arnóth Lajos (1929) Ybl-díjas építészmérnökkel, címzetes egyetemi tanárral együtt gyermekeik – Arnóth Ádám (1957) építészmérnök és Arnóth Balázs (1960) kamarazene-tanár – által átörökíthetik a jövő nemzedékébe, azaz Hennyey ükunokáiba.⁷²

Aranka ikerpárja, Hennyey Irén (1900–1981) kereskedelmi és pénzügyi végzettséggel rendelkezett, s mivel soha nem ment férjhez, szüleivel egy háztartásban élt. A szülők 1950 januárjában, illetve decemberében bekövetkezett halála után, a nemesi Hennyey név egyedüli viselőjeként, 1951 nyarán a Bartók Béla úti családi lakás, illetve Budapest elhagyására kényszerült, azaz kitelepítették a Heves megyei Erk községbe. A családi emlékezet szerint szülővárosa, illetve rokonai utáni vágyakozásának eredményeként bár 1955-től még Dunaharaszttiban volt bejelentve, valójában már Budapesten lakott, és a Rimamurány vasipari cég Nádor utcai kirendeltségénél dolgozott. Tehát 1955-től 1981-ben bekövetkezett haláláig testvérével és annak családjával a Reguly Antal utcában élt.

A harmadik lány, Hennyey Palika⁷³ (1902–1988) hegedűművésznak tanult, két évig Hubay Jenő tanítványa volt, 1919-ben azonban tanulmányait félbehagyva férjhez ment Hennyey (Erb) Gusztáv⁷⁴ századoshoz, későbbi külügyminiszterhez. Erb Gusztáv apósa kérésére vette fel a Hennyey nevet, hogy azt továbbvigye. A sors azonban másként ren-

⁷⁰ Az olimpiai tornászcsapat tagjai: Hámos Mária, Hennyey Aranka, Herpich Rudolfné, Kael Anna, Kövessy Margit, Pályi Margit, Rudas Irén, Szeiler Nándorné, Szöllősi Ilona, Tóth Judit. <http://wikipedia>.

⁷¹ Hornung Andor (1898–1974) gépészmérnök, a műszaki tudományok doktora: A budapesti műegyetem elvégzése után, 1922-ben a Ganz Vagon- és Gépgyár kutató és fejlesztő osztályán dolgozott. A nagynyomású nyersolajmotorok technológiai kérdései mellett fő szakterületét a köszőrülés és a köszőrükorong gyártása képezte. Utóbbi fejlesztésén a Ganz-gyárban, a Vasipari Kutató Intézetben, a Gépipari Technológiai Intézetben és a Gépipari Tudományos Egyesületben tevékenykedett. 1951-től az MTA Műszaki Tudományok Osztálya gépgyártási szakbizottságának tagja volt. Rendszeresen publikált, mintegy száz szakkikke jelent meg. A Gépipari Tudományos Egyesület Pattantyús Ábrahám Géza-díjjal tüntette ki.

⁷² Az Arnóth család – Zsuzsanna és férje, valamint családos gyermekeik – a dr. Hornung Andor által építtetett Reguly Antal utcai családi házban lakik.

⁷³ A dr. Hennyey Vilmos és egykori főnöke, Heim Péter közötti szoros barátság ékes bizonyítékaként idézhetjük fel a családi történetet, miszerint miközben Hennyeyék harmadik gyermeküket várták, s gondolván, hogy a két lány után fiuk születik, Hennyey Heim Péter fiára, Heim Pálra gondolva azt mondta: Nekem is kell egy kis Palika! Olyannyira akarta ezt, hogy amikor megszületett harmadik leánygyermekük, a néven nem változtatott, Palikának keresztelték. Megjegyzendő, hogy Hennyey Palika születésekor dr. Heim Pál (1875–1929) már a Budai Irgalmasrendi Kórház gyermekosztályának főorvosa volt.

⁷⁴ Hennyey (Erb) Gusztáv (1888–1977) vezérezredes, külügyminiszter: A hadapródiskolát Budapesten végezte, az I. világháborúban csapat- és vezérkari beosztásokban szolgált, majd 1917-ben százados lett. A háború után a Honvédelmi Minisztériumban dolgozott, 1925-től Párizsban, Belgrádban és Athénban volt katonai attasé. 1933-ban a vezérkari főnökség 2. osztályának vezetőjévé, 1938-ban vezérőrnagyként az 5. gyalogdandár parancsnokává, 1941-ben altábornagyként a II. hadtest parancsnokává, 1942-ben a gyalogság felügyelőjévé nevezték ki. 1943-tól a Honvédelmi Minisztérium csoportfőnöke, 1944. augusztus 29. és október 15. között vezérezredes, külügyminiszter volt. A nyilasok még októberben letartóztatták, Sopronkőhidán raboskodott, ahonnan Ausztriába vitték, 1945-ben az amerikaiak szabadították fel. Élete végéig Münchenben élt. Írásai közül a *Magyar erőfeszítések a második világháború befejezésére* (Köln, 1965) című művét említhetnénk.

*Dr. Hennyey Vilmos feleségével és három lányával
A lányok balról jobbra: Irén, Aranka és Palika, 1905–1910*

*Dr. Hennyey Vilmos vejével, Hennyey Gusztávval, feleségével, három lányával és unokájával
A lányok balról jobbra: Aranka, Irén, ifj. Palika és id. Palika, 1925–1935*

delkezett, a házaspárnak csak egy leánygyermek született, így a Henney név Henney Vilmos ágán megszűnt létezni. Leányuk, ifj. Henney Palika (1921) Thold Dezső⁷⁵ (1913–2000) katonatiszt felesége lett. A magas katonai pályát betöltő családfőknek a vesztt II. világháború nem kedvezett, a szülők 1945-ben Bonnban, később Münchenben találtak otthonra, az ifjú házaspár 1944-ben szintén az ország elhagyására kényszerült, s hátrahagyva gyermeküket – ifj. Thold Dezsőt (1942), akit csak 1948-ban tudtak maguk után vitetni – az Amerikai Egyesült Államokban, Philadelphiában telepedtek le. Új hazájukban a katonatiszt férj villamosmérnök lett, Palika gyermekpszichológiát tanult, és egyházi szociális munkásként dolgozott. A magas kort megért, jó egészségnak örvendő Thold Dezsőné Henney Palika ma is évente hazalátogat Budapestre.

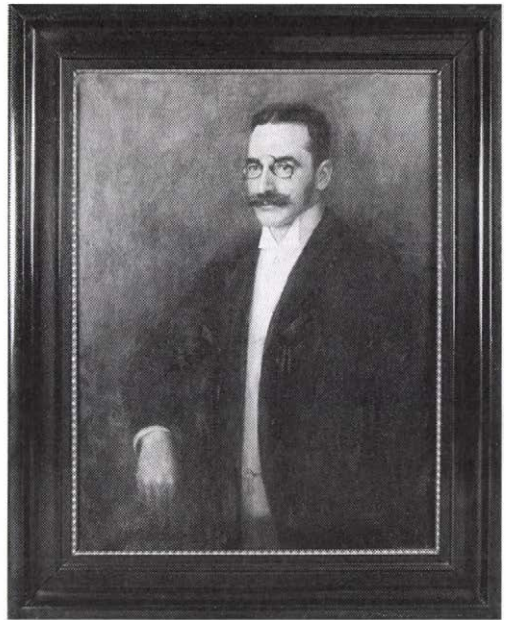
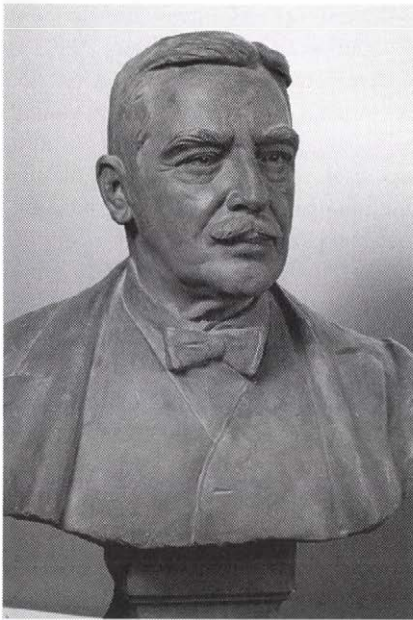
A Henney család kezdetben a Rózsadombon, az Áldás utcában lakott, házuk később része lett az általános iskolának. Innen a Ráth György utcába, majd a Vérmező út 14. szám alatti épületbe költöztek. A Vérmező úti házban, amelyet 1945-ben lebombáztak, dr. Henney Vilmos és felesége 1944-ig lakott.⁷⁶ Ekkor cserélték el hajlott korukra való tekintettel 4. emeleti lakásukat vejük, Henney Gusztáv félemeleti lakásával, amely a Bartók Béla út 53. szám alatti bérpalotában volt. Ez a ház Budapest ostroma alatt a lakóknak teljes biztonságot nyújtott, igaz Henney a családi emlékezet szerint megajándékozott néhány orosz katonát óragyűjteménye egy-egy darabjával, miközben az óvóhelyre siettek vagy már ott helyben. A Henney házaspár 1950 januárjáig, illetve decemberéig, azaz életük végéig itt élt, Irén lányuk pedig a kitelepítéséig, 1951 nyaráig. A kitelepítés után a Henney-lakásba 4 társbérllő családot költöztettek. Bizonyára ez az oka annak, hogy a dr. Henney Vilmos életére és munkásságára vonatkozó dokumentumok sem a család birtokában nem maradtak fenn, sem a Postamúzeumba nem kerülhettek be. Érdekes történelmi adalék, hogy az 1950-es évek elején az unokát, Hornung Zsuzsanna végzős építészmérnököt többek között a nagyszülők lakásának felmérésére jelölték ki, s bár abban már a társbérllők laktak – például Henneyék egykori szakácsnője –, elmesélése szerint a falakat még mindig a Henney család, köztük saját fotói díszítették.

Beszélgetés közben az unoka emlékei között érdekes momentumként felrémlt, hogy nagyapját valami egészen magas beosztásra is jelölték, amit ő nem fogadott el. Ebből kiindulva életrajzának tanulmányozása közben feltűnt, hogy az egykori külön ügyosztályból elinduló két kitűnő szakember, Demény Károly és dr. Henney Vilmos a hivatalos ranglétra minden fokát végigjárva fej-fej mellett haladt egyre magasabbra.⁷⁷ Így 1915-től az őszirózsás forradalomig már a Magyar Királyi Posta és Táviráda Vezérigazgatóság állami személyzetének rangsorozatos névsorában Follért Károly vezérigazgató és Vezérle

⁷⁵ „Az íróasztal fölött néhány kedvenc munka... édesapám keresztapjának díszes rámjú fényképe (amit nagyszüleim sokáig a ruhaszekrény aljában őriztek titokban, hiszen még felemlíteni sem lehetett Thold Dezső tábornagy nevét, aki 1940 decemberében a magyar hadsereg élén diadalmasan vonult be Désre).” Siklódy Ferenc: *Kötött formák – szárnyaló képzelet. Hargita Népe*, 2002. február 8.

⁷⁶ A Postamúzeum könyvtárában fellelhető telefonkönyvek szerint dr. Henney Vilmos 1924 és 1930 között az I. kerületi Krisztina körút 8–10. szám alatt, 1931 és 1943 között a II. kerületi Vérmező út 14. szám alatt lakott. Ezzel szemben az unoka visszaemlékezése szerint nagyszülei 1924 és 1943 között a Vérmező út 14. szám alatt, 1944-től pedig a Bartók Béla úti lakásban laktak. A Postamúzeumban őrzött, 1924 és 1926 között átadott Henney-kéziratok is az unoka állítását támasztják alá, azokon dr. Henney Vilmosnak olyan bélyegzője szerepel, amelynek felirata Vérmező úti lakásának címét is tartalmazza.

⁷⁷ A postai esküt Demény Károly 1883. január 29-én, dr. Henney 1884. november 30-án tette le.

A dr. Hennyey Vilmosról készült szobor és festmény

Gyula főigazgató után az igazgatási személyzet harmadik, illetve negyedik helyén álltak. A forradalom is mindkettőjük pályáját befolyásolta, 1918 végén Demény Károlyt munkájából felmentették, dr. Hennyey Vilmost 1919-ben fogságba vetették, Follért Károlyt és Vezzerle Gyulát pedig nyugdíjazták. Majd az alkotmányos és törvényes állapot helyreállása után 1919 végén Deményt államtitkári, dr. Hennyeyt helyettes államtitkári címmel és jelleggel hívták vissza az intézmény kötelékébe. A hivatali rangsor élére kerülő Demény Károlyt Hollós József után ekkor nevezték ki vezérigazgatónak, s talán a rangban őt követő Hennyey is ekkor kapott ajánlatot egy magasabb, esetleg vezérigazgató-helyettesi állásra, amit nem fogadott el. A tények ismeretében azonban tudjuk, hogy Hennyey egészen más területen kamatoztatta tudását.

Hornung Zsuzsanna visszaemlékezései szerint nagyapja nagy munkabírású, vidám természetű, angolmán beállítottóságú, emberszerető, minden szélsőséges nézettől mentes egyéniség volt. Ez utóbbit bizonyítja, hogy amikor 1919-ben a vizsgálati fogságból szabadult, számos megbélyegzett postás családnak nyújtott jogi, illetve emberbaráti segítséget. Rengegetet dohányzott, saját pipatóriuma volt, de egyébként az egészséges életmódot részesítette előnyben, rendszeresen sportolt. Családszerető férj s egyben igazi társasági lény volt. Mindig a társaság központjában kívánt lenni, családi ebédek alkalmával is kiselőadásokat tartott – néha hivatalos szerepléseinek főpróbájaként – aktuális témáiról, nyugdíjas éveiben az okkultizmusról is. Dr. Hennyey Vilmos nagyon szerette a szép órákat, a perzsaszőnyeget és a festményeket. Ezekből gyakran vásárolt, gyűjteménye is volt. Kedvelte a zenét és a bridzset; a kórházban utolsó műtétjére várva is Zsuzsanna unokájával bridzsezett, bosszankodva a rossz lapjárásért, s közben Verdi Álarcosbálját énekelte. Pár nap múlva, 1950 decemberében egy kétlépcsős műtét második operációját követően hunyt el.

Dr. Hennyey Vilmos szakirodalmi munkássága

A Posta- és táviróévkönyvekben megjelent írásai

- Előszó. In Dr. Hennyey Vilmos – dr. Koroda Pál – Szentessy Gyula (szerk.): *Posta- és táviróévkönyv 1901. évre*. Budapest, 1900, k. n., 3. p.
- A magyar posta a nemzetközi statisztikai intézet budapesti ülészakán. In Pál Imre (szerk.): *Évkönyv a posta és táviró személyzet számára 1902. évre*. Budapest, 1901, Országos Központi Községi Nyomda, 37–44. p.
- Budapest székes főváros posta-, táviró- és telefonintézménye. In Pál Imre (szerk.): *Posta- és táviróévkönyv 1903. évre*. Budapest, 1902, Országos Központi Községi Nyomda, 28–40. p.
- A londoni nemzetközi táviró értekezlet határozatai. In Pál Imre (szerk.): *Posta- és táviróévkönyv 1904. évre*. Budapest, 1903, Országos Központi Községi Nyomda, 256–261. p.
- Heim Péter. In Demény Károly (szerk.): *Posta és táviróévkönyv 1905. évre*. Budapest, 1905, Országos Központi Községi Nyomda, 13–16. p.
- A budapest–konstantinápolyi táviróvezeték. In Demény Károly (szerk.): *Posta és táviróévkönyv 1906. évre*. Budapest, 1906, Országos Központi Községi Nyomda, 154–161. p.
- Nemzetközi egyezmény a drótnélküli távirás ügyében. In Demény Károly (szerk.): *Posta és táviróévkönyv 1907. évre*. Budapest, 1907, Országos Központi Községi Nyomda, 128–131. p.
- A telegráf és telefon műszaki elemei. In Demény Károly (szerk.): *Posta és táviróévkönyv 1908. évre*. Budapest, 1908, Országos Központi Községi Nyomda, 164–173. p.
- A postaküldemények és táviratok lefoglalása. In Demény Károly (szerk.): *Posta és táviróévkönyv 1909. évre*. Budapest, 1909, Országos Központi Községi Nyomda, 81–88. p.
- A magyar posta, táviró és távbeszélő három utolsó évi fejlődésének rövid összefoglalása. In Demény Károly (szerk.): *Posta és táviróévkönyv 1910. évre*. Budapest, 1910, Országos Központi Községi Nyomda, 17–24. p.
- A postajövedéki büntetőjogról. In Demény Károly (szerk.): *Posta és táviróévkönyv 1911. évre*. Budapest, 1911, Országos Központi Községi Nyomda, 111–117. p.

A Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár című sorozatban megjelent művek

- Pál Imre – Follért Károly: *A magyar posta szervezete és személyzete*. Budapest, 1913, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (1). Szerkesztette és az előszót írta: dr. Hennyey Vilmos.
- Dr. Hennyey Vilmos: *A magyar posta története*, Budapest, 1926, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (?). Írta és kiadta: dr. Hennyey Vilmos.
- Vater József: *A telegráf és telefon története*. Budapest, 1913, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (5). Szerkesztette: dr. Hennyey Vilmos.
- Gruber Árpád: *A postaiüzleti szabályok*. Budapest, 1913, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (6). Szerkesztette és az előszót írta: dr. Hennyey Vilmos.
- Dr. Baló Géza: *A telefon és telegráf üzletszabályzata*. Budapest, 1913, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (7). Szerkesztette: dr. Hennyey Vilmos.
- Dernyei Mihály – Bugyi József: *A postai kezelés*. Budapest, 1914, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (8). Szerkesztette: dr. Hennyey Vilmos.
- Dr. Baló Géza: *A telegráf- és telefonkezelés*. Budapest, 1914, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (9). Szerkesztette és az előszót írta: dr. Hennyey Vilmos.

- Odor Imre: *A posta, telegráf és telefon műszaki berendezése*. Budapest, 1916, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (10–11). Szerkesztette: dr. Henney Vilmos.
- Dr. Henney Vilmos – Singer Henrik: *Posta-, telegráf- és telefonföldrajz*. Budapest, 1916, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (12). Szerkesztette: dr. Henney Vilmos. Az előszót írta: Lóczy Lajos.
- Dr. Alfay Zoltán: *A tételes jog a magyar királyi posta körében*. Budapest, 1914, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (13). Szerkesztette: dr. Henney Vilmos.
- Gruber Árpád – dr. Baló Géza – Salamon István: *A posta-, telegráf- és telefontarifák*. Budapest, 1914, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (14). Szerkesztette: dr. Henney Vilmos.
- Dr. Henney Vilmos – Baló Géza – Gruber Árpád: *A posta és telegráf nemzetközi viszonylati*. Budapest, 1917, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (15). Szerkesztette: dr. Henney Vilmos.
- Guth Pál: *A magyar posta-, telegráf- és telefon számadástétele*. Budapest, 1913, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (17). Szerkesztette: dr. Henney Vilmos.
- Feledi József: *A posta működése a vidéken*. Budapest, 1914, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (18). Szerkesztette: dr. Henney Vilmos.
- Bródy Aladár: *A postatakarékpénztár szervezete és működése*. Budapest, 1913, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda. Posta, telegráf és telefon szakkönyvtár (19). Szerkesztette: dr. Henney Vilmos.

Egyéb írások

- Dr. Henney Vilmos: Posta. In Matlekovits Sándor (szerk.): *Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor és az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye*. 8. kötet. Budapest, 1897–1898, Pesti Könyvnyomda, 886–908. p.
- Dr. Henney Vilmos: Táviratok cenzúrája. *Közgazdasági Szemle*, 1900, 24. évfolyam, 220–222. p.
- Dr. Henney Vilmos: Távirós és távbeszélő. In *Közgazdasági lexikon*. 3. kötet. Budapest, 1901.
- Dr. Henney Vilmos: Posta. In Hollós József – Pfeifer Ignác (szerk.): *A technika vívmányai az utolsó száz évben*. Budapest, 1904, Athenaeum.
- Dr. Henney Vilmos: *Posta- és távírdajog*. Különnyomat a Magyar Közgazdasági Értesítő 1898–1902. évfolyamaiból. Budapest, 1904.
- Dr. Henney Vilmos – dr. Alfay Zoltán: *Tanfolyami előadások a postajog köréből*. Könyvmatos jegyzetek. Budapest, é. n.
- Dr. Henney Vilmos: A posta, telegráf és telefon. In Schack Béla: *A magyar kereskedők könyve*. 2. kötet. Budapest, 1907.
- Dr. Henney Vilmos: A posta. In *Műveltség könyvtára*. Budapest, 1909.
- Demény Károly – dr. Henney Vilmos: A posta. In *Pallas nagy lexikona*. 14. kötet melléklete. Budapest, 1897, Könyves Kálmán Magyar Műkiadó Rt.
- Demény Károly – dr. Henney Vilmos: [Posta]. In *Révai nagy lexikona*. Budapest, 1911–1926.
- Dr. Henney Vilmos: *Posta- és távírdasztatiztika*. Tanfolyami jegyzet. Budapest, é. n.
- Dr. Henney Vilmos: *A posta, telegráf és telefon modern eszközei*. Jog- és államtudományi továbbképző tanfolyamon tartott előadások keretéből. Budapest, 1913.

- Dr. Henney Vilmos: *Le poste, le télégraphe et le téléphone en Hongrie*. Budapest, 1913.
- Dr. Henney Vilmos: [Posta]. In *Tolnai világlexikona*. Budapest, 1915.
- Dr. Henney Vilmos: *A magyar posta körében kínálkozó alkalmazások*. Rokkant tiszték tanfolyamán tartott előadások. Budapest, 1917.
- Helena Petrovna Blavatsky: *Titkos tanítás. Dryzan könyve*. Összeállította és fordította Henney Vilmos és Szlemenics Mária. Budapest, 1924, Magyar Teozófiai Társulat.
- Helena Petrovna Blavatsky: *Titkos tanítás. A tudomány, a vallás és a filozófia synthesise*. Fordította Henney Vilmos és Szlemenics Mária. Budapest, 1928, Neuwald Illés Utódai Könyvnyomda.
- Dr. Henney Vilmos – Szlemenics Mária: *A Teozófiai Társulat csődje*. Budapest, 1929, Neuwald Illés Utódai Könyvnyomda.

Felhasznált irodalom

- Országos Hírlap*, 1897. december 28. 7. p.
- Országos Hírlap*, 1898. április 10. 12. p.
- Vasárnapi Újság*, 1903, 19. szám, 309. p.
- A posta*, 1907, 22. szám, 3–4. p.
- A posta*, 1908, 10. szám, 3. p.
- A posta*, 1908, 12. szám, 3. p.
- Dr. Henney Vilmos. *A posta*, 1909, 23. szám, 1–5. p.
- Ferenczi Pál – Horváth József (szerk.): *Közlekedési szaknaptár az 1911. évre. A magyar posta vezérérfiai. Dr. henneyi Henney Vilmos*. Budapest, 1910, Schmelcz és Misner Könyvnyomdája, 17–18. p.
- A posta*, 1911, 1. szám, 2. p.
- Ferenczi Pál – Horváth József (szerk.): *Közlekedési szaknaptár az 1914. évre*. Budapest, 1913, Schmelcz és Zoltán Könyvnyomdája, 217. p.
- Ferenczi Pál – Horváth József (szerk.): *Közlekedési szaknaptár az 1917. évre*. Budapest, 1917, k. n., 131. p.
- Dr. Henney Vilmos: *A magyar posta története*. Budapest, 1926, Wodianer F. és Fia Könyvnyomda Részvénytársaság, I–VI. és 274–285. p.
- Újság*, 1934. november 3.
- Dr. Hencz Lajos (szerk.): *A magyar posta története és érdemes munkásai*. Budapest, 1937, Merkantil Nyomda, 318–319. p.
- Pap Lajos (szerk.): *A magyar posta monográfiája. I. Életrajzok. II. Henney Vilmos: „A magyar posta története” című könyve*. Budapest, 1939, Fráter és Társa Könyvnyomda, 220–229. p.
- Dr. Kapala Gyula – Szitár László: *Postás Sport Egyesület*. Budapest, 1939, Hunnia Nyomda, 2. p.
- Dr. Monus Ferenc: Adatok a budai posta történetéhez. *Magyar Posta*, 1940, 2. szám, 66–70. p.
- Dr. Monus Ferenc: Adatok a budai posta történetéhez. *Magyar Posta*, 1940, 6. szám, 260–264. p.
- Orbán Ferenc: *A budai főpostahivatal vezetői és a hivatal elhelyezése 1688 és 1850 között*. Kézirat. Silkeborg, Dánia, 1993, 1–14. p.
- Udvarvölgyi Zsolt: *A magyar iszlám vallásszociológiája*. Szakdolgozat. Budapest, 1998, 36. p.
In www.magyariszlam.hu/dokument/szakdolgozat.doc.
- Siklódy Ferenc: Kötött formák – szárnyaló képzelet. *Hargita Népe*, 2002. február 8.
- Ferkai András: *Lakótelepek*. Budapest, 2005, Sík Kiadó, 15–18. p.

Az ismeretlen Nagymánya-tévényomat

Immár 70 esztendő a 20. századi magyar filatélia egyik legnevezetesebb tévényomata, az ún. Nagymánya-bélyeg. Születéséhez nem csupán a szokásos, a nyomdai és a postai ellenőrzés során elkövetett emberi mulasztás szükségeltetett, hanem a nagybetűs történelem is. A trianoni veszteségek revíziójára irányuló magyar törekvések első kézzel fogható eredménye, az első bécsi döntés 1938. november 2-án a Csehszlovákiához került ország-rész, a Felvidék déli, zömmel magyarok lakta sávját visszaadta Magyarországnak. Erre az alkalomra bocsátotta forgalomba a Magyar Királyi Posta a jubileumi Szent István-év alkalmából júniusban kiadott bélyegsor két címletét új színekkel és Hazatérés 1938 felülnyomással. A 70 filléres bélyegről azonban az Állami Nyomdában egy ívről lemaradt a piros színű felülnyomás. A hiányos ív pedig elkerült egy, a visszacsatolt területen fekvő kis faluba, Nagymányára, s onnan – mire fény derült a hibára – 62 darab kijutott a forgalomba.

A felfedezés után visszavont bélyegek, illetve a tévényomathoz kapcsolódó iratanyag egy részét a Bélyegmúzeum őrzi.¹ Ezeket tanulmányozva próbáltuk rekonstruálni az utolsó milliós értékű hazai bélyegritkaság keletkezésének és sorsának alakulását. Természetesen a teljesség igénye nélkül, hiszen bőven maradnak nyitott kérdések, amelyekre más forrásokból remélhetünk választ. Talán idővel ezekre is fény derül. Emellett az ügy postai szereplőinek címzett és megőrzött levelekből a hirtelen támadt gyűjtői buzgalom korabeli mozgatórugói is feltárnak, színezve és az emberi oldalát is megmutatva a rideg hivatali dokumentumok ellenpontjaként.

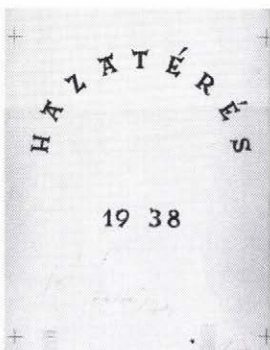
A 70 esztendő s késlekedés is magyarázatra szorul, hiszen a magyar filatélia e kiemelkedő jelentőségű ritkaságával érdemben még senki nem foglalkozott. Keletkezése után hamarosan kitört a háború, ilyen időkből, mint tudjuk, hallgatnak a múzsák – köztük Klió is, aki a történetírás pártfogója volt a régi görögöknél. Másrészt még zajlott a nyomozás a posta berkein belül is a fellelhető használt példányok után. A háborút követő évtizedek politikai klímája pedig az irredentizmus vádjá miatt tartotta vissza a téma iránt érdeklődőket, továbbá esélyük sem lett volna a kutatáshoz szükséges dokumentumok közelébe férkőzni. Kiválóan jellemzi a bélyeg háttérbe szorításának szándékát, hogy az 1940-es évek végén a hazai katalógusokban eltűnik a *Hazatérés* szó a kibocsátás megnevezésénél. Az 1951. évben így szerepel: 1938. (*Felülnyomás*). Bizony, a semmitmondó név is így, zárójelben! Értékelése nincs. Az 1956-os kiadású *Magyar bélyegkülönlegességek kézikönyve* ekként említi: 1938. *Alkalmi kiadás*. Értékelés még ekkor sincs, és nincs egészen 1965-ig. Abban az évben jelent meg a Nagymánya-felülnyomat mellett az ár, ami akkor 8000 Ft volt. A Nagymánya szó is csupán 1957-ben került vissza a katalógusokba, a kibocsátás megnevezése pedig 1963-ban változott a névtelen sírokra emlékeztető anonim titulusról *Szent István felülnyomatra*. Az utóbbi másfél évtizedben pedig a kutatói kapacitás – értsd: létszámhiány – hiányzott a téma feldolgozásához, legalábbis a kezdő lépések megtételéhez. A létszámhelyzet ugyan nem javult, ennek ellenére jelen írás ez utóbbira mégis vállalkozik.

¹ Okmánytári száma: 20.396-20.450.

A nyomda ördöge és a történelem

A Magyar Királyi Posta első lépése a területi revízió megörökítésére már a tényleges politikai döntés előtt megtörtént. Az 1938. szeptember végén lezajlott müncheni konferencia, amelyen Csehszlovákia feldarabolásának első mozzanatairól hoztak döntést az európai nagyhatalmak, megnyitotta az esélyt Magyarország számára is a területi revízióra. A diplomáciai tárgyalások biztató alakulásának hatására már októberben jelezte a posta az Állami Nyomdának, hogy felülnyomott bélyeggel kíván megemlékezni a küszöbön álló s a nemzet számára örömteli eseményről. Október 31-én már a példányszámról is megállapodott a két állami intézmény, annyira nyilvánvalónak látszott, hogy a tárgyalások kimenetele nem lehet más, mint bizonyos területek visszatérése az anyaországhoz. A következő utasítás pedig már a Belvedere palotában aláírt egyezmény másnapján, november 3-án napvilágot látott. Eszerint a nagyobb városok postahivatalai a helységnevé mellett a *Hazatért 1938* felíratú bélyegzőt használják december 10-ig.

A Rendeleték Tára november 14-i dátummal felsorolt, és aznap a magyar posta fenntartósága alá visszavett hivatalok között említi a nagymányait. A Bars vármegyében, a verebélyi járásban található Nagymánya község postája november 14. és 19. között a

A Szent István-sor 70 filléres darabjából átdolgozott, felülnyomott Hazatérés-bélyeg és a szerves részét képező felülnyomás grafikája

134-es számú pótkeldebélyegzőt használta, amíg saját, magyar nyelvűt nem kapott. Eközben az Állami Nyomdában megtették az előkészületeket a Légrády Sándor által tervezett Szent István-bélyegsor két címletének átdolgozására. A 70 filléres címlet színét olajzöldről barnára, a szegélyén kékről szürkészöldre módosították. A felülnyomás sötétvörös színt kapott, amelynek eredeti grafikáját – a rajta látható saját kezű feljegyzésből tudjuk – november 3-án készítette el a művész. A bélyeg 200-as ívekben nyomták, de a postákra már 100-as ívekben szállították ki. A vízjele és a fogazása is azonos a Szent István-soréval, vagyis IX. vízjelű papírra nyomták, és 12-es fésűs fogazást alkalmaztak. A papír minősége azonban különbözik. A Szent István-sor XXXIV. számú, a Hazatérés III. számú papírból készült. A legyártott és a nyomda által forgalomképes minőségűnek ítélt bélyegek példányszáma 1 496 313 db volt. Forgalomba 1 401 130 db került, később – 1939. szeptember 30-án a postapalota kazánházában – 95 183 darabot megsemmisítettek.

A december elsejei forgalomba bocsátásról a Rendeleték Tára (1938, 47. szám) november 16-án intézkedett. A posták azonban már november folyamán megkapták az új bélyegyet, amely – nyilván a honfiúi lelkesedéstől is vezérelve – annyira kelendő volt, hogy a vezérigazgatóság 25-én kénytelen volt központi körözvényt intézni a hivatalokhoz, ne árusítsák azt a rendeletben előírt december elseje előtt. Ezzel összhangban december 5-én a Rendeleték Tára (1938, 50. szám) azzal az utasítással látta el elsősorban a felszabadult területek pos-

A Nagymánya-tévnymat postatiszta és Nagymányán lebélyezett változata

A vezérigazgatóságon: Adott-e ki a posta felülnyomás nélküli, barna színű 70 filléres bélyeget, illetve van-e tudomásuk arról, hogy ilyenek forgalomba kerültek? A vezérigazgatóság IV/3. ügyosztályán június 5-én – feltehetően dr. Merza Gyula által – készített jelentés ekképp foglalja össze a történéseket: „Május 20-án Eöry dr. távbeszélőn felhívta előadót, és az iránt érdeklődött, hogy adott-e ki a posta olyan bélyeget, amelyről a Hazatérés 1938 felülnyomás hiányzott. Előadó közölte, hogy ilyen bélyeget a posta nem adott ki. Érdeklődött, hogy melyik postahivataloktól került ki ilyen bélyeg. Mire Eöry azt válaszolta, hogy azt nem tudja, de különben sem mondaná meg, mert ő a készletet meg akarja szerezni. Ha ez sikerül, készséggel áll majd a Bélyegmúzeum rendelkezésére. E beszélgetés után előadó távbeszélőn felhívta az Állami Nyomda vezetőjét, és érdeklődött az iránt, megtörténhetett-e az, hogy felülnyomás nélkül kikerült volna egy pár lap Hazatérés 1938 bélyeg. Az Állami Nyomda igazgatója oly értelmű választ adott, hogy, bár az ellenőrzés sokszoros, esetleg megtörténhetett. Előadó az esetet azonnal jelentette ügyosztályunk vezetőjének, és javasolta, hogy központi körözüvény útján hívjuk fel a postahivatalokat... az esetleges felülnyomás nélküli bélyegkészletük azonnali beszolgáltatására.”

A körözüvény ki is ment a hivatalokhoz még aznap 11.45-kor, azonban nem Eöry dr. volt az egyetlen, aki észrevette a rendkívüli bélyeget. Május 22-én reggel egy azóta is ismeretlen kilétű fiatalember ment be ugyanezen előadóhoz – a vezérigazgatóságra – egy

tahivatalait, hogy addig ne rendeljenek 20 és 70 filléres bélyegeket, amíg a *Hazatérés 1938* felülnyomásúakból van készletük, leginkább ezt használják fel. A Magyar Királyi Posta 1939. március 9-én a Szent István-bélyegsorral egyidejűleg és azonos határnappal – 1939. június 30. – intézkedett a Hazatérés bélyegek forgalomból való kivonásáról.

A tévnymat keletkezéséről azt tartják a szakértők, hogy az Állami Nyomdában a harmadik nyomási fázis során, amikor a 70 filléres bélyegekre a vörös felülnyomás rákerült, két ív összeragadt, és így az alsó ív felülnyomás nélkül maradt.² A sokszoros ellenőrzés dacára ez az ív is eljutott a posta központi értékcikkraktárába, ám ott sem derült fény a hibára. Majd, amikor az egyes postahelyek ellátmányát szétküldték, ezt az ívet 1939 áprilisában Nagymányára szállították. De az eltérést még ott sem vette észre senki jó ideig, sem a postamesteri hivatal személyzete, sem a 70 filléres bélyeget vásárló közönség.

Meglátni és megszeretni, avagy gyűjtők és gyűjtők

A történet igazából 1939. május 20-án kezdődött, s az iratokból az is egyértelműen kiderül, hogy ki volt az első észlelője a tévnymatnak. Ezen a szép tavaszi napon dr. Eöry László ferencvárosi gyermekorvos telefonon érdeklődött a Posta-

² Egyelőre más lehetséges verzióra utaló jeleket mi sem találtunk a bélyegállomány egyszeri megtekintése során.

borítékkivágással, amelyen a szóban forgó bélyeg egy példánya volt. A bélyegző lenyomatából egyértelműen kiderült, hogy hol adták föl: Nagymányán! Az idézett jelentés így folytatódik: „*Előadó távbeszélőn azonnal felhívta a postahivatalt, és érdeklődött a bélyegek sorsa iránt. A postamester közölte, hogy előző napon továbbított beszo­l­gá­l­ta­tt­a­l a bélyegeket már elküldötte. Arra a kérdésre, hogy nem vette-e észre a bélyegek hibás voltát, azt felelte, hogy ő cseh szolgálatból visszamaradt postamester, a bélyegeket nem ismeri közelebbről.*” Alább a jelentés utal a beszo­l­gá­l­ta­tot­ta­l készlet további sorsáról, miszerint a 38 db hibás bélyeget a nagymányai hivatal „*az érték­cik­kraktárba beszo­l­gá­l­ta­ta, ez átadta a bélyegértékesítő irodának, ahonnan a Bélyegmúzeum készletébe vétettük át*”.

Borítékkivágás többek között a Nagymánya-tévényomattal

A jelentés a továbbiakban azt vélelmezi, hogy a nagymányai postahivataltól kikerült bélyegek egy része ajánlott leveleken a közönség birtokába jutott, s ezek mint különlegességek nagy értékkel fognak bírni, de használatlanul aligha lehet magánszemély kezén. A felhasznált bélyegek további része pedig nyilván szállítólevelekre került, s így visszajutott a posta birtokába.

Bizonyosra vehetjük, hogy dr. Merza Gyula, a Bélyegmúzeum későbbi igazgatója, kulcsszerepet vitt a Nagymánya-bélyegekkel kapcsolatos döntésekben. Ezekben az években postatanácsosi rangban második előadója volt a postaforgalmi ügyekkel foglalkozó ügyosztálynak, s láthatóan otthonosan mozgott a filatéliai szakkérdésekben. Jelentései olykor sugallták a később, magasabb szinten hozott döntéseket, máskor azonban elképzelései alulmaradtak főnökei eltérő motivációjú végzéseivel szemben. Vélelmezhetjük azt is, hogy ő a jelentésekben névelő nélkül szereplő *előadó*, aki egyebek mellett elsőként értesült dr. Eöry Lászlótól a tévényomat létéről, illetve hozzá vitte be két nappal később az ismeretlen fiatalember megmutatni azt a bizonyos borítékkivágást.

Nem tudható, milyen csatornákon, de a hír szélesebben terjedt. Május 21-én már egy budapesti magántisztviselő fordult levélben a nagymányai postamesterhez, amelyben a mellékelte válaszbortékot ajánlva kérte feladni 70 filléres barna színű Szent István-bélyeggel, szép, tiszta lebetűzéssel, amelynek ellenértékét mellékelte is. 23-án pedig Koprla Pál postamester válaszelevelére reagált: „*Ha már az Igazgatóság bekérte, úgy lenne szíves megírni, cca. hány darabot szolgáltatott be a 100-as táblából, illetve azok névjegyzékét és címét, akiknek a felek ajánlva levelet feladtak ilyen bélyeggel, hogy esetleg így juthatnék valahonnan hozzá.*” A roppant elszánt gyűjtő 28-án újabb választ küldött Koprla Pál levele­rére, amelyből a postamester szabálykövető magatartása is kiviláglik. „*Sorait köszönettel vettem kézhez, és megértettem, hogy a hivatalos titoktartás az első, s nem is célo­m ebben véleményét megmászítani, azonban, mivel édesapám mint falusi kántortartó a 80-as években Komlós­keresztesen (Sáros m.) postamester volt, sőt a bátyám veje jelenleg Felső*

Dabason (Pest m.) postamester, így indíttatva érzem magam, hogy keresztény alapon üzletileg lépünk érintkezésbe a következő propozícióval: Mint bélyeggyűjtő és cseretárs mindenféle és minden mennyiségű bélyeget tudok használni... hétköznapi elhasznált tömegbélyegért átlagban felajánlok kilójáért 3-5 pengőt... Viszont a már lelevelezett 70 fill. barna Szt. István-bélyegért felajánlok (ha lehet, egész borítékot, vagy a posta betűzésért) darabonkint 2-5 pengőt, aszerint, milyen állapotban kapom kézhez. Addig üssük a vasat, amíg meleg! Tessék az ismerősöktől visszakérni, illetve visszakéretni, ezt a posta szabályzat talán megengedi... Amennyiben bármilyen bélyegtételt kapnék, a portóköltiséget is viselve 48 órán belül ellenértékét átutaltatom.”

Egy héttel később újabb levelet írt az állhatatos fővárosi filatelista, holott a legutóbbira már nem reagált a postamester. *„Igen Tisztelt és Kedves Koprla Úr! Legutóbbi levelemre a mai napig még választ nem kaptam, így remélem, hozzáfogott a bélyeggyűjtéshez, hogy aztán az eredményről referálhasson. Diszkréten megemlítem, hogy a Postaigazgatósághoz beküldött leveléről tudomást szereztem, mely a 38 db 70 fill. barna színű bélyeg kíséretében volt, s a Bélyeggyűjtők Egyesülete Elnöksége átírást intézett a Postaigazgatósághoz, hogy jutalmat utaljon ki ezen hivatalos nemes cselekedetért. A szóban lévő már használt barna 70 fill. Szent István-bélyegért most 10-20 pengőt felajánlok darabonkint, viszont a használatlanért darabonkint 50 = ötven pengőt. Tessék sürgősen keresni ilyen bélyeget azoknál, akiknek eladta. Válaszsorait várva maradok hazafias üdvözlettel F... László.”* Érezhetően fokozta a nyomást a valamennyi levél alatt csak ennyiben olvasható nevű, a Visegrádi utcában lakó filatelista, aki a törvénytisztelő postamester hiúságára is apellált – hátha a jó hír hozója, a hivatalos helyről származó jutalom sejtetője nemes tetteért elnyeri méltó jutalmát –, de a tétet is emelte rendszeren, június 5-én már ötven pengőt kínált egy postatiszta tévnyomatért. Mivel több levél nincs a Bélyegmúzeum birtokában, feltételezhetjük, erre sem kapott választ F. László, és feladta a reménytelen vonal forszirozását. E levelek pedig az akkurátus Koprla Pál postamester révén juthattak el a vezérigazgatóságra, majd onnan a Bélyegmúzeum okmánytárába.

Természetesen a felfedező, dr. Eöry László is benyújtotta igényét a ritkaságra, még hozzá mindjárt harmadmagával, megosztva a dicsőséget két bélyeggyűjtőtársával, Magyar Mihálllyal és Macsányi Kálmánnal. Ő azonban máshová folyamodott jóindulatért, egyenesen a Magyar Királyi Posta vezérigazgatójához, Tersztyánszky Ákos államtitkárhoz fordult: *„Méltóságos Uram! – írta. Véletlen folytán kezünkbe került egy postailag kezelt levélboríték, amelyen egy olyan 70 filléres Hazatérés bélyeg volt, amelyről hiányzott a felülnyomás. Az alulírottak által azonnal megindított nyomozás során megállapítottuk, hogy ezen bélyeg Nagymánya község postahivatalától származik. Ugyanekkor bélyeggyűjtői lelkesedésből, önzetlenül siettünk ezt a Postavezérigazgatóság tudomására hozni... F. hó 22-én leutaztunk Nagymányára, ahol legnagyobb meglepetésünkre arról értesültünk, hogy a postahivatalnak felsőbb rendeletre az összes 70 filléres bélyeget be kellett szolgáltatni.³ Tekintettel arra, hogy ezen intézkedésre természetesen csak a mi bejelentésünk nyomán lehetett alkalmuk, és ezáltal mi, mint ezen bélyegek első felfedezői, ezen bejelentésünk és a posta bevonási intézkedése folytán elestünk attól, hogy a gyűjte-*

³ A nagymányai postamester cáfolta, hogy bárki is személyesen megkereste volna ez ügyben, derül ki a fentebb már idézett június 5-i jelentésből.

ményünket ilyen értékes példánnyal gazdagíthassuk. Holott a mi bejelentésünk kizárólag az amatőr gyűjtők önzetlensége és a posta iránti nagybecsülésünk volt. Ezért mély tisztelettel arra kérjük Méltóságodat, tegye lehetővé számunkra, hogy mindegyikünknek legalább egy-két bélyeget ármegetérítés mellett kiutaljanak.” Nyomatéku­l még utóiratban megemlítette, hogy ugyancsak ők hívták fel a posta figyelmét az előző év során megjelent Eucharisztikus blokk nyomdahibás példányaira, s ebből a Bélyegmúzeumnak is juttattak. Kérésük két héttel később meghallgatásra talált, a tévnyomatból vezé­rigazgatói utasításra egy-egy darabot kiutalt részükre a bélyegértékesítő iroda.⁴

Május végét követően megszorodtak a bélyegre áhítozók. A már idézett június 5-i jelentés dr. Jakabb Oszkár – a Pénzintézeti Központ elnöke – két nappal korábban megfogalmazott óhajáról számol be, miszerint előadóval a ritka bélyeg iránti igényét közölte. Tersztyánszky Ákos vezé­rigazgató úr neki is engedélyezte 2 db bélyeg kiutalását. Június 10-én azonban megint jött a postás, és újabb igénylő levelét kézbesítette: „*Kedves Ákos! Kéréssel fordulok hozzád, ezúttal a magam számára: mint bélyeggyűjtő szeretnék gyűjteményem számára a felülnyomás nélküli 70 filléres »Hazatérés« bélyegből kérni két darabot. Nagyon köszönném, ha kérésem teljesíthető volna, kérek befizetőlapot is, hogy ellenértéküket befizethessem. Szív­ből üdvözlök igaz híved, Szalay Gábor*” A feladó nem más volt, mint dr. báró Szalay Gábor, az előző postavezé­rigazgató. Természetesen megkapta a bélyegeket és a befizetőlapot is, hasonlóan a korábbi szerencsésekhez, akik ezáltal névértéken jutottak hozzá a lassan vagyont érő raritáshoz.

Ahogy terjedt a bélyegek mind magasabb árának híre, úgy szaporodtak a reá áhítozók és a cél érdekében a befolyásukat latba vetők is. Július végén Szalay báró az időközben nyugdíjba vonult Tersztyánszky Ákos helyett az új vezé­rigazgatóhoz, dr. Kuzmich Gáborhoz fordult – egy családi jó barát kérésére – a nyaralásból küldött levelével: „*Kedves Gábor! Feleségem ma kapott levelet herceg Pálffy Lászlónétól, amelyben – jelezvén, hogy újabban bélyeggyűjtővé lett – kéri, segítsük hozzá, hogy a felülnyomás nélküli »Hazatérés« bélyegből (70 fill.), amelyből tudomása szerint a postának 38 darabja van (!), ő »egynehányat« (!!) kaphasson.*” No, igen, az a jó, ha az ember mindjárt egy grandiózus bélyegritkaság beszerzésével kezdi filatelistai karrierjét – gondolhatta a hercegné. Dr. Kuzmich Gábor azonban másként gondolta, és lehúzta a rolót, híven a korábbi állás­pontjához. A továbbiakban senki nem kapott a tévnyomatból.

Beindul a licit

Hogy ez mennyire így volt, arra ékes bizonyíték, hogy 1939. június 15-én kelt levelében Székely Sándor Teréz körúti bélyegkereskedő – sem nexusa, sem a bélyeghez fűződő különleges érdeme nem lévén – a postának tisztos árat ajánlott a ritkaságért. Darabjáiért 150 pengőt! S indoklást is írt kérése megtámogatására: „*A bélyegre elsősorban azért lenne szükségem, hogy azt a magyar bélyegekről szóló katalógusomba felvehessem, mint a magyar bélyegek egyik nagy ritkaságát, úgy a magyar, mint a külföldi bélyeggyűjtők öröme.*”

⁴ Dr. Merza Gyula, az ügyosztály illetékes előadója kicsit gyanakodott, hogyhogy mindjárt hárman jelentkeznek közösen a felfedezői dicsőségért és a vele járó jutalomért, s bizony nem kizárható, ügyes húzás volt csupán, hogy dr. Eöry László egy helyett három ritka bélyegre tegyen szert.

Az ajánlat megmozgatta a postai vezetők fantáziáját, és június 19-én dr. Merza Gyula újabb jelentést készített a tévnyomattal kapcsolatban. „A felülnyomás nélküli forgalomba került, 70 f-es értékjelzésű, »Hazatérés 1938« bélyegekből 38 db jutott a Bélyegmúzeum birtokába. Ebből államtitkár-vezérigazgató úr óméltósága rendelkezésére dr. Eörynek 3, Jakabb őnagyméltóságának 2, Szalay óméltóságának ugyancsak 2, összesen tehát 7 db-ot szolgáltatunk ki a névértékért. Most Székely Béla⁵ budapesti bélyegkereskedő ajánlatot tesz, hogy e bélyegek darabjéért 150 P-t hajlandó megfizetni, ha pár darabot átengedünk részére. A bélyegkülönlegességeket eddig még mindig utólag és eléggé magas áron kellett a Bélyegmúzeum részére megszerezni. Ez az első eset, hogy a Bélyegmúzeum felesleges számban rendelkezik bélyegkülönlegességgel. Igen valószínű, hogy az általunk kiadott 7 db-on kívül használatlanul e bélyeg nem fordul elő a bélyegpiacon. Használva ajánlott leveleken kerülhetett ki pár darab, de valószínű, hogy sok el is kallódott. Szállítóleveleken fordulhat elő még nagyobb számban, vagyis a felhasznált 62 db-ból legalábbis 2/3 rész. Székely ajánlata figyelmet érdemel, de igen kényes kérdés egy bélyegkereskedőnek előnyös helyzetbe való juttatása. Éppen ezért a Magyar Bélyeggyűjtő Egyesületek Szövetsége véleményét kellene kikérnünk az ajánlatra vonatkozóan. Esetleg szó lehetne arról is, hogy a birtokunkban levő 31 db bélyegből 10 db-ot a szövetség bevonásával elárverezzünk. Induló ár – Székely ajánlata alapján – 150 P lenne, vagyis ennél olcsóbban a bélyeget nem adjuk el, és 10 db-nál többet nem bocsátunk ki. Az ügyet döntés végett tisztelettel előterjesztjük.” A jelentés végére június 21-i dátummal dr. Kuzmich Gábor főigazgató ezt írta kézzel: „A szövetség útján érdeklődni a bélyeg ára iránt. Egyelőre ne adjunk el egy darabot se.”

A Székelynek adandó válaszlevél tervezetére az ügyosztály Pászthy nevű alkalmazottja kézírással jegyezte föl: „Értesülés szerint egy trafikban egy hölgy 20 pengővel leelőlegezett egy ilyen bélyeget 150 P-re, de a megállapodott határidő előtt eladták, nyilván magasabb árért.” Június végéig a szövetségtől kért adatok is megérkeztek: „A rövid úton kapott értesítés szerint egy gyűjtőtől eltékozva, aki 5 P-re becsülte a bélyeg értékét, általában 150-200-250 P-re tették attól függően, hogy hány darab fog végeredményben előkerülni.”

A posta egyelőre várt, és a bélyegek ára szépen kúszott tovább, új magaslatok felé. 1940. február 5-én egy összefoglaló jelentésben már így írt dr. Merza Gyula: „Értesülésünk szerint a közelmúltban egy használatlan példány 1200 P-ért kelt el, Székely pedig egy használt példányt 750 P-ért ajánlott fel a Bélyegmúzeum részére. Előadótól Székely újból érdeklődött e bélyegek megszerzethetése iránt. Előadónak arra a megjegyzésére, hogy ajánlatát 1800 P-vel kezdheti, nem mondott olyant, amiből ennek az összegnek a túl magas voltára lehetett volna következtetni.”

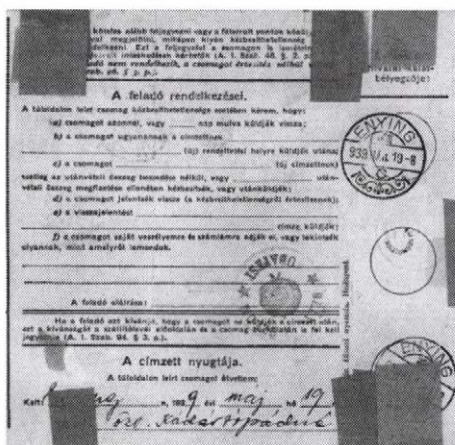
A Nagymánya-bélyegek tárgyában a következő jelentés 1940. március 29-én kelt. Ekkorra már napvilágot látott Székely Sándor új bélyegárjegyzéke, amelyben a használt tévnyomat 800, a használatlan 1200 P-t kóstált. Erre alapozva tette meg javaslatát dr. Merza Gyula: „Az élénk érdeklődés kihasználását szem előtt tartva tisztelettel javasoljuk, hogy a Bélyegmúzeum készletéből 5 darabot a Magyar Bélyeggyűjtő Egyesületek Szövetsége tagjai között való értékesítés céljából bocsássunk áruba. Elgondolásunk szerint e szándékunkról előzetesen a Magyar Bélyegkereskedők Egyesületét is magában foglaló

⁵ Ténylegesen Sándor, amint a céges levélpapír és az aláírás is tanúsítja.

szövetséget azzal értesítendő, hogy az érdeklődők szabályszerű ajánlatot adnának be. Elfogadható árajánlatok esetén a bélyegeket a legtöbbet ígérőknek adnánk el. E javaslatunk elfogadása esetén az 5 darab bélyeget a Bélyegmúzeum készletéből szabályszerű okiratokkal a bélyegértékesítő iroda készletébe vétetnők át, és mint forgalomból kivont bélyegeket kezelve, az értük befolyó összeg egyharmad részét postás személyzeti jóléti célokra fordíthatnók.”

A következő irat 1940. november 27-én született. Ebből a jelentésből kiviláglik, hogy a korábbi tervek csak tervek maradtak, a tényomatok egy részének értékesítéséről újra csak javaslatot fogalmazott az ügyosztály. „A bélyegek elárúsítása a Postatakarékpénztár által rendezett aukción is lehetséges volna. Ezzel kapcsolatban azonban felmerül a kérdés, hogy kívánatos-e, hogy a posta, mint állami szerv, ilyen értékesítési módot válasszon? Emellett a postatakarékpénztári aukción történő értékesítés – a Postatakarékpénztárnak járó jutalék összegével – drágítja a bélyegeket. (A Postatakarékpénztár az eladási ár után 10%-ot számít.) Az értékesítés módjára vonatkozóan döntést kérünk.”

Az utolsó irat, amely a Nagymányatevényomattal foglalkozik, 1941. december 16-án íródott. Dr. Merza Gyula jelentéséből kiviláglik, további licit zajlott a bélyegkereskedők és a posta között, de még eddig az időpontig sem történt semmilyen érdemi lépés az értékesítésre. „Schatz Tivadar nagykereskedő a bélyegértékesítő irodához intézett, idecsatoltan bemutatott levelében a felülnyomás nélkül maradt »Hazaratérés 1938« szövegű felülnyomásra kiadni szándékolt 70 filléres bélyegre újabb ajánlatot tesz. Ajánlata szerint egy 1-es darabot és egy négyes tömböt összesen 12 500 pengőért vásárolna meg, és ajánlatára választ kér. Csatoltan bemutatjuk a folyó év júniusában tett ajánlatára vonatkozó jelentésünket, amelyre akkor a döntés az volt, hogy »egyelőre nem adjuk el«. Az ajánlatra tisztelettel döntést kérünk.” A jelentésben említett dokumentumok egyikét sem találtuk meg mind ez ideig. A jelentésben azonban egyleőre azonosítatlan személytől származó ceruzás széljegyzet olvasható: „20 db-ot eladunk”, alatta „12-t nem adunk el”. E megjegyzés újabb kérdést vet föl: 20+12=32. A posta pedig ekkor csak 31 bélyeg birtokában volt. Persze, ha a biztos tudomással a Bélyegmúzeumban őrzött enyingi szállítólevelet is hozzászámítjuk, akkor valóban 32.

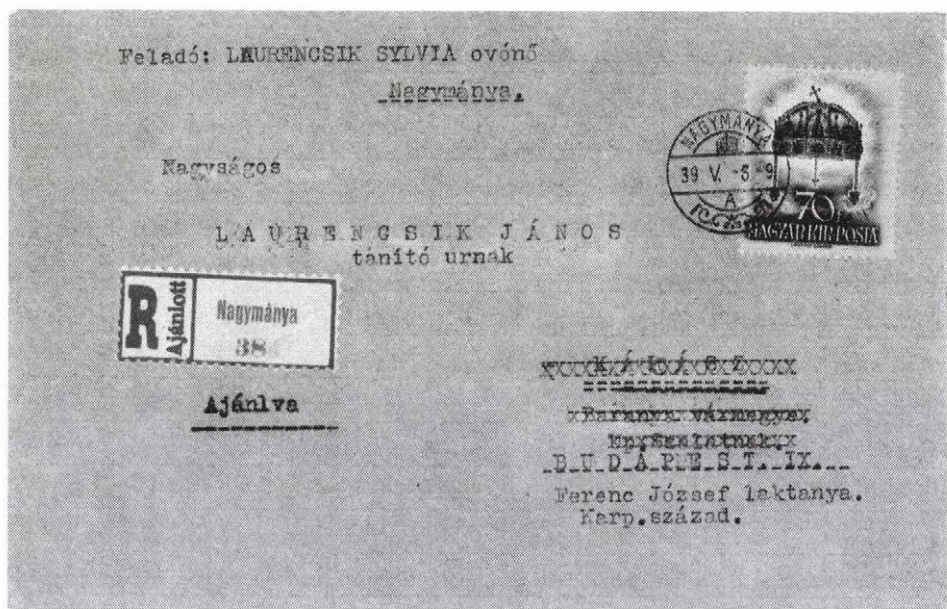
A Bélyegmúzeumban őrzött enyingi szállítólevél elő- és hátoldala

Merre csörög a dió?

Amíg a postai vezetők tanakodtak, mit kezdjenek a napról napra többre értékelt bélyegekkel, addig a háttérben megindult a forgalomba kijutott csomagszállító-levelek felkutatása. Egy keltezés nélküli, gépelt kimutatás indigós példánya került a múzeum okmánytárába, amely bizonyosan a nagymányai hivataltól Budapest által kért adatokat tartalmazza a május folyamán ott feladott csomagokról. A hónap során 3-a és 19-e között 12 csomagot adtak föl a község postáján, s ezek ragszáma olvasható a listán, illetve 5 tételnél a település, ahová – Enyingre kettő, Budapestre, Pestújhelyre és Szelőcére egy-egy – címezték, de teljes címadat csak egy ízben szerepel rajta. További megjegyzés szerint, ahol a cím- adatok hiányoznak, azok a küldemények Szigetvárra, Pápára, Debrecenbe és Győrbe szóltak. Ezeket természetesen nem tudjuk a ragszámokkal párosítani. Az itt megjelölt egyik enyingi szállítólevél került ekkor a Bélyegmúzeumba, amelynek fotója *A magyar bélyegek monográfiája* című könyv IV. kötetének 479. oldalán látható. Ezt a becses és ma talán a legértékesebb Nagymánya-relikviát 1939. június 23-án adta postára ajánlott levélben az enyingi postamester egy másik szállítólevél kíséretében. De egy kézzel írt feljegyzés a kísérőlevélen arra utal, hogy e másik szállítólevél csak közvetve kapcsolódik kutatásunk tárgyához, mivel ugyan Nagymányán adták föl, és Enyingre szől, de nem 70 filléres, hanem egy db 1 pengős és egy db 20 filléres bélyeggel bérmentesítették, ezért azt dr. Hantal József tanácsos – ugyancsak a IV/3. ügyosztály munkatársa – visszaküldte Enyingre. Ebből az következik, hogy májusban legfőljebb csak 11 tévnyomatos bélyeggel bérmentesített csomagot indíthattak útnak a felvidéki községből. Viszont, hogy még talányosabb legyen ez a lista, az 1939. május 12-én Budapestre feladott csomag címadataihoz kézzel odabiggyesztette – a különböző iratokon fellelhető kézírásokra alapozva a feltevést – dr. Táborny Miklós postasegédtitkár: „*Ez megvan!*” Ami számunkra annyit jelent: akkor még megvolt. De érdekes módon ehhez nem írta dr. Táborny, mint az enyingihez, hogy a Bélyegmúzeumban helyezték volna el.

A témával legtöbbet foglalkozó dr. Merza Gyula egy június 19-én kelt⁶ gépelt feljegyzésben így írt: „*A különleges bélyegek iránt már most megnyilvánuló érdeklődésből – ami előreláthatólag még fokozódik –, valamint a magas áraból következően valószínű, a postai forgalomban felhasznált bélyegek után nagy hajsza fog megindulni. Nehogy tehát a postai alkalmazottak is esetleg kísértésbe jöjjenek, célszerűnek tartanánk, ha az illetékes budapesti igazgatóság rovincsolással kapcsolatban csomagfeladóvevényekre is kiterjedő vevényvizsgálatot tartana. Ily módon azok a szállítólevelek, amelyekre ily bélyegek kerültek, biztonságba volnának helyezhetők. Megemlítjük, hogy a bélyegek április hó 5-től május hó 21-ig voltak a nagymányai hivatalnál használatban.*” A kezdő dátumot nyilván a nagymányai postahivatalhoz érkező ellátmány idejéből állapította meg a jelentés készítője, míg a záró keltezés a visszaszolgáltatás napja. De a mai napig ismeretes használt példányok keletbélyegzői azt látszanak bizonyítani, hogy nem vették rögtön használatba a felülnyomás nélküli bélyegívet – megvárva, amíg elfogy a korábbi ellátmányból megmaradt 70 filléres készlet –, hanem csak valamikor április vége felé. Egyelőre a legkorábbi ismert felhasználás április 28.

⁶ Évszám ugyan nincs rajta, de a szövegértelmezés aligha engedi meg az 1939-nél későbbi datálást.

A Nagymánya-tévényomat ajánlott levélen

Ezután majd egy évig nincs dokumentum, amely a szállítólevelek további kutatására vonatkozna, de nyilván folytatódott, mert az 1940. március 30-án keltezett jelentés tájékoztat az addig eltelt idő sikertelenségéről. Mindössze 2 db begyűjtéséről számol be a jelentés. Ám ebből sem derül ki, mikor és hol találtak rá, hová küldték Nagymányáról azt a másik csomagot, illetve hol volt a jelentés idején e második szállítólevél.

Nem tudhatjuk, hogy a kudarcnak tulajdonítható-e, de ez az irat a korábbiakkal ellentétben akként vélekedik, hogy a forgalomba került 62 tévényomat nagyobb részét ajánlott leveleken használták föl, s csak kisebb hányadát csomagok szállítólevelein. „*Minthogy e bélyegek kereskedelmi ára most már igen magas, a szállítólevelek annakidején való árusítása során túlságos érték jutna a szerencsés vásárló birtokába, meg kellene kísérelni a szállítólevelekre ragasztott bélyegek felkutatását... Fel kellene hívnunk az igazgatóságokat, hogy az ezután tartandó hivatalvizsgálatok alkalmával terjesszék ki a vizsgálatot arra nézve is, hogy az illető hivatalnál őrzött szállítólevelek között nincsenek-e a nagymányai postahivatalnál 1939. április és május hónapokban feladott szállítólevelek... Az esetleg előforduló hibás nyomású bélyegekkel ellátott szállítóleveleket pedig pótlap behelyezése után szállíttassák be a M. kir. Posta Bélyegmúzeumába.*”

A kassai postaigazgatóság 1940-ben a keresés további sikertelenségéről szóló jelentést küldött. A pécsi igazgatóság pedig az Enyingen eltűnt áprilisi raktárkönyv miatt indított alaposabb vizsgálatot, de 1941 végéig, amíg a Bélyegmúzeum okmánytárába került iratokból többé-kevésbé követhetők az események, nem került elő újabb tévényomatos bélyeggel ellátott szállítólevél.⁷ A rendelkezésünkre álló és a bevezetőben említett iratcsom-

⁷ Sem a raktárkönyv, amely megerősíthette vagy kizárhatta volna további nagymányai küldemény érkezését, bár kicsi az esélye, hogy az április végi néhány nap alatt ugyancsak Enyingre küldtek volna még Nagymányáról csomagot.

mó tehát eddig engedi meg az egyik leghíresebb magyar tévnyomat sorsának nyomon követését. Az évkönyvi kézirat-leadási határidő előtti utolsó pillanatokban ugyan előke-
rült még egy körlevél, ebben azonban csak érintőlegesen esik szó a tévnyomatról, így a Terézvárosi Autó és Motor Club 3/944. II. 22-i körlevele egyelőre egy önmagában álló adalék. Ebben olvashatjuk, hogy a klub 1944. február 11-én tartott előadásán Veres György tagtárs *Magyar ritkaságok és különlegességek* című gyűjteményének legszebb darabjai között „*mint slágert: 2 db használatlan nagymányait*” is bemutatott.

Több kérdés, mint válasz

Számtalan kérdés marad nyitva ezután is. Mindjárt talán a legkézenfekvőbb – legalábbis a múzeumi munkatársak számára: Mi lett annak a 6 bélyegnek a sorsa, amely az 1939. júniusi, névértéken történt eladás – az akkor is sejtett ritkaságérték tudatában inkább aján-
dékozás – után a Bélyegmúzeumban őrzött 31 darabból ma már hiányzik? Jelenleg ugyanis 25 db postatiszta és egy használt – az enyingi szállítólevélen – van a Bélyegmúzeum birtokában. A használatlanokból 24 az ívmaradékon egybefüggően.

A szakirodalom megfogalmazásai néha csak növelik a Nagymánya-tévnyomat körüli homályt, a *Magyar posta- és illetékbélyeg katalógus* utóbbi éveinek kiadásaiban az 1938. *Hazatérés* kibocsátásánál a következő mondatot olvashatjuk: „*A bevont készlet egy része később kereskedelmi forgalomba került.*” Hasonlóan nem leszünk okosabbak *A magyar bélyegek kézikönyve* című mű 264. oldalán olvasható, a tévnyomatot ismertető résztől sem: „*A bevont bélyegek a Bélyegmúzeumba, egy részük pedig – később – hivatalos ke-
reskedelmi forgalomba került.*” Bizonyító vagy cáfoló adatok híján nem tudjuk, így tör-
tént-e, s ha igen, mikor és ki bocsátotta áruba.

Legalább ennyire nincs bizonyítéka annak a közkeletűvé vált, szintén *A magyar bélyegek kézikönyvében* ugyanott olvasható kijelentésnek sem, amely ma már mind kevesebb való-
színűséggel bíró feltételezésnek minősül: „*Csak néhány tucat bélyeg került gyűjtői kézbe,
mivel a szállítólevélen felhasznált példányok nagy része is visszakerült a postához.*” *A Bé-
lyeglexikon* 481. oldalán olvasható információ szerint: „*A már felhasználtak egy része, a
szállítólevelek törzslapjain, szintén a posta birtokában maradt.*” A már idézett katalógus
szerint: „*A szállítólevélen felhasznált darabok nagy része is visszakerült a postához.*”

E szállítólevelek utáni kutatás – egyelőre ismeretlen okok miatt – csak nagyon soványa-
ka eredményt hozott a postának. Elképzelhető, hogy – dr. Merza Gyula 1939. június 19-i
jelentésére visszautalva – a tévnyomatot értékén kezelő postások közül néhányan kísér-
tésbe estek, saját szakállukra derítették fel, és ha meglették, értékesítették azokat. Ám ezt
a feltevést gyengítheti az a tény, hogy e szállítólevelek nem kerültek a filatéliai piaci
forgalomba az elmúlt hét évtized alatt. Márpedig, ha nem kerültek a piacra, akkor valószí-
nűleg a szakírók a postai kezelés szabályainak ismeretében írták – teljes joggal – a fenteb-
bi feltételezésüket. A labda tehát ez esetben a posta térfelén volna. Vagy lappanganak
valahol még ma is a szállítólevelek, vagy annyira kevés keletkezett belőlük, hogy csak
egy-két darabbal lehet több, még áprilisról, mint amennyit a májusi lista felsorolt. Ráadá-
sul a májusiaknál is kiderült egyről, hogy nem 70 filléres bélyeggel bérmentesítették.
Nem kizárható, hogy további egyéb címletű bérmentesítés is lehet közöttük, tovább csök-
kentve az ún. *nagymányás* szállítólevelek számát.

Alaposan megnehezíti a valószínűségek mértékének becslését, hogy nem tudjuk, a felhasznált 62 bélyegből mekkora részt képviseltek az ajánlott levelekre ragasztottak, s mekkorát a szállítólevelekre kerültek. Láthatóan már a tévnyomat felfedezése utáni napokban is csak saccolni próbáltak a vezérigazgatóság IV/3. ügyosztályán, pedig akkor még alaposabb vizsgálattal, a felhasználási idő közelsége okán, elég jó közelítést kaphattak volna Koprla Pál postamestertől. Vagy a postai előljárók is kérhettek volna egy hasonló listát az ajánlott levelekről a derék postamestertől, amivel a Visegrádi utcai T. László próbálkozott.

Nagy segítséget kaptunk Visnyovszki Gábortól, a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság elnökétől, aki az általa ismert és CD-re egybegyűjtött Nagymánya-előfordulásokat rendelkezésünkre bocsátotta. Elmondása szerint egyáltalán nem biztos, hogy nincs ezen kívül akár más hazai gyűjtők birtokában további használt vagy postatiszta példány, nem beszélve a külföldre jutottakról, amelyekről értelemszerűen nehezebb információt szereznie a magyar filatelistának.

A CD-n 11 használt bélyeg szerepel, köztük van a Bélyegmúzeumban őrzött, Enyingre küldött csomag szállítólevele is. Még egy szállítólevél szelvényéről szerzünk tudomást, igaz, hogy csak fénymásolatról, de hitelessége aligha vitatható. Egy ajánlott levél teljes borítékján kívül 4 borítékkivágás is látható a CD-n. A leáztatott bélyegek közül egynek a valódisága is, de a *nagymányasága* mindenképpen alaposan megkérdőjelezhető.⁸ A bélyegzőnek csak az alsó harmada látható, ebből azonban egyértelműen a 38-as évszám tűnik ki, és a hónap kiolvashatatlan jelölésének bal alsó részlete is elült a Nagymányán használt, minden esetben A jelű bélyegzőtől. Itt ráadásul B jelű bélyegzőtől származik a keltezés, s ennek alsó díszítőeleme sem egyezik a nagymányai A jelűével. Mindez újabb és nagyon messzire vezető kérdést vet föl: Talán nem csupán egy felülnyomás nélküli *Hazatérés* bélyegív került ki a forgalomba? És e kérdés feltevése számos újabbat indukálna. A jelen helyzetben ezeket egyelőre befagyaszthatjuk. A használatlanokból négyet tartalmaz a CD. Az egyik lemezhiba nyomait mutatja, ami jó kiindulópontnak tűnik a további kutatásokhoz.

Gyors számvetéssel megállapíthatjuk: 2008 közepén a feltételezett 38 használatlanból – ha a 62 Nagymányán eladott bélyegből mindet felhasználták volna bérmentesítésre – 29-ről tudunk. A 62 használtból pedig 10 vagy 11 holléte ismert, attól függően, mit gondolunk a B jelű bélyegzővel lepecsételt darabról. Tehát a 100-as ívből legfőljebb 41-ről van információnk pillanatnyilag.

Jelen tanulmány egyik célja volt, és hozadéka lehet, hogy megmozgatja mindazokat a gyűjtőket, illetve a nem gyűjtőket, de a Nagymánya-bélyegekről hasznos információkkal rendelkezőket, akik tudnak és hajlandók segíteni a hiányzó mozaikok összeszedésében, a lassan bontakozó összkép mind teljesebbé tételében, csökkentve ezáltal adósságunkat a magyar filatéliának. Ezzel párhuzamosan persze, a lehetőségeink függvényében, a múzeumon belül is folytatjuk e ritkaság még fellelhető további nyomainak kutatását.

⁸ Esetleges színmanipulációra gondolhatunk, a kéket vegyi úton „kivehették” a Szent István-sor 70 filléréséből a barnásabb árnyalat elérése érdekében.

A Hungária Magyar Bélyeggyűjtők Körének története

A 2005-ös évkönyvünkben megkezdett tanulmányosorozat harmadik része a magyarországi bélyeggyűjtés kezdetei és a Levélbélyeggyűjtők Első Hazai Egyesülete után most a Hungária Magyar Bélyeggyűjtők Körének történetével foglalkozik. A Hungária előzményének az 1896-ban Budapesti Bélyeggyűjtők Egyesülete néven alakult társaság tekinthető, amelynek elnökéül a szakirodalom következetesen Szemarjai Kovács Károlyt nevezi, de a Magyar Országos Levéltárban megtalált eredeti alapszabály-tervezeten e funkcióban Shartory László aláírása szerepel, nyilván helyettesítőként, minthogy később titkári poszton emlegetik. Létrehozásának szándéka a *kisebb igényű gyűjtők* tömörítésére irányult, akik anyagi vagy társadalmi helyzetüknél fogva nem remélhettek felvételt a LEHE tagságába, azonban, mivel az egyesület Budán működött és nem Pesten, szintén nem pótolta az érzett hiányt. A kezdeti általános jellegű összejövetelek után dr. Dobsa László egyetemi tanársegéd azt javasolta, hogy ne csak csereberéljenek, hanem elsősorban a bélyeggyűjtés terjesztésével és a magyar speciális bélyeggyűjtés megteremtésével foglalkozzanak. Ennek érdekében szélesebb bázis megszerzésére törekedtek, működési körüket Budáról Pestre is kiterjesztették.

Dr. Dobsa László

1898-ban Pesten már rendszeres előkészítő összejövetelek zajlottak, s a következő évben, 1899. április 7-én a Sztanoj kávéház különtermében sor került az új kör alakuló közgyűlésére is, amelyen dr. Dobsa László, Sztanoj Miklós, Perl Tivadar, Tutsek József, Kovács Károly, Galantai Bernát, Horváth József, dr. Weiss Géza, Rédei Lajos Sándor, Hofmann Artúr, B. Sipos Jenő, Marzloff Kamilló, Déri Rezső, Szekula Béla, Koritsánszky Gyula, Arany Mór, Kolár Nándor, Schüssler Péter és Szőke L. Lipót voltak jelen. Az alakuló közgyűlés elfogadta az alapszabály-tervezetet, majd tisztikart választott. A kör elnöke dr. Dobsa László lett. Összejöveteleiket eleinte péntekenként a Sztanoj kávéházban tartották, az új jelentkezők nagy száma miatt azonban új helyiséget kellett keresniük. Így a József és a Röck Szilárd utca sarkán lévő Gfelter-féle vendéglőbe költöztek át, onnan pedig 1902. október végén a Kerepesi út 44. szám alatti Muhr-féle vendéglő különtermébe.

Az alapítókhoz hamarosan Rédey Miklós, dr. Vajda Károly, Jordán Géza és mások is csatlakoztak. A Hungária Magyar Bélyeggyűjtők Köre felvette a kapcsolatot a LEHE-vel, 1899. december 29-én pedig annak elnökét, Richter Lajost tiszteletbeli tagjává választotta. Kezdetben a LEHE-tagok többször részt vettek a Hungária összejövetelein. A kör a külföldi társszervezetekkel is érintkezésbe lépett, majd közadakozásból megvetették a saját könyvtár, bélyeg- és hamisítványgyűjtemény alapjait. Az első év végére a tagok száma 54-re emelkedett. Az első közgyűlésen Rédey Miklóst alelnökké, a második évben elnökké

választották, de ő már a második közgyűlésen lemondott. Így a harmadik évben újra dr. Dobsa László látta el az elnöki teendőket, aki egyik első feladatának a cserekörforgalom megszervezését tekintette. A negyedik évben ismét Rédeyt választották elnöknek, ám a funkciót 1903-ban már újra dr. Dobsa vette át.¹ Ekkor a tagok száma 67 fő volt, hamarosan pedig elérte a 70 főt, meghaladva ezzel a működő egyesületek egyenkénti taglétszámát.²

A hivatalos szervekkel a kapcsolatot először 1903-ban vették fel, amikor emlékiratot intéztek a Magyar Királyi Kereskedelemügyi Minisztériumhoz, hogy a tervbe vett portóbélyegeket használatlan állapotban bélyeggyűjtés céljára is adják közre. A portóbélyegeket megkapták, de ötletük nyomán a posta másoknak, köztük külföldi cégeknek is juttatott a készletből. Ugyanekkor Breuer Mihály nyomdatulajdonossal megállapodásra jutottak a kör hivatalos értesítőjének kiadásáról. 1903-tól *Hungária* néven értesítőt adtak ki, amely a speciális gyűjtés egyes kérdéseit tárgyalta a kör közleményei mellett. A lap első száma 1903. október 1-jén jelent meg, attól kezdve havi rendszerességgel. A folyóirat szerkesztője Alsó Ödön volt, aki a kör helyiségeként a Budapest VII. kerületi Kerepesi út 44. szám alatti Muhr-féle vendéglő különtermét jelöli meg, ahol az összejöveteleket minden kedden este 8-kor tartották. Beköszöntőjében a következőket írta: „*Egyelőre havi értesítőnek készül egyesületünk tagjai számára, szívesen nyit tért azonban magyar tárgyú szakdolgozatoknak is.*”³ A 2. szám arról számolt be, hogy a kör hölgyestélyek rendezésével tette családiasabbá az összejöveteleket. Az értesítő 3. számában *Magyar Filatélia* címmel dr. Dobsa László azt fejtegette, hogy a nemzeti vonások kihangsúlyozása minden téren, így a filatéliában is fontos. „*Teremtsük meg a magyar postabélyegek monográfiáját!... Mert Suppantschich bécsi udvari tanácsos szemünkre hányta, hogy az idegen szakmunkákban napvilágra kerülő, állami önállóságunkat és közjogi helyzetünket meghamisító adatokért haragszunk, de eddig még semmit sem tettünk azok hamisságának dokumentálására.*”⁴ E felhívásra szakcikkek sora indult el, elsőként a magyar vízjegyhányokról dr. Vajda Károly értekezett.

Év végén arról született választmányi határozat, hogy az 5. éves közgyűlést ünnepélyes keretek között tartják meg, amelyre megjelentetik a csereszabályzatot, a tagok címjegyzékét, valamint a könyvtári szabályzatot és katalógust. Mindez 1904 márciusában már évkönyv formájában realizálódott. Májusban keletkezett az ominózus vita Szécsy Artúr és dr. Dobsa László között a levélborítékos rajzú bélyegeken felfedezett jel miatt, aminek következményeként megindult a vetélkedés. A *Hungária* folyóirat 1904. évi összevont április-májusi számban két cikk is foglalkozott Szécsy Artúr *Bélyeggyűjtőben* megjelent cikkével.⁵ Bíró Marcell és dr. Dobsa László hívták fel a figyelmet arra, hogy Szécsy új felfedezése, az általa német szóból *metszőjeleknek* fordított sajátos jellemzők a levélboríték-rajzúakon egyrészt már régen ismertek, másrészt a kifejezés nem a valóságos *metszetjavítás* fogalmat fedi. Dobsa cikke kicsit tényleg maliciózus, de azzal zárta fejte-

¹ Láthatóan törekedtek Rédey *kisajátítására*, de ő végül mindkét egyesület, a LEHE és a Hungária tagja is lett. Ez egyébként bevett szokás volt, a filatelisták közül sokan két-három egyesületbe is hivatalosan felvett tagok voltak.

² Bán Béla: Visszapillantás a 40 évre. In *Hungária Magyar Bélyeggyűjtők Köre emlékkönyve 1899–1939*. Budapest, 1939, Springer Gusztáv Könyvnyomda, 9. p.

³ *Hungária*, 1903, 1. szám, 2. p.

⁴ *Hungária*, 1903, 3. szám, 1. p.

⁵ A magyar bélyegek ún. „metsző jelei”. Elmélkedés egy új felfedezésről. *Hungária*, 1904, 4-5. szám, 68–69. p.

A 1016/a
Budapest, 1903. október hó.

I. szám.

MEGJELEN...
HAVONKÉNT
EGYSZER...

HUNGÁRIA

MEGJELEN...
HAVONKÉNT
EGYSZER...

A „HUNGÁRIA“ MAGYAR BÉLYEGGYŰ-
TŐK KÖRE HIVATALOS ÉRTESTŐJE.

Szerkesztőség és kiadóhivatal
VII. Damjanich-utca 2.

Szerkesztő:
ALSÓ ÖDÖN

Kiadja:
A „Hungária“ Magyar
Bélyeggyűjtők Köre.

HIVATALOS RÉSZ.

Dobsa

Elnök: *Dr. Dobsa László*, Budapest, VII. Hernád-u.
6. Telefon 62—03. d. e. 9—12-ig.

Titkár és szerk. *Alsó Ödön*, Budapest, VII. Damjanich-u. 2.,
kihez ugy az egyesületi, mint a lapot illető
ügyek intézendők.

Pénztáros: *Bekker Lajos*, Budapest, II. Lövőház-u. 35.,
kihez a tagsági és egyéb díjak küldendők be.

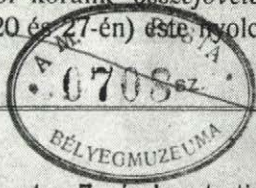
Cserevezető: *Pell Aladár*, Budapest, VI., Eötvös-utca 32.
minden, a csereforgalmat illető küldemény
egyenesen hozzá intézendő.

A kör helyisége: Budapest, VII., Kerepesi-ut 44 sz. alatt levő
Muhre-féle vendéglő külön termében van, hol körünk *összejövele-*
it minden kedden (e hóban tehát 6, 13, 20 és 27-én) este 7-óról
10-óráig tartja.

A választmány

holyó havi rendes ülését 27-én, kedden este 7 óráig tartja,
melyre a választmány tagjait tisztelettel meghívjuk.

Az elnökség.

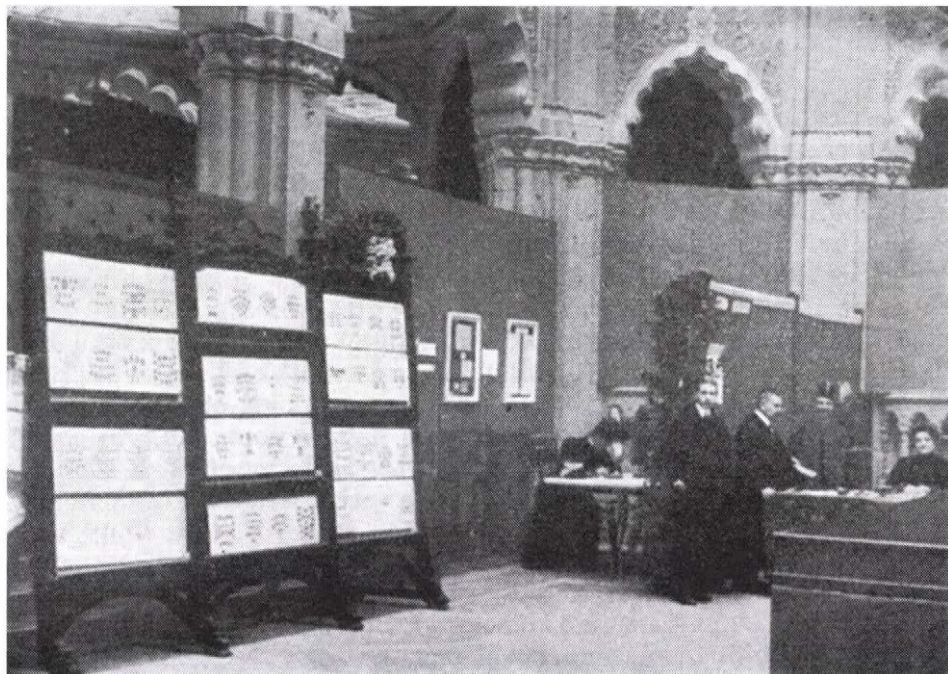

Az egyesület hivatalos értesítőjének első száma, 1903

getését, hogy az eset alkalmat teremthet a szakszavak magyarítására, amelyet mihamarabb meg kellene kezdeni, hogy többet ilyen félreértés ne forduljon elő.

A LEHE azonban igencsak zokon vette a dolgot, Szécsy Artúr személyében ért durva megtámadatásról beszélt. A vita annyira elmérgesedett, hogy mindenki úgy érezte, állást kell foglalnia az ügyben. A Hungáriások közül többen beléptek a LEHE-be, és már úgy látszott, hogy a bélyeggyűjtő kört fel kell oszlatni. Ekkor azonban Karánsebesi Rácz Adorján, az Osztrák–Magyar Bank tisztviselője a kör második alapítójaként újrászervezte a tagságot, összetartotta a Hungáriát, és a tízéves évfordulót 1909. április 27-én már ismét erős egyesületként ünnepelték. Helyreállt a jó viszony a LEHE-vel, és ekkor választották meg gróf Desseffy Miklóst és gróf Majláth Gézát tiszteletbeli taggá. Karánsebesi Rácz Adorján vezette a kört, amikor a Hungária irányításával a két egyesület példaszerű összefogással 1909. március 7. és 14. között megrendezte a Magyar Királyi Iparművészeti Múzeumban az első magyar országos bélyegkiállítást. A bírálóbizottság elnöke a mindkét egyesület tiszteletbeli tagja, gróf Desseffy Miklós volt. A Hungária fennállásának 10. és a LEHE 25. évfordulója alkalmából celebrált nagyszabású rendezvényen az egyesületeken kívüli gyűjtők és a külföldi egyesületek tagjai is részt vettek. A kiállítás csoportbesztása a következő volt: általános gyűjtemények, magyar különleges gyűjtemények, külföldi különleges gyűjtemények, okmány-, reklám- stb. bélyegek és hamisítványok, ifjúsági gyűjtemények, szakirodalmi termékek, általános érdekű tárgyak.

Az első csoportban 34 gyűjtemény szerepelt, köztük Poppovits Frigyes Mirkó osztrák és lombard-velencei gyűjteménye. A 34 kiállítóból 26 volt budapesti. A kiállítás bírálói-

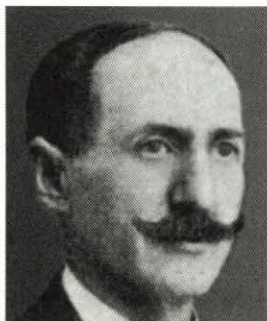

Az első magyar országos bélyegkiállítás megnyitója az Iparművészeti Múzeumban, 1909

*Az országos kiállítás
emlékbélyege*

let összedolgozott, és munkájának nagyszerű eredménye lett. Persze azért az állandó vetélkedés, féltékenykedés végigkísérte működésüket. Itt van például a filatéliai terminológia kérdése. A Hungária a magyar műszavak megalkotására 1904 decemberében pályázatot írt ki *A magyar bélyeggyűjtő nyelvről* címmel.⁶ Erre válaszul a LEHE tagja, dr. Déri Ernő a *Bélyeggyűjtőben* felhívást tett közzé, amelyben a két egyesület közös munkára hívja. A Hungária válaszában azonban azt tartotta célszerűbbnek, ha mindkét egyesület külön-külön dolgozza fel a magyarítani kívánt szavakat, és csak legvégül egyeztetnek. Egyébként az első szógyűjtemény dr. Dobsa László tollából már a Hungária következő számában megjelent.⁷ A kör 1903-ban indított értesítője rendkívül színvonalas, jól szerkesztett lapnak bizonyult, amely komoly szakcikket jelentetett meg hasábjain. Többek között dr. Vajda Károly az 1899-es bélyegeken előforduló gyári vízjelek sajátosságait rendszerezte, Bíró Marcell folytatásos cikkekben foglalkozott a speciális gyűjtéssel. Az 1905-1906-os gazdasági krízis következtében azonban nem jelent meg sem a Hungária, sem a LEHE lapja, a Hungária életét pedig belviszályok is nehezítették. 1906. március 6-án Karánsebesi Rác Adorján lett az

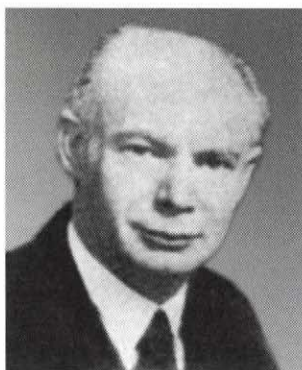
Bíró Marcell

elnök, aki posztját 1910-ig töltötte be. 1911. március 7-ig a nem szűnő belső nézeteltérések miatt elnök nélkül működtek, ekkor dr. Vajda Károly vette át a vezetést 10 évre.

1913 őszén Bán Willy, a magyar bélyeggyűjtés kitérő szakembere a régitől eltérő, új rendszerű bélyeggyűjtést kezdett meg. Abban az évben hatalmas árvíz pusztított az országban. Az árvízkárosultak megsegítésére a feláras bélyegsoron kívül képeslapokat is adtak ki. Bán a képek tárgyával megegyező bélyegeket a lap képes felére ragasztotta. Az első ilyen képeslapot 1913. szeptember 20-án bélyegezték le; Bán Willy ezeket a lapokat maximafiliáknak nevezte, ma pedig carte maximum néven ismertek a gyűjtők között. Bán 1936-ban a

⁶ Hungária, 1904, 7. szám, 81. p.

⁷ Hungária, 1905, 8. szám, 88. p.

Bán Willy

belga *Libre Echange* című szaklapban hosszabb tanulmányt írt a gyűjtési irányról és eredményeiről, cikkét egész sor külföldi újság átvette.

1915-ben a Hungária azt kérte a postától, hogy a filatelistáknak nyissanak külön ablakot a budapesti központi 4. számú postahivatalban, Follért Károly postavezérigazgató azonban a háborús viszonyokra való tekintettel ezt elutasította.⁸ 1916-ban már a világháború minden következménye érezhető volt, a lezárt határok miatt a gyűjtők nem jutottak csereanyaghoz sem. Paradox módon a Hungáriát ez éppen saját célja – az intenzív speciális gyűjtés – felé fordította. Megindult a tábori postai bélyegzések gyűjtése, a régi, félretett tömeganyagok feldolgozása, amiből a speciális gyűjtés nagyszerű lehetőségei bontakoztak ki. Az állandó hatósági ellenőrzések miatt azonban az összejövetelek ritkultak, dr. Vajda Károly próbálta összetartani a társaságot, ennek érdekében sorsolásokat, bélyegkiosztásokat szervezett. A Tanácsköztársaság alatt összejöveteleiket titokban tartották meg, mindig valamelyikük lakásán, „*a megszállási bélyeg és a szovjet bélyeg gyűjtése azonban minden veszélyt kisebbített*”.⁹

A XV. számú népköztársasági rendelet értelmében a bélyeggyűjteményeket a Hungáriásoknak is be kellett szolgáltatni, ám az előző részben ismertetett körülmények következtében azokat később valamennyien szerencsésen visszakapták. Ezt követően az országból sok értékes gyűjtemény vándorolt ki, s a Hungária is akkor került át az Edison kávéház szuterénjébe. A tagok száma az ismert okok miatt nagyon megnőtt, az összejöveteleken gyakran 150-170 személy is jelen volt. Ekkor merült fel először a gondolat, hogy a bélyeg külföldre való kivitelének megakadályozása okán a társegyesületekkel össze kellene fogni. 1921 februárjában dr. Vajda Károly lemondott, és dr. Szundy Károly királyi tanácsos lett az elnök, akinek a vezetése alatt a Hungária magához ragadta a kezdeményezést. A magyar bélyeg 50. születésnapjának megünneplésére készülve arra törekedtek, hogy ne csak díszes ünnepség legyen, hanem új alkotások is teremődjenek az évfordulóra. Ennek érdekében hároméves programot vettek tervbe.

1920-ban megszervezték a Magyar Bélyeggyűjtemények Központi Bizottságát, amelynek tagjai eleinte az egyesületek küldöttei voltak; a Hungáriából dr. Szundy Károly, a bizottság elnöke, Kammer Jenő, Rédey Miklós és dr. Vajda Károly. A LEHE képviselőjében Bálint Zoltán, Szécsy Artúr, dr. Tóth Ferenc, Wilhelm Artúr vettek részt a bizottságban. A Magyar Amatőrök Országos Egyesületét Krisztek Ernő, dr. Révész Vidor, Szász Béla és Vidor Emil képviselte, míg a Magyar Bélyegkereskedők Egyesületét Iván Kornél, Kelen Samu és Majó Sándor. A Vasúti és Hajózási Klub Bélyegszakosztálya részéről Alsó Ödön és dr. Esser Károly vettek részt a munkában, az ELMA pedig Gondos Ignácot, dr. Hollander Györgyöt és Kölbig (Vejtay) Ferencet delegálta.

A bizottság a Hungária jubileumi tervét fogadta el, amelynek első lépéseként a Székesfehérváros Tanácsának erkölcsi és anyagi támogatásával 1921. június 18. és 26. között a

⁸ Csak az 1930-as években valósították meg az ötletet.

⁹ Bán Béla: Visszapillantás a 40 évre. In *Hungária Magyar Bélyeggyűjtők Köre emlékkönyve 1899–1939*. Budapest, 1939, Springer Gusztáv Könyvnyomda, 9. p.

VI. kerületi Felső erdősor 20. szám alatti polgári leányiskola helyiségeiben mindkét nem-beli tanulóifjúság részére ifjúsági bélyeggyűjtőversenyt rendezett. A diákok között statisztikai lapokat osztottak ki, amelyeken érdeklődtek gyűjteményeik iránya, nagysága, érdeklődésük, elképzeléseik iránt, a jelenlegi gyűjtemény fejlesztéséről, ezzel kapcsolatban pedig segítséget, tanácsokat nyújtottak. A versenynek több mint 200 résztvevője volt. A következő évben a Dohány utcai polgári iskolában szervezték meg a versenyt, amelyre az előző sikerének hírére mintegy 700 diák jelentkezett. A bírálóbizottsági tagságra a különböző felnőtt egyesületekből 86 fő jelentkezett.

A magyar bélyeg jubileumának évében azonban még egy legyőzhetetlennek látszó nehézséggel is szembe kellett nézni, ez pedig a fényűzési adó volt, amelynek következtében¹⁰ megállt a külföldre szóló csere és eladás, „mert a végrehajtási utasítás és annak kezelői nem tudták megtalálni a gyakorlati életnek megfelelő elintézési módokat”.¹¹ Az egyesületek élete gyakorlatilag megbénult, de a helyzet az államnak sem volt kedvező, mert a fényűzési adó sem folyt be. A Központi Bizottság a Magyar Királyi Pénzügyminisztériumhoz intézett beadványában elemezte a helyzetet, és javaslatot tett a megfelelő megoldásra. Válaszában a minisztérium a bizottságot a 22 929/1921. számú rendeletben hatósági munka- és jogkörrel ruházta fel. A közös kérvény alapján, amelyet a Pannónia és a Baross Szövetség Bélyegkereskedői Szakosztálya is aláírt, felhatalmazta a fényűzési adó beszedésére. 1921. június 1-jétől tehát nem a lakhely szerinti kerületi adófelügyelőnél kellett bejelenteni a kivinni szándékozott bélyegeket, hanem a Magyar Bélyeggyűjtők Központi Bizottságánál, amely annak értékét megállapította, az adót pedig beszedte.

Az értékelés koronára átszámítva a Senf-féle katalógus alapján egységesen történt. Az adót minden hónap 15-ig a budapesti Magyar Királyi IX. kerületi Állampénztárhoz kellett befizetni Postatakarékpénztár útján, az elismervényt pedig a kerületi adófelügyelő mellé rendelt számvevőséghez benyújtani. Külön megállapodás keretében a bélyeggyűjtő egyesületek házi árveréseit is ők felügyelheték. Ez volt az a pont, amikor a LEHE elzárkózott, és a Központi Bizottság illetékességét többé semmilyen kérdésben nem volt hajlandó elismerni. Ezért tette azt a barátságtalan gesztust is, hogy bár előzetesen megígérte segítségét a Hungária rendezvénye vonatkozásában, amely a magyar bélyeg 50. évét szerezte volna megünnepelni, azt végül maga rendezte meg. A két egyesület közötti viszony újra hűvössé vált, egészen a szövetség 1922-es megalakulásáig. Az elnök erélyes fellépése ugyan rendbe hozta a Hungária dolgait, és helyreállította tekintélyét, de ez nem mindenkinek tetszett. A Központi Bizottságot sok támadás érte, így új alakulatról kellett gondoskodni. A Magyar Bélyeggyűjtő Egyesületek Szövetsége, amelynek természetesen a Hungária is alapító tagja volt, 1922. június 13-án alakult meg. A szövetség az első elnök, Hampel Antal nyugalmazott helyettes államtitkár vezetése alatt még nem működhetett hivatalosan, mert egyrészt a Belügyminisztérium az alapszabályokat nem hagyta jóvá, másrészt a tageszervezetek nehezen alkalmazkodtak az új szervezethez.

A Hungária hároméves programjának utolsó részeként a tanügyi rendelet enyhítését sikerült kieszközölnie. A tanügyi osztály a 219/1923. VII. számú körlevelében arról ren-

¹⁰ 1920. évi XVI. tc. és az 1920. évi 90 000 számú végrehajtási utasítás 149. §.

¹¹ Dr. Szundy Károly: A Hungária és a negyvenéves jubileum. In *Hungária Magyar Bélyeggyűjtők Köre emlékkönyve 1899–1939*. Budapest, 1939, Springer Gusztáv Könyvnyomda, 22. p.

delkezett, hogy a Hungária tagjai tanári szakértekezleteket tarthatnak a főreáliskolák, leánygimnáziumok, felsőkereskedelmi és polgári iskolák tanárai számára a bélyeggyűjtéssel kapcsolatos pedagógiai előnyökről.

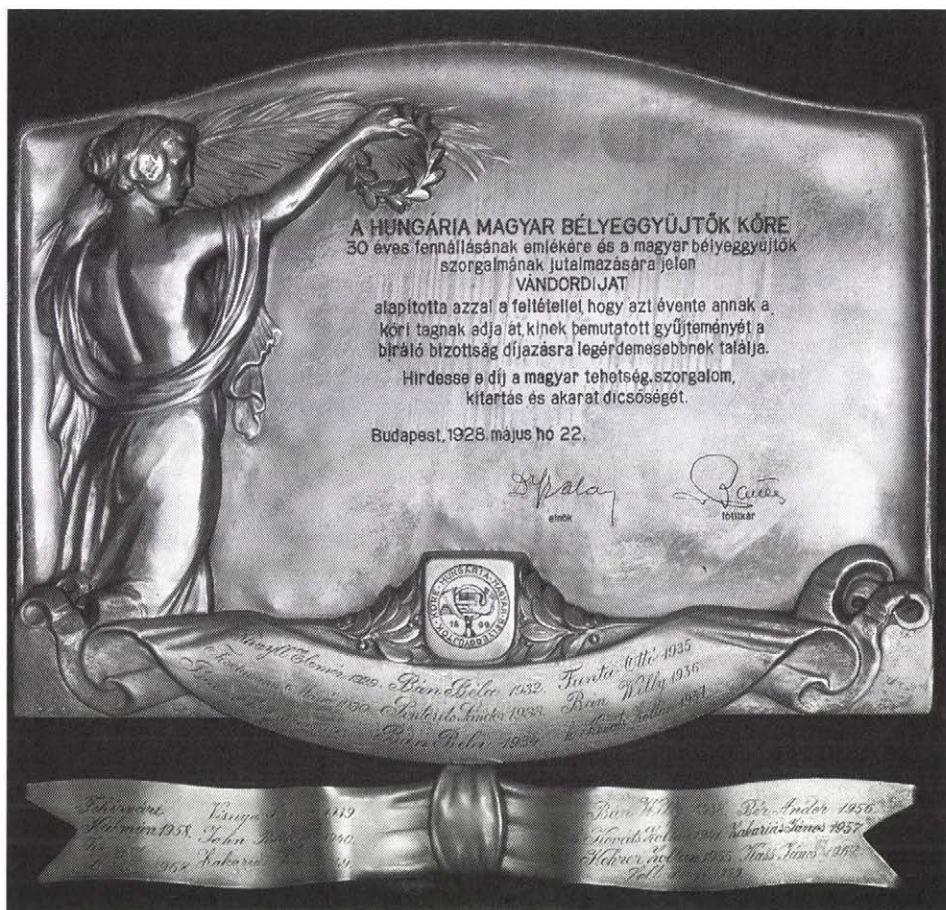
Az egyesület 25 éves jubileumi közgyűlését a vármegyeháza dísztermében tartották. Ez idő tájt rendezte Bauer (Bán) Béla a könyvtárat, amely addig ládában volt elraktározva. A Hungáriában 1924. március 11-én dr. Szalay-Újfalussy László főmeteorológus lett az elnök. Az ő működése alatt szűnt meg a nagy bélyegkonjunktúra. Az egyesület tagjai közül 180 főt töröltek.

1924-ben a szövetség szerepkörét betöltő egyesületközi bizottság, amelynek elnöke szintén dr. Szalay-Újfalussy László volt, a Vigadóban nagyszabású kiállítást rendezett, s ugyanekkor szervezték meg az első magyar filatelistanapot is, amit 1925-ben második néven megismételtek. A kiállítás költségeit a kapcsolatos repülőjáratok fedezték, sőt valamennyi még a rendező egyesületeknek is maradt. A nehezedő gazdasági viszonyok miatt azonban egyre szerényebb filatelistanapokat voltak képesek rendezni. 1927. május 1. és 9. között a Vasúti és Hajózási Klubban kiállítással összekapcsolva rendezte a Hungária a IV. magyar bélyegnapot, amelynek munkálatait Bauer Béla vezette. 1927-ben újraindult a Hungária értesítője, 1928-ban a februári számban egy magyar speciálkatalógushoz adatgyűjtésre közöltek felhívást.¹² A katalógus megvalósítása Madarász Gyula egyesületi tag nevéhez fűződik.

A kör 30 éves jubileumát a gazdasági válság kapujában csendben ünnepelték. Vándordíjat alapítottak, s az ifjúsági bélyeggyűjtés felkarolásának kérdésével foglalkoztak. Az érvényben lévő tanügyi rendelet szerint ugyanis a diákoknak tilos volt iskolán kívüli egyesületekbe belépni, ráadásul a felügyeleti hatóság az iskolákban a bélyeggyűjtőkörök szervezését is beszüntette. Május 1-jétől a Bélyegértékesítő Iroda az addigi 10%-os felárat szüntette meg a belföldi forgalomban, és a külföld felé 5%-ra mérsékelte, ennek ellenére nehezen indult meg a fellendülés. 1929-ben az egyesület a magyar bélyegek egységes katalógizálásáért indított akciót, és a Hungáriás Visnya Sándor elgondolásai alapján divatba jött az ívszegélygyűjtés. Május 9. és 12. között bonyolódott a szegedi második országos bélyegkiállítás, amelyen Marzloff Kamilló és Fischmann Manó nyert díjat. Az új elnök Bán Béla lett, aki eddig a főtitkári posztot töltötte be. Az 1929. április 9-i közgyűlés módosítani kívánta az egyesület alapszabályait, a szavazás azonban olyan minimális szótöbbséget hozott, hogy az erre irányuló javaslatot visszavonták. Megindult a gyűjteménybemutatók sora, évről évre a vándordíj kiosztása. Az ifjúsági szövetség, az IBEME megszűnésekor a Hungária tagjai 5 db 25 krajcáros réznyomatos bélyeget ajándékoztak a tagoknak.

1930-ra Iván Kornél elkészítette a magyar szakszótárt, s a Berlinben megrendezésre kerülő IPOSTA kiállítás előkészületei a kör életét is megélénkítették. A nemzetközi bemutatón több Hungáriás is részt vett, így Fischmann Manó, Khayll Elemér, dr. Marzloff Kamilló, Pinterits Sándor, dr. Selinkó Gábor és Turóczi Sándor. Ezüstöt nyert Turóczi Sándor, bronzot Fischmann Manó, Khayll Elemér, dr. Marzloff Kamilló, Pinterits Sándor és dr. Selinkó Gábor. Szép eredményeket értek el, aminek következtében több külföldi gyűjtő és kereskedő kereste fel a bélyeggyűjtő kört, és gyakoribbak lettek a gyűjteménybemutatók is. Azonban meggyőződésük szerint sokkal jobban szerepelhettek volna, ha

¹²Hungária, 1928, 1. szám, 1. p.

Az 1928-ban alapított vándordíj

a zsűri tagjai között olyan is lett volna, aki ért a magyar bélyegekhez. A Hungária tette a javaslatot a szövetségnek, hasson oda, hogy minden olyan kiállításon, ahol magyar anyag szerepel, legyen a zsűrinek magyar szakértő tagja. Szeptember végén Rédey Miklós halála okán emlékülést rendeztek, nevével alapot létesítettek. 1932 júniusában új csereforgalmi szabályzatot állítottak fel, attól kezdve a forgalom folyószámlaalapon bonyolódott.

A bélyegtvörvény új korszakot nyitott a filatéliában, a Hungária tagjai is örömmel üdvözölték. Ismeretterjesztő füzetek kiadását kezdték meg, az első Fehér Sándor: *A pengő-filléres magyar bélyegek hiányjegyzéke* címmel jelent meg. Decemberben nyilvános gyűjteménybemutatót rendeztek a társ egyesületek meghívásával. Ők hozták nyilvánosságra az általánosan gyűjtött és hamisan előforduló bélyegek kimutatását. Az 1933-ban Bécsben megrendezett nemzetközi kiállítás, a WIPA bírálóbizottságának – korábbi javaslatuk eredményeként – már Bíró Marcell is tagja volt. 1934-ben egy rendszeresen kiadandó, évről évre kiegészítendő magyar katalógus megvalósítására hívták fel a figyelmet, ezt azonban anyagi okok miatt ők nem tudták egyedül felvállalni.

Az 1934. május 22-i választmányi ülésen a Hungária-érem alapítási tervét fogadták el, ennek költségeit a tagok adományaiból fedezték. A II. országos bélyegkiállításon, amelyet a LEHE rendezett 1934. május 6. és 13. között a Nemzeti Szalonban, a Hungária tagjai közül Fischmann Manó és Madarász Gyula állított ki, valamint a Hungáriában is tag Turóczi Sándor és Khayll Elemér; közülük Turóczi kapta a legmagasabb díjak egyikét. December 8. és 9. között az egyesületi helyiségben a XI. bélyegnapot rendezték meg miniatűr bélyegkiállítással, amelynek bírálóbizottságát a szövetség nevezte ki. A TESZ munkahetével kapcsolatban felvetették, hogy közösen kellene munkálkodni azon, hogy a külföld a bélyeggyűjtésen keresztül is megismerje az országot. 1935-ben a külföldi sajtóban nagy érdeklődést keltett Bán Willy még 1913-ban felállított új gyűjtési rendszere, amit azóta külföldön is átvettek. Az Újpesti Bélyeggyűjtők Egyesülete által december 25. és 29. között szervezett VIBOK kiállításon a Hungária reprezentatív anyaggal szerepelt.

1936-ban az ifjúsági gyűjtés terén következett be nagyobb el- és megmozdulás. A PAX ifjúsági bélyeggyűjtő egyesület húsvétkor bélyegkiállítást rendezett, amelyen a Hungária tagjai is megjelentek, bélyeget osztottak, tapasztalatokat adtak át. A kiállítás fővédnöke – a szigorú iskolai szabályok enyhülésének jegyében – már a szövetség elnöke volt. 1936. február 23-án Budapesten új ifjúsági egyesület alakult, az Országos Szociálpolitikai Intézet fennhatósága alatt. Irányítását dr. Hermann János egyetemi tanársegéd, a Hungária ifjúsági bizottságának elnöke látta el. Ugyanebben az évben a szövetség munkájának eredményeképp a Postavezérgazgatóság bélyegértekezletet hívott össze, amelyen az egyesületek képviselői között a Hungária tagjai is megjelentek. A vidéken rendezett propaganda-kiállításokon mindenütt részt vettek, örömmel konstatálva, hogy a vidéki városokban is népszerűvé vált és fellendült a bélyeggyűjtés. Május 15-én megalakult a Hungária kispesti fiókja, amelynek szervezését és vezetését Jordán Géza végezte.

A FIP augusztus 29-én Luxemburgban tartott közgyűlésén a bélyegnapok egységes nemzetközi bevezetését határozták el. Ezzel kapcsolatban a Hungária azt javasolta, hogy a szövetség dolgozzon ki rendszeres programot, amelynek részeként esetleg reprezentatív, állandó vándorkiállítást kellene készíteni, amely a vidéki városokat lenne hivatva közelebb hozni a szövetséghez. 1937. szeptember 12. és 19. között Belgrádban rendeztek kiállítást, amelyen több Hungáriás is részt vett, ápolandó a nemzetközi kapcsolatokat. 1944-re már ők is a többi egyesülethez hasonlóan a nálunk megrendezendő nemzetközi kiállításban gondolkodtak.

1937-től kétszer is új helyre költöztek, előbb az Unió kávéházba, az V. kerületi Nádor utca 31–33. szám alá, majd a Mussolini téri Savoy kávéházba. Az állandó helyiségprobléma megoldását számukra is az 1938-as ORBÉK kiállítás hasznából létesített Bélyegotthon jelentette, ahová júliusban költöztek be. Az 1938-as III. ORBÉK kiállításon ízelítőt adtak a Hungária képességeiből. Minden kiállítójuk díjat nyert, az összes egyesületek között a második helyet foglalták el a szerzett díjakkal. Ezek között két arany-, öt ezüst-, két bronzérem szerepelt, na és a tiszteletdíjak. A XVI. bélyegnapot a Hungária rendezte 40 éves jubileuma alkalmából, 1939. június 3. és 4. között a Bélyegotthonban, az évforduló alkalmából Hungária Emlékkönyvet adtak ki. A rendezvényre levelezőlapot, levélzárót és bélyegzőt is készítettek a Hungária emblémájával. Az egyesület feladatát ekkor is, mint induláskor, abban határozták meg, hogy a kis és közepes gyűjtőkért dolgozzon, módszereket adjon át, segítse elő a szakmai továbblépést.

Kiadói tevékenységét tekintve a kör természetesen nem versenyezhetett a szilárd anyagi alapokkal rendelkező LEHE-vel, tagjai inkább a Hungária értesítőben, illetve a más szaklapokban megjelenő cikkek tömegével járultak hozzá a szakma állandó fejlődéséhez. 1921 tavaszán a Hungária szakbizottságot létesített a magyar bélyegek monográfiájának megírására, 8000 koronával díjazott pályázatot hirdetett, ám a mű nem került kivitelre. Payer Béla (LEHE) kész munkáját azzal utasították vissza, hogy ő nem tagja a Hungáriának. A kör szakírói közül a következők nyújtottak kiemelkedő teljesítményt: Bíró Marcell gróf Dessewffy Miklós közvetlen munkatársaként a színes számú krajcárosok vésetjavításai terén szerzett elévülhetetlen érdemeket, Visnya Sándor a bélyegek ívszegélyének vizsgálatát honosította meg, Bán Béla a magyar lebélyezésekkel és a határőrvidék postahivatalaival foglalkozott, dr. Vajda Károly a vízjelek szakértője volt, Bán Willy monografikus műve *A magyar postabélyegek adattára* címmel 1944-ben a Hungária kiadásában jelent meg, a magyar posta 1871 és 1943 között kiadott bélyegeinek szakszerű leírásával.

Bán Béla

A Hungária taglétszáma és társadalmi bázisa a LEHE-vel összehasonlítva szélesebb, ám inkább lefelé nyitott, vállaltan is a kisebb igényű gyűjtőket összefogó szerveződés volt. Talán azt mondhatjuk, hogy ők tömörítették a filatélia világának középpolgárait. Folyóiratukban többször találkozunk annak taglalásával, hogy a válságos gazdasági helyzet anyagilag ellehetetleníti a tagságot, a nagyobb anyagi ráfordítást igénylő megmozdulások is nem annyira a Hungária, inkább a LEHE nevéhez fűződnek. A szakmai tudást, a kutatói eredményeket és a kiállítási sikereket illetően azonban nem maradtak el a sokszor riválisnak tekintett másik egyesület mögött. A II. világháborút követően eredeti néven, majd 1952 után a Mabéosz II. kerületi bélyeggyűjtő köréként folytatták működésüket.

Műtárgykárosító tényezők a múzeumi gyűjteményekben és kiállításokban

A műtárgyak begyűjtése, a gyűjtemények feldolgozása, nyilvántartása, publikálása, kiállítása mellett a biztonságos tárolás is a múzeumok fő feladatai közé tartozik. A kiállításokban és gyakran a raktárakban is együtt vannak – egy tárlóban vagy raktári polcon – a különböző anyag-összetételű tárgyak: a festett fa, a kárpitozott bútor, a fémből, bőrből és textilből vagy éppen a több anyagféleségből készült műtárgyak, illetve a különböző technikájú képzőművészeti alkotások. Vajon milyen az egymásra gyakorolt hatásuk?

A műtárgyak anyaguktól függően reagálnak a környezeti hatásokra, vagyis anyaguk kölcsönhatásba lép környezetükkel. A fémnek vagy porcelánnak például a száraz levegőn nem lesz semmi baja, a fa viszont megrepedezik. Ugyanabban a tárlóban azonos megvilágítás mellett a kerámia vagy fémtárgy nem változik, de a papír megbarnul, a színes textil kifakul. Ehhez még hozzá kell tenni, hogy a legtöbb műtárgy többféle anyagból készül. Gondoljunk csak egy zászlóra, amely a farúdból, az abba bevert réz- vagy ezüstveretekből, a zászló selyem anyagából, a selyem merevítésére szolgáló posztóból, a hímzéshez és a rojtokhoz alkalmazott fémszálból, skófiumból tevődik össze. Vagy nézzünk egy ötvöskötéses fotóalbumot, ahol a bőrkötést ezüst- vagy rézveretek, féldrágakövek, tűzzománcok ékesítik; előzékük selyem, a fotók pedig vastag kartonlemezre vannak kasírozva, és még számtalan hasonló, gyűjteményeinkbe található műtárgyat sorolhatnánk.

Miért reped meg a fadombormű, fakul ki az egyenruha, vagy barnul meg a papír, ha délutánoként süti a nap, miért pereg le a festékréteg a képről, míg mellette a fémtárgynak nem lesz semmi baja, miért rozsdásodik meg a faláda vasalása, ugyanakkor nem látunk semmiféle elváltozást a fán? E kérdések megválaszolása mind, mind a múzeumi műtárgyvédalom problémakörébe tartozik.

A raktározás, a kiállítás és a szállítások során felmerülő műtárgyvédelmi problémák megoldásához szakmai odafigyelés, megfelelő körültekintés szükséges. Tehát ismernünk kell a környezetet, amelybe a műtárgyak kerülnek, és azt, hogy ez a környezet hogyan hat a tárgyra. Továbbá ismernünk kell az anyagokat, amelyekből a tárgyak készültek, és hogy ezek az anyagok hogyan reagálnak a környezeti hatásokra. És ismernünk kell a módszereket, amelyek segítségével a környezeti károk kiszűrhetők vagy megszüntethetők.

Restaurátorok között gyakorta elhangzik az a vélemény, hogy a műtárgyak számára az egyetlen ideális állapot az lenne, ha azokat klimatizált raktárakban egymástól elkülönítve, szekrényekben tárolnánk, és a látogatók elől elzárva tartanánk. Abban a percben, ahogy a tárgyat kiállítjuk, közszemlére tesszük, azonnal megjelennek azok a műtárgykárosító tényezők, amelyek a tárgy fizikai vagy kémiai átalakulásához vezetnek.

A környezet károsító tényezői jellegük vagy eredetük szerint a következő csoportokra oszthatók: fizikai, kémiai, biológiai és mechanikai tényezők. Fizikai ártalmak: fény, hő, tűz, víz, por, korom, rozsdá stb. Kémiai eredetű hatások: víz, a levegő páratartalma, a levegő kén-dioxid tartalma, kén-hidrogén, nitrogén-oxidok, korom, ózon, vas-oxid stb.

Biológiai hatások: mikroorganizmusok, baktériumok, penészgombák, rovarok, rágcsálók. Mechanikai hatások: rongálódás, szállítás vagy anyagmozgatás során keletkező különböző sérülések, illetve nem elhanyagolandó a ma oly divatos látogatóbarát kiállítások kapcsán előforduló, a látogatók által okozott kár sem.

Környezetünkkel szemben a legérzékenyebbek a szerves anyagokból, a bőrből, textiltől, papírból és fából készült műtárgyak. Kevesebb problémát jelentenek a szervesetlen anyagú üveg-, szilikát-, kerámia- vagy fémtárgyak, amelyek nem változtatják térfogatukat, nem higroszkóposak, és ezáltal nagyobb a károsodástűrő képességük. A kiállítások során a múzeumi tárgyakat a szélsőséges és ingadozó levegőhőmérséklet, a váltakozó légnedvesség nagyban károsíthatja, akárcsak a különböző fényérzékenységű műtárgyakat a nem megfelelő megvilágítás természetes és mesterséges fényforrásokkal.

A műtárgykárosító tényezőket tekintve a Postamúzeumban az egyik leginkább veszélyeztetett gyűjtemény az egyenruha- és textilgyűjtemény. Textilek a kiállításainkban rendszerint nagy számban szerepelnek, amelyeket, ha vitrinben helyezük is el, hogy a portól védjük, károsíthatja a nem megfelelő világítás vagy a beszűrődő napfény. Az UV-sugárzás és a hő, valamint a gyakran ingadozó relatív páratartalom, a szellőztetés során beáramló szennyeződés, a levegő kén-dioxid tartalma és a kipufogógáz együtt mind a rostok szerkezetét támadja meg, és a színezékek kifakulását idézik elő, az anyag szerkezete pedig meggyengül. A kiállításokban a textil a legtöbb esetben valamely életkép alkotója: egy egyenruha a bábus, egy zászló a falon, egy terítő az asztalon, egy postaszák a vitrinben, a szőnyeg a padlón stb. Ebben az esetben nyilvánvalóan fokozottabban ki vannak téve a környezet ártó, rongáló hatásának, védtelenek mindenféle mechanikai sérüléssel, kémiai és biológiai korrózióval szemben.

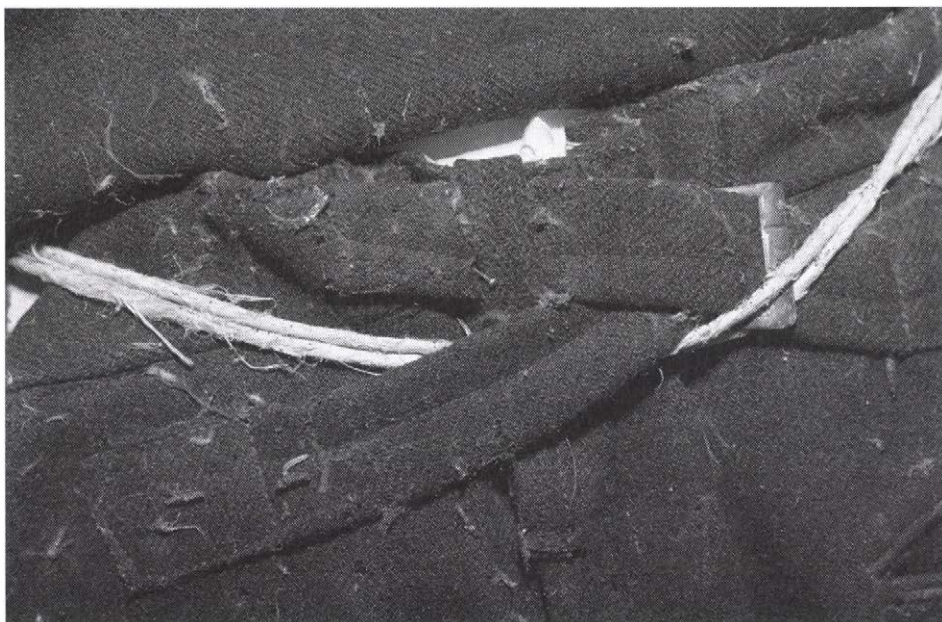
Mindezek közül azonban a textilgyűjtemény legveszedelmesebb kártevőinek a molylepkék számítanak. Szinte kivédhetetlen, hogy előbb vagy utóbb ne jelenjenek meg a gyűjtemény környezetében vagy a kiállításokban. Elég egyetlen fertőzött darab, amelyet nemrég vásároltunk vagy gyűjtöttünk be, megfertőzi az egész állományt. Közülük is a ruhamoly kártétele a leggyakoribb, de alkalmilag a szűcsmoly is megjelenhet. Ezek a világszerte elterjedt rovarok lárvái mindenféle textília, de különösen az állati eredetű anyagok, elsősorban a gyapjú, a szőrme és a toll legveszélyesebb károkozói. A hernyók táplálkozhatnak még papírral, kartonnal, selyemmel, de pergamennel is.

A nőstény molylepke egyesével mintegy 200 parányi petét helyez el olyan anyagra, ruhadarabra, amely lárváinak később táplálékul szolgál. A 8-10 napig tartó embrionális fejlődés után kikelő lárva a tápanyagból lakócsövet vagy lárvatokat készít, állandóan ebben él, és azt helyváltoztatáskor mindig magával viszi, hogy veszély esetén visszahúzódhasson. A lárva teste szürkésfehér, feje sötétbarna, rágószerve különösen jól fejlett. A teljes kifejlődés elérése után a lárva a lakócsövön vagy lárvatokon belül bebábozódik. Érdekes, hogy a lárvatokat az összerágott textiltanyaggal fedi be, így annak színe a környezet színével teljesen megegyezik, aminek köszönhetően háborítatlanul folytathatja kártékony tevékenységét. Mivel a hernyó a rágási helyét gyakran változtatja, és a lárvatokat is állandóan bővíti, a lárvatok színe változhat. A bebábozódáshoz a falakon vagy a szekrényekben felfelé vándorol, majd a fényérzékenység miatt egy sötétebb helyen a felülethez ragasztja magát. A bábozódás utáni fejlődés időtartama a tápanyagtól függ, de a teljes kifejlődés szobahőmérsékleten 2-3 hónap. A molylepke optimális fejlődéséhez 24 °C

körüli hőmérséklet és 60-70% relatív páratartalom szükséges. Évente két nemzedék kel életre – májusban és szeptemberben –, és a második nemzedék lárvái telelnek át. A már kifejtett molylepke a helyiségekben májustól kezdve egész napon át repked, a hiedelmekkel ellentétben azonban a repkedő lepke nem károsít.

Molyok általi károsodásokkal már mindannyian találkozhattunk, amikor a gyapjúpulóverbe, télire eltett kabátokba és nadrágokba szabálytalan formájú lyukakat rágnak. Legtöbbször a ráncok redőiben, az összehajtogatott anyagok között találjuk a bábszövedékeket. Magánéletünkben is rémálmunk, de főként a múzeumok textilgyűjteményei számára jelentenek óriási veszélyt a molyok. Megengedhetetlen tehát, hogy a gondjainkra bízott műtárgyak ily módon pusztuljanak el, hiszen ha nem megfelelő a műtárgy tárolásának vagy akár kiállításának feltétele, és azt ráadásul észre sem vesszük, könnyen előfordulhat, hogy egy-két éven belül visszafordíthatatlan mértékű károk keletkeznek az értékes gyűjteményben. Megengedhetetlen, és mégis előfordul néha egy-egy rendhagyó eset, folyamatos ellenőrzés mellett is, amikor egészen váratlan helyen és időben üti fel a fejét a molyveszély.

Nemrégiben Keszthelyen mi is ezt tapasztalhattuk a 2004-ben megnyílt, *100 év postacsomagjai* című kiállításunkban. Az egykori istállóépületben igen nagy légtérben nagyon sokféle tárgy – kitömött állatok, postaszákok, különböző csomagok, vesszőfonatú demizsonok és kosarak, faládák – között áll egy enteriőrben az 1960-as évek posztóból készült postás egyenruháját bemutató bábunk. A muzeológus egy rutinleltár alkalmából véletlenül fedezte fel a kárt, amikor a nadrág leltári számának ellenőrzése kapcsán a baba zubbonyát felhajtotta. A kabát alatt a nadrág korca, a varrások, a zsebek és a lábak közötti részek végig telis-tele voltak a fentiekben már leírt, jellegzetes lárvatokokkal. E tokok agresszív megtapadására jellemző, hogy szárazon nem, csak nedvesen lehetett azokat erős kefével eltávolítani.

A kiállításban keletkezett molykár, Keszthely

Joggal merülhet fel a kérdés az olvasóban: Vajon, ha a múzeumban tudott és ismert a molylepke ilyen jellegű műtárgykárosító hatása, miért nem védekezünk megfelelően? Éppen a múzeumi műtárgyraktárt, ebben az esetben az egyenruha- és textilgyűjtemény raktárát tele rakhatnánk hatékony naftalin vagy globol molyirtóval, és rakjuk is. A probléma azonban nem ennyire egyszerű. E szerek szűrős, visszaszívó szaga furcsa lenne egy kiállításban. Ráadásul csak zárt helyen fejtik ki megfelelően hatásukat, tehát a raktári zárt szekrényekben megoldható a használatuk. Ám a kiállításokban csak a zsebekben eldugott, kevésbé átütő szagú, ezáltal kisebb hatásfokú szereket alkalmazhatunk. S a kereskedelemben jelenleg kapható szerek már három hónap után elveszítik hatásukat. A fent leírt kiállítási körülmény azonban tipikusnak mondható. Amint arról az előzőekben már szó esett, egy kiállításban a kiállított tárgyak sokfélesége, alkotóelemeinek összetettsége nem kedvez a megelőző állományvédelemnek. Ezért a védekezést a gyakori mozgatás, a rendszeres szellőztetés, tisztítás és átkefézés, az állandó ellenőrzés jelentheti.

Azt, hogy ezekkel az alattomos kártevőkkel, sajnos, minden éberségünk ellenére együtt kell élnünk, néhány vicc is jól példázza: A kis molylepke először repül ki a szekrényből. Amikor hazatér, megkérdezi tőle az anyukája: – Na, milyen odakint? – Képzeld anya, nagyon örültek nekem, mindenki tapsolt. Vagy: Két molylepke beül a moziba, kifelé menet megszólal az egyik: – Könyvben jobb volt! Vagy: Mit énekelnek a molylepkék a szekrényben? – Edda bluest!

Műtárgyvédelem szempontjából szintén nagy problémát okoznak a múzeumoknak a szabadba kihelyezett műtárgyak. A Postamúzeum szabadtéren kiállított műtárgyai általában olyan tárgyak, amelyek funkciójuknál fogva eredetileg is a szabadban voltak, vagy ott használták azokat. Ezeket legtöbbször igen nagy méretük miatt nem lehet bevinni a múzeum falai közé. Ilyenek például a Balatonszemesen kiállított, 1928-ban gyártott mozgópostavagon, a lófogató járművek, a kariolok, a postautók, Diósdon a tévé- és rádióközvetítő kocsik, az antennák, a kábelárokásó gép, a telefonközpont-konténerek, a kábelbódék vagy a telefonfülkék, valamint a nyilvántartásunkban szereplő köztéri szobrok. E műtárgyak legtipikusabb károsodásai a mechanikai sérülések mellett a korrózió, a festékek megrepedezése és leválása, a faanyag biológiai és mikrobiológiai károsodásai. A szélsőséges időjárásviszonyok, a rendszeres és állandó hőmérsékletingadozások, a levegő gyakran változó páratartalma, az erős napfény és UV-sugárzás mind a tárgyak állapotát, eredetiségét, élettartamát veszélyeztetik.

Szerencsére szabadtéri műtárgyaink nagy része az utóbbi években tető alá került, köszönhetően a diósi és a balatonszemesi kocsiszínnek, amelyekkel nagyot léptünk előre a megelőző állományvédelemben. Hatalmas előrehaladás, hogy a számtalan károsodási tényezőt majdnem a felére sikerült csökkenteni, az eső nem veri, a tűző nap sem éri ezeket a számunkra igen értékes műtárgyakat. Azonban a fennmaradó, a változó hőmérséklet, az ingadozó páratartalom és a biológiai, mikrobiológiai károk ellen továbbra is küzdenünk kell. Nem sokkal jobb a helyzet azoknál a vidéki, idényszerűen nyitva tartó kiállítóhelyeinken sem, ahol bár zárt térben van a kiállítás, a téli temperáló fűtés megoldatlan: Balatonszemes, Ópusztaszer, Keszthely. Ezekben a helyeken gyakran megjelenik a falakon a salétrom, és szinte mindig magas a relatív páratartalom. Ópusztaszeren nagy a rágcsálóveszély és a rovarok okozta károsodás is.

A szabadtéri kiállítóhelyeken a leggyakoribb a gombafertőzés, amely minden szerves anyagot megtámad. A penészgombák ugyanis fotoszintézis hiányában a kész szerves anyag-

A már restaurált mozgópostavagon kiállításrészlete, Balatonszemes

ből építik fel testüket. Nagyon sok kárt okozva – akár kültéri, akár beltéri műtárgyakon – elsősorban a bőr, a papír és a textília fehérjeállományát támadják meg és bontják le. Megjelenésükkor először csak a dohos szagot lehet észlelni, majd a megtámadt felület bebolyhosodik, elvékonyodik, mállik és különböző színű foltok jelennek meg az adott tárgyon vagy dokumentumon. A műtárgyak számára a másik veszélyes jelenség a farontó, rothasztó gombák jelenléte, amelyek a fából készült tárgyak cellulóz- és lignintartalmát bontják le, ún. lágy rothadást idéznek elő. Hatásukra a tárgyak végül szétesnek, elporladnak. Ha nem végzünk időben konzerválást vagy restaurálást, értékes műtárgyunk már csak alkatrészeinek részleges vagy rosszabb esetben teljes újragyártásával menthető meg. Balatonszemesen a mozgópostavagon legutóbbi restaurálásakor a súlyos gombafertőzés miatt a már menthetetlenné vált ajtókat kellett újragyártatni, illetve az eredeti padlózat nagy részét és a belső falburkolat teljes egészét kellett kicseréltetni a további fertőzés megelőzése érdekében.

Szintén csak részleges, a fakerekek küllőinek újragyártásával menthető meg az az eredeti lófogató csomagkézbesítő kocsis is, amely 1962 óta áll Balatonszemesen a kiállítóhelyünk előtt. Az út mellett emelt tető nélküli talapzaton a kis kariolkocsi azt a célt szolgálja, hogy felhívja a figyelmet az egykori lóváltó állomás istállójában berendezett, a postaszállítás történetét bemutató kiállításunkra. A kocsis, amely mára a falu jelképévé vált, az évek során számtalan felújításon esett át, hiszen farészeit rendszeresen gomba támadta meg, festett fémrészeit nagyfokú korrózió sújtotta. A felújítások során minden alkalommal kicseréltek rajta valamit. Mára azonban már csak egy teljes körű és igen nagy költséggel járó restaurálás és konzerválás mentheti meg az utókornak. Ilyenkor felmerül a

A talapzatról leemelt kariolkocsi kerék részlete, Balatonszemes

kérdés, vajon meddig mondhatjuk el egy műtárgyról, hogy az eredeti. Esetleg csak az eredetét mintázza? A nemzetközileg elfogadott álláspont szerint egy tárgy akkor mondható eredetinek, ha az eredeti alkotórészeit legalább 70%-ban megtartotta.

Összefoglalásként elmondható, hogy a fent vázolt, sok gondot okozó problémák is arra világítanak rá, a múzeumok, esetünkben a Postamúzeum minden munkatársának kötelessége, hogy az elődeink által összegyűjtött és biztonságos megőrzésre ránk hagyott műtárgyakat nagyon nagy odafigyeléssel, körültekintő, felelős és rendszeres gondoskodással óvja, gondozza és őrizze az utókor számára.

Felhasznált irodalom

- Dr. Korek József: *A muzeológia alapjai*. Budapest, 1988, Tankönyvkiadó.
- B. Kozocsa Ildikó – dr. Járó Márta – Kastaly Beatrix – dr. Vásárhelyi Tamás: *Az anyagok károsodásának okai, a károsodások jellege, felismerése és megelőzése*. Budapest, 1995, Országos Széchényi Könyvtár.
- Dalnoki Miklósné – Szalay Zoltán: *A műtárgykárosító ízeltlábúak elleni védekezés. Jegyzetek*. Budapest, 1980, Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ.
- Mátéfy György – Sipos Enikő: *Textilkonzerválás, restaurálás*. Budapest, 1989, Központi Múzeumi Igazgatóság.

A budai postapalota

A Magyar Királyi Posta új igazgatósági épületének igénye először 1914-ben fogalmazódott meg. Az erre a célra kiszemelt terület a Gschwindt-féle Szesz-, Élesztő-, Likőr- és Rumgyár Részvénytársaságnak a Nagykörúthoz közeli telke volt. A gyárat városrendezési okokból kitelepítették ugyan, de a telekre végül mégsem a posta építtetett, hiszen azon jelenleg is a Corvin mozi épülete áll.

A következő telek, amelyet az igazgatósági épület helyéül szántak, a Baross utcai dohányraktárak területére esett. A kereskedelemügyi miniszter 1918-ban a tervezéssel Ray Rezső Vilmos (1876–1938) műépítészre bízta meg, aki már korábban is tervezett a posta részére. Az ő tervei alapján épült fel a budapesti II. telefonközpont, amely József központként vonult be a köztudatba, és amely még ma is áll a Horváth Mihály téren, új funkcióra várva. A budapesti főposta tetőtéri átépítésénél, amikor a dinamikus fejlődő távírda részére kellett új, nagy alapterületű géptermet kialakítani, szintén felbukkant a neve.

Ray Rezső Vilmos a megbízás alapján elkezdte az új igazgatósági épület tervezését, azonban a miniszter még 1918 végén értesítette, hogy az építkezés helyszíné megváltozott. Az új helyszín a József központtal szomszédos telek volt a Mária Terézia, ma Horváth Mihály téren. 1921 szeptemberében az építész a dohányraktár területére is és a József Távbeszélő Központ melletti területre is beadta a tervet, 73 mellékletével együtt. Az első terv szerint 173 812 m³, míg a Mária Terézia térre készült második terv szerint 251 450 m³ lett volna az épület nagysága. A tervezett épületek így utólag, ismerve a megvalósult Moszkva téri székház 73 108 m³-es méretét, erősen túlméretezettnek tűnnek.

A Postaházak Építési Bizottsága, amely főként a Magyar Királyi Posta felsőbb vezetőiből állt, meg is állapította, hogy az 1914. évi program alapján készült tervek olyan nagyszabású beruházást jelentenének, amelynek a világháború okozta pénzügyi nehézségek miatt 1921-ben, de még az elkövetkező 10 évben sincs reális alapja. Döntés született arról is, hogy az építéssel, aki a tervezés alatt egyszer sem konzultált az építési bizottsággal, végleg el kell számolni.

1922-ben arról született állásfoglalás, hogy a posta nyilvános tervpályázatot ír ki egy új helyszínre, a mai Moszkva téri telekre. Ez mutatja, hogy mindenképpen szükség volt egy új épületre, amelyben a két budapesti postai igazgatóságot, a posta kerületi műszaki felügyelőségét és a tervezett új automata távbeszélőközpontot kívánták elhelyezni. Az automata telefonközponttal nem elsősorban a telefonhálózat kibővítése volt a cél, hanem a kor igényeinek megfelelő, modern telefonszolgáltatás biztosítása az egész főváros részére. Az első kézi kapcsolású központ, a Teréz Távbeszélő Központ, amelyet 1906-ban nyitottak meg, 1922-re már elavult, és tehermentesítésre, később átépítésre szorult. Ezenkívül szükség lett volna még egy belvárosi távbeszélőközpontra is, de mivel Budapest legbelső kerületében a posta csak a Petőfi Sándor utcai főposta épületével rendelkezett, itt szerettek volna központbővítést végrehajtani. Ehhez azonban a főposta első és második emeletét elfoglaló igazgatósági irodák felszabadítására volt szükség.

A Krisztina körút 12. szám alatti telek megvásárlásáról a tárgyalások 1922-ben kezdődtek a Közmunkák Tanácsának elnökével, dr. Zielinszky Szilárddal, aki korábban maga is tervezett a postának, többek között a Petőfi Sándor utcai főposta tetőtéri bővítését. A Krisztina körúton a szomszédos telekre a telektulajdonos izraelita hitközség imaházat szeretett volna építeni, de három sikertelen tervpályázat után sem volt megfelelő, városrendezési szempontból elfogadható terve. Ennek okait a telek erős lejtése és a szomszédos hatemeletes Anna-udvar magasságához való igazodási kényszer jelenthette.

A Magyar Királyi Posta a Közmunkák Tanácsától megvásárolt telekkel a szomszédos telek kisajátítására is jogot szerzett, s már csak a telek tulajdonosával, a hitközséggel kellett megállapodnia annak átengedéséről. A tárgyalások eredményeként a hitközség megszabadult egy olyan telektől, amellyel többszöri próbálkozás után sem tudott mit kezdeni, a posta pedig ezen a két szomszédos telken elkezdhette az új igazgatósági épület építési programját.

Dr. Hauszmann Alajos, a kor egyik legismertebb és legtöbbet foglalkoztatott építésze, aki a Postaházak Építési Bizottságának külső szaktanácsadója is volt, nyilvános tervpályázatot javasolt a testületnek. Indoklása szerint ezzel a jelentős munkával néhány *kenyér nélküli* építész foglalkoztathatnának, hiszen a feladat nem annyira speciális, hogy eredménytelen pályázattól kellene tartani.

A pályázati kiírást óriási érdeklődés kísérte, a kiírási programot 147-en vették ki, s végül 25 pályaterv érkezett be, ami önmagában nem kevés. A bizottság 1923. június 26-i ülésén bejelentette, hogy az első díjat Sándy Gyula (1868–1953) műépítész, műegyetemi tanár nyerte el. A vázlatterveket a bizottság által kért néhány apróbb módosítás után a július 24-i ülésen tárgyalták meg. Ezek szerint az építész a kifogásolt hibákat kijavította, így a terveket elfogadták. Sándy Gyula a megbízást a részletes tervek kidolgozására, a költségvetés elkészítésére és a művezetésre is megkapta.

A betonozási és kőművesmunkák elvégzésére a Dávid János és Fia cég 3,6 milliárd koronás ajánlatát fogadták el. A megbízó az épület egész járófelületét korszerű külföldi linóleummal szerette volna burkolni, és ehhez meg is kapta a behozatali engedélyeket. A kb. 10 000 m² burkolóanyagot a német Elsinger cég szállította mintegy 2700 font értékben. S bár a minisztérium a linóleum behozatalát még engedélyezte, a radiátorok külföldi beszerzéséhez már nem járult hozzá. Maradt tehát a jóval drágább, de hazai gyártmány. Hasonló volt a helyzet akkor is, amikor a gőzkazánokra érkezett ajánlatokat tanulmányozták. Egy német cég ajánlata volt a legolcsóbb, az építési bizottság mégis a Radiátorgyár 724 millió koronás ajánlatát fogadta el az állandóan fenyegető munkanélküliség csökkentése érdekében.

Az ünnepélyes alapköletételre 1924. március 24-én került sor. Az ünnepségen felolvasták az alapköbe helyezendő okirat szövegét, azt a bizottság tagjainak névsorával együtt horganyzott bádogdobozba tették, és az alapbeton mélyedésébe helyezték. A homlokzat végleges terveihez Sándy Gyula színvariánsokat készített, amelyeket kis módosítással el is fogadtak. Augusztusban kiadták a megbízást a központi fűtés, a vízvezeték és a csatornázás építési munkálataira is, összesen mintegy 2 milliárd 966 millió koronáért. Ekkor született döntés az épület nevééről is, budai postapalotának nevezték el.

Az első ütemben felhúzendó épületrész falai – amelyek közt a telefonközpontot kellett elhelyezni – 1924. szeptember végére már álltak, ezért 31 millió korona bokréta pénz kiosztását engedélyezték. Az Egyesült Villamossági Rt. részére a központnak helyet adó

Sándy Gyula műépítész a budai postapalota vázlatlatterve előtt, 1924

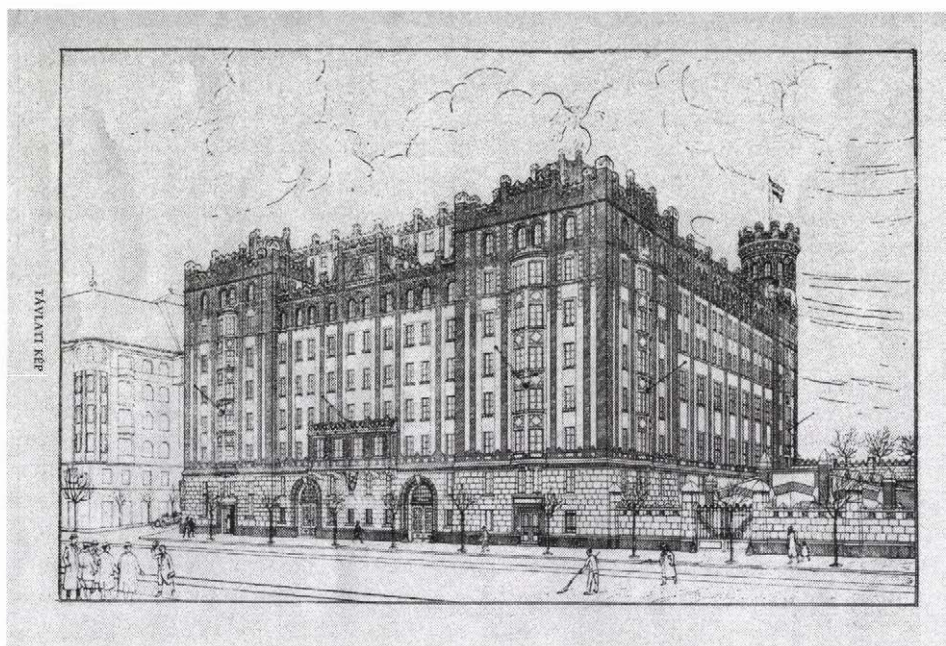
épületrészt október 1-jén kellett volna szerelésre átadni, ami azonban nem sikerült határidőre. A cég vakolt falakat, padlóburkolatot és működő fűtést kért a szerelés kezdetére, de ez még egy hónap csúszással sem készült el, így november 1-jén a durva szerelést kályhafűtés mellett voltak kénytelenek elkezdni. Az első épületrész átadását 1925. május 1-jére tervezték, és ezt a határidőt tudták is tartani. Június végére pedig már a második ütemben épült rész is elérte a falegyen állapotot, s ismét engedélyeztek bokréta pénzt, 30 millió korona értékben. Még májusban döntöttek a homlokzati címről is, amely Nádler Róbert műegyetemi tanár tervei szerint üvegmozaikból készült. Közben némi csúszással elkezdődtek a garázs földmunkái is.

A Postaházak Építési Bizottsága 62 alkalommal foglalkozott ülésein e nagyszabású építkezés ügyeivel, mígnem 1926. március 13-i ülését már az elkészült épületben tarthatta. Ekkor foglalkoztak az utcasarok szobrászati kialakításával és az előcsarnok kiképzésével is. Az előbbire Bory Jenő *Földgömb* című munkáját fogadták el, míg az utóbbira Dankó József tervét tartották a legsikerültebbnek. 1926 nyarán a postahivatal bútorairól és belső kiképzéséről döntöttek. A hivatalos jegyzőkönyvek tanúsága szerint az épület első fele 1925-ben, míg a második ütem 1926-ban készült el véglegesen. S hogy milyen is lett az új épület, erre vonatkozóan álljon itt Bene Antalnak, a vezérigazgatóság építészének szakszerű leírása 1925-ből.

„A »Budai Postapalota« alaprajzilag a legegyszerűbb elrendezést mutatja: egy nagy központi udvart kettős traktusos szárnyak vesznek körül, a pincén kívül kilenc emeletsorban, a pince a Várfook utcai részen kétemeletes. Az épület lényegét vasbetonváz képezi, s csak a kitöltő falazat van téglából. Ezzel elérte a tervező, hogy minimális konstrukciós méretek mellett nagyobb hasznos terület álljon rendelkezésre. A lapos tetőket vörösrézrel fedik le, ami ugyan a legdrágább fedőanyag, de tatarozást egyáltalán nem igényel, s így a fenntartási költségek elmaradnak, s ezáltal tetemes megtakarítás érhető el. Az épület ajtajai és ablakai majdnem mind egyforma méretűek és kiképzésűek, ami a tömeggyártást rendkívül megkönnyíti... A jelen esetben minden felesleges költségtől tartózkodni kellett, az építész dicséretes önfegyelmet tanúsított, talán jobb meggyőződésének ellenére is, amikor a legprimitívebb és legpuritánabb eszközökkel igyekezett csak hatni. Erőteljes nyers kőburkolat emelkedik az épület második emeletéig, s ebből karcsú nyerstégla lizénák szökkennek a magasba, igénytelen faragott kő fedőlapjukig, a homlokzat lezárását pedig minden erőteljes főpárkány mellőzésével egy koronázó pártadisz látja el, amely a legegyszerűbb elemekből (körpillér és félkör) áll. A homlokzat kiképzésénél tanúsított mérséklés azonban nem vonatkozik a kivitelre, mert azt a legjobb anyagból, a legjobb munkával egy lelkiismeretes szakképzett cég végzi.”¹

Bene Antal idézett írásában a budai postapalotán kívül foglalkozik még az Egressy úti központi járműtelep és a Gyáli úti központi anyagraktár építkezésével is, majd végül az alábbi következtetésre jut: *„Az olvasó az eddigi ismertetésből képet alkothatott magának arról a számottevő építési tevékenységről, amelyet a m. kir. posta a mai kétségbeejtő pangás dacára kifejtett, s ez a kép annál imponálóbb, ha elgondoljuk, hogy az építkezésekhez szükséges milliárdokat a posta nem állami szubvenció vagy kölcsön útján, hanem a saját*

¹ Bene Antal: A m. kir. posta építkezései a világháború és a forradalom után. *Posta- és Táviróévkönyv az 1925. évre.* Budapest, 1924, Országos Központi Községi Nyomda Részvénytársaság, 83. p.

Az épület főhomlokzati tervrajza, 1923

A budai postapalota a melléépített garázzsal, 1926

erejéből teremtette elő... Magyarország újjáépítésére ezzel megadatott a követendő példa, mert ha mindenütt és mindenkor egy közös cél érdekében úgy összefognánk, mint ahogy azt a m. kir. posta minden embere teszi, akkor hamarabb köszöntene be az a szebb jövő, amit mindnyájan már annyira várunk.”²

A Magyar Posta Zrt. ingatlanértékesítés okán a Krisztina körút 6–8. szám alatti, budai postapalotának is nevezett épületből, amely 82 évig szolgálta az intézményt, 2008. március 31-i határidővel kiköltözött. Mint tudjuk, ebben az épületben működött az első automata távbeszélőközpont egészen 1996-ig, a közeljövőben szintén kiköltöző Budapest 114. számú postahivatal, amely a kezdetektől napjainkig szolgálta a környék lakóit, az 1930-ban alapított Bélyegmúzeum 1940-ig, illetve a II. világháború után újjászervezett, 1955-ben megnyílt önálló Postamúzeum is 1972-ig. A városképileg is jelentős épületet azonban legtovább a magyar posta vezérigazgatóságaként ismerték.

A Magyar Posta Zrt. intézménye a XIII. kerületi Dunavirág utca 2–6. szám alatti bérleménybe költözött, s ezzel a Moszkva téri vezérigazgatósági épület története postai szempontból lezárultnak tekinthető. Ez adta az alkalmat is arra, hogy a Postamúzeum bő forrásanyagára támaszkodva a palota építéstörténetét áttekintsem. A cikk írásakor igen könnyű helyzetben voltam, hiszen a rendelkezésre álló dokumentumanyagból rengeteg érdekes és értékes információ kiolvasható, többek között még az is megtudható, hogy az épületben kezdettől fogva működő páternoszter a maga idejében 496 millió koronába került. Csak remélni tudom, hogy előbb-utóbb az ingatlan eladásáról szóló dokumentumok is bekerülnek a Postamúzeum gyűjteményébe, ami által a jelen vagy a későbbi korok kutatói számára a Krisztina körút 6–8. szám alatti postaépület története teljessé válik.

Felhasznált irodalom

- Bene Antal: A m. kir. posta építkezései a világháború és a forradalom után. *Posta- és Távíróévkönyv az 1925. évre*. Budapest, 1924, Országos Központi Községi Nyomda Részvénytársaság, 81–87. p.
- Postaházak. *Magyar Építőművészet*, 1926, 11-12. szám, 3–13. p.
- Gergely László: Szemelvények postaépítkezéseink múltjából (1911–1922). *Posta- és bélyegmúzeumi szemle*, 1971, 1. szám, 42–68. p.
- Gergely László: Szemelvények postaépítkezéseink múltjából (1923–1934). *Posta- és bélyegmúzeumi szemle*, 1971, 2. szám, 32–56. p.
- Bakos János – Kiss Antalné – Kovács Gergelyné (szerk.): *Postaépítészet Magyarországon*. Budapest, 1992, Távközlési Könyvkiadó, 50–51. p.

² Bene Antal: A m. kir. posta építkezései a világháború és a forradalom után. *Posta- és Távíróévkönyv az 1925. évre*. Budapest, 1924, Országos Központi Községi Nyomda Részvénytársaság, 87. p.

Summary in English

Preface

Another year has gone by, significant events have taken place, new studies have been written and we have produced a new Yearbook. I admit that I was deeply moved by my meeting with the past in *László Jakab's* description of how the exhibition warehouse at Miskolc came about. His writing took me back to my own youth, my work in telecommunications, and, as chairman of the board, to my concern for artefacts collected over a century but never displayed. I was moved by the joy of a dream come true when I saw our treasures collected in one place. Our progress can be monitored through the yearbooks which describe our work at the museums in the nearly two decades since the foundation was established. Even more impressive are the new exhibition sites opened in various parts of the country, the updated old ones, and the new artefacts in our collections.

Museums always have future plans. At the same time, we have to recognize that the expansion to date was made possible by the kind efforts of our founders. So, it surprised no one that the minister of education and culture awarded certificates of recognition to the heads of our founder organizations – Christopher Mattheisen, dr. György Csáki, dr. Pál Szabó and dr. Géza László – for their support of Hungarian culture, including the new Miskolc exhibition warehouse. I firmly believe that their efforts guarantee our future.

Continuing to thumb through the Yearbook, we get a glimpse of the day-to-day activity of the museums. It was certainly not a day-to-day event for us when *Piroska Farkas Krizsák*, director of the Postal Museum and *Mrs. János Solymosi*, director of the Stamp Museum retired. Albeit, we may at times forget some of their efforts, the museums themselves, the studies they wrote, and their publications including the Yearbooks, will remind us. We all wish them many healthy years to enjoy their well-deserved retirement.

Authors *Ildikó Makkai-Várkonyi* and *András Bálint Kapi* have reported to us on the memorial meeting marking the anniversary of 1867, the year the Hungarian post office became independent. They offer a succinct yet detailed review of the past 140 years. Their study even tells us the names of the postal service's last carriage driver and of his horse!

Ibolya Bartók has also focused on this 140-year period of history. Her intricate research-based effort at describing the people at the helm of the post office is exactly what we have come to expect of her. Her collection of portraits fill a gap in our history, for she offers us a description of the era these people lived in that goes beyond a simple review of operations at the institution. Her story ends in 1944, when – she writes – “we came to the end of an era with the boundary marked by World War II, a demarcation line that also outlined the subsequent period of national and postal reconstruction, which will be the foundation of a next chapter.” We can hardly wait to see that new chapter!

This was not *Ibolya Bartók's* first research project. We feel her sensitivity, expertise and joy in presenting her findings. Let me prove this by quoting from her study *Great Predecessors: Dr. Vilmos Hennyey*. The person she describes is no small figure. “The Postal Museum relied primarily on Hennyey. When seeking missing data or when a year was in doubt, we would tell one another to look it up in Hennyey, check it in Hennyey, by

which we were referring to a volume called 'The History of the Hungarian Post Office,' by dr. Vilmos Hennyey, published in 1926."

Alexandra Halász's writings tell us not only about stamps but also of St. Elizabeth, our own Hungarian saint. She also offers us food for thought on life's injustices, in which a benefactor is often not even respected by the beneficiary. In addition, Halász has reviewed the work of Erzsébet Angyal, who is highly popular among young people for the classes she organizes. We hope to see the children she works with as grown up stamp collectors!

The study by Jenő Szabó, offers new detail to even veteran collectors, yet is fraught with secrets. I read with fascination to learn whether the post office director had or had not given a princess a stamp at face value, knowing that it soon would become an extremely rare and valuable collector's item. What would happen if he gave it to her and what if he did not? And where are these stamps today other than in museums? Are they worth looking for? The article also tells us how a rare stamp comes into being. But, only the future will reveal whether the study itself increased interest in this rare stamp, and thus enhanced its value.

Staying with stamps, I recommend Gabriella Nikodém's study, the third in a series on stamp collecting in Hungary. Much has been written on stamps and on the historical content of collections. However, there is also history in the act of collecting and in the collectors themselves, as well as in the activity of their organizations and societies. Nikodém tells of the luxury tax and of rivalries between stamp collecting societies, and the key disputes.

Postal history is rich in anniversaries and an important one was the 50th anniversary of the start of Hungarian television. Ildikó Makkai-Várkonyi focused on that date in expounding the efforts of the Hungarian pioneers of television broadcasting: Dénes Mihály, Kálmán Tihanyi, and Tihamér Nemes. She concentrates on less well-known aspects of television history.

Ferenc Hertz continues his story of the Sopron post office. He describes how the imperial postal service was restored after the 1848 war of independence was crushed and how the railway affected postal development. He covers 75 years, which included a failed revolution, compromise, world war, and loss of much of the country's territory. For that is our history.

Éva Grünwald Kozma is a restorer who has focused on factors that damage artefacts – she describes moths with what actually appears to be a measure of fondness for them... József Hajdú has taken the sale of the post office headquarters in Buda as an opportunity to discuss the history of the building.

Finally, I would like to recommend Adrienn Kovács's study of Hermes. I am delighted that she gave us a chance to focus on an ancient deity who continues to be active, for, and I quote the author: "*From their very beginnings, communications, commerce, and transportation were intertwined. Since by mythological tradition, all three areas were under Hermes' jurisdiction, it is understandable that his figure appears throughout postal history. Often the first images of technological innovation... in these areas are linked to Hermes...*" so learning about him is always topical.

Looking over these studies, I really would like to recommend all of them. Each is different, and all are excellent! Special thanks go to the authors, and to the readers all I can say is ... enjoy!

The Communications Museum Foundation Report for 2007

Administration and Management

On the surface, 2007 was a peaceful and quiet year in the life of the Communications Museum Foundation, but if we delve deeper into the details of the tasks completed throughout the year, the changes become obvious. Calling 2007 a landmark year is not an exaggeration. It marked the end of an epoch in the foundation's 17-year history, a generational shift in the life of the foundation's museums. The directors of both museums retired. We selected and appointed successors, and did so from among the museums' own personnel in each case. Apart from the changes at the helm, there were four important events involving issues between founders and the foundation that had been unresolved for years.

We concluded the Gyáli Road move, and as of May 17, 2007 we opened the Tele-Archive at Miskolc, NE Hungary, making it the third facility in the country with archives/storage facilities able to hold exhibitions. For all practical purposes we have completed the updates and upgrades in the lighting and firefighting systems of the Stamp Museum – the quantitative aspects of the upgrade have been approved by the museum – following completion of the investment project over the course of 2007. Another task completed during the year involved transferring a sculpture called *Rákóczi's Courier*, located in Székesfehérvár, W Hungary, a task that had remained unresolved for over a decade. The transfer included full and complete restoration of the statue. Another issue we resolved concerned the Emitel Tele-Gallery at Kiskunhalas, SE Hungary, which though built years ago, lacked the conditions required to actually open it. As of December 2007 it was finally opened to the public as a branch of the Postal Museum.

We believe that the consistent support given the foundation by the Ministry of Education and Culture and the minister's praise for the founders' top managers regarding the Tele-Archives in Miskolc were the outcome of our efforts.

We considered it important to tighten up ties between the founders and the foundation in 2007, for the owners of Magyar Telekom specifically called for more intensive interaction between the business flows of the founders and the foundation. We worked jointly to build ties with the Hungarian Postal Service and Antenna Hungária management, too. The result was that with help from the founders, we replaced signage and publications in our museums and exhibition facilities to include our founders. The yearbook for 2006 included the emblems and names of the founders on the inside cover. We received uniforms and began using them for museum guards, reception staff and other staff members who have direct contact with visitors. We now include the emblems, logos, names and banners of our founders in our exhibitions.

Bids for funding

Last year we submitted four bids for funding and in one case received a grant of 500 000 forints, which we used for pedagogical programmes within the Stamp Museum.

Work with our collections

The Postal Museum's collections grew with the addition of the following items:

Collection of artefacts	939
Collection of documents	493
Library	211

A major factor in the growth of the Postal Museum collection was the donation of an entire model post office that had been used by the Gervay Mihály Specialized Secondary School for Postal and Economic Services, when it was closed down and merged with the Varga István Specialized Secondary and Specialized School for Commerce and Economics.

The Stamp Museum's collections grew with the addition of the following items:

Collection of Hungarian stamps	46 299
Collection of foreign stamps	18 285
Miscellaneous collections	1 818
Library	19

Investments

As already mentioned, we replaced the automated fire-fighting equipment at the Stamp Museum, using 20 million forints in earmarked funds transferred to us by the Hungarian Postal Service in 2005, and about 8 million forints in foundation monies. The actual project consisted of the most up-to-date fire protection equipment for the Stamp Museum, although the project was not paid for in the 2007 fiscal year, since inspection and transfer of the finished project was delayed. As of December 31, 2007 only 5.3 million forints had been paid. (This means that 22.7 million forints was not paid out in 2007.)

Exhibitions

- April 3: A temporary exhibit opened at the Stamp Museum, including the works of 30 artists who make up the Altamira Arts Society. Environment Minister Miklós Persányi opened the exhibit.
- April 24: The exhibition called *Grapes, Wine and their Ties to the Postal Service*, opened in Kőszeg, W Hungary.
- End of April: An exhibition marking Stamp Day opened at the headquarters of the Hungarian Philatelic Society with museum assistance. It was called *Graphic Prints of St. Elizabeth in the Stamp Museum*.
- June 19: We opened a temporary exhibition consisting of 10 tableaux in the Rezső Soó Memorial Hall of the Diligence Museum in Debrecen, E Hungary, on the eve of Museum Midsummer's Night.
- July 4: Working together with the Natural Science section of the Janus Pannonius Museum in Pécs, SW Hungary, we opened an exhibition called *Insects on Hungarian Stamps* at the Postal Service Headquarters in Pécs.
- September 20: We provided the artefacts for a display of Tivadar Puskás's patent documents and related correspondence organized in the conference hall of the Hungarian Patent Office.

- September 28: Working in cooperation with the Móra Ferenc Museum, we opened an anniversary memorial exhibit to János Kass in the gallery that bears his name.
- September: We assisted textile designer Flóra Remsei with her exhibit, held at the Castle Museum in Gödöllő, near Budapest.
- October: The top slot at the Stamp Day exhibition held in Buda Castle went to our display – *Hungarian Postal Service Marks 140th Anniversary*.
- December 3: We opened an 8-tableau stamp exhibit in the entry hall of the No. 1 Post Office in Pécs, focused on portrayals of the birth of Jesus in the stamps of the world.
- Last but not least, we assisted the Hungarian Homing Pigeon Society with an exhibition connected to its centenary celebrations.

Scientific work

The articles published in our 2006 Yearbook, in which each of our museum researchers covered a separate subject, served as the backbone for their publications. In addition, they conducted research and prepared preliminary studies for exhibitions. We need to specifically mention the celebration held jointly with the Professional Association of Postal Workers, at which Ildikó Makkai-Várkonyi and András Bálint Kapi gave presentations that even outsiders found noteworthy. For this same joint event, Ibolya Bartók conducted an independent research project and prepared a study on the various phases in the history of the 140-year-old postal service. The latter was published in the October special issue of *Posta*, the publication of the Hungarian Postal Service and the Professional Association of Postal Workers.

Relations with visitors and special projects

We maintain traditional cooperation with the Society of Museum Supporters, whose members are regular participants in museum programmes and exhibitions, through monthly programmes. In addition, we have built a new relationship with the Professional Association of Postal Workers with which we now have an agreement to cooperate and mutually support one another's programmes and institutions. The Association to Assist Network Developers and Safeguard their Traditions, which has put down the rules governing research for artefacts and memorabilia enjoying museum foundation support and included in its collection profile, has contacted us to propose cooperation.

We marked World Information Society Day, called World Telecommunications Day before 2006, in Miskolc in 2007, instead of at our traditional venue, the museum in Diósd. We linked the event to the opening of the Tele-Archives. The number of participants in related programmes was significantly higher than anticipated. This year, as in the past, both of our museums participated actively in the Museum Mayday festivities with the number of visitors to our tents housing the displays rising year after year. In 2007, pamphlets, leaflets, other publications, and gifts donated by the founders and their supporters, played a significant role in the sizable increase in visitors.

The number of visitors attending our traditional Museum Nights was more than in 2006 even though we did not receive central support from the ministry and the museum budgets were limited. However, a contest organized and publicized by the British Council

was a contributor to the increased numbers. We held our traditional Midsummer Night's Festival at Hollókő, and this year we were joined by staff members from the Hungarian Postal Service's East Hungary Bureau, who were attending a management training course. Thus, the number of guests was significantly higher than in past years.

Once again, in 2007 the Stamp Museum performed superbly in the area of museum pedagogy. In both June and August it organized two-week day camps where young philatelists could learn all about stamps. We used a grant from the Hungarian Postal Service, won through a competitive bidding process, to cover the costs. The Hunfila 2007 International Stamp Exhibit offered the youngsters the opportunity to expand their stamp collection knowledge-levels, and on September 29, we held a contest for them, giving them the chance to show what they had learned. The Stamp Museum continued its series of museum conversations, held on the third Saturday of each month, which served mainly to deepen contacts between the museum and the philatelists.

Visitors in numbers

The number of people visiting our museums and exhibition sites increased slightly this past year. The overall number was 201 685 persons, a 15 percent growth. We were very pleased with this growth, for it contributed to the roughly 55 percent increase in our financial inflow. However, we do have to admit that Sundays, when admission was free, was far more attractive to potential visitors than weekdays, when we charged for admission. (We too applied the guidelines issued in 2007 for state-owned museums.) As of 2008, there will no longer be a day when admission is free, so Sunday visitors will also be charged admission. As far as visitors are concerned, we need to give Nagyvázsöny special mention, for it proved to be the most popular of our exhibition sites in 2007. We need to underline this, for the branch is not open all year round, but received visitors only between May and November.

Based on the above, I believe that on the whole, 2007 was a successful and gratifying year.

Budapest, March 18, 2008

Mrs. Béla Vichmann

Business report of the Communications Museum Foundation for 2007

The balance sheet for the Communications Museum Foundation showed a surplus of 19 250 658 forints, since our operation costs were 13 728 000 forints lower than anticipated. One component of this was austerity in our spending, while another was that certain tasks scheduled for 2007 remained unfinished, with payment postponed until 2008.

In addition to the 150 000 000 forints pledged by Magyar Telekom, the 25 098 000 forints pledged by Antenna Hungária, and the 65 000 000 pledged by the Hungarian Postal Service, the latter granted us 2 500 000 forints in earmarked support to implement foundation projects. Our bids for grant monies were not particularly successful, for only

the Hungarian Postal Service granted the Stamp Museum 500 000 forints extra to organize a summer camp for children. The breakdown of founder support was as follows:

Magyar Telekom	150 000 000 forints
Hungarian Postal Service	67 500 000 forints
Antenna Hungária	25 098 000 forints

The inflow the museum produced on its own was higher than anticipated thanks to an increase in admission ticket prices. Our financial investments resulted in an interest income of 4 706 941 forints from investing the money provided to us in advance by the Hungarian Postal Service. Our other investments were as planned, excepting the projects that will only be finished in 2008. The business – inflow and outflow – data for the Communications Museum were as follows in 2007. The figures are in thousands of forints.

Inflow

Category	Planned	Actual
Own revenue	5 500	5 597
From museum entry fees	3 500	4 158
From product sales	1 500	891
Other inflow	500	548
Financial revenue	2 000	4 707
From interest	2 000	4 707
Supports	240 800	243 519
Hungarian Postal Service	65 000	67 500
Magyar Telekom	150 000	150 000
Antenna Hungária	25 098	25 098
Other supports	702	921
Inflow from competitive grants	500	500
Hungarian Postal Service	500	500
Inflow, total	248 800	254 323

Costs and Outlay

Category	Planned	Actual
Cost of materials	14 300	8 075
Services and other overhead	54 600	47 187
Miscellaneous costs	5 800	7 474
Wage costs	106 000	103 663
Other payments to personnel	20 700	18 186
Contributions on wages	36 500	38 993
Amortization	9 000	7 063
Miscellaneous outlay	1 900	3 317
Total, costs and outlay	248 800	235 072

Investments

Category	Actual
Investments, total	1 566

Budapest, March 21, 2008

Balance sheet from the foundation's public service report for 2007

No.	Name of item	Previous year (HUF 1000)	Current year (HUF 1000)
a	b	c	e
1.	A. Invested assets	76 619	179 602
2.	I. Immaterial resources	3 394	2 233
3.	II. Material resources	47 737	43 627
4.	III. Invested funds	25 488	133 742
5.	IV. Value substitution of invested funds	0	0
6.	B. Current assets	98 665	38 584
7.	I. Inventories	7 167	6 889
8.	II. Debts outstanding	18 266	24 416
9.	III. Securities	0	0
10.	IV. Monetary assets	73 232	7 279
11.	C. Assets at given time	1 593	1 071
12.	Total assets	176 877	219 257
13.	D. Own capital	54 336	73 587
14.	I. Initial capital (registered capital)	56 822	54 336
15.	II. Changes in capital (profit)	-2 486	19 251
16.	III. Tied down reserves	0	0
17.	IV. Valuation reserves	0	0
18.	V. Profit for current year from basic activity (public service activity)	-2 486	19 251
19.	VI. Profit for current year from business activity	0	0
20.	E. Targeted reserves	0	0
21.	F. Liabilities	8 998	14 841
22.	I. Long-term liabilities	0	0
23.	II. Short term liabilities	8 998	14 841
24.	G. Liabilities at given time	113 543	130 829
25.	Liabilities, total	176 877	219 257

Profit for 2007 as shown in the foundation's public service report

No.	Name of item	Previous year (HUF 1000)	Current year (HUF 1000)
a	b	c	e
1.	A. Inflow from all public service activity	251 115	254 323
2.	1. Support for public service operations	240 377	243 519
3.	a) from founders	240 098	242 598
4.	b) from central budget	0	0
5.	c) from local governments	0	0
6.	d) from social insurance	0	0
7.	e) other, of this 1%	279	0
8.	2. Competitive grants	4 082	500
9.	3. Inflow from public service activity	3 929	5 597
10.	4. Inflow from membership dues	0	0
11.	5. Miscellaneous inflow	2 727	4 707
12.	B. Inflow from business activity	0	0
13.	C. Total inflow	251 115	254 323
14.	D. Expenditure for public service activity	253 601	235 072
15.	1. Expenditure on materials	76 150	62 739
16.	2. Expenditure on personnel	163 641	161 953
17.	3. Amortization	11 980	7 063
18.	4. Miscellaneous expenditure	1 815	3 188
19.	5. Expenditure of financial operations	15	44
20.	6. Exceptional expenditure	0	85
21.	E. Expenditure for business activity	0	0
22.	1. Expenditure for materials	0	0
23.	2. Expenditure for personnel	0	0
24.	3. Amortization	0	0
25.	4. Miscellaneous expenditure	0	0
26.	5. Expenditure for financial operations	0	0
27.	6. Exceptional expenditure	0	0
28.	F. Total expenditure	253 601	235 072
29.	G. Pre-tax profit	0	0
30.	H. Amount due in taxes	0	0
31.	I. Business profit for current year	0	0
32.	J. Profit from public service for current year	-2 486	19 251

Informative data (in HUF 1000)

33.	A. Input for personnel	161 953
34.	1. Wage costs	104 777
35.	Of this: – fees on contracted work	2 276
36.	– honoraria	0
37.	2. Other payments on personnel	18 184
38.	3. Contributions on wages	38 992
39.	B. Support offered by the organization	48
40.	C. Support received for transfer purposes	0
41.	D. Support received and transferred	0

Budapest, March 18, 2008

Independent auditor's report

We performed an audit of the Communications Museum Foundation balance sheet closed on December 31, 2007, in which the final amount of assets and resources was 219 257 000 forints, while the final amount on the balance sheet was 19 251 000 forints, as well as of the profit and loss statements for 2007 and supplementary appendix and public service reports. All are included in the organization in question's simplified annual report of public service activity for 2007. The foundation's report of December 31, 2006 was audited by Audit Plusz 2000 Ltd., which it certified in a clause dated March 12, 2007.

Preparing the annual report is a management responsibility. The responsibility of the auditor is to offer an opinion of the annual report after completing the audit of the report, and to determine whether the business report and the annual report conform to one another.

The audit was completed in accordance with Hungarian national auditing standards and laws and other regulations valid in Hungary. In accordance with the above, when planning and conducting the audit, we are required to obtain satisfactory evidence that the annual report contains no significant falsehoods.

The audit conducted includes an investigation of the numbers presented as facts in the annual report by sampling the supporting documentation. In addition, it includes the accounting principles applied and the significant estimates made by management, as well as an evaluation of the presentation of the annual report. We are convinced that our work offers a satisfactory foundation for issuing the auditor clause (opinion).

Clause/Opinion. Our audit consisted of examining the Communications Museum Foundation's simplified annual report of public service, the details and items of that report, and the accounts and documentation supporting it in accordance with valid national accounting standards. On that basis, we obtained sufficient and satisfactory evidence to certify that the simplified annual report was prepared in accordance with the general accounting principles set by the accounting law.

In our opinion, the simplified annual report of public service activity – giving the sum total of assets and resources at 219 257 000 forints and the balance sheet bottom line at

19 251 000 forints (a profit) – offers a reliable and true picture of the asset, monetary, and income situation of the foundation, the Communications Museum Foundation, as of December 31, 2007. The public service report conforms to the data of the simplified annual report.

Budapest, March 18, 2008

Company commissioned to perform the audit
Audit Plusz 2000 Ltd
1054 Budapest, Báthory Street 19.
Chamber registration number: 001379
Authorized representative: István Lakatos

Registered auditor István Lakatos performed the audit in the name of the company.
His chamber registration number is: 002190
8600 Siófok, Mikszáth Kálmán Street 28.

A handwritten signature in black ink.

Public service report

The Communications Museum Foundation was established as of January 1, 1990, by telco Magyar Telekom, the Hungarian Postal Service, and communications transmitter Antenna Hungária. The purpose was to nurture the joint museum heritage of the three founders, to present it to the public, and to process it in a scientific manner. The Foundation was registered by the Budapest Municipal Court under Number 429. Since 1998, it has operated as a public service organization of special significance.

2007 was a landmark year. It marked the conclusion of a 17-year era, with the directors of the Postal Museum and the Stamp Museum retiring. In addition to the personnel changes, four other important events marked the life of our foundation.

The Tele-Archives in Miskolc opened on May 17, 2007, making it the country's third warehouse to offer exhibitions to museum-goers. Its collection of artefacts from telecommunications history is therefore, now open to the public. Following many years of waiting, upgrades in the lighting and fire protection systems at the Stamp Museum have been completed for all practical purposes. At the request of the Hungarian Postal Service, a sculpture in Székesfehérvár, called *Rákóczi's Courier* was restored and moved to a new location. Although the Emitel Tele-Gallery in Kiskunhalas had been constructed several years ago, it did not open at that time, since the conditions for opening could not be met. It was finally opened in December as a branch of the Postal Museum.

In 2007 our museums and exhibition sites received 201 685 visitors. The foundation conducted no entrepreneurial activity whatsoever, therefore it had no such income. It is independent of all political parties and conducts no political activity.

Budapest, March 18, 2008

A handwritten signature in black ink, appearing to read "László Egervári".

László Egervári
Director

Opinion of supervisory committee

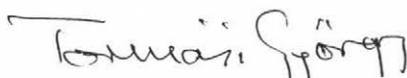
The supervisory committee reviewed the 2007 annual report of the Communications Museum Foundation and approved the auditor's report. The foundation report was in conformity with the specifications of the accounting act.

The Supervisory Committee of the Communications Museum Foundation approved the annual report for 2007.

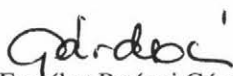
Budapest, March 28, 2008

Gyula Szabó
Member, Supervisory Committee

Dr. György Tormási
Member, Supervisory Committee

Erzsébet Petényi Gárdos
Chairperson, Supervisory Committee

László Egervári

The Communications Museum Foundation work plan for 2008

Administration and business activity

- We plan to retain the management structure of the foundation's museums that evolved in past years as it conforms to founder wishes. To maintain and enhance the level of curator work and collection management following personnel changes due to retirement, we plan to include highly qualified young staff members in these positions. We plan to make a special effort to allow young curators and collections managers to work alongside our older more experienced staff members to expand their experience levels.
- We plan to pay close attention of the integration of major museums, which collect artefacts from all over the country, to the guidelines issued by the professional managers in the ministries, and to apply what we learn in conformity with valid museum law.
- We plan to participate in the Renaissance Year programmes being organized for museums. Our events will be linked to activities supported by the Ministry of Education and Culture and the National Culture Foundation.
- Regarding the lawsuit connected to the building housing the Postal Museum, we hope to win the right to keep the museum in the historical building where it is at present, or to receive ownership of a replacement property of comparable value, which would become the property of the foundation and provide a long-term home for the museum.
- There are staff vacancies at the Postal and Stamp Museums in the library, the graphics, the contemporary Hungarian stamp, and the related separate collection sections, as well as among the staff that builds our exhibits. These slots need to be filled.

- We plan to establish a central warehouse to hold postal collections as well as to centralize a storage facility for our decentralized units in Sopron, Debrecen, Miskolc, and Pécs, with the assistance of our founders.
- One cardinal task will be to collect telecom history artefacts as they are rendered obsolete and removed from service, such as the manual units of the Szikla Centre, and to transport them to storage facilities.
- In addition to the above, it will be necessary to supervise labour safety, fire and property protection, and electrical safety in all of the foundation museums and exhibition sites.
- We will have to choose the computer software with which to register our artefacts and to prepare to introduce our choice in the two museums (MuNYiR, Katalin or Lapoda).
- We will have to maintain liaison with the systems operators (Sysops) to guarantee fault-free operation of the information technology system and necessary upgrades.
- We will study opportunities to bid for funding, in particular for European Union funding.
- In keeping with changes in the public's cultural demands, we will upgrade our electronic visitor services through a new website in which we will offer virtual exhibitions.
- We plan to repaint and conduct repairs and maintenance at our rural seasonal exhibition sites – Ópusztaszer, Hollókő and Nagyvázsony – before they open for the season, with the assistance of the operators, the bodies maintaining them, and the owners.
- We plan to introduce cash registers at the four museums and exhibition sites with the heaviest traffic: the Postal Museum, the Stamp Museum, Nagyvázsony and Balatonszemes.

Collections-related tasks

- Receiving, inventorying, and placing the artefacts that the Postal Services declares depreciated and discards is an ongoing task for the Postal Museum. This year we expect the main focus in this area to be on the street and other public mail boxes being removed from service.
- It will also be important to write up the record of the re-inventorying of our postal history collection conducted in 2007, as the final step to complete our revised inventory.
- We can no longer postpone the restoration of the cariole (one-horse carriage), or the mosaic images on the step-in platform and six reliefs on the multi-horse carriage on display at Balatonszemes. We must also re-upholster the settee and armchairs that make up Gábor Baross's legacy.
- We plan to take the 4-6 work spaces that we have chosen to display from the telephone switchboard, the Szikla switchboard, being dismantled, and transport them to Miskolc and Rákospalota, where we will put them together again.
- We plan to use duplicates of the street mail boxes being dismantled by the postal service and warehoused by it as exchange items with foreign museums, to thus expand our own artefact collections.
- As far as the collections of documents are concerned, we will continue to research the legacies of the prominent historical figures in our professions, and if granted permission by their heirs, we will collect and display the documents and photographs, either as originals or scanned duplicates.

- The Hungarian Postal Service plans to present the Stamp Museum with the sketches for all stamps it issued between 1995 and 2007, as well as all original finalized designs up to 2000. The Government Mint and the State Printing Office will present the museum with the graphic plates and printing materials for all stamps issued between 2000 and 2007. Receipt, inventorying and processing of this huge amount of material will be a major task for this year.
- It will be necessary to hire new staff to replace the people who plan to retire in 2008, and we will have to prepare work contracts for them, specifying their duties.
- The various computer operators will have to prepare accounts of the inventory results of the collections re-inventoried in 2007, and computerize the records.
- After finishing the re-inventorying of our collection of classic Hungarian stamps, we will begin to identify variations.
- It has become necessary to move and re-organize the collection of sample-stamps as the Philatelic Society is giving increasing priority to this task.
- Since the museum has shifted its registration of foreign stamps from 2000 or later using the Michel Catalogue, we are re-identifying stamps issued before that time with the Yvert Catalogue, for those countries that will be included in the Michel Catalogue in 2008.

Scientific activity, publications

- We are providing the museum researchers and curators whom we asked to write studies for the 2007 yearbook with opportunities to publish that the foundation and staff members must take advantage of, even if it requires financial sacrifice.
- Writing studies for the yearbook is the responsibility of both museums and every staff researcher. Therefore, this is more than just an opportunity that one may volunteer for, and the completed word can be of scientific value.
- Uncovering the precise history of the Nagymánya misprint by the Stamp Museum is of itself a major scientific effort that has sparked a great deal of interest. We are conducting an ongoing effort to identify the variations of classic Hungarian stamps and have also begun an investigation to learn of the most valuable and unusual stamps in the world.
- We will be making an effort to have our studies published in other journals in addition to our own including Magyar Múzeumok (Hungarian Museums), Múzeumi Hírlevél (Museum Gazette), Magyar Iparművészet (Hungarian Applied Arts), and Múzeumcafé (Museum Café) and other national professional journals. This is one route to achieving recognition for our young researchers by supporting their professional advance. Our goal is for staff members to expand their professional knowledge to national level.
- At the Postal Museum we will continue seek out and process the legacies of outstanding personalities in telecommunications history and to publish studies written on the basis of the material on them we collect.
- On request, museum staff will conduct professional research and collect materials for other publications. Examples of this are two albums soon to be published, one called *Men of Old*, and the other called *Trianon*.
- Another task is to publish a guide to exhibits at Miskolc–Hollókő and Ópusztaszer–Kiskunhalas. We will begin writing and otherwise preparing it this year, although publication itself will have to wait until we have available funding.

- Our researchers and curators are responsible for designing exhibition storyboards, which they are doing on schedule.
- Preparing exhibition storyboards is only partly a scientific effort. It really counts as an enjoyable obligation.

Exhibitions

- *Telegraph machines and telegrams*. Postal Museum. Pécs, No. 1 Post Office;
- *The mailbox through history*. Postal Museum. Pécs, No. 1 Post Office;
- *150th birthday of Endre Kolossváry, postal engineer, deputy minister, and deputy CEO*. Postal Museum. Itinerant exhibition and issue of new stamp for general distribution;
- *100th birthday of graphic designer György Konecsni*. Stamp Museum. Yearlong programme including competition for children, memorial symposia and issue of memorial stamp;
- *130th birthday of Baron dr. Gábor Szalay, deputy minister, Postal CEO*. Itinerant exhibition, Postal and Stamp Museum, Hungarian Postal Service Headquarters, Benczúr House, Szeged, Debrecen, Pécs, Sopron;
- *Exhibition of oeuvre of egg-decorator folk artist Mrs. Csaba Mosonyi*. Exhibit will be used to present Easter stamps for 2008. Stamp Museum. Pécs, No. 1 Post Office;
- *Exhibit of Young Philatelist Circle at Stamp Museum*. Supported by a grant from the Hungarian Postal Service, Stamp Museum;
- *Small mammals portrayed on stamps*. Pécs, No. 1 Post Office working together with the Janus Pannonius Museum – the stamps and mounted specimens of the animals will be shown together;
- Following coordination with founders, the moving of the exhibition at the Postal Horn Gallery in Miskolc into the Tele-Archives building if the property is sold and we are forced to abandon the Miskolc Postal Palace Postal Museum site;
- Continuous expansion of and additions to the Tele-Archives at Miskolc, Postal Museum;
- Redesigning the Rezső Soó Memorial Room in Debrecen, Stamp Museum, Diligence Exhibition Hall;
- Lending the János Földi Library at Hajdúhadháza our completed exhibit on 1956, Stamp Museum;
- Holding an exhibit connected to Protestant Days at Sárvár in keeping with the Lutheran minister's office, Stamp Museum;
- Exhibition for Stamp Day, 2008, on a specific subject, Stamp Museum;
- Planned series of exhibitions not only for philatelist visitors but ones offering the general public interesting information, principally on how postal deliveries were marked before stamps were introduced, and related historical features, Stamp Museum.

Relations with our visitors, marketing, museum education

- Participation in Museum Mayday, Museum Midsummer's Night, and Cultural Heritage Day programmes;
- Distribution of our publications in hotels and tourist agencies, continuous updating of free Internet websites (www.museum.hu), redesigning our own website;

- Commemorative wreath-laying at Balatonszemes on World Victim Day, February 22, organized by the Hungarian Postal Service;
- Celebration of World Telecom and Information Society Day at Diósd;
- Traditional Midsummer Night's fire-jumping festivity at Hollókő, organized by the Museum Support Society;
- Celebration of World Post Day on October 9;
- Commemoration of All Souls' Day by laying wreaths on the graves of the great figures of telecommunications history after restoring the graves and renewing cemetery leases;
- Marking of Radio Day at Diósd on December 1;
- Holding an Advent Salon at the Postal Museum;
- Provision of space in our auditorium for professional associations, societies and clubs belonging to our founders;
- Designing and running museum instruction programmes in Budapest, and at our rural exhibition sites, first of all at Balatonszemes;
- Participation in the 11th National Technology Museum Researcher Meeting in the Postal Museum and auditorium, as organized by the National Museum of Technology;
- Digitalizing the presentations made at the *140th anniversary of the Hungarian Postal Service* memorial conference, working together with the Professional Association of Postal Workers;
- Offering group and individual guided tours at the Stamp Museum as well as special programmes for adults and children, on-site classes, and summer museum days for children;
- Summer day camp for children on two days a month announced in advance, similarly to 2007;
- Providing a venue and exhibition materials to accompany Hungarian stamp issues;
- Recommending subjects when plans are made to issue new stamps;
- Providing a venue for presentations made by new members of the Hungarian Philatelic Society (Mafitt) and for leadership meetings;
- Providing an appropriate exchange of information with the friendship circle established jointly with the Stamp Collectors' Circle of Lágymányos (Budapest) and with programmes organized by the museum for persons interested in a higher level of philately;
- Participating in Museum Media Café programmes where participants are briefed on general museum information as well as on Stamp Museum programmes and events;
- Continuing the series of lectures entitled *Conversing about museums*, held on the third Saturday of each month, in keeping with a programme announced at the start of the year;
- Working together with postal service specialized secondary schools and facilities offering adult education, we will participate in specialized education programmes using Stamp Museum information;
- Placing a sign denoting the location of the Stamp Museum at the crossroads of Dob Street and Erzsébet Ring, to help guide the public to the museum;
- Assisting researchers from elsewhere by allowing them access to the collections of both of our museums.

International relations

- The Postal Museum plans to access duplicate copies of the mail boxes the Hungarian Postal Service is replacing and offer them to our sister museums abroad as exchange artefacts. The material we thus collect will help us to realize an earlier idea, an exhibition called *Global Postal Walk*. However, implementation will definitely require successful bids for European Union grants as well as support from ministries, local governments, and professional associations.
- Each year, we offer honorary copies of our yearbook to the postal museums of the world, and we too regularly receive copies of their yearbooks in return.
- The Stamp Museum plans to establish contacts with the stamp museums of the world, with initial focus on European institutions. This will facilitate its research onto famous stamps and can serve as a foundation for an international exchange of experience and information. The establishment of a professional database would help to expand contacts with museums on more distant continents.
- The Stamp Museum continues to maintain an excellent relationship with the Postal Museum at Banská Bystrica, Slovakia. We participate in one another's programmes and are also thinking of setting up joint research projects, since the postal history of this region is an integral part of Hungarian postal history.

Miscellaneous

- It has become necessary to repair the Stamp Museum entrance door at 47 Hárfa Street, for it has become an obstacle to security. Since the building is a historical landmark, we must first call in a designer to come up with plans for repairing or replacing the door. Then we need to call on contractors to submit bids for the job, and to submit a request to the body overseeing landmark structures to complete the work. The work on the door must wait until we have all permits as well as funding.
- In the case of our museums, it is very important for staff to do their work as a community. Our staff work at facilities where security and protection of valuable property are paramount features, so it is highly important for staff members to trust one another and to maintain a professional working relationship. One important element of this is to hold regular meetings, conferences, where they discuss not only their own work but that of their fellow staff members, to assure an equal sharing of the work load and to learn what each of them is involved with. They also can share ideas, which can be turned into later projects.
- The foundation fully supports staff members in continuing their educations, which includes language study, particularly for younger staff members. It also supports study to become researchers.

Budapest, December 6, 2007

László Jakab: The telecom history exhibition-warehouse in Miskolc

When the Postal Museum's gave up its warehouse space at Gyáli Road in 2006, we began to move the telecommunications history collections housed there to Miskolc, into the room once housing the switchboard at the Avas housing estate telephone building. Our goal was not just to warehouse the artefacts but to design a space that was open to visitors. We described the move of the equipment, installations, and other materials – packing, loading, transporting and the start of the unpacking process – in our 2006 yearbook. By the end of 2006 we had about eighty percent of the shelves and stands in place as well as the manual switchboards, and had unpacked and placed many of the artefacts where they could be seen. We continued the project in 2007, evolving the space in the exhibition-warehouse, cleaning and reorganizing the artefacts, and choosing their final places. We also put some of the old telegraph and telephone sets as well as some switchboard sections into working order and connected them up. The author reports on all of these events and on the ceremonious opening of the facility.

Ildikó Makkai-Várkonyi – András Bálint Kapi: Memorial Day at the Postal Museum

In honour of the 140th anniversary of the establishment of the first independent Hungarian postal service, the Professional Association of Postal Workers held a memorial meeting in the Postal Museum auditorium on October 17, 2007. The ceremony included presentations by the host, museum director László Egervári as well as by outstanding professionals including dr. György Csáki, president of the Hungarian Postal Service, dr. Sándor Horváth, director of the logistics branch of the Hungarian Postal Service, and dr. László Oláh, retired postal service deputy CEO. After the presentations, the speakers offered the audience a glimpse into the key stations of Hungarian postal history, using slide projections to illustrate. They chose to focus on twelve subjects within the wealth of 140 years of history, presenting these oeuvres with their rich professional histories as a quasi-kaleidoscope. To allow a broader audience than the participants in the memorial meeting access to those presentations, we offer the full texts, covering all twelve subjects, in our yearbook.

Gabriella Nikodém: Past. Present. Future?

The Stamp Museum opened a new temporary exhibit on April 3, 2007. Rather unusually, this exhibit was not of stamps, graphic designs for stamps, or objects related to stamp history, but instead was host to a guest exhibit for the Altamira Arts Society. The idea behind the display – writes the author in an article reviewing the exhibit – was that the society has four members who are also stamp designers: Pál Varga, András Szunyoghy, István Orosz and Károly Vagyóczky. However, for this particular display the artists did not present their stamp designs but in conformity with the group's own programme, they presented their nature-related works to visitors. At the same time, we need to point out that Hungarian stamps portraying nature and environmental issues have won growing acclaim at international stamp competitions. In 2006, for instance, a stamp issued by the Hungarian Postal Service in 2005, called *Recycling for a Cleaner Environment*, won first prize in the environment category at the 36th Asiago International Stamp Beauty Contest.

Alexandra Halász: Graphic Designs of St. Elizabeth of the House of Árpád at the Stamp Museum

Throughout Hungary, 2007 marked a memorial year to St. Elizabeth. There were any number of programmes, exhibitions, and ceremonies with which the country remembered the princess who was born eight hundred years ago, and who continues to be respected in Hungary and abroad. This is particularly true in Germany, where she is called St. Elizabeth of Thuringia, and is loved as a local idol. This is reflected in the stamps issued. Austria issued a stamp for St. Elizabeth in 2002. And, as a point of interest, St. Elizabeth of the House of Árpád is the patron saint of Bogota, Colombia. The life of St. Elizabeth sets an example not only for religious people, but for many other people of today, the humanist thinkers of the 21st century. Who, then, was this short-lived princess? The author answers this question in a brief summary which also reviews a three-tableau Stamp Museum exhibit held to mark the memorial year. The stamp designs on display were welcomed by philatelists, she writes, for they are rarely seen.

Alexandra Halász: Philatelic camp at the Stamp Museum

The Stamp Museum organized a philately camp for interested students on two occasions during the summer of 2007, in June and August. A stamp collecting circle for young people has been part of the museum for the past three years, operating within the framework of the Young Philatelists' Club. Children have already had the chance to learn the basic principles of philately at its Saturday meetings. However, they voiced the desire to deepen their knowledge as part of a summer day camp, which was offered to them on weekdays, in part taking them to places other than the Stamp Museum between 8 a.m. and 4 p.m. The programme was implemented using a HUF 500 000 grant from the Hungarian Postal Service. The camp was not an isolated event but part of a process, the author wrote in her review. The outcome was that a growing number of children have been attending the stamp Saturdays held at the museum fortnightly, because children who enjoy the programmes bring their friends. As far as the learning experience is concerned, a national youth contest on knowledge of stamps was held at the end of 2007, and was won by the group coached by the camp organizers.

Ildikó Makkai-Várkonyi: Television broadcasting in Hungary marks 50th anniversary

Within the framework of our yearbook series called *Following up our Anniversaries*, the author remembers one of the most significant events in the history of Hungarian telecommunications, the fiftieth anniversary of the start of Hungarian television broadcasting. She commemorates the Hungarian inventors and innovators whose oeuvre is connected to television broadcasting. At the same time, relying on the wealth of documentation in the Postal Museum, she focuses on the most important anniversary-related events. Hungarian television broadcasting began on May 1, 1957, but for this date to become a milestone in the history of technology, the country needed the many inventions and discoveries of the preceding period. From this study we learn that the pioneers of television broadcasting included many domestic engineers and researchers, who are remembered by the profession. Dénes Mihály, Kálmán Tihanyi and Tihamér Nemes are

internationally respected names. All three helped design television technology and this article offers an insight into their experiments and repeated tests.

Ibolya Bartók: The development of an independent Hungarian postal service between 1867 and 1944

Since customs and commercial alliance agreements concluded with Austria continued to hold Hungary as a colony, the compromise agreement of 1867 did not allow the Royal Hungarian Post Office to become completely independent for it was listed among the ventures requiring mutual agreement. Nonetheless, the huge increase in postal traffic which typified the era, the boom in industry, the expansion of the railway network, and the appearance of the telegraph and the stamp initiated a process of tremendous economic and cultural advance which contributed to the restoration of Hungary's nationhood after the period of reprisals following the lost war of independence of 1848. All this led to the establishment of a highly organized postal service as an institution that slowly won complete autonomy. Following the 1867 compromise agreement, the Hungarian government and the postal service as an institution faced huge tasks, which first of all involved turning a service that had become Germanized into a national one. This included urgently developing the neglected postal network and the roads, shifting the service centre towards Budapest, and securing up-to-date equipment. The author describes this process of development. Her summary review focuses on the top postal service managers between 1867 and 1944, describing the personal professional merits, lives, and efforts made by the successive post office presidents and chief executive officers.

Ferenc Hernitz: The postal service institution of Sopron, 1850–1924

The Vienna royal court's supreme postal management was terminated in February 1849. After the defeat of Hungary's 1848/49 revolution and war of independence, as of March 1, 1859 the management of imperial postal matters was subordinated to Austria's Imperial and Royal Ministry of Commerce, Industry, and Public Works. Following the period of reprisals for the revolution, Hungary's public administration was reorganized. Transylvania, Croatia, Slavonia, Serbia's Vojvodina, the Timisoara region (today Romania) and the southern border was controlled directly from Vienna. The counties were terminated, and the remaining part of the country was divided into districts, headquartered in the Hungarian cities of Pest-Buda (today: Budapest), Pozsony (today: Bratislava, Slovakia), Sopron (West Hungary), Kassa (today: Kosice, Slovakia), and Nagyvárad (today: Oradea, Romania). These cities were military and public administration centres, as well as the headquarters for district postal centres. At that time, letter-mail, and coach-mail, which had been separate in Hungary, were united. The postal centres received higher levels of authority than the prior main post offices had held, and their first actions were to reorganize the postal services and postal routes suspended because of the war, as well as to secure their operation and manage and supervise them. The author focuses on this period in summarizing the story of the postal centre at Sopron during the era of absolutism, the compromise between Austria and Hungary (1867), World War I., and the subsequent reshaping of Hungary's borders and cutting away of much of its territory, by the Treaty of Trianon.

Adrienn Kovács: Hermes

Ancient religions were born of people's fears of the forces of nature and their desires to win them over to their side. The ancient peoples of today's Mediterranean/Aegean region believed that man was surrounded by benevolent and malevolent spirits from the moment of birth. Respect for them, and sacrifices to them, were part of day-to-day life. Ancient cultures believed that the greatest achievements of humankind had been facilitated by the gods. They linked almost all innovations and inventions allowing development to the actions and ideas of deities. Often these achievements were treated as a favour or gift of the gods. Among ancient peoples, there were separate gods or deified patrons for every part of life from the most mundane of occupations to the most abstract spiritual activity. In the classic Greek world of beliefs, Hermes was the deity responsible for establishing contacts, for bearing oral messages. We find, looking at portrayals of his figure and at documents and artefacts, that he was one of the most popular gods of ancient Greece. A superficial look reveals clearly recognizable features, but if we delve deeper into the person of this god, we find that Hermes was an extremely contradictory and disquieting figure, who was by no means simple. The author focuses on Hermes in mythology, emphasising works of art and postal history in her exploration.

Ibolya Bartók: Great Predecessors – Dr. Vilmos Hennyey

The author describes how, while collecting data for a temporary exhibit organized in 2006, she suddenly realized how little information we had on the lives of our forbearers, the great personalities of the profession. That included the people who had established our museums and who played major historical roles in the early days. In fact, sometimes we did not even have records of their dates of birth and death. The Postal Museum's library has been a tremendous help in filling in these gaps. Researchers here have access to all decrees passed between 1867 and today, and all professional journals covering the same period. In them there is information on the authors. In addition, the library contains three books issued in the 1930s, with brief biographies of about 2100 personalities from the telecommunications world. Sadly, this is very little, for no similar work has seen the light of day in the past 69 years, and data in the three works mentioned is often much too meagre. Pointing out the Postal Museum's responsibility, the author describes stepping outside the museum and seeking out the grandchild of the well-known author of postal history cited in the title. The grandchild had data, had family memorabilia and had anecdotal knowledge, all of which contributed to fleshing out the study of the person of dr. Vilmos Hennyey (1864–1950), who was an assistant minister, professor emeritus at the University of Technology and director-in-chief of the post office and telegraphic service.

Jenő Szabó: An unknown Nagymánya misprint

One of the best known misprints of 20th century Hungarian philately, known as the Nagymánya stamp, was printed 70 years ago. That the misprint occurred involved more than the usual human error during the printing and post office monitoring process, for national history also played a major role. In 1938, the first Vienna Decision (taken by the

Axis Powers), supported Hungarian aspirations to recover the territorial losses resulting from the coerced ceding of parts of the country to neighbours after World War I through the Treaty of Trianon. The Vienna Decision, on November 2, 1938, restored portions of Czechoslovakia (today: Slovakia), with large ethnic Hungarian populations, to Hungary. To mark the occasion, the Royal Hungarian Post Office added two stamps to a series issued in June of that year in tribute to St. Stephen, founder of Hungary. These two stamps were different in price and colour from the others in the series, and bore an inscription *Returning Home, 1938*, that the others did not. However, the inscription, printed in red, was left off one sheet of these stamps – value 70 fillérs – by the State Printers. This misprinted sheet was shipped out to a tiny village in the region that had been returned to Hungary by the Vienna Decision, called Nagymánya (today Mana Velke, Slovakia). From there, 62 of the stamps had gone into circulation before the error was discovered. The remaining stamps were withdrawn from circulation, and they and some of the documentation surrounding the misprint, are now in the stamp museum. The author scrutinized the documentation and prepared a study in an effort to reconstruct the story of how the last truly rare Hungarian stamp came into being and how its subsequent history played out.

Gabriella Nikodém: The Story of the Hungária Hungarian Philatelists' Circle

This is the third part of a series of studies begun in 2005. After discussing the beginnings of stamp collection in Hungary and the First Domestic Society of Letter Stamp Collectors, the author now focuses on the Hungária Hungarian Philatelists' Circle. The Budapest Society of Stamp Collectors, established in 1896 was the forerunner of the Hungária Circle. It was established to allow less powerful collectors to get together; people who for monetary or social status reasons, had no hope of joining the Letter Stamp Collectors. Following its initial, general type, meetings, Hungária members not only exchanged stamps, but made a special effort to disseminate stamp collection and do the groundwork for specifically Hungarian philately. To this end, they worked to broaden the organization, first extending operations from the Buda side of Budapest to the Pest side as well. The author discusses the history of the Philatelists' Circle, professional operations, research, and exhibitions from its very beginnings until 1952 when it began operating as the District Two stamp collecting circle of the National Association of Hungarian Stamp Collectors.

Éva Grünwald Kozma: Factors damaging to artefacts in museum collections and at exhibits

Collecting artefacts, processing and registering the collections, publication, and organizing exhibits is one component of curator work, while keeping the artefacts safe is another major part. Often we find artefacts made of differing materials such as painted wood, upholstered furniture, metal, leather and textiles, or single artefacts made of multiple materials, along with works of art made with varying techniques placed side by side at exhibits or stored in the same warehouses – sometimes even on the same shelf. What impact do they have on one another? How can we, inside the museums, protect our collections in warehouses or at exhibitions from physical, chemical, biological and

mechanical impacts, in other words, against damaging environmental influences? And how can we save damaged artefacts, to restore them for posterity? These are some of the questions answered by the author, a professional art restorer, who describes her efforts to salvage the most at-risk collections in the postal museum.

József Hajdú: The Post Office Palace of Buda

On March 31, 2008 the Hungarian Postal Service moved out of the building located at Krisztina Ring 6–8, also known as the Post Office Palace of Buda after 82 years of working with its premises, having sold the building. This building was home to the first automated telephone switchboard, which operated there until 1996. It also housed the Budapest No. 114 post office, soon to move out. This facility served the neighbourhood from the very beginnings of the postal service until today. It also housed the Stamp Museum from its foundation in 1930 until 1940, and the postal museum from 1955, when it was reorganized following World War II, until it moved to separate quarters in 1972. The building itself, constructed in 1926, is imposing and plays a significant role in shaping the panorama of that part of the city. However, it is best known as the headquarters for the Hungarian Postal Service itself. The postal service has leased space at Budapest District 13, Dunavirág Street 2–6, effectively ending the postal history of the building, which rises over the transportation hub at Budapest's Moscow Square. The author has used the occasion to focus on the story of the building from its very beginnings. He has relied on a wealth of source materials within the Postal Museum.

**A Hírközlési Múzeumi Alapítvány
munkatársai**

Alapítványi, kuratóriumi és felügyelőbizottsági munkatársak

Egervári László

Vichmann Béláné

Vighné Zámbó Zita

Máté András

Csintalan Lászlóné

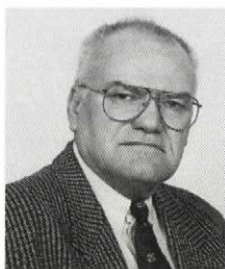
Majzikné Szívós Ibolya

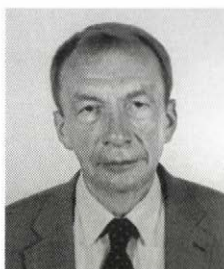
Kusnyir Sándor

Dr. Tallós Imréné

Kurucz István

Feczko Iván

Oláh Tünde

Gáspárné Kovács Éva

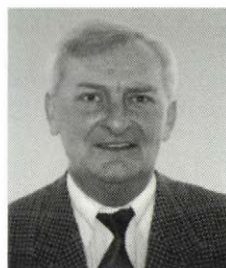
Szilágyi Maya

Gárdosné
Petényi Erzsébet

Szabó Gyula

Dr. Tormási György

Hírközlési Múzeumi Alapítvány

Budapest VI., Andrásy út 3.
Postacím: 1372 Budapest, Postafiók: 441.
E-mail: info@postamuzeum.hu
Honlap: <http://www.postamuzeum.hu>

Név	Beosztás	Szakterület
Egervári László	ügyvezető igazgató	alapítványi igazgatás
Vichmann Béláné	gazdasági vezető	alapítványi gazdálkodás
Vighné Zámbo Zita	titkárságvezető	alapítványi ügyvitel
Máté András	vezetői asszisztens	alapítványi ügyvitel
Csintalan Lászlóné	archívumi referens	munkaügyi archívum
Majzikné Szívós Ibolya	gondnok	alapítványi üzemvitel
Kusnyir Sándor	anyagmozgató	alapítványi üzemvitel
Dr. Tallós Imréné	ny. rendezvényszervező	közönségkapcsolatok

Kuratórium

Kurucz István	kuratóriumi elnök	független képviselő
Feczko Iván	kuratóriumi tag	Magyar Telekom Nyrt. képviselője
Oláh Tünde	kuratóriumi tag	Magyar Posta Zrt. képviselője
Gáspárné Kovács Éva	kuratóriumi tag	Antenna Hungária Nyrt. képviselője
Szilágyi Maya	kuratóriumi tag	független képviselő

Felügyelőbizottság

Gárdosné Petényi Erzsébet	bizottsági elnök	Magyar Posta Zrt. képviselője
Szabó Gyula	bizottsági tag	Magyar Telekom Nyrt. képviselője
Dr. Tormási György	bizottsági tag	Antenna Hungária Nyrt. képviselője

Postamúzeumi munkatársak

Makkai-Várkonyi
Ildikó

Heckenast Gábor

Kapi András Bálint

Hajdú József

Bartók Ibolya

Kovács Adrienn

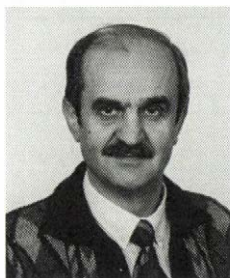
Kozmáné
Grünwald Éva

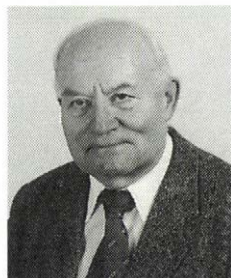
Varga Zsuzsanna Ilona

Uhl Józsefné

Jakab László

Dérszegi Miklós

Postamúzeum

Budapest VI., Andrásy út 3.
Postacím: 1372 Budapest, Postafiók: 441.
E-mail: info@postamuzeum.hu
Honlap: <http://www.postamuzeum.hu>

Név	Beosztás	Szakterület
Makkai-Várkonyi Ildikó	muzeológus	postatörténeti tárgyi gyűjtemény
Heckenast Gábor	muzeológus	műsorszórás-történeti tárgyi gy.
Kapi András Bálint	segédmuzeológus	dokumentációs gyűjtemény
Hajdú József	muzeológus	hang- és képtár
Bartók Ibolya	adattáros	múzeumi adattár
Kovács Adrienn	könyvtáros	múzeumi könyvtár
Kozmáné Grünwald Éva	papírrestaurátor	kiállítás-kivitelezés
Varga Zsuzsanna Ilona	hosztesz	
Uhl Józsefné	takarító	
Jakab László	ny. muzeológus	távközlés-történeti tárgyi gyűjt.
Dérszegi Miklós	ny. szaktanácsadó	távközléstörténet

Bélyegmúzeumi munkatársak

Solymosi Jánosné

Kiss Ildikó

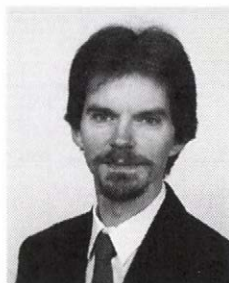
Nikodém Gabriella

Szegedi Istvánné

Halász Alexandra

Szabó Jenő

Petrényiné Szóts Anna

Sajtos Gáborné

Máté János

Oláh Kálmánné

Pintérné Kun Anna

Tusa Margit

Bélyegmúzeum

Budapest VII., Hársfa u. 47.

Postacím: 1400 Budapest, Postafiók 86.

E-mail: belyegmuzeum@t-online.hu

Honlap: <http://www.belyegmuzeum.hu>

Név	Beosztás	Szakterület
Solymosi Jánosné	múzeumigazgató	általános bélyegtörténet
Kiss Ildikó	üggyviteli előadó	múzeumi ügyvitel
Nikodém Gabriella	muzeológus	Európa bélyegtörténete
Szegedi Istvánné	muzeológus	magyar bélyegtörténet
Halász Alexandra	muzeológus	Amerika és Ausztrália bélyegtört.
Szabó Jenő	muzeológus	modern magyar bélyegtörténet
Petrényiné Szóts Anna	segédmuzeológus	Ázsia és Afrika bélyegtörténete
Sajtos Gáborné	adminisztrátor	címfelvétel
Máté János	portás	
Oláh Kálmánné	takarító	
Pintérné Kun Anna	takarító	
Tusa Margit	ny. szaktanácsadó	leltározás

Postamúzeumi kiállítóhelyek munkatársai

Molnár Erika

Piltman Csabáné

Mészáros Zoltán

Nagy Ferencné

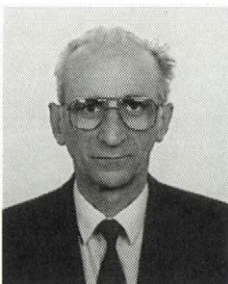
Rázga Lászlóné

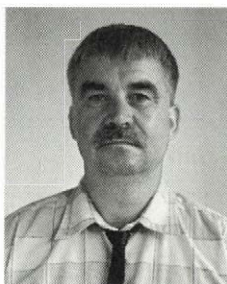
Ring Sándorné

Szomorné
Mester Veronika

Daday Zoltán

Molnár György

Hernitz Ferenc

Postamúzeumi kiállítóhelyek

Név	Beosztás	Szolgálati hely
Molnár Erika	múzeumgondnok	Balatonszemesi Postamúzeum
Piltman Csabáné	múzeumgondnok	Nagyvázsonyi Postamúzeum
Mészáros Zoltán	tárlatvezető	Nagyvázsonyi Postamúzeum
Nagy Ferencné	múzeumgondnok	Hollókői Postamúzeum
Rázga Lászlóné	múzeumgondnok	Telefónia Múzeum
Ring Sándorné	múzeumgondnok	Rádió és Televíziómúzeum
Szomorné Mester Veronika	múzeumgondnok	Pécsi Telegaléria
Daday Zoltán	múzeumgondnok	Kiskunhalasi Emitel Telegaléria
Molnár György	múzeumgondnok	Miskolci Teletár
Hernitz Ferenc	ny. gyűjteménykezelő	Soproni postai és távközlési gyűjt.

Múzeumaink

Bélyegmúzeum • 1074 Budapest, Hársfa u. 47.

Postamúzeum • 1061 Budapest, Andrássy út 3.

Kiállítóhelyeink

Postamúzeum • 8636 Balatonszemes, Bajcsy-Zsilinszky út 46.

Postamúzeum • 8291 Nagyvázsony, Temető u. 3.

Delizsánsz Kiállítóterem • 4026 Debrecen, Múzeum u. 3.

Postamúzeum • 6767 Ópusztaszer, Szoborkert 68.

Postamúzeum • 3176 Hollókő, Kossuth u. 80.

Telefónia Múzeum • 1014 Budapest, Űri u. 49.

Rádió és Televíziómúzeum • 2049 Diósd, Kőbányai út 11.

Postakürt Galéria • 3525 Miskolc, Kazinczy Ferenc u. 16.

Telegaléria • 7621 Pécs, Rákóczi út 19.

Emitel Telegaléria • 6400 Kiskunhalas, Mátyás tér 9.

Postamúzeum • 7621 Pécs, Jókai u. 10.

Postamúzeum • 9730 Kőszeg, Rajnis u. 3.

Távközlés-történeti bemutatóraktár, Teletár • 3529 Miskolc, Szentgyörgy tér 23.

Tartalom

<i>Kurucz István</i> : Előszó	3
<i>Egervári László</i> : A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2007. évi beszámolója	5
<i>Vichmann Béláné</i> : A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2007. évi gazdasági beszámolója	9
<i>Egervári László</i> : A Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2008. évi munkaterve	15
<i>Krizsákné Farkas Piroska – Bartók Ibolya</i> : <i>Historia domus – Postamúzeum, 2007</i>	20
<i>Halász Alexandra</i> : <i>Historia domus – Bélyegmúzeum, 2007</i>	32
<i>Jakab László</i> : Távközlés-történeti látványtár Miskolcon	40
<i>Makkai-Várkonyi Ildikó – Kapi András Bálint</i> : Emléknap a Postamúzeumban	48
<i>Nikodém Gabriella</i> : Volt. Van. Lesz?	61
<i>Halász Alexandra</i> : Árpád-házi Szent Erzsébet-grafikák a Bélyegmúzeumban	64
<i>Halász Alexandra</i> : Filatelista tábor a Bélyegmúzeumban	66
<i>Makkai-Várkonyi Ildikó</i> : Évfordulók nyomában – 50 éves a magyar televíziózás	71
<i>Bartók Ibolya</i> : Az önálló magyar posta fejlődése 1867 és 1944 között	89
<i>Hernitz Ferenc</i> : A soproni postaintézmény 1850 és 1924 között	108
<i>Kovács Adrienn</i> : Hermész	128
<i>Bartók Ibolya</i> : Nagy elődeink: Dr. Hennyey Vilmos	154
<i>Szabó Jenő</i> : Az ismeretlen Nagymánya-tévényomat	176
<i>Nikodém Gabriella</i> : A Hungária Magyar Bélyeggyűjtők Körének története	188
<i>Kozmáné Grünwald Éva</i> : Műtárgykárosító tényezők a múzeumi gyűjteményekben és kiállításokban	199
<i>Hajdú József</i> : A budai postapalota	205
Rövid tartalmi összefoglaló angol nyelven	211
A Hírközlési Múzeumi Alapítvány munkatársai	235

